

**ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ГО «ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»**

Кафедра кримінального права та кримінології

Національна академія управління

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

Харківський національний університет внутрішніх справ

Національний університет харчових технологій

ПВНЗ «Університет сучасних знань»

Department of Civil service and Human Resources of the Parliament

(Азербайджан)

Збірник тез доповідей

**Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
«ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

20 грудня 2019 рік

м. Ірпінь

Редакційна колегія:

**Топчій Василь Васильович – доктор юридичних наук, професор;
Дідківська Галина Василівна – кандидат юридичних наук, доцент;
Мірошніченко Сергій Сергійович – д.ю.н., доцент;
Нікітін Юрій Вікторович – д.ю.н., професор;
Лугіна Наталія Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент;
Мудряк Тамара Олександрівна – к.ю.н., доцент;
Яцик Тетяна петрівна - кандидат юридичних наук, доцент.**

*Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, назв,
назв підприємств, установ, організацій та іншої інформації
несуть автори матеріалів.*

*Висловлені думки авторів можуть не збігатися з точкою зору редакційної
колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань.
Переклади і передруки дозволяються лише за згодою авторів.*

ЗМІСТ

Z.A. Gasimov, Yatsyk T. P.

Legalizing gambling: positive and negative.....9

Абрамчук А.С.

Стан і рівень сучасної злочинності проти законної господарської діяльності.....11

Андріяшина І.О.

Сучасні виміри криміналогічної науки.....16

Арделян Т.О.

Кримінально- правова охорона підприємницької діяльності.....19

Атракович К.О.

Характеристика корупційних правопорушень в системі електронних державних закупівель.....22

Байденко О.Р.

Значення кримінальної політики у сфері протидії злочинності.....24

Божук І.І.

Міжнародні договори як джерело кримінального права України: проблеми застосування.....27

Вербовський І.О.

Віктимілогічна профілактика шахрайства.....29

Вороневич О.О.

Актуальні питання запобігання та протидії корупції в органах державної фіскальної служби.....33

Гергало С.С., Данильчик М.М.

Проблеми кримінально-правової політики України на сучасному етапі розвитку кримінального законодавства.....36

Главатчук Д.Д.

Форма співучасті та її види в кримінальному законодавстві.....40

Глушко Т.О.

Підстави закриття кримінального провадження.....43

Гмирін А.А. Окремі аспекти кримінологічної характеристики ухилення від сплати податків.....	45
Горбов Б.О., Назаренко О.С. Інститут пробації та його реалізація в Україні.....	48
Греян А.А., Павліна М.М. Сучасний стан та оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинності.....	50
Гуменюк В.О. Реалізація кримінально-правової політики на сучасному етапі.....	53
Дениюк П.Р., Тулаєв Є.О. Значення кримінальної політики у запобіганні злочинності.....	55
Динис Т.В., Яремченко Я.П. Стан кримінально-правової політики в Україні.....	57
Дідківська А.М. Захист трудових правовідносин у кримінальному законодавстві України.....	60
Дідківська Г.В. Сучасні тенденції запобігання злочинності в кримінології.....	62
Довженко Ю.В. Стан протидії сучасним ризикам втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.....	65
Дума Н.В., Хоружий С.О. Щодо визначення окремих питань за ст. 434 Кримінального кодексу України.....	68
Єфіменко В., Ющенко В. Зарубіжний досвід протидії злочинності за допомогою сучасних стратегій з використанням мережі інтернет.....	70
Жандик Д.О., Тівоненко В.О. Сучасні проблеми боротьби з організованою злочинністю та корупцією.....	73

Жук Ю.О.

Стан та проблематика у боротьбі з контрабандою в умовах постійної трансформації суспільства.....76

Загоровська А.О.

Сучасна система запобігання корупції в державному секторі.....79

Зінюк І.В., Яскевець О.В.

Проблеми інституту пробації в Україні та шляхи їх вирішення.....83

Іващук А.В., Крива І.В.

Масове знищення тварин як кваліфікуюча ознака злочину.....86

Капітонов О.О., Сем'янків Д.О.

Попередження злочинної поведінки неповнолітніх як один із методів боротьби зі злочинністю.....88

Кифлюк Ю.В.

Ознаки банди.....91

Корнійчук С.Л.

Глобалізація та організована злочинність: світовий досвід.....94

Кубай М.С.

Проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина у сфері кримінального законодавства України.....96

Кузь А.П.

Співвідношення вітчизняного кримінального права із міжнародним правом.....99

Кузьмич В.П., Матвєєнко В.І.

Актуальні питання інституту медіації в кримінально-виконавчій системі.....102

Куликович А.Ю.

Деякі аспекти кримінологічного дослідження віктимності.....105

Ломонос А.А.

Кримінологічна характеристика та протидія ухиленню від сплати податків в сучасних умовах.....109

Лугіна Н.А., Полейко І. Ю.

Ознаки складу пдаткових злочинів та їх значення для кваліфікації.....112

Луцкевич І.І.

Європейський досвід експортного контролю.....115

Маєвська Д.А., Омельчук Є.В.

Нормативно-правові передумови створення вищого антикорупційного суду в Україні.....119

Марцишевський А.Я.

Зарубіжний досвід запобігання фіктивному підприємництву.....118

Мельник Т.Р., Шевчук В.Р.

Поняття об'єкта злочину: проблематика визначення.....123

Миколайчик Х.В.

Сучасні аспекти протидії корупції в Україні.....125

Мудряк Т.О.

Шахрайство на підприємстві: заходи запобігання.....128

Музика В.Ф.

Сучасний стан злочинності у сфері економіки в контексті легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом.....130

Никитюк Т.П.

Сучасні системи запобігання злочинності.....135

Нікітін Д.Ю.

Методологічні засади дослідження ст. 210 Кримінального кодексу України.....138

Нікітін Ю.В., Саган Д.

Заходи запобігання злочинності та їх вдосконалення.....142

Нікітіна І.В.

Трансформація особистості злочинця в умовах трансформації суспільства.....147

Олійник Н.Л.

Співробітництво між Україною та Міжнародним кримінальним судом в рамках міжнародного кримінального права.....150

Онофрей В.С.

Проблеми призначення кримінального покарання окремим категоріям підсудних.....153

Ошийко М. А.

Особливості динаміки і розвитку «груп смерті» в Україні.....156

Перетятко В.С.

Визначення предмету злочину за ст. 368 КК України.....159

Перетятко В.С.

Проблема ефективної протидії корупційним проявам.....162

Погодін О.С., Лук'ячук Є.О.

Актуальні проблеми протидії корупції: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід.....166

Пушня Т.В.

Кримінальна відповідальність за розголошення комерційної та банківської таємниці.....169

Софіїв С.О.

Співвідношення звільнення від кримінальної відповідальності зі звільненням від кримінального покарання: теоретико – правові аспекти.....172

Сухін І.К.

Злочини проти власності.....175

Топчій В.В.

Кримінологічна характеристика системи охорони інтелектуальної власності в Україні.....177

Хіменко М.В.

Нормативно-правове запобігання відмивання коштів здобутих злочинним шляхом.....179

Христич І.П.

Пробація як альтернатива ув'язненню.....183

Чекараміт А.М., Гаврилiшин А.П.	
Кваліфікуючі ознаки дезертирства.....	185
Чухрай В.В.	
Запобігання, протидія та виявлення правопорушень у кредитно-фінансовій сфері пов'язанні зі статтями 212 та 212-1 КК України.....	189
Шевченко О.В.	
Європейські стандарти щодо охорони приватного життя.....	192
Шевченко О.В.	
Особливості покарання за порушення недоторканності приватного життя.....	196
Щедріна Я.А.	
Протидія законній господарській діяльності:актуальні проблеми та шляхи їх вирішення.....	198
Ярмоленко Ю.М.	
Поняття та детермінанти корупції в Україні.....	202
Яценко Ю.Г.	
Запобігання злочинності з використанням мережі інтернет.....	205

Z.A. Gasimov,

The doctor of philosophy on jurisprudence (Ph.D.),
Head advisor of department of Civil service and
Human Resources of the Parliament of the Republic
of Azerbaijan;

Yatsyk T. P.,

The doctor of philosophy on jurisprudence (Ph.D.),
Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Criminal Law and Criminology of the
University of State Fiscal Service of Ukraine

LEGALIZING GAMBLING: POSITIVE AND NEGATIVE

In Ukraine, since the beginning of the transition to a market economy, the problem of countering shadow business has been acute, which damages the interests of citizens and prevents the implementation of the fiscal function by state bodies. One of the most dangerous crimes in this sphere, which seriously damages human health and economic security of the State, is to engage in gambling.

The issue is now more relevant than ever. The economic crisis in the State is a background factor that pushes the unemployed and low-income to participate in clandestine gambling. In Ukraine, as i in many countries of the world, a negative phenomenon is developing – hembling, pathological passion for gambling.

Crimes in the field of gambling are relatively new, as article 203-2 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for liability for engaging in gambling, gained force only in January 2011. It is worth recalling that first the occupation of gambling business will qualify under article 203 of the Criminal Code of Ukraine «Occupation of prohibited types of economic duality». And only after the corresponding changes in the Criminal Code of Ukraine was allocated article 203-2 «Occupation of gambling business». In fact, from that moment on, the legitimate gambling business ceased to exist [1, p. 41].

On October 18, the Cabinet of Ministers of Ukraine prepared Bill № 2285 on the legalization of gambling. The government explains its intention to legitimize the gambling industry in Ukraine by the fact that it wants to make the revenues of the gambling business transparent and to direct them to the needs of Ukrainians. The state budget is now losing billions of dollars, while the gambling segment is an illegal criminal business.

Since 2009, gambling has been prohibited in Ukraine. Despite this, however, so-called «lotteries», which are essentially well-veiled slot machines, casinos, bookmakers and roulettes, open and operate freely throughout Ukraine.

Over the past ten years, the government has tried to legalize gambling, but without success. Today in Ukraine there are more than 30 thousand different «gaming points» – from «lotto» and automatic machines to full-fledged closed casinos, where there are «club cards» and where only very rich people can go. Such «players» through their channels regularly inform each other when there is a

game. For the less wealthy, online vip casinos with roulette and black jack are available online. Of the total number of slot machines only 5 thousand is official in Ukraine.

Parliament has not yet voted in favour of the bill, so it is unclear when it will come into force and, indeed, whether it will happen at all. However, one thing is clear – every day Ukraine opens new, undoubtedly illegal «lotteries» with attractive design and are tempted by slogans and promises of guaranteed cosmically large winnings [2].

This Bill also has positive points, which concern not only the filling of the budget, but also the fact that in the state budget there will be a special fund to support medicine, sports and culture, where payments for licenses will be received.

Funds of the fund will be spent on improvement of medical services, salaries of medical workers, support of sports, including disabled and veterans, financing of cultural projects, construction and modernization of obsolete cultural institutions.

Such an approach is consistent with international practice. In developed countries, gambling funds have a targeted purpose and are allocated to various social and useful expenses.

References:

1. Топорецька З.М. Проблеми формування методики розслідування злочинів у сфері грального бізнесу / Топорецька З. М. //Адвокат. 2011. № 3. С. 40-42.

2. Проект Закону про державне регулювання діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, реєстраційний номер 2285 від 17.10.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67118.

Абрамчук Анастасія Сергіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СТАН І РІВЕНЬ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОТИ ЗАКОННОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування ефективної системи протидії злочинності в Україні неможливе без отримання, обміркованого аналізу та використання достовірних даних про поточний стан злочинності та її тенденції на сучасному етапі.

Актуальність і масштабність вирішення зазначеного завдання пов'язана принаймні з двома групами взаємозумовлених причин. Перша полягає у наявності вкрай негативних тенденцій злочинності в Україні в період з початку 90-х рр. минулого століття і до теперішнього часу, що супроводжується наростанням фактичного відставання можливостей правоохоронної системи від розвитку злочинності [1, с. 207].

В умовах дестабілізації соціально-політичної і економічної ситуації в країні, постійного зростання кризового стану у народному господарстві широке розповсюдження отримали злочини у сфері підприємницької діяльності. Ці види злочинів - один з найбільш динамічно зростаючих кримінальних феноменів сучасної України. Свідченням цього є кримінальне законодавство України, у яке з початку 90-х років внесено найбільше змін саме у частині, яка встановлює кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні посягання на відносини у сфері господарської діяльності. Найбільш значне зростання злочинних проявів відбулося у таких сферах господарювання, які покликані задовольнити першочергові життєво необхідні потреби населення [2].

Зокрема, це має місце у торгівлі і побутовому обслуговуванні, на транспорті, у сфері кредитно-фінансових відносин, будівництві, зовнішньоекономічній діяльності, у комерційних структурах господарювання. Так, якщо у 1999 році було зареєстровано 1 129 випадків шахрайства з фінансовими ресурсами, то у 2017 році — 1 752, у 2018 році — 1 729. Порушень правил про валютні операції, відповідно, 9 661, 2 455, 1 726, у фінансово-кредитній сфері у 1996 році — 3 721, у 1997 році — 6 227, у 1998 році — 8 539, у зовнішньоекономічній діяльності, відповідно,

859,1 245,1 796, у комерційних структурах було виявлено злочинів у 1996 році — 6 015, у 1997 році — 10436.

Як свідчить аналіз судової практики, до реалізації злочинних схем залучаються працівники банків, юридичних компаній, корумповані службовці органів влади і управління, що є надзвичайно небезпечним і підсилює могутність злочинних формувань у даній сфері [3, с. 174].

Діяльність щодо попередження легалізації доходів та майна, здобутих злочинним шляхом, залишається ще не на відповідному рівні та потребує подальшого законодавчого удосконалення. На ефективність роботи щодо протидії поширенню економічних злочинів негативно впливає також низка проблем, яка потребує вирішення. Це, зокрема, підвищення професійного рівня співробітників правоохоронних органів, які ведуть боротьбу зі згаданим видом злочинів [4, с. 39].

Господарські злочини, передбачені главою VI КК України, на нашу думку, найбільше відповідають поняттю «підприємницька злочинність», або «злочинність у сфері підприємницької діяльності», оскільки трактування цих термінів і їх застосування у правоохоронній практиці досить чітко визначає сутність такої злочинної поведінки. Це, так би мовити, «галузева злочинність»: сукупність злочинів, які вчиняються у промисловості, торгово-посередницькій діяльності, фінансово-кредитній сфері тощо.

Найбільшої шкоди суспільним інтересам завдають правопорушення у зовнішньоекономічній діяльності. У 2017 році тут було виявлено 1,4 тис. злочинів (+ 44,9%), у 2018 -) 1 596 (+ 44,3%), у тому числі понад 300 розкрадань (з них 80% - у великих та особливо великих розмірах). Відкрито 158 кримінальних проваджень за фактами приховування валютної виручки.

Варто зазначити, що останнім часом спостерігається і стійка тенденція до зростання організованої злочинності у сфері підприємницької діяльності. Так, за даними статистики органів Національної поліції, організованими злочинними угрупованнями у фінансово-кредитній сфері в 2016 році було вчинено 544 злочини, у 2017 році - 361, у 2018 році - 740. З них: у банківській сфері, відповідно, 91, 262 та 630, у зовнішньоекономічній діяльності у 1996 році було зареєстровано 64 таких злочини, а у 2017 році - 184, у 2018 -133, у комерційних структурах, відповідно 187, 329, 573 [5].

У віковій характеристиці осіб, що вчиняють господарські злочини, відзначається зміщення до більш старших вікових категорій порівняно з загальною злочинністю. Основну вікову групу складають особи, старші 30 років (75%). За даними проведеного дослідження кожен другий з трьох засуджених мав середню, середню спеціальну або вищу освіту (Додаток А). Цей показник набагато вищий від загальної злочинності і, певно, обумовлений тією обставиною, що для господарської діяльності потрібна відповідна спеціальність і кваліфікація. За соціальним станом переважають

робітники (62,8%), службовці склали 11,2%, інші категорії — 26%. При цьому слід відзначити, що ці показники значно відрізняються залежно від виду злочину.

Таким чином, можна зробити висновок, що характер занять особи обумовлює і характер злочинної поведінки при вчиненні злочинів у сфері підприємницької діяльності. Для службових корисливих і господарських злочинів не характерна рецидивна злочинність, лише 5% осіб раніше були судимі; 82,9% засуджених були притягнуті до кримінальної відповідальності лише за один злочинний епізод; 97,8% мали позитивні характеристики за місцем роботи і мешкання.

Таким чином, злочини у сфері підприємництва вчиняються не закоренілими злочинцями, а, як правило, пересічними громадянами, для яких скрутне матеріальне становище виступає мотивостворюючим фактором злочинної поведінки.

Отже, на основі вищевказаного, можемо сформулювати сучасні ознаки злочинності у сфері підприємницької діяльності:

- 1) маскуванню під законну економічну діяльність;
- 2) вміння злочинців пристосовуватись до нових форм і методів підприємницької діяльності;
- 3) досконале володіння ринковою ситуацією;
- 4) використання прогалин чинного законодавства, яке регулює підприємницьку діяльність;
- 5) використання ІТ технологій як способу вчинення відповідних злочинів;
- 6) суб'єктами цих злочинів можуть бути як підприємці, так і інші особи, які сприяють виконанню господарської діяльності;
- 7) спрямовані на отримання незареєстрованих прибутків;
- 8) вчиняються лише навмисно;
- 9) можуть вчинятися найрізноманітнішими засобами, передбаченими чинним кримінальним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство, право*. 2017. №1. С. 207-213.
2. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології. К.: Правові джерела. 1998. С. 59
3. Глущенко В. В. Економічна злочинність , прийоми приховування і методи її виявлення. Вісті Кримінологічної асоціації України. 2004. Вип 1. Х.: В-цтвоХарк. нац. ун-ту внутр. Справ. С. 173- 175.
4. Кравченко Ю. Ф. Роль органів внутрішніх справ України у боротьбі зі злочинністю у сфері економіки. *Проблеми боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15- 16 грудня 1998 р. Х.: 1999. С. 39.

5. Статистика Генеральної прокуратури України. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

Андріяшина Інна Олександрівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБК-18-5
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНІ ВИМІРИ КРИМІНАЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Актуальність теми полягає в тому, що злочинність у сучасних умовах набуває нової якості, що наближає природні властивості особистості адаптуватися до визначених у суспільстві правил поведінки та соціальної організації суспільного життя.

Визначенням поняття, предмета та системи кримінології у своїх працях займалися такі вітчизняні і зарубіжні кримінологи, як: Г. А. Аванесов, В. В. Голіна, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, В. С. Зеленецький, І. М. Даньшин, А. І. Долгова, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, В. В. Лунєєв, І. К. Туркевич, В. І. Шакун та ін. Поєднання зусиль значної кількості науковців-кримінологів і тих, хто, має іншу наукову спеціалізацію, дозволяє плідно працювати над розв'язанням кримінологічних проблем теоретичного і прикладного характеру, суттєво розширюючи й оновлюючи кримінологічні знання стосовно методологічних засад української кримінології; кримінологічної політики; природи злочинності; кримінологічної характеристики найбільш актуальних і суспільно небезпечних її окремих проявів, пов'язаних, зокрема, з низкою фонових негативних явищ, з особистістю різних типів злочинців; концептуальних основ віктимології; впливу різних за походженням національних і міжнародних детермінаційних чинників на стан злочинності в Україні; механізму злочинної поведінки. Така співпраця, безумовно, сприяє збагаченню теорії спеціально-кримінологічного запобігання злочинності та підгалузевих кримінологій в межах фундаментальної науки кримінології.

Аналіз взаємозалежностей кримінальної ситуації й відповідної соціальної реакції на неї, взаємодії злочинця та його жертви, діяльності органів соціального контролю за рівнем злочинності в межах реальних суспільних відносин та усвідомлення зазначених процесів сьогодення

спонукає до більш активного використання можливостей кримінології у сферах законотворчої та правозастосовної практики протидії злочинності. Саме розроблення концептуальних положень, що становлять систему наукових знань про злочинність, закономірності й тенденції її розвитку, заходи запобігання та протидії як комплекс головних ідей, задумів, тлумачень у цій науковій і практичній сфері діяльності має не тільки привернути до себе увагу, а й об'єднати зусилля юристів (кримінологів), учених і практиків щодо розв'язання зазначених соціальних проблем. Оприлюднення й обговорення таких питань сприятиме розвитку вітчизняної кримінології загалом, у тому числі вирішенню різноманітних дискусійних, полемічних питань теоретичного й практичного характеру, а також подоланню неузгодженостей та суперечностей стосовно принципових положень кримінології, проблемних аспектів, що виникають останніми роками через їх недостатнє концептуальне визначення та наукове обґрунтування.

Кримінологічна теорія як сукупність ідей, поглядів, концепцій, учень, уявлень про об'єкти соціальної дійсності ґрунтується на практиці кримінологічного дослідження та вивчення ефективності боротьби зі злочинністю. Перебуваючи в органічній єдності з практикою, вона постає системою консолідуючих знань про злочинність, зведених до єдиної спільної основи. Характерним для розроблення кримінологічної теорії є те, що її гіпотези, категорії, інструментарій поділяються на дві групи.

Перша група передбачає сукупність вихідних понять і тверджень, що є підґрунтям теоретичних знань і формулюють фундаментальні властивості. Другу групу становить сукупність похідних понять і тверджень кримінологічної доктрини, що є логічними наслідками, висновками, способами встановлення й доведення істинності її положень та в тісному структурно-логічному взаємозв'язку утворюють цілісну систему знання, яке може претендувати на істинне. До неї належать метод, методологічні засади, методики та система кримінологічних концептуальних положень і знань, які використовує кримінологія як юридична наука.

Щодо наукової належності кримінології в системі правознавства доцільно зазначити таке. Зміст кримінологічної науки може розглядатися як неупереджений пошук ціннісно нейтральних істин, що можуть використовуватись правовими галузями кримінального профілю в обґрунтуванні й застосуванні суто правових заходів соціальної реакції на фактичні явища [1].

Зважаючи на те, що істина для правознавства є головною внутрішньою метою, яку формальний (юридичний) спосіб пізнання не завжди здатний забезпечити в достатній мірі, виникає потреба у визначенні внутрішнього джерела пізнавального процесу розкриття істинної картини правової реальності [2, с 101].

Якщо універсальним критерієм істинності й цінності права є практика, то в цьому контексті кримінологічна практика є критерієм істини

кримінально-правової практики. Таку взаємозалежність зумовлює нерозривність, органічна єдність кримінології та кримінального права в досягненні достовірності й задоволенні соціальної потреби щодо протидії злочинам. Від межі взаємопроникнення, усвідомлення цього зв'язку залежить кінцевий результат боротьби зі злочинністю. Тому підвищення рівня розвитку кримінологічної теорії та практики сприяє підвищенню рівня кримінального права й ефективності практики його застосування та навпаки. Щодо розмежування предмета дослідження цих самостійних базових і фундаментальних наук, то це цілком закономірно й виправдано. Подальша динаміка співіснування та співвідношення цих наук буде залежати від напрямів розвитку суспільних процесів і тієї ролі, яку в цих процесах відіграють усі соціальні явища, у тому числі зазначені науки [3, с. 33].

Отже, варто зауважити, що розвиток кримінологічної науки має значення для реалізації кримінальної політики у сфері боротьби зі злочинністю на сучасному етапі, адже наукові дослідження дають змогу інтерпретувати злочини і відповідно до цього їхню класифікацію, тому таким чином уникати прогалин та помилок в кримінальному праві України. На мою думку, варто більше уваги звертати на наукові дослідження у цій сфері та, власне, підтримувати розвиток науки, роботи якої допоможуть розслідувати злочини та запобігти неправомірним діям в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Василевич В.В., Джужа О.М. Боротьба зі злочинністю: теорія і практика URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/186/1/11.pdf>
2. Тімуш І. С. Інтегральний погляд на право / І. С. Тімуш. – К. : Атіка, 2009. – 283 с.
3. Джужа А. О закономірностях динаміки правових систем / А. Джужа // Закон и жизнь. – Кишинев : Динамо. – No 7. – 2010. – С. 27–36.

Арделян Тетяна Онуфріївна,
здобувач Університету сучасних знань

Науковий керівник:
Топчій Василь Васильович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
директор Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВА ОХОРОНА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Злочинність у сфері підприємницької діяльності являє собою соціальне явище, суть якого в різноманітних суспільно небезпечних діях, що

посягають на відносини, котрі виникають при здійсненні підприємницької діяльності, порядок якої визначений господарським та цивільним законодавством, у тому числі при реєстрації суб'єктів підприємництва (приватних підприємців і комерційних організацій), а також у процесі діяльності, спрямованої на систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг суб'єктами підприємництва [1].

Підприємницькою діяльністю є самостійна, здійснювана на свій ризик діяльність, спрямована на систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у встановленому законом порядку. Мета прибутку, вигоди є ознакою більшості посягань, вчинених у сфері підприємницької діяльності. Разом із тим дана мета не завжди розглядається законодавцем як кримінальна.

В умовах дестабілізації соціально-політичної і економічної ситуації в країні, постійного зростання кризового стану у народному господарстві широкого розповсюдження набули злочини у сфері підприємницької діяльності. Ці види злочинів - один з найбільш динамічно зростаючих кримінальних феноменів сучасної України. Свідченням цього є кримінальне законодавство України, у яке з початку 90-х років внесено найбільше змін саме у частині, яка встановлює кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні посягання на відносини у сфері господарської діяльності. Найбільш значне зростання злочинних проявів відбулося у таких сферах господарювання, які покликані задовольнити першочергові життєво необхідні потреби населення [2, с. 59].

Варто зазначити, що ці побоювання обмежують можливість виробничої інтеграції. Чинниками, що стримують розвиток організованої тіньової підприємницької діяльності, є проблеми, пов'язані з невиконанням умов договорів, які укладаються на тіньових ринках. Через те, що у тіньовому бізнесі багато угод укладаються на основі усних домовленостей, органам державної влади важко визначити обсяг тіньового бізнесу та правильно обрати засоби впливу на його учасників. Згідно з підходом Г. Беккера, від дій злочинців залежить пропозиція злочинів, від дій споживачів незаконно виготовлених і реалізованих товарів – попит на злочини, а заходи правового виявлення і покарання вважають своєрідним регулюванням цього «ринку» [3, с. 141].

Сфера підприємництва за визначенням є галузями економіки. Злочинність у сфері підприємницької діяльності виходить за межі злочинності у сфері господарських відносин. До числа злочинів, що посягають на відносини у сфері підприємницької діяльності, можуть входити різні злочинні діяння, у тому числі й ті, що не входять у розділ VII КК України.

Поряд з тим, оскільки йдеться про необхідність виділення групи злочинів у сфері підприємницької діяльності для вирішення завдань

кримінально-правової оцінки, необхідно застосовувати цей термін лише у вузькому розумінні, придатному для використання в процесі кваліфікації злочинів. А це означає, що відносини у сфері підприємницької діяльності в таких злочинах виступають як основний, додатковий або факультативний об'єкт.

Визначаючи критерій для віднесення конкретних злочинних діянь до того або іншого підвиду економічних злочинів, деякі дослідники вказують на сферу підприємництва лише як на основний об'єкт, при цьому визначають його не дуже чітко, не відрізняючи від відносин у сфері економічної діяльності в цілому. Так проф. Б. М. Леонтьєв відносить до злочинів, що посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності, не тільки сферу господарювання, а й реєстрацію незаконних угод із землею, а також придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, тобто й ті злочини, які сферу підприємництва зачіпають далеко не у всіх випадках [4, с. 12-13].

У будь-якому разі, аналізуючи зарубіжний досвід щодо кримінально-правової охорони підприємницької діяльності, важливим аспектом є міжнародне співробітництво та обмін інформацією між відповідними органами і службами, що займаються розслідуванням злочинів у сфері підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Чи можливе виділення злочинів у сфері підприємницької діяльності в окремий розділ КК України? // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://libnet.com/content/9461_Chi_mojlive_vidilennya_zlochiviv_y_sferi_pidpriemnickoi_diyalnosti_v_okremii_rozdil_KK_Ukraini.html
2. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології. К.: Правові джерела. 1998. С. 59.
3. Кельман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття Проблеми законності. 2002. Вип. 55. С. 133-141.
4. Горелов А. Об обоснованности выделения предпринимательских преступлений. Уголовное право. 2002. № 4. С. 12-13.

Атракович К.О.
здобувач Національної академії управління

Науковий керівник:
Нікітін Ю.В.
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Деякі аналітики вважають, що корупція стала основною політичною проблемою сторіччя та однією з головних перешкод для зростання економіки. Під впливом глобальної фінансової та економічної кризи саміт "групи 20-ти" у Пітсбурзі у вересні 2009 р. оголосив міжнародну боротьбу з корупцією однією з трьох своїх стратегічних цілей.

Аналіз судової практики в Україні свідчить, що корупційні правопорушення вчиняються переважно в сферах діяльності органів місцевого самоврядування та державної влади, юридичних осіб публічного права.

У сфері державних закупівель до корупційних діянь можливо віднести змову, оскільки законодавством більшості країн світу змова серед учасників торгів однозначно трактується як злочин. Однак, виявлення факту змови і доказ того, що вона дійсно мала місце, є досить складною задачею. Прямими доказами факту змови є листи, телефонні розмови, електронні та інші документи, але їх отримання ставить як практичні, так і юридичні складнощі. Тому в практиці розслідування економічних злочинів в західних країнах світу часто звертаються до використання непрямих доказів. Для виявлення можливої змови між учасниками торгів доцільно надати відповіді на наступні питання:

- чому деякі з учасників ринку не прийняли участь у торгах;
- чи не сформовано предмет закупівлі для певного учасника;
- чи прозоро відбувалося допущення і відхилення пропозицій;
- чи не є деякі з учасників торгів пов'язаними особами та ін.

Заслуговує уваги також застосування в США та в інших західних країнах електронних торгів та електронної звітності з державних закупівель. Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про Стратегію реформування системи державних закупівель («дорожню карту»)» до 2022 р. передбачено основні напрями реформування системи державних закупівель України: гармонізація національного законодавства з правилами Європейського Союзу шляхом імплементації положень директив ЄС до національного законодавства; розвиток інституційної структури та вдосконалення і оптимізація функцій контролюючих органів; міжнародне співробітництво у

сфері державних закупівель; розвиток електронних закупівель; навчання та професіоналізація у сфері державних закупівель [2].

Введення нової практики здійснення державного регулювання потребує перевірки ефективності використання державних коштів, виділених на реалізацію завдань державних цільових програм, під час здійснення закупівель державними підприємствами та іншими уповноваженими суб'єктами з використанням системи електронних державних закупівель, яка на сьогодні відома в Україні під назвою «ProZorro». Так, вказана система електронних державних закупівель є справжнім проривом в адаптації інформаційних технологій у звичну практику ведення документообігу під час здійснення закупівель за бюджетні та державні кошти, що є інновацією останніх років в здійсненні державного регулювання системи державних закупівель.

Підтримуємо думку, що у вузькому значенні суть системи електронних державних закупівель «ProZorro» полягає в організації процедур закупівель шляхом використання електронних майданчиків замість подання учасниками та замовниками документів у паперовому вигляді, як це було передбачено раніше законодавством у сфері державних закупівель.

Впровадження електронних торгів дозволило усунути значну кількість наведених вище корупційних зловживань. Деякі переваги використання таких торгів порівняно з традиційними “паперовими” наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Фактори зменшення ризику корупції при використанні електронних торгів

Фактор	Конкурсні торги в загальній формі	Конкурсні торги за ціновим критерієм	Електронні торги
Суб'єктивність при оцінці пропозицій замовником	Так	Малоймовірно	Малоймовірно (оцінка за ціновим критерієм)
Можливість чинити тиск на учасників торгів	Так	Так	Ні (анонімність учасників торгів)
Можливість змови між учасниками торгів і замовником	Так	Так	Малоймовірно (анонімність учасників торгів)
Можливість змови між учасниками торгів	Так	Так	Незначна (анонімність конкурентів; можливість змови залишається лише на концентрованих ринках)

Слід відзначити, що впровадження електронних закупівель ускладнює, але не виключає повністю можливість корупційних зловживань при проведенні публічних закупівель. Досвід проведення електронних закупівель в інших країнах світу вказує, що у замовників торгів залишаються суттєві

важелі для обмеження доступу постачальників до ринку публічних закупівель, а в учасників – для координації пропозицій, тобто змови [10].

Подання документів для участі в процедурі закупівлі потенційними учасниками, як і розміщення тендерної документації державними замовниками, відбувається шляхом оприлюднення відповідних документів в електронному вигляді на сайті електронної системи державних закупівель.

Тобто, процедура державних закупівель від початкового до кінцевого етапу здійснюється з використанням офіційного спеціально розробленого веб-сайту, який організовує взаємодію між замовниками, учасниками закупівель та звичайними користувачами системи «ProZorro» через обмін електронними документами та повідомленнями.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про засади запобігання і протидії корупції” від 07.04.2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
2. Закон України “Про публічні закупівлі” від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Звіти щодо аналізу функціонування системи державних закупівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Zviti>.
4. Кайдаш Т. Державні закупівлі в Сполучених Штатах Америки / Т. Кайдаш. – К. : Державні закупівлі України. – 2007. – № 12 (42). – С. 52–56.
5. Мельников О. С. Деякі шляхи оптимізації електронних закупівель в Україні / О. С. Мельников // Економіка та держава. – 2013. – № 9. – С. 125–128.
6. Мельников О.С. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель / О. С. Мельников // Актуальні проблеми державного управління. - 2016. - № 1. - С. 44-49

Байденко Олександр Русланович,
курсант Факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників
податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Курбатова Ірина Сергіївна,
к.ю.н., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

На сьогоднішній день, у кримінальній науці ще не вироблено єдиного концептуального підходу щодо розуміння кримінальної політики. На думку багатьох дослідників даної проблематики, відсутність цілісної сучасної концепції кримінальної політики в країні, у тому числі стратегії розвитку національного законодавства про кримінальну відповідальність, призводить до постійних не системних змін законодавства про кримінальну відповідальність. Розробку теоретичних основ кримінальної політики, без сумніву, можна віднести до найбільш гострих та актуальних проблем у правовій науці сьогодення.

Серед всіх напрямів політики у сфері запобігання злочинності, які перебувають між собою у функціональній взаємодії та обумовленні предметом, завданнями й методами підтримання правопорядку в суспільстві, кримінальна політика держави, за думкою переважної більшості вітчизняних вчених, розробляє стратегію і тактику, формулює основні задачі, принципи, напрями і цілі кримінальної дії на злочинність, засоби їх досягнення, і виражається в нормах закону про кримінальну відповідальність, практиці їх застосування, актах офіційного тлумачення кримінальноправових норм та постановах Пленуму Верховного Суду України (складові кримінально-правової політики) [1, с. 125].

Беззаперечно, що одним із пріоритетних напрямів діяльності держави є діяльність, спрямована на запобігання злочинності. Протидія злочинності є важливою складовою функціонування держави будь-якого типу незалежно від часу свого існування [1, с. 128].

Невід’ємною складовою такого напрямку діяльності держави беззаперечно є кримінально-правова політика. Не дивлячись на розрізненість поглядів в питанні її змісту та сутності, майже всі науковці схилиються до думки, що остання виступає структурною частиною правової політики держави, основний зміст якої зводиться до застосування репресивних

заходів. Визначити її місце в системі правової політики є процесом складним, проте вкрай необхідним для розуміння її змістовного наповнення та термінологічної характеристики. Беззаперечно, що коли ми говоримо про кримінально-правову політику держави в частині правової політики, ми маємо на увазі такий різновид політики, основним завданням якої є протидія злочинності.

Важко не погодитись з думкою, в якій зазначено, що кримінальна політика може бути визначена як частина внутрішньої правової політики держави, як напрямок діяльності держави у сфері охорони демократичного суспільного ладу від злочинних посягань, який полягає у виробленні і формулюванні ідей та принципових положень, форм і методів кримінального впливу на злочинність у цілях її зниження і зменшення негативного впливу на соціальні процеси [3, с. 64].

Схожу точку зору запропонував один із досліджуючих науковців, який у широкому розумінні кримінальну політику розуміє як систему боротьби зі злочинністю в цілому, що характеризує науково обґрунтовану лінію цієї боротьби, стратегію держави в цій сфері, місцем і значенням боротьби зі злочинністю в забезпечення потреб соціального розвитку.

Дана система, на думку вченого, повинна розглядатися на трьох рівнях: концептуальному, законодавчому та правозастосовному [2, с. 16]. Другий аспект охоплює: "... концепцію використання в боротьбі зі злочинністю саме кримінально-правових засобів; їх взаємодію з системами інших засобів боротьби зі злочинністю..." [4, с. 281].

Застосування терміну кримінальної політики в широкому та вузькому значенні запровадив у свій час Борисов В.І., який зазначав, що в рамках єдиної кримінальної політики розрізняють кримінальну політику у вузькому сенсі слова, судову політику і виправно-трудову політику [2, с. 20].

Отже, можемо дійти висновку, що кримінальна політика є системоутворюючим елементом усієї політики у сфері боротьби зі злочинністю, яка розробляє стратегію і тактику, цілі кримінально-правового впливу на злочинність та формулює основні завдання, принципи, напрями і засоби їх досягнення. Велика кількість нормативно-правових актів, різноманітних програм та стратегій, що приймаються органами державної влади, значна кількість правоохоронних та правозастосовних органів – все це свідчить про значну роль політики у сфері запобігання злочинності в діяльності держави.

Список використаних джерел:

1. Лопашенко Н. А. Концептуальні основи кримінальної політики: погляд на проблему // Правова політика та правове життя. академічний та вузівський юридичний науковий журнал. 2015. № 11. с. 123-130.
2. Борисов В. І. Поняття кримінально-правової політики // Вісник Асоціації кримінального права України. 2013. № 1. с. 15-31.

3. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні : формування та реалізація: монографія. Одеса : Вид-во Одеського юрид. інстит. НУВС, 2014. с. 132

4. Козич І. В. Місце кримінальної політики в сфері боротьби зі злочинами, що вчиняються із застосуванням насильства, у політиці в сфері боротьби зі злочинністю // Університетські наукові записки. 2016. № 2. с. 279-283

Божук Ірина Іванівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Лугіна Наталія Анатоліївна,
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Глобалізаційні процеси у світі спричиняють розвиток не тільки економічних та політичних зв'язків, але і поширення масштабної злочинності, що виходить за межі конкретної держави. Аналіз сутності джерел кримінального права, зокрема міжнародних договорів, є необхідним для уникнення колізій норм національного та міжнародного законодавства.

Питання градації нормативно-правових актів як джерел кримінального права є досить дискусійним. Відповідно до ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., міжнародний договір – це врегульована міжнародним правом угода, укладена державами та іншими суб'єктами міжнародного права у письмовій формі, незалежно від того, чи міститься така угода в одному, двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її найменування [1].

Як зазначає П. Андрушко, джерелами кримінального права є не самі акти (документи), в яких викладені (містяться) обов'язкові для застосування кримінального закону правові позиції відповідних органів у вигляді нормативних (правових) приписів або правових позицій (Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду України), а відповідні правові позиції. Акти ж, у яких викладені (містяться) відповідні правові позиції, є документами – матеріальними носіями, на яких зафіксована інформація щодо правової оцінки (розуміння) відповідним органом певних обставин, правових феноменів [2, с. 25-42]

М. Колос під джерелами кримінального права розуміє систему внутрішніх національних кримінальних законів та міжнародно-правових актів, що містять норми кримінального права. Науковець виділяє основне національне джерело кримінального права – Кримінальний кодекс України та додаткове – рішення Конституційного Суду України про неконституційність кримінальних законів чи їх окремих положень [3, с. 62].

Проблема імплементації міжнародних стандартів у галузі прав людини вимагає, насамперед, узгодження міжнародних договорів у національній правовій системі та визначення їх юридичної сили у системі права. Важливим є те, що ст. 9 Конституції України [4] передбачена обов'язковість імплементації в Кримінальний кодекс України [5] положень міжнародних договорів, якщо згода на його обов'язковість надана Верховною Радою України.

Співвідношення норм національного і міжнародного права в системі національного законодавства України визначене ч. 2 ст.19 «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004р. № 1906-IV, якщо міжнародним договором України, який набув чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [6]. Як наслідок, в Україні визнається і діє принцип пріоритету міжнародних договорів, визнаних державою в установленому чинним законодавством порядку.

Україною було укладено ряд двосторонніх договорів про передачу засуджених осіб, зокрема: з Республікою Азербайджан - від 24 березня 1997 р., Республікою Грузія - від 14 лютого 1997 р., Республікою Вірменія - від 1 березня 2001 р., Республікою Казахстан - від 17 вересня 1999 р., Китайською Народною Республікою - від 21 липня 2001 р., Республікою Узбекистан - від 19 лютого 1998 р., Туркменістаном - від 23 березня 2005 р., Корейською Народно-Демократичною Республікою - від 12 листопада 2004 р., Республікою Молдова - від 13 грудня 1993 р. та інші.

Застосування цих міжнародних договорів створює певні проблеми, оскільки потрібно враховувати дату набрання чинності договором не лише стосовно України, але й держави винесення вироку щодо засуджених осіб. При цьому, механізму офіційного оприлюднення таких дат немає. Встановити їх можна лише шляхом запиту до Міністерства закордонних справ України [7].

Разом з тим суди не можуть застосовувати міжнародний договір, який є чинним для України, але не є чинним для відповідної іноземної держави, за відсутності письмового клопотання особи про передачу її для відбування покарання на територію держави громадянства та за відсутності в матеріалах справи угоди, підписаної Генеральним прокурором України.

Крім того мають місце і інші неузгодження при застосуванні норм міжнародних договорів. Конвенція Ради Європи від 21 березня 1983 р. про передачу засуджених осіб передбачає дві окремі процедури визнання та виконання вироків іноземних держав: процедуру продовження виконання

вироку іноземної держави та процедуру заміни вироку іноземної держави. Це процедури є різними за своєю природою. Як показує судова практика, при винесенні рішення про виконання вироків іноземних судів на території України суди не розмежують ці дві процедури та часто некоректно вживають їх у постановах та ухвалах.

Отже, прогалини у чинному законодавстві, низький рівень доступності правової інформації стосовно міжнародних договорів України та їхнього статусу призводить до помилок і проблем, які, у тому числі, шкодять міжнародному іміджу нашої держави.

Укладення Україною все більшої кількості міжнародних договорів про правове співробітництво та правову допомогу у сфері кримінального судочинства, зокрема про передачу засуджених для подальшого відбування покарання у державі громадянства, ставить перед судами доволі складне завдання застосування норм міжнародного права поряд з нормами національного законодавства у різних кримінальних провадженнях, зокрема про визнання вироків іноземних держав і виконання їх на території нашої держави. Таким чином, ефективність судового розгляду питань, пов'язаних із виконанням вироків іноземних держав на території України, залежить від удосконалення механізму їх законодавчого врегулювання та від точного і неухильного дотримання судами як положень законодавства України, так і норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: Міжнародний документ від 23.05.1969 № 995_118 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 21.11.2019).
2. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України: поняття, види / П. П. Андрушко // Право України. – 2011. – № 9. – С. 25–42
3. Колос М. І. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. – К., 2007. – С. 62
4. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 21.11.2019).
6. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 21.11.2019).
7. Філатов В.М. Практика застосування судами міжнародних договорів України щодо визнання і виконання вироків іноземних судів / В.М. Філатов, З. П. Бортновська // «Вісник Верховного Суду України», 2008, 00, № 07. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS080276?an=17> (дата звернення: 21.11.2019).

Вербовський Іван Олександрович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПЗ-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Лемеха Ростислав Анатолійович
к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ШАХРАЙСТВА

На даний час в Україні одним з важливих та актуальних питань є дотримання гарантій конституційних прав громадян тобто непорушності права власності, що закріплена у ст. 41. Конституції України, згідно з якою права людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. При відносно незначній частці потерпілих від шахрайства у загальній структурі віктимізації населення – 5,84 %, більше 43,0 % із них це жінки і неповнолітні. Матеріальні збитки внаслідок скоєння таких злочинів становлять майже 28,3 м ільйона гривень. Вивчення динаміки віктимізації шахрайства за період 2014- 2018 рр. свідчить про щорічне зростання кількості жертв у середньому на 3,6 %. Під час скоєння цього злочину особливістю є поведінка потерпілого, яка створює умови для вчинення шахрайства. Але дані офіційної статистики не відображають реальну кримінальну ситуацію в даній сфері, оскільки це обумовлено високим рівнем латентності, а також багатьма проблемами, пов'язаними з поведінкою жертв шахрайства. Саме це обумовлює необхідність наукової розробки теорії та практики віктимологічної профілактики шахрайства та визначення системи заходів.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ю.В. Александрова, І.Г. Богатирьова, П.А. Вороб'я, Г. Гассера, О.А. Герцензона, В.В. Голіни, Б.М. Головкина, О.І. Гурова, І.М. Даньшина, О.М. Джужи, А.І. Долгової, В.І. Женунтія, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, Г. Еленбергера Р.А. Калюжного, В.В. Коваленка, О.Г. Колба, О.М. Костенка, Н.Ф. Кузнецової, В.В. Лунєєва, М.І.Мельника, Б. Мендельсона, В.С. Мінської, Є.М. Моїсєєва, В.І. Осадчого, В.І. Полубинського, В.Я. Рибальської, Д.В. Рівмана, А.В. Савченка, В.О. Тулякова, Л.В. Франка, Г. Хентіга, Г.І. Чечель, А. Фаттаха, І.Я. Фойницького, В.І. Шакуна та інших.

Особливості віктимологічної профілактики шахрайства розглядалися вченими з різних галузей наук, якими було досліджено, що основними способами вчинення шахрайства є обман або зловживання довірою, за допомогою яких злочинці заволодівають чужим майном або отримують

право на нього. Взагалі, шахрайство визначається чинним КК України, як – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Особливістю шахрайства є те, що воно може бути вчинено як стосовно майна, так і стосовно права на таке майно [1].

Виокремлено два основних типи жертв шахрайських посягань на власність: корисливий потерпілий, некритичний потерпілий. Тип некритичного корисливого потерпілого, який характеризується корисливою мотивацією та легковажністю, егоїста, що переважно шукає легких шляхів для отримання певних матеріальних благ. Інший тип некритичного некорисливого потерпілого – це легковірна, некритична особа, яка потрапляє у незвичайну ситуацію і розвитку та наслідків її не бачить. Така особа пасивна, легко піддається впливу, некорислива, але ця особа є суєвірною. Різновидом цього типу – легковірні, із сповільненими реакціями, що соромляться виказати власні підозри (це типові жертви шахраїв, які видають себе за посадових осіб). Під час вчинення шахрайства було виявлено застосування маніпуляційних прийомів [2].

До найбільш часто застосованих методів кримінального маніпулювання під час шахрайства належать: використання психологічного автоматизму, маніпуляції змістом та формою наданої інформації, зміна темпів її надання, експлуатація фоновому стану, використання групового впливу на особу. Дослідження вчених показали, що, у відповідності з характером та змістом віктимологічні детермінанти у суб'єктивній формі обумовлені мотивацією віктимологічної поведінки жертв шахрайства та взаємодією і з зовнішніми умовами [3].

Отже на основі викладеного вище, ми можемо визначити найбільш суттєві риси та мотиви, що обумовили віктимну поведінку осіб, які стали жертвами шахрайства, а саме:

- 1) жадібність, користь у єдності з однойменними мотивами та чітко не визначеними мотивами – 23,7 %;
- 2) невміння контролювати власні вчинки та не усвідомлювати мотиви власної діяльності – 26,2 %;
- 3) безвілля та невизначені чітко мотиви – 11,2 %;
- 4) байдужість до власної судби у поєднанні з корисливими прагненнями (корисливість, жадібність у сукупності з прагненнями отримати матеріальні блага) – 12,8 %;
- 5) відсутність звички до праці та невизначені чітко мотиви – 13,7 %;
- 6) хвилювання за життя рідних та близьких та мотивація захисту – 7,1 %;
- 7) бажання допомогти не тільки знайомим та близьким, родичам, але й іншими особам – 5,3 % [3].

Отже з метою вдосконалення механізму взаємодії необхідне створення централізованого банку даних для збирання, накопичення, оброблення й подальшого використання інформації про прояви, способи вчинення шахрайства та осіб, які стали жертвами цих злочинів; здійснення систематичного обміну узагальненою аналітичною інформацією щодо

шахрайських посягань на власність, їх впливу на соціальні, економічні й політичні процеси в державі, а також найбільш ефективні заходи віктимологічної профілактики.

Список використаних джерел:

1. Туляков В.О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми) / О. : Юрид. літ- ра, 2000. 155 с.
2. Спеціальна віктимологічна профілактика шахрайства / С. І. Афанасенко // Південноукраїнський правничий часопис. - 2013. - № 3. - С. 21-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_3_10
3. Віктимологічна профілактика шахрайства, що вчиняється з використанням можливостей мережі Інтернет / С. В. Шапочка // Наука і правоохорона. - 2014. - № 3. - С. 202-205. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2014_3_30

Вороневич Олександр Олександрович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Лугіна Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Одним із важливих напрямів сучасної стратегії розвитку України є прагнення до зменшення рівня корупції та мінімізації її суспільно-політичних наслідків. Досягнення успіху в цьому процесі є передумовою демократичних перетворень у державі, зміцнення національної безпеки, зростання її економічного потенціалу, формування в суспільстві довіри до влади, покращання добробуту громадян України.

Корупція (латин. corruption – псування, розбещування, підкуп) – дії осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг[1, с. 367].

Першочерговим завданням, яке стоїть перед українським суспільством є зменшення рівня корупції в органах Державної податкової служби України (далі - ДПС), оскільки існуючі вияви корупції негативно впливають на рівень надходжень грошових коштів до державного бюджету, на ефективність

діяльності фіскальних органів, їх рейтинг, взаємовідносини з платниками податків тощо. Для усунення причин і умов, що сприяють корупції в органах ДПС, потрібно цілеспрямовано та поетапно вживати відповідні організаційно-правові заходи, що визначені вітчизняним законодавством і запропоновані в наукових джерелах [2, с. 32; 7].

Ряд заходів, наприклад прийняття антикорупційного законодавства, декларування доходів осіб уповноважених на виконання функцій держави, створення державних органів щодо запобігання та протидії корупції на загальнодержавному рівні має значний ефект щодо зниження рівня корупції, однак залишаються фактори, які на нашу думку є основними причинами, що впливають на здійснення корупційних злочинів в державних органах включаючи органи ДПС.

На думку С.Коненка, це переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість) [3, с. 5].

На думку М. Мельника, факторами корупції слід визнати явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, обумовлюючи корупцію як явище та породжуючи її конкретні прояви [4, с. 16].

Одним з чинників, сприятливих для корупції є це ставлення громадськості до неї. Сьогодні багато хто просто не уявляє будь-яку діяльність без підкупу когось і, отже, не чинить опору здирництву. Більшість підприємців схильні платити додаткові гроші, якщо від них цього вимагають [5, с. 325].

Інколи хабарництво виправдовується тим, що люди в окремо взятій країні можуть терпляче ставитися до сплати невеликих сум за надання офіційних послуг (за надання дозволів, ліцензій та ін.). Але це не означає, що вони схвалюють такі дії, просто інколи це сприймається як подарунки. Але якщо подарунок виходить за межі традиційної гостинності, це викликає занепокоєння, оскільки спотворюється шкала людських цінностей та соціальних традицій [6, с. 12–13].

В. Корж, здійснюючи криміналістичний аналіз економічних злочинів, виділяє в окрему групу злочини у сфері службової діяльності, що вчинені службовими особами при здійсненні управлінського, фінансового, бухгалтерського, податкового контролю на підприємствах, в установах, організаціях пріоритетних напрямів економіки у сфері виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних благ та послуг, фінансування, кредитування, інвестування, страхування тощо [7, с. 110].

Можна назвати не один десяток чинників, що зумовлюють поширення корупційної діяльності в країні і низьку ефективність заходів протидії. Але, на думку О.Кальмана, існує один чинник, який і зумовлює прояви всіх інших

чинників. Це відсутність жорсткого соціально-правового контролю за діяльністю посадових осіб та їх відповідальністю в умовах демократизації суспільного життя і переходу до ринкових відносин [8, с. 149].

Ми виокремили ряд факторів які на нашу думку є основними, що стимулюють здійснення корупційних діянь це: недоброчесність окремих посадових осіб; недоліки правового забезпечення податкового регулювання; низька оплата праці осіб уповноважених на виконання функцій держави органів ДПС; несприятливий стан підприємницької діяльності; сприйняття населенням корупційних дій як належного для досягнення своїх цілей.

З метою усунення наведених факторів, що зумовлюють корупцію та сприяють її розвитку в діяльності фіскальних органів, необхідні наступні правові й організаційні заходи: підвищення рівня кадрового забезпечення органів ДПС; при розробці нормативних актів та внесення змін до них, ініціювати проведення незалежної антикорупційної перевірки (експертизи) з метою виявлення прогалин, які в подальшому використовуватимуться для корупційних діянь; стимулювання працівників органів ДПС шляхом підвищення заробітної плати; постійне проведення інформаційної компанії щодо інформування фізичних та юридичних осіб про відповідальність за здійснення корупційних діянь. зменшення тиску на підприємців шляхом зменшення розмірів ставок податків та перехід фіскальної служби до електронного сервісного обслуговування платників податків.

З метою зменшення корупційних ризиків впродовж 2019 року ДПС України у напрямі організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції у кожному територіальному органі та структурних підрозділах проведено більше 100 антикорупційних навчань.

Розроблено та впроваджено в дію наказом ДПС від 03.04.2019 № 257 нові Правила етичної поведінки в органах ДПС, а наказом ДПС від 18.06.2019 № 475 Методичні рекомендації з питань організації роботи з повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами.

З метою запобігання та протидії проявам корупції Департаментом з питань запобігання та виявлення корупції ДПС проводиться робота з розробки Антикорупційної програми ДФС на 2019-2021 роки. [9].

На нашу думку кожен державний орган повинен детально враховувати свою специфіку діяльності під час розроблення заходів запобігання та протидії корупції.

Крім того впровадження інтерактивної взаємодії між органами Державної фіскальної служби та платниками податків сприятиме зменшенню впливу людського фактору, та в свою чергу суттєво зменшить рівень корупції в Державній фіскальній службі. Важливим є автоматизація процесів руху, обробки даних та документів, що підвищить прозорість та ефективність роботи фіскальної служби.

Список використаних джерел

1. Яцків І. І. Загальна характеристика заходів запобігання та протидії корупції. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. кер. авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. О. В. Козаченко. Миколаїв: Поліграф. підприємство СПД Румянцева Г. В., 2009. Вип. 38. С. 367–372.*
2. Баранов С. О. Актуальні проблеми протидії та запобігання корупції в органах державної фіскальної служби України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2016. № 30. С. 30-33.*
3. "Революція управлінців" і неефективність державного управління в Україні. Режим доступу: www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/index.php?op=view&t=22 - Назва з екрана.
4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.08. К. Нац. акад. внутр. справ України, 2002. 16 с.
5. Коткін С., Шайо А. Політична корупція перехідної доби. Скептичний погляд. К. К.І.С., 2004. 440 с.
6. Камлик М. І., Невмержицький Є.В. Корупція в Україні. К. Знання, 1998. 179 с.
7. Корж В. П. Економічні злочини, що вчиняються в умовах ринкового господарювання: криміналістичний аналіз. *Збірник наук. пр. Ірпінської фінанс.-юрид. акад. (економіка, право). 2013. Вип. 2. С. 107–114.*
8. Кальман О. Г. Місце і значення соціально-правового контролю в системі заходів протидії корупції в Україні. Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність. *Liability of Public Officials for Corruption* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. семінару. Х. : НЮА ім. Ярослава Мудрого ; Харків. центр по вивченню організованої злочинності спільно з Амер. ун-том у Вашингтоні ; Ін-т вивчення проблем злочинності Акад. прав. наук України, 2003. С. 148–151.
9. Результати роботи уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції органів ДФС за 7 місяців 2019 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/386709.html> - Назва з екрана.

**Гергало Світлана Станіславівна,
Данильчик Марія Миколаївна,**
курсанти взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

На сучасному етапі розвитку кримінального законодавства політика відображає головні функції держави, які регулюють зовнішню та внутрішню сфери та напрями суспільного життя. Важливим компонентом політики являється кримінальна політика, яка спрямована на запобігання злочинності і мета якої полягає в зниженні її рівня та забезпечення стану, що відповідатиме потребам захисту суспільства від кримінальних посягань.

Проводячи оцінку розвитку сучасної наукової думки в Україні, які стосуються питань кримінально-правової політики зокрема, варто зауважити, що незважаючи на незначну кількість наукових робіт, присвячених цій проблемі, довгий час були відсутні фактичні дослідження. Єдиною спробою вирішення даного питання стала дискусія А. Ф. Зелінського та І. М. Даньшина, що була відображена на сторінках журналу «Право України» у 1992 році. Також дослідженням цього питання займалися такі науковці як: Н. А. Савіна, К. Б. Марисюк, Ю.І. Микитин, Л.М. Федорак, І.В. Козич та інші.

Кримінально-правова політика – це нерозривна складова частина всієї політики Української держави, яка являє собою напрям боротьби з правопорушеннями який базується на нормативно-правових актах України про кримінальну відповідальність і проявляється в указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, Законах України, рішеннях політичних партій, громадських організацій, державних органів спрямованих на проведення цієї діяльності [1, с. 15].

Сучасна кримінально-правова політика Української держави є недостатньо ефективною, про що свідчить невпинне зростання рівня злочинності. Важливим завданням юридичної науки є вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо основних напрямів формування і методів

здійснення державою та її органами кримінально-правової політики, підвищення її ефективності.

У сучасних умовах протидія злочинності є одним з головних, пріоритетних завдань держави. Згідно зі статистичними даними МВС України та Генеральної прокуратури України, у нашій державі спостерігається стійка тенденція до зростання злочинності. На фоні зменшення чисельності населення України, спостерігається постійне зростання числа зареєстрованих злочинів. Так, у 2008 році було зареєстровано 390,2 тис. злочинів, у 2009 році – 439,5 тис. злочинів, у 2010 році – 505,4 тис. злочинів, у 2011 році – 520,2 тис. злочинів, у 2013 році – 563,6 тис. злочинів [2, с. 152].

Глобальною проблемою кримінальної політики на сьогоднішній день є недосконалість чинного кримінального законодавства, що призводить до глобальних злочинів держави та не доцільна захищеність громадян і суспільства від злочинних посягань і злочинів в цілому. Враховуючи сучасний рівень та тенденції злочинності в Україні, основне завдання держави полягає в тому, щоб зупинити зростання злочинності, мінімізувати злочинний вплив на суспільство, протидіяти вчинюваним злочинам у сучасний період та запобігати вчиненню нових злочинів у майбутньому.

Нагальною потребою сучасного періоду розвитку кримінально-правової політики в Україні є здійснення глобального моніторингу всіх статей Особливої частини КК України на предмет відповідності встановлених ними кримінально-правових заборон та умовам криміналізації суспільно небезпечних діянь. Очевидно, що значна кількість діянь визначена злочинними без достатніх для того підстав, або втратила чи зменшила рівень суспільної небезпечності, що актуалізує проблему їх декриміналізації.

Викладені вище зазначені питання окреслюють ключові проблеми кримінальної політики, які є підсистемою правової політики та у той самий час за усталеною і беззаперечною традицією включає кримінальну (матеріальну), кримінально-процесуальну та кримінально-виконавчу політику як власні підсистеми, дозволяє зробити висновок про те, що досліджувана політика в Україні на сучасному етапі перебуває на стадії становлення.

Для неї характерні, поряд із загальними проблемами державної правової політики (найперша – це низька реалізація, а, значить, і якість та ефективність нормативно-правових актів), деякі власні суперечності формування, що проявляється, наприклад, як неприйняття нового Кримінального процесуального кодексу, тоді як Кримінальний та Кримінально-виконавчий кодекс вже кілька років діють, певна неузгодженість положень останніх двох законів (зокрема, стосовно мети покарання) та ін. У перспективі на чільне місце серед наукових розробок заслуговують новітні шляхи стимулювання розвитку правової системи, у тому числі через активнішу боротьбу з кримінальними правопорушеннями,

презентовані категоріями “моделювання правового розвитку”, “експертиза законопроектів” [3, с. 65].

Із точки зору статистики кримінально-правової політики, її формально-стандартизованого вигляду, звертає на себе увагу відсутність ухвалених, відповідно до п.5 статті 85 Конституції України, засад внутрішньої та зовнішньої політики України як політико-правового документу, який би визначав головні напрямки і послідовність дій усіх гілок влади на користь публічним інтересам, загальному благу народу України, з урахуванням об'єктивно існуючих приватних інтересів діалектики їх взаємодії з публічними інтересами. На жаль, такий стан справ віддзеркалює рівень розвитку суспільної правової свідомості, в якій не всі цінності, котрі закріплені в Конституції, отримали визнання, що відкриває місце для застосування критеріїв “природного права”, а також “живої політики”, невіддільної від сфери її реалізації, “природного існування” [4, с. 29].

Важливим засобом підвищення ефективного розвитку формування кримінальної політики ми вважаємо, що є декриміналізація злочину. Це процес (діяльність) і результат визнання законодавцем раніше злочинного діяння незлочинним. Іншими словами, криміналізація та декриміналізація є парними поняттями, у результаті криміналізації певне незлочинне діяння визнається злочином, а в результаті декриміналізації злочинне діяння втрачає цю ознаку.

Підсумовуючи, слід зауважити, що кримінально-правова політика Української держави не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення. Відсутній системний і комплексний підхід до її формування. Час від часу вносяться окремі доповнення та поправки до чинного кримінального закону по мірі появи необхідності кримінально-правового захисту відносин політичного, господарського, соціального, культурного чи іншого характеру. Проте вносяться такі корективи кримінального закону не з профілактичною метою, тобто на випередження, а навздогін соціальним процесам, коли відповідні злочинні посягання набули поширення й завдали суттєвої шкоди суспільству.

Список використаних джерел:

1. В. І. Борисов. Поняття кримінально-правової політики / В. І. Борисов, П. Л. Фріс. // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – №1. – С. 15.
2. Федоров М. П. Проблеми формування та реалізації кримінально-правової політики в сучасній Україні / Федоров М. П. // кримінальне право та кримінологія. – 2017. – №5. – С. 152.
3. І. К. Сезонова. Правова політика держави в боротьбі зі злочинністю / І. К. Сезонова, К. М. Оробець. // Форум права. – 2015. – №1. – С. 65.
4. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 85.

Главатчук Діана Дмитрівна,
курсант взводу ПМПП -18-2
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник
Мірошниченко Сергій Сергійович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ФОРМА СПІВЧУЧАСТІ ТА ЇЇ ВИДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У теорії українського кримінального права поки що не сформовано усталеної позиції з низки питань, які стосуються інституту співучасті у злочині, зокрема її форм чи видів, що має важливе значення для правильного розуміння умисної спільної участі декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину та з'ясування умов і меж кримінальної відповідальності співучасників. У ст. 28 КК України закріплено положення про вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією. На позначення цих об'єднань (вчинених ними злочинів), а також інших подібних проявів співучасті використовують терміни «форма» та «вид» співучасті, визначення яких відсутнє у кримінальному законодавстві. Це породжує наукову дискусію та свідчить про незавершеність формування концепції «форма (вид) співучасті» у злочині в теорії українського кримінального права.

Значний внесок у розробку проблем співучасті у злочині здійснено в роботах Ю.В. Абакумової, М.І. Бажанова, Ф.Г. Бурчака, Н.О. Гуторової, Л.М. Демидової, В.П. Ємельянова, С.О. Єфремова, Г.П. Жаровської, О.О. Кваші, О.Ф. Ковітіді, М.Й. Коржанського, Є.К. Марчука, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, А.М. Мельникова, В.О. Навроцького, Г.В. Новицького, М.І. Панова, П.Ф. Тельнова, В.В. Ткаченко, О.М. Трайніна, І.К. Туркевич, В.І. Тютюгіна, В.В. Українця, Є.В. Фесенка, І.Я. Фойницького, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка, М.Д. Шаргородського, М.А. Шнейдера, Н.М. Ярмиш та інших науковців. Однак єдиної думки щодо форм співучасті у злочині, критеріїв їх класифікації вчені не дійшли.

Досліджувані кримінальноправові категорії складаються із термінів «співучасть», «форма» та «вид». Якщо у законі про кримінальну відповідальність наявне визначення терміна «співучасть», то інші поняття слід розкрити за допомогою семантичного аналізу. У тлумачному словнику наведено різні відтінки значення терміна «форма»: обриси, контури, зовнішні

межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; поверхня з рельєфним зображенням для друкування; друкарський набір, уміщений в раму; тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз; видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи; певна система художніх засобів як спосіб вираження змісту творів літератури й мистецтва; спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; суворо встановлений порядок у будь-якій справі; спеціальний однаковий за кольором, кроєм та іншими ознаками одяг для осіб певної категорії (військових, учнів, спортсменів та ін.); назва різновиду рослинного чи тваринного організму, зокрема одиниць, менших від роду, за невиразного систематичного їх положення, а також умовна назва видів і підвидів при їх вивченні та порівнянні; видозміна того самого слова, яка надає йому додаткового відтінку значення або виражає відношення даного предмета думки до інших предметів думки того самого речення; стан людини, який дозволяє повністю виявити її сили, уміння, здібності [1, 1543–1544].

У теорії кримінального права наявна низка концепцій щодо визначення поняття «форма співучасті». Зокрема, варто розглянути такі з них.

1. Форма співучасті як зовнішня її сторона. На думку П.Ф. Тельнова, форма співучасті – це її зовнішня сторона, що розкриває спосіб взаємодії винних, показує, яким чином умисні дії двох чи більше осіб поєднуються в єдиний злочин. Г.П. Жаровська в одному випадку трактує форму співучасті як зовнішній бік вчинення злочину, який відображає ступінь узгодженості й організованості дій співучасників, а в другому – як зовнішнє вираження спільних зусиль декількох осіб у досягненні злочинної мети. Однак співучасть має не лише зовнішню, а й внутрішню сторону, яку розкривають суб'єктивні її ознаки. Вчинення злочинів у складі різних злочинних об'єднань характеризується суб'єктивними моментами, зокрема злочинною метою, умисною діяльністю співучасників тощо. Отже, ця концепція недостатньо розкриває поняття «форма співучасті».

2. *Форма співучасті як тип організації внутрішньої структури спільної злочинної діяльності.*

На думку О.О. Кваші, форма співучасті є типом організації внутрішньої структури спільної злочинної діяльності. Ця концепція, на відміну від попередньої, розкриває другий бік співучасті – внутрішній (суб'єктивний) і залишає поза увагою зовнішню структуру спільних діянь співучасників. Тому вона не дає повного уявлення про форму співучасті. Крім того, недоречною є підміна співучасті спільною злочинною діяльністю. Адже це різні за змістом кримінально-правові категорії, що мають лише окремі подібні ознаки.

Співучасть можлива і в одному злочині, а спільна злочинна діяльність – лише в декількох [2].

3. *Форма співучасті як структура зв'язку між співучасниками.*

Прихильники цієї концепції визначають форму співучасті як структуру зв'язку між окремими співучасниками, вирішальна роль кожного з яких полягає у спільному вчиненні злочину (А.П. Брагін), структуру зв'язку між особами, які спільно вчиняють злочин, спосіб їх взаємовідносин (О.Ф. Ковітіді), структуру зв'язку двох або більше осіб, які спільно вчиняють умисний злочин (М.А. Шнейдер), найтиповіші, тобто подібні за суттєвими ознаками варіанти зв'язку між особами, які спільно вчиняють злочин, що зумовлюються характером злочинного об'єднання, способом взаємодії між співучасниками, ступенем їх організованості та виконуваними ролями (Л.Д. Гаухман).

Слід відмітити, що дещо розширене розуміння форм співучасті, наводить О.П. Дячкін. На його думку, це форма об'єднання співучасників злочину(ів), яка характеризує виконувані ними ролі, організаційну структуру і ступінь стійкості злочинних зв'язків членів об'єднання, а також їх спільну злочинну мету. Прихильники цієї концепції взяли за основу сукупність кримінально-правових ознак злочинних об'єднань. Водночас різниця між формами спів участі полягає не лише у характері виконуваних ролей, стійкості суб'єктивних зв'язків, а й в інших ознаках, зокрема кількісному складі об'єднань [4].

Більш узагальнений і модифікований варіант цієї концепції пропонують М.І. Мельник та А.В. Савченко, зазначаючи, що форма співучасті передбачає специфіку об'єднання співучасників, яка обумовлюється змістом об'єктивних і суб'єктивних ознак спільної участі кількох суб'єктів у вчиненні злочину. Концепція «форма співучасті як об'єднання співучасників» порівняно з іншими визначеннями цієї кримінально-правової категорії більш повно та об'єктивно характеризує співучасть. Найбільш оптимальним терміном для позначення умисної спільної діяльності декількох суб'єктів в умисному злочині, на наш погляд, є спосіб організації.

Варто зазначити, що з цих критеріїв виділяють різні види форм співучасті у злочині, найбільш відомими серед яких є проста та складна. Проста форма співучасті (співвиконавство, співвинність) має місце в тих випадках, коли співучасники діють як виконавці (співвиконавці). При цьому кожен співучасник може повністю вчиняти діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину або ж лише його частину, тобто діяти з розподілом функцій між іншими виконавцями. До простої форми співучасті належить група осіб без попередньої змови. Складна форма співучасті характеризується розподілом ролей між співучасниками (співучасть із розподілом ролей). Ця форма співучасті передбачає наявність хоча б двох співучасників: виконавця і будь-якого іншого співучасника (організатора, підбурювача чи пособника). До складної форми співучасті належать організована група та злочинна організація.

Не втратили актуальності для сучасного кримінального права й інші критерії класифікації форм співучасті, що мають значення для кваліфікації дій співучасників. В.О. Навроцький за формою вираження у КК України

виділяє співучасть, регламентовану Загальною частиною («співучасть у власному розумінні слова») та співучасть, передбачену статтями Особливої частини КК України («співучасть особливого роду»). Співучасть як інститут Загальної частини КК України має місце тоді, коли закон передбачає встановлення ролі кожного співучасника у вчиненні злочину і відображення цього при кваліфікації. Кваліфікуючи таку співучасть, слід посилалися на відповідні частини ст. 27 КК України, що передбачають окремі види співучасників. Вона включає те, що називають простою чи елементарною співучастю, та співучасть у вузькому розумінні слова [3].

За ступенем згуртованості співучасників виокремлюють неорганізовану (групу осіб; групу осіб, яка діє за попередньою змовою) і організовану співучасть (організовану групу, злочинну організацію).

Важливо те, що дана класифікація допомагає виокремленню організованої злочинності з групової. Залежно від ступеня узгодженості дій співучасників (М.І. Мельник), характеру змови (А.А. Герцензон) [5] виділяють такі форми співучасті:

- 1) спів участь без попередньої змови;
- 2) співучасть за попередньою змовою.

Необхідно врахувати, що до співучасті без попередньої змови відноситься лише група осіб, а до співучасті за попередньою змовою – інші форми співучасті, передбачені у частинах 2, 3, 4 ст. 28 КК України. У теорії кримінального права пропонують й інші класифікації форм співучасті у злочині, що мають значення для кваліфікації злочинів, зокрема за часом спільної діяльності: співучасть, що передує злочину; співучасть під час вчинення злочину; за ступенем необхідності співучасті: співучасть необхідна і співучасть факультативна; за формою участі в злочині: співвинність, співучасть у вузькому розумінні, злочинне співтовариство; за характером участі в злочині: підбурювання, виконання, пособництво.

У сучасному українському кримінальному законодавстві форми співучасті визначено насамперед у ст. 28 КК України у вигляді злочину, вчиненого групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією. Тому необхідно з'ясувати критерії їх виокремлення, зміст, місце серед інших видів форм співучасті у злочині.

За результатами проведеного дослідження необхідно констатувати, що на позначення злочинів, учинених у складі злочинних об'єднань, доцільно застосовувати поняття «форма співучасті». Самі ж злочинні об'єднання варто позначати терміном «вид». Формою співучасті пропонується вважати спосіб організації умисної спільної участі декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Її визначають характерні для злочинного об'єднання кримінально-правові ознаки. На підставі аналізу критеріїв класифікації форм співучасті у злочині аргументовано, що найбільш вдалим для сучасних форм співучасті є такий критерій класифікації, як спосіб організації дій співучасників. Зроблені у роботі висновки та пропозиції не претендують на завершеність, однак можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень

окремих форм співучасті у злочинах.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Кваша О.О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / О.О. Кваша. – К., 2013. – 467 с.
3. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
4. Дячкін О.П. Форми співучасті та їх значення для визначення суспільної небезпечності і кваліфікації злочинів / О.П. Дячкін // Право і суспільство. – 2012. – № 2. – С. 206–214.
5. Герцензон А.А. Уголовное право. Часть общая: [учеб. пособ. для слушателей ВЮА] / А.А. Герцензон. – М.: РИО ВЮА, 1948. – 496 с.

Глушко Тетяна Олександрівна,
курсант Факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників
податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Курбатова Ірина Сергіївна,
к.ю.н., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Актуальність обраної теми обумовлюється реформуванням стадії підготовчого провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Одним із найбільш суперечливих питань, які вирішуються судом на цій стадії є закриття кримінального провадження.

Однією з форм закінчення досудового розслідування, передбачених ст. 283 нового КПК, є закриття кримінального провадження. Це один з найважливіших актів судочинства, через який забезпечується вирішення вказаного у ст. 2 КПК завдання охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений (тим більше

засуджений) і жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Відповідно до ст. 110 КПК України процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим ст. ст. 369, 371-374 КПК України. Рішення слідчого, прокурора приймаються у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених КПК України, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне.

Важливе значення має правильна класифікація підстав закриття кримінального провадження. Висловлювалася думка, що найбільш доцільно систематизувати ці підстави залежно від процесуального становища особи під час закінчення провадження, що має істотне практичне значення [1, с.11].

Закриття кримінального провадження є кримінальним процесуальним рішенням з таких підстав: 1) воно викладається лише в правовому акті, процесуальна форма якого передбачена законодавством; 2) приймається лише уповноваженою на те посадовою особою державного органу; 3) надає відповіді на правові питання, що виникли під час кримінального провадження і зумовлюються встановленими фактичними даними й нормами закону; 4) містить владне волевиявлення про дії, спрямовані на досягнення мети кримінального провадження; 5) має преюдиціальний характер.

Побутує думка, що закриття кримінального провадження, насамперед, пов'язане з неякісним розслідуванням, у зв'язку з чим стає неможливим направлення відповідних матеріалів до суду, а тому слідчий вимушений закрити провадження. Свого часу на це вказувалось і в наказі Генерального прокурора України «Про організацію участі прокурорів у судовому розгляді кримінальних справ та підтримання державного обвинувачення» від 19 вересня 2005 р. № 5гн, згідно з п. 7 якого керівники прокуратур зобов'язані були протягом трьох днів із моменту закінчення строку на оскарження надсилати до галузевих підрозділів прокуратур вищого рівня інформацію про справи, які закрито судами за реабілітуючими підставами, і про реагування на ці рішення. Чинний на сьогодні Порядок організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні значно конкретизував і доповнив окремі положення (азначимо лише, що прокуратура позбавлена функції досудового слідства) [2].

Загалом, закриття кримінального провадження представляє собою юридичний акт (процесуальне рішення та відповідний процесуальний документ), яким припиняється кримінальне провадження через наявність певних (встановлених законом) обставин.

Підстави закриття кримінального провадження є тією категорією, у якій знаходять своє втілення юридично значущі події, обставини, які виступають своєрідним юридичним наслідком, правовою реакцією держави (в особі відповідних державних органів, їх посадових осіб) щодо встановлення правової оцінки діяння тієї чи іншої особи. Підстави припинення, закриття

кримінального провадження, як правова категорія, взаємопов'язані з багатьма концептуальними аспектами здійснення кримінального провадження загалом, і стосується зокрема низки прав, свобод і законних інтересів осіб – учасників кримінального провадження.

Закриття кримінального провадження – це закінчення досудового розслідування, яке відбувається в силу наявності обставин, що виключають кримінальне провадження або за наявності підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності [3]. Рішення про закриття кримінального провадження, як вже раніше зазначалося, приймається слідчим, прокурором, судом і оформляється відповідно у формі постанови чи ухвали (ст. 284 КПК України)

Особливістю закриття кримінального провадження на стадії підготовчого провадження є те, що суб'єктом прийняття відповідного рішення є суд. При цьому, аналізуючи підстави для закриття кримінального провадження, наведені у статті 284 КПК України, можемо дійти висновку, що за суб'єктом прийняття рішення про їх застосування вони поділяються на підстави, по яких рішення про закриття кримінального провадження може прийняти лише суд (ч. 2 ст. 284 КПК України) та такі, по яких кримінальне провадження можуть закрити як суд, так і слідчий або прокурор у залежності від стадії кримінального провадження, на якій їх встановлено (ч. 1 ст. 284 КПК України).

Наявність у законні вичерпного переліку підстав закриття кримінального провадження та їх чітке формулювання виступають важливою передумовою законності, обґрунтованості та вмотивованості рішень про закриття кримінального провадження.

З огляду на викладене зазначимо, що загальнотеоретичний аналіз процесуальної форми звільнення від кримінальної відповідальності є окремою структурною складовою чинного КПК України, додержання якої забезпечує виконання всіх завдань кримінального судочинства, а саме: захисту осіб, суспільства та держави кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, і загалом виконання спеціальних завдань на кожній стадії кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Благодир С. М. Закриття кримінальної справи в досудовому слідстві : [навч. посіб.]. Тернопіль : Економічна думка, 2001. 112 с.
2. Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні: Наказ Генерального прокурора від 28.03.2019 р. за № 51. Електронний ресурс. Доступ за посиланням: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0363-19>.
3. Кримінально процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Відп. ред. : С.В.Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю.Захарченко. Харків: Одиссей, 2013.

Гмирін А.А.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

У наукових дослідженнях та в практичній діяльності для розкриття змісту злочину використовуються різні інструменти, до яких, зокрема, належать кримінально-правова, криміналістична та кримінологічна характеристики, кожна з яких розкриває зміст предмета дослідження (злочину, злочинної діяльності) під своїм спеціальним кутом зору. Що стосується кримінально-правової характеристики, то вона має велике значення для повної та об'єктивної оцінки вчиненого діяння, а також визначення меж і сфери застосування норм кримінального права [1, с. 155].

У наукових колах неодноразово обговорювалася сутність податкового обов'язку платника податків. Так, на думку П. М. Дуравкіна, податковий обов'язок визначається як сукупність закріплених у нормах податкового законодавства обов'язків, які становлять забезпечену силою державного примусу міру належної поведінки (активної позитивної або пасивної позитивної) зобов'язаного суб'єкта податкових правовідносин [2, с. 7]. Н. Ю. Онищук розглядав податковий обов'язок у декількох аспектах: а) у вузькому (обов'язок зі сплати податків) і широкому розумінні (сукупність обов'язків із ведення податкового обліку, сплати податків і зборів та податкової звітності); б) з позиції змісту та сутності; в) розмежовуючи об'єктивний та суб'єктивний податковий обов'язок; г) як податковий обов'язок зобов'язаної особи та владного суб'єкта; д) з позиції статичності та динаміки [3, с. 7]. Відповідно до Податкового кодексу України, податки зобов'язані сплачувати фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з Податковим кодексом України або податковими законами, і на яких покладено обов'язок зі сплати податків та зборів згідно з цим Кодексом. Завершуючи розгляд ознак суб'єкта умисного ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), вважаємо за потрібне зупинитися і на аналізі особи злочинця, яка, як уже наголошувалося, має входити до кримінально-правової характеристики. Одним із вагомих аргументів на користь такої позиції слугують вимоги Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), адже встановлення даних, які характеризують особу обвинуваченого, є одним з елементів предмета доказування (ст. 91 КПК України). До того ж особа злочинця зумовлює вибір ним конкретних способів, засобів, умов, обстановки вчинення злочину, свідчить про при-

чини обрання ним злочинного діяння тощо. А це, у свою чергу, має велике значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності та обґрунтування можливих пропозицій щодо її подальшої диференціації. Як слушно зазначає А. М. Кустов, важливою є вказівка на обов'язкову сукупність знань у винного, виходячи зі сфери його діяльності, включаючи злочинну сферу [4, с. 17]. Найбільш загальними ознаками, які характеризують особу, що вчиняє ухилення від сплати податків, є: 1) високий рівень освіти, соціального статусу, матеріального достатку; 2) наявність розгалужених зв'язків у різних сферах суспільного життя та підприємницької діяльності (органи влади та управління тощо) та злочинному світі; 3) стійка життєва позиція щодо отримання доходу з використанням протизаконних методів; 4) розподіл ролевих функцій; 5) чіткі знання особливостей підприємницької діяльності, які можуть бути використані у механізмі вчинення злочинних діянь (технологічні процеси, списання сировини, заниження обсягів виготовлення продукції); 6) знання особливостей діяльності слідчих та оперативних підрозділів [4, с. 70].

Найбільшу питому вагу серед усіх злочинів, пов'язаних з оподаткуванням, у зарубіжних країнах мають злочини, якими порушуються обов'язки платників щодо сплати податків. Насамперед, це такий вид суспільно небезпечних посягань, як ухилення від сплати податків, що вчинюються різними суб'єктами, щодо різних податків та найрізноманітнішими способами. Саме тому законодавство більшості цих країн містить низку складів злочинів, що передбачають кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків.

У США, наприклад, кримінальна відповідальність за податкові ухилення настає за такими статтями Кодексу внутрішніх доходів США, як: замах на ухилення або порушення сплати податків (ст. 7201); умисне неподання податкових декларацій, ненадання інформації або несплата податків (ст. 7203); шахрайські чи недостовірні заяви (ст. 7206); неправдиві податкові декларації, заяви чи інші документи (ст. 7207) тощо. Ці склади злочинів розмежовуються залежно від активності чи пасивності поведінки винних осіб, настання чи ненастання наслідків у вигляді неотримання бюджетом відповідних коштів тощо. Усі вказані вище склади злочинів характеризуються умисною формою вини. Одним з найтяжчих злочинів (фелоній) вважається злочин, передбачений ст. 7201 (замах на ухилення або порушення сплати податків). Незважаючи на назву даної статті, вона передбачає відповідальність за закінчений злочин, який вчинюється умисно шляхом будь-яких активних дій, спрямованих на ухилення від сплати податків (наприклад, внесення до декларації відомостей, що занижують вартість майна, яке підлягає оподаткуванню), внаслідок котрих бюджетом не отримані відповідні кошти.

У західних країнах ефективності боротьби з посяганнями на обов'язки платників податків значною мірою сприяє урахування під час конструювання складів відповідних злочинів неоднакової суспільної небезпечності

податкових ухилень, вчинених різними видами платників податків, щодо різних податків, різними способами, а також тяжкості наслідків, які спричинили ці податкові ухилення. Так, Акт про злочини (податкові делікти) Австралійського Союзу диференціює кримінальну відповідальність залежно від того, чи стосувалися податкові ухилення податку на доход або податку з продажу.

Подібний підхід поступово визнається у правовій науці та кримінальному законодавстві пострадянських країн. Як слушно зазначає юрист практик С.Пепеляєв, не існує універсальних складів, для застосування при кваліфікації щодо будь-яких податків [5]. Це тим справедливіше, що різні податки, збори, інші обов'язкові платежі мають неоднакове значення для поповнення бюджетів і цільових фондів, а звідси і відповідальність при ухиленні від їх сплати у певних випадках має бути різною [6].

Список використаних джерел:

- 1.Вознюк А. А. Поняття та елементи кримінально-правової характеристики злочинів / А. А. Вознюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 154-160.
- 2.Онищук Н. Ю. Правове регулювання виконання податкового обов'язку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н. Ю. Онищук ; Нац. юрид. акад. Украї- ни ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2010. – 20 с.
- 3.Кустов А. М. Механизм преступления и противодействие его расследованию : учеб. пособие / А. М. Кустов. – Ставрополь : Изд-во Став-роп. ун-та, 1997. – 132 с.
- 4.Лисенко В. В. Ухилення від сплати податків: виявлення і розслідування : монографія / В. В. Лисенко, О. С. Задорожній, О. П. Дзісяк. – Київ : Істина, 2008. – 216 с.
- 5.Пепеляев С.Г. Налоговый кодекс: взаимная ответственность // В кн.: Ваш налоговый адвокат. Советы юристов. Сборник статей. Вып. 1. — М., 1997. — С. 205.
- 6.Успенский А.В. Уголовная ответственность за уклонение от уплаты налогов по новому УК РФ // В кн.: Ваш налоговый адвокат. Советы юристов. Сборник статей. Вып. 1. — М., 1997. — С. 268.

Горбов Б.О., Назаренко О.С.,
курсанти навчального взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова О.І.,
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ІНСТИТУТ ПРОБАЦІЇ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

На теперішній час світове співтовариство на національному та міжнародному рівнях переймається проблематикою пошуку найбільш адекватних заходів протидії злочинності. Очевидно, що лише кримінальна відповідальність та покарання як її складові не можуть бути єдиними засобами у такій протидії. Саме тому набуло особливої уваги питання пошуку заходів, що виступатимуть альтернативою кримінальній відповідальності. У результаті такого пошуку у правових системах багатьох держав з'явилися заходи, альтернативні кримінальній відповідальності, такі як, наприклад, пробація.

Більше того, ще до офіційного закріплення статусу пробації в законодавстві України і в науці з'являлися ідеї стосовно втілення в законодавство України зарубіжного досвіду щодо впровадження пробації [3, с. 78]. На законодавчому рівні мали місце пропозиції передбачити зазначені заходи як підставу звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання. Врешті-решт після прийняття закону почали розуміти як систему наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [1].

Ураховуючи, що лише у 2018 році в Україні було звільнено від відбування покарання з випробуванням 28 096 осіб, що становить 38,2 % від загальної чисельності засуджених осіб [2], це значно актуалізує необхідність розширення соціально-виховних заходів із засудженими на волі. Слід зазначити, що пробація передусім переслідує дві мети: підтримання суспільної безпеки і реабілітацію засуджених.

До уваги деяких державах втілення зазначеної служби інколи полягає у пропозиції об'єднати позбавлення права обіймати певні посади, громадські роботи і обмеження волі. На нашу думку, заходи пробації мають бути спрямовані на корегування поведінки осіб, які вже відбули або відбувають своє покарання і наразі мають бути підготовлені до повноцінного життя у

суспільстві. Для цього мають ще певний час встановлювати такі обмеження: особистої свободи, пов'язаної з місцезнаходженням особи, задля чого необхідно забезпечити їй місце постійного проживання; права на працю задля того, щоб, з одного боку, вирішити проблему із працевлаштуванням, з іншого боку, допомогти частково подолати фінансові труднощі, у яких опиняються ці люди.

При цьому ці заходи мають перебувати за межами кримінальної відповідальності. Тому не можна погодитись з висловлюваннями деяких вчених про те, що пробацію слід визначати як альтернативну позбавленню свободи випробувальну форму захисту суспільства [3, с. 94].

Варто зазначити, що діяльність органів пробації тісно пов'язана зі стратегією участі громадськості у запобіганні злочинності й стратегією зменшення можливостей учинення злочинів. Це зумовлюється, з одного боку, широким залученням волонтерів до реалізації пробаційних заходів, а з другого, – створенням позитивного соціального й інформаційного середовища, яке обмежує можливості для вирішення особами власних потреб у злочинний спосіб.

Отже, можна дійти висновку, що важливо аби із часом діяльність органів пробації не перетворилась на державний формалізм у сфері виконання покарань. Належне державне фінансування, а також продовження їх функціонування відповідно до кращих зарубіжних практик у вказаній сфері зможе перетворити органи пробації на суб'єкти, що здійснюють ефективну профілактику злочинності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про пробацію» від 01.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Судова статистика Державної судової адміністрації України про засуджених осіб у 2018 році (Форма № 6 і № 7). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018
3. Богатирьова О. І. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні. *Монографія*. Київ «ВД «Дакор» 2013, с. 355. URL: <https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/teoretyko-prykladni-zasady-vprovadzhennia-probatsii-v-ukraini.pdf>

**Греян Ані Артемівна,
Павліна Марина Миколаївна,**
курсанти взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова О.І.
д.ю.н., с.н.с.,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Показники ефективності сучасної практичної діяльності правоохоронця не повинні бути декларативними або надуманими, а мають об'єктивно відображати наявний стан, що дає можливість оперативно реагувати на її зміни. Звідси слід звернути увагу на питання щодо параметрів професійної діяльності працівника поліції, які розкриваються через призму об'єктивних та суб'єктивних чинників [1]. Зрозуміло, що потрібно говорити й про відповідні рекомендації, які пропагують комплексний підхід до оцінювання ефективності службової діяльності, спрямованої на забезпечення виконання нормативних приписів держави.

Ефективність функціонування наряду запобігання злочинності залежить не лише від того, які завдання будуть поставлені перед відповідними підрозділами, але й того, за допомогою яких критеріїв відбуватиметься оцінювання якості роботи. Інакше кажучи, система оцінювання ефективності має бути гнучкою, і мати можливість змінюватися [2]. Це потрібно для того, щоб уникнути випадків, коли орієнтація на досягнення встановлених показників ефективності з часом може почати шкодити діяльності правоохоронних органів, підмінюючи мету її діяльності метою досягнення цілей ефективності будь-якими засобами й методами.

Боротьба зі злочинністю та охороною правопорядку є одним із тих найбільш видимих результатів діяльності механізму держави, з яким зустрічається пересічний громадянин. У цьому відношенні найбільш очевидним, хоча й відносно неефективним є збільшення кількості правоохоронних органів. З іншого боку, ресурси суспільства обмежені, і не завжди громадяни згодні зі зростанням витрат на правоохоронну діяльність за рахунок якихось інших суспільно-значимих сфер – освіти, медицини тощо.

Саме тому, вимірювання ефективності правоохоронної діяльності повинно дозволяти оцінити не лише зовнішні параметри, але й її інтенсивність.

Головним результатом діяльності правоохоронних органів, на думку деяких дослідників [3], має бути впевненість більшості населення в тому, що персонал правоохоронних органів:

- 1) кваліфіковано здійснює правоохоронну діяльність щодо запобігання злочинності, розкриття вчинених злочинів та охорони громадського порядку;
- 2) чесно виконує свої обов'язки та дотримується законів;
- 3) допомагає пересічним громадянам; ставиться до всіх людей з повагою.

Що стосується суб'єктивного підходу оцінки ефективності, то ефективність оцінюватиметься за результатами певного періоду. Органи влади, в цьому випадку, формують систему оцінки експертами та контролюють об'єктивність такої оцінки.

Як один із таких прикладів, можна навести діяльність Британської Коронної інспекції поліцейських сил, яка проводить перевірку діяльності поліцейських підрозділів, за результатами яких готує тематичні та періодичні (щорічні) звіти щодо оцінки діяльності поліцейських підрозділів з рекомендаціями. Ці звіти і рекомендації доступні громадськості. Одним із інструментів такої оцінки є «PEEL оцінювання». Для порівняння і можливого запозичення у вітчизняну правову практику можна навести досвід оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн [3, с. 139].

Так, зокрема, в США стандарти оцінки визначаються показниками дев'яти основних напрямів правоохоронної діяльності:

- основні завдання підрозділу, взаємодія з іншими правоохоронними органами;
- організація діяльності підрозділу, управління й адміністрування;
- структура особового складу;
- організація безпосередньої роботи з кадрами;
- оперативна діяльність;
- супровід і підтримка;
- діяльність із забезпечення безпеки дорожнього руху;
- діяльність з утримання арештованих та їх конвоювання;
- допоміжні та технічні служби [3, с. 140].

Отже, можна дійти висновку, що на даний час потрібне теоретико-правове переосмислення та практичне впровадження комплексного підходу до оцінювання ефективності діяльності органів і підрозділів поліції України. Мають братися до уваги насамперед показники об'єктивної статистики щодо злочинних проявів, надійності та компетентності персоналу, оптимального використання наданих ресурсів, а також результати опитування населення з проблемних питань діяльності правоохоронних органів. Саме за таких характеристик можна буде вести мову про розробку якісних планів та складання об'єктивних звітів роботи поліції, а звідси – надання

правоохоронних послуг, спрямованих на забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності тощо.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко О. Є. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ. URL: http://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html.
2. Осика І. М. Критерії оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів: досвід США і Великобританії. Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». URL: <http://police-reform.org/articles/index>
3. Охріменко І. Оцінка ефективності діяльності органів і підрозділів Національної поліції України: погляд на проблему. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 139-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_29.

Гуменюк Вероніка Олександрівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Лугіна Наталія Анатоліївна
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ефективне впровадження заходів кримінально-правового впливу є основою у системі боротьби зі злочинністю. На даному етапі розвитку нашої держави політика у галузі протидії злочинності зазнає постійних змін, що проявляється стрімким перетворенням суспільних відносин, супроводжуваним посиленням соціальних, економічних і політичних проблем. Криміногенна ситуація в Україні є досить ускладненою, окреслення цілей та завдань кримінально-правової політики набуває дедалі більшого значення.

На жаль, сучасна кримінальна політика виглядає непослідовною, суперечливою, а нерідко відверто неефективною. З одного боку, проголошується пріоритет захисту прав та свобод особи, також застосовується низка заходів щодо протидії злочинності, а з другого - організована злочинність вільно нехтує законом та експлуатує широкі

верстви населення. Дієвість кримінально-правової політики повинна призвести до формування такого кримінального закону, який має ґрунтуватись на реаліях існування суспільства, закону, що створюється на принципах верховенства права і захисту прав людини. В досконалості даний кримінальний закон повинен бути невеликим за обсягом і доволі таки жорстким, щодо тих, хто його порушив.

Дослідженням питань кримінально-правової політики присвячені роботи таких вчених як: Л.М. Багрій-Шахматов, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш, В.К. Гришук, О.М. Джужа, М.І. Загородніков, О.М. Костенко, О.П. Литвин, О.М. Литвак, П.С. Матишевський, А.А. Митрофанов, Г.М. Мінковський, В.О. Навроцький, М.І. Панов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, П.Л. Фріс, В.І. Шакур та інші.

В юридичній літературі досить часто вдаються до наукового обґрунтування поняття кримінально-правової політики у вузькому і в широкому розумінні. Зокрема, А. А. Митрофанов зазначає, що кримінально-правова політика в широкому розумінні – це частина правової політики держави у сфері протидії злочинності, яка здійснюється засобами кримінальної репресії. У вузькому ж розумінні кримінально-правова політика – це частина правової політики держави у сфері протидії злочинності, яка здійснюється засобами матеріального кримінального права [1, с. 24].

Я погоджуюся з визначенням терміну кримінально-правової політики в широкому та вузькому значенні які у свій час запровадив у М. І. Загородніков, який зазначав, що в рамках єдиної кримінальної політики розрізняють кримінальну політику у вузькому сенсі слова, судову політику і виправно-трудова політику. Він звертав увагу на те, що «... кримінально-правова політика передбачає закріплення в нормах кримінального права загальних питань кримінальної відповідальності, відповідальність за конкретні злочини в цілях боротьби зі злочинністю та попередження злочинів. Натомість судова політика спрямовує законотворчу діяльність, визначальну структуру і форми роботи органів розшуку, дізнання, слідства і суду, і практичну діяльність цих органів і громадських організацій по боротьбі зі злочинністю та попередження злочинів. Виправно-трудова (або кримінально-виконавча) політика спрямовує законотворчу діяльність і практичну роботу відповідних органів держави та громадськості щодо застосування покарання» [2, с. 127].

Кримінально-правова політика розробляє стратегію і тактику, формулює основні задачі, принципи, напрями і цілі кримінально-правової дії на злочинність, засоби їх досягнення, і виражається в нормах кримінального закону, практиці їх застосування, актах офіційного тлумачення кримінально-правових норм та постановках Пленуму Верховного Суду України [3, с. 132]

Кожному елементу політики у галузі боротьби із злочинністю відведена певна роль, що втілює досягнення поставленої мети. Кримінально-правова політика являє собою ядро політики у сфері боротьби зі злочинністю, адже окреслює головні поняття, межі об'єкта впливу, об'єм, фундаментальні

принципи та прийоми їх впливу на злочинність. Кримінально-правова політика має комплекс завдань, вирішення яких реалізує передумови задля успішної діяльності всієї системи боротьби зі злочинністю.

Завдання кримінально-правової політики розкриваються у таких сферах:

- у сфері визначення загальних засад кримінальної відповідальності та покарання;
- у сфері визначення кола діянь, віднесених до категорії злочинних;
- у сфері визначення оптимальних заходів впливу на винного;
- у сфері запобігання злочинам методами кримінально-правового впливу;
- у сфері взаємодії з іншими елементами (складовими) політики у сфері боротьби із злочинністю. [4]

Під принципами кримінально-правової політики розуміються основоположні, керівні ідеї і засади в області боротьби зі злочинністю методами матеріального кримінального права, які спрямовують процес формування кримінально-правових засобів ведення цієї боротьби й практику їх застосування. Принципи кримінально-правової політики поділяються на загальні (конституційні) та спеціальні (галузеві). Відповідно до такого поділу, до загальних принципів належать наступні: принцип демократизму, принцип переваги прав і свобод людини, принцип верховенства права, принцип рівності громадян, принцип зворотної дії в часі, принцип недопустимості подвійної відповідальності, принцип законності та презумпції невинуватості. До спеціальних принципів відносять: «принцип відповідності кримінально-правової політики іншим елементам політики у сфері боротьби зі злочинністю», «принцип врахування соціально-правової психології», «принцип економії репресії», «принцип доцільності», «принцип невідворотності відповідальності», «принцип диференціації та індивідуалізації відповідальності та покарання», «принцип соціальної справедливості» [5, с. 53].

Вдосконалення кримінально-правової політики на сучасному етапі може здійснюватися через модернізацію наявних кримінально-правових норм та інститутів кримінального права. Фундаментом усієї кримінально-процесуальної діяльності має стати неухильне дотримання законності. Кримінально-правова політика спрямована на запровадження позитивної відповідальності, що проявляється в усвідомленні відповідальності перед суспільством, переконливості у необхідності суворого дотримання законів, в недопустимості вчинення злочинів та реалізації відповідної поведінки.

Кримінально-правова політика має значний вплив на свідомість громадян, виховує в них негативне ставлення як до злочину, так і до особи, яка його вчинила. Важливе значення для протидії злочинам мають стимулюючі норми кримінального права, що зобов'язані викликати у особи, що має намір скоїти злочин відмовитися від подальшого злочинного діяння та стати на шлях виправлення.

З наведеного вище можна зробити висновок, що кримінально-правова політика перебуває у сфері внутрішньої політики держави та являє собою напрямок боротьби зі злочинними діяннями, що базується на реалізації норм кримінального права. Всі її завдання значною мірою взаємопов'язані та взаємообумовлені, проте механізм реалізації цих завдань все ж таки потребує вдосконалення. Впровадження кримінально-правової політики повинна відповідати реаліям існування суспільства та чинному законодавству.

Списки використаних джерел:

1. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація: монографія. Одеса: Вид-во Одеського юрид. інстит. НУВС, 2004. 132 с.
2. Луценко Ю.В., Клименко С.В. Поняття та зміст кримінально-правової політики держави: Право, 2015. 127 с.
3. Борисов В.І., Фріс П.Л., Засади сучасної кримінально-правової політики України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 27. 132 с. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7309/1/Borisov_30_38.pdf (дата звернення 11.11.2019).
4. Северин А.Ю. Завдання кримінально-правової політики. *Юридичні науки*. 2016. №11(38). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/76.pdf> (дата звернення: 11.11.2019)
5. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика української держави: теоретичні, історичні і правові проблеми. Київ: Атіка, 2005. 332 с.

Дениюк П.Р., Туласв Є.О.

Курсанти взводу ПМПФ-17-1

Факультету підготовки, перепідготовки

та підвищення кваліфікації

працівників податкової міліції

Університету ДФС України

Науковий керівник:

Богатирьова О.І.

д.ю.н., с.н.с.,

професор кафедри кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права

Університету ДФС України

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ

Оцінюючи розвиток сучасної наукової думки в Україні щодо питань державної політики у сфері боротьби зі злочинністю у цілому та

кримінальної політики зокрема, слід зазначити, що, незважаючи на значну кількість праць, присвячених цій проблемі, довгий час фактично були відсутні її комплексні монографічні вирішення. На теперішній час позитивно оцінити стан вирішення цього питання у цілому також не є можливим. За більше ніж 20 років незалежності в Україні не було вироблено національної доктрини та концепції боротьби зі злочинністю, так само як і кримінальної доктрини з відповідною їй концепцією [1, с. 57]. Не було розроблено та затверджено цілісної стратегії кримінального впливу на злочинність.

Кримінальне право являє собою усталене правове явище, особливо стосовно додержання принципів та правил застосування значної кількості положень його Загальної частини. На відміну від кримінального права, кримінальна політика – явище рухоме, вона більш гостро реагує на соціальні процеси та відносно швидко піддається змінам залежно від курсу політичного життя країни [2, с. 25]. Водночас кримінальне право являє собою інструмент кримінально-правової політики.

Перед кримінально-правовою політикою стоїть комплекс завдань, вирішення яких створює передумови для успішної діяльності всієї системи боротьби зі злочинністю і досягнення зазначених цілей. Вказані завдання перебувають у таких сферах: визначення загальних засад кримінальної відповідальності та покарання; запобігання злочинам методами кримінально-правового впливу (загальна й спеціальна превенція); взаємодія з іншими елементами (складовими) політики у сфері боротьби зі злочинністю.

У сучасній науковій літературі, присвяченій питанням виокремлення напрямків кримінальної політики, наводяться різні критерії. Так, І. В. Козич виділяє критерії внутрішнього розподілу кримінальної політики: за характером злочинності виділяють економічну, корупційну, групову, організовану, професійну, повторну тощо; на загально-кримінальні припадає визначення стратегічних і тактичних напрямків розвитку інститутів та спеціальні сфери кримінальної політики (визначення основних цілей, завдань, способів реалізації боротьби з окремими групами злочинів), а також поділ на підставі групування об'єктів злочинних посягань [3, с. 280-281]. Останній критерій є найбільш поширеним, а підвиди кримінальної політики у такому разі, на думку І. В. Козича, не мають параметрів самостійної підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю, але функціонують в ній в якості відносно самостійних різновидів.

П. Л. Фріс з цього приводу зазначає, що «напрямки кримінальної політики визначаються на підставі групування об'єктів злочинних посягань, які, у свою чергу, визначаються за рівнем значимості суспільних відносин, благ та інтересів. Таким чином, можуть бути виділені: кримінальна політика у сфері боротьби із злочинами проти основ національної безпеки; кримінальна політика у сфері боротьби із злочинами проти життя та здоров'я особи; кримінальна політика у сфері боротьби із злочинами проти виборчих, трудових, та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; кримінальна політика у сфері боротьби із злочинами проти власності та ін. [4,

с. 34]. На думку автора, критерієм такого поділу виступає родовий об'єкт посягання, а підвиди кримінальної політики відповідатимуть структурі Особливої частини Кримінального кодексу України.

Підсумовуючи викладене, слід ще раз підкреслити, що кримінальна політика являє собою системо-утворюючий елемент усієї політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, яка розробляє стратегію і тактику, формулює основні завдання, принципи, напрями і цілі кримінально-правового впливу на злочинність, визначає засоби їх досягнення.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. І. Поняття кримінально-правової політики. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 5. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку. Х.: Право, 2016. с. 56-71.

2. Туляков В. О. Кримінальне право сьогодення: ренесанс ідей Ч. Беккарія. Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) МОН України ; НУ ОЮА ; ПРЦ НА ПрН України ; Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». Одеса : Юридична література, 2015. с.13-28.

3. Козич І. В. Місце кримінальноправової політики в сфері боротьби зі злочинами, що вчиняються із застосуванням насильства, у політиці в сфері боротьби зі злочинністю. *Університетські наукові записки*. 2016. № 2. с. 279-283.

4. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 К., 2015. 439 с.

**Динис Тетяна Володимирівна,
Яремченко Ярослав Павлович,**
курсанти навчального взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник:
Богатирьова Ольга Іванівна
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СТАН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Динамічні соціально-політичні перетворення, які відбуваються в Україні, безумовно вплинули на теперішні тенденції розвитку кримінального

законодавства та взагалі на всю кримінально-правову політику держави. Як стають актуальними дослідження сучасних питань розвитку кримінальної політики та шляхів її удосконалення на законодавчому рівні.

Багаторазові зміни та доповнення до Кримінального кодексу України є прямим свідченням незлагодженості кримінально-правової політики держави. Дослідження сучасних напрямів у змінах до кодифікованого документу, дає змогу з'ясувати відповідні недоліки суб'єктів її здійснення. Насамперед це стосується законодавчого рівня існування зазначеної політики.

Політика висвітлює функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами та напрямками суспільного життя. Важливою складовою внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, що покликана знизити її рівень та забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів.

Державна політика боротьби зі злочинністю складається зі стратегічних напрямів, характерні риси яких зумовлені завданнями, предметом та методами досягнення необхідних для суспільства результатів. Такими напрямками (підсистемами) є: кримінально-правова, кримінально-процесуальна, кримінально-виконавча та кримінологічна політики [1, с. 64].

У широкому комплексі провідне місце належить саме кримінальній політиці, оскільки вона визначає межі злочинного, чим формє і межі політики у сфері боротьби зі злочинністю в цілому.

Кримінально-правова політика являється нерозривною складовою частиною всієї політики Української держави. Вона включає в себе напрям боротьби зі злочинністю, який базується на нормах законодавства про кримінальну відповідальність і знаходить свій прояв у законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, рішеннях державних органів, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на проведення цієї діяльності [2, с. 18].

Щодо співвідношення кримінального права з кримінально-правовою політикою, то перше являє собою більш-менш усталене правове явище, особливо стосовно додержання принципів та правил застосування значної кількості положень його Загальної частини [3, с. 12]. На відміну від кримінального права, кримінально-правова політика – явище рухоме, вона більш гостро реагує на соціальні процеси та відносно швидко піддається змінам залежно від курсу політичного життя країни. Водночас кримінальне право являє собою інструмент кримінально-правової політики.

На думку переважної більшості вчених криміналістів, кримінально-правова політика України на законодавчому рівні має наступні ознаки: нестабільність, надмірна кількість змін, які не завжди є доречними; пріоритетність захисту інтересів та безпеки держави, та представників влади, правоохоронних органів, порівняно з захистом інтересів окремих громадян; намагання законодавця врегулювати суспільно-політичні проблеми виключно кримінально-правовими засобами; прагнення привести вітчизняне

кримінальне законодавство у відповідність до міжнародних вимог, нерідко ігноруючи позитивний вітчизняний досвід та правові традиції.

Отже, можна зробити висновок, що питання щодо розвитку та стану кримінально-правової політики є проблемним та невирішеним до кінця, оскільки доповнення, створення чи ліквідацію тих чи інших законів про кримінальну відповідальність двояко. З однієї сторони, як захист інтересів представників влади та повернення до репресивного типу кримінальної політики, а з іншого як удосконалення кримінального законодавства шляхом його взаємодії з міжнародним товариством. Потрібно також мати на увазі, що суспільство, як складна система, постійно розвивається і змінюється, тому розвиток законодавчої бази є необхідним, відкритим лише залишається питання чи здійснюється він належним чином.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. І. Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям. *Право України*. 2017. № 12.
2. Фріс П.Л., Козич І.В. Про методи політики в сфері боротьби зі злочинністю / Особливості формування законодавства України на сучасному етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 2016. с. 43
3. Тацій В. Я. Законотворчість : сучасні проблеми // *Голос України* № 168 (4918) 10 вересня 2015 р.

Дідківська А.М.,
магістр з міжнародного менеджменту КНЕУ

Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент, завідувач
кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Кримінально-правова охорона трудових прав людини від суспільно небезпечних посягань є необхідною складовою механізму їх реалізації та державного захисту, і має забезпечуватися за допомогою єдиної й узгодженої системи норм кримінального права. Криміналізація певних діянь часто відбувається від впливом прийняття відповідних міжнародно-правових актів у певній сфері. Не є винятком і сфера трудових прав людини. Так, у Конвенції МОП про примусову чи обов'язкову працю (1903 р.) зазначено, що

необхідно встановити кримінальне покарання за незаконне залучення до примусової чи обов'язкової праці. З прийняттям Конвенції МОП про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.) держави-учасниці повинні встановити санкції за звільнення з роботи на підставі вагітності або відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та інше. В Україні з 1922 р. після введення в дію першого Кримінального кодексу забезпечувалася кримінально-правова охорона трудових прав людини. У чинному КК охорона цих прав посилена. Крім того, закріплена види діянь, які вважаються злочинними, зокрема, збільшено кількість норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за порушення трудових прав, збільшено розмір їх санкцій, а також присвячено злочинам проти трудових прав людини аж два розділи Особливої частини КК України. Проте аналіз кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за порушення трудових прав людини, потребує певних змін та уточнень. Питання, які потрібно дослідити при визначенні місця злочинів проти трудових прав у системі Особливої частини, стосується, визначення родового об'єкта досліджуваних злочинів та окреслення системи злочинів, які посягають на трудові права [1].

Необхідність такої охорони саме кримінально-правовими засобами очевидна, так як дотримання саме цих прав забезпечує прогрес суспільства у всіх сферах його життєдіяльності. Однак, процес постановлення об'єкта під кримінально-правову охорону не може розглядатися як щось випадкове. Цей процес підпорядкований суворо визначеним об'єктивним закономірностям [2, 77]. Об'єктом кримінально-правової охорони є ті суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, суб'єкти яких ще не зазнали істотної шкоди від суспільно небезпечного діянь (або ще не створена загроза її заподіяння) або ж зазнали шкоди від діяння (чи створена загроза її заподіяння), що не містить ознак злочину чи складу злочину, передбаченого кримінальним законом [3, 56]. А беручи ті чи інші об'єкти під кримінально-правову охорону держава таким чином відображає турботу відносно певного кола суспільних відносин. Трудові права виступають самостійним об'єктом кримінально-правової охорони і тому саме в такій якості включаються в механізм кримінально-правового регулювання, що забезпечує ефективність правового впливу на суспільні відносини. В юридичній літературі немає єдиного розуміння змісту поняття «механізм кримінально-правового регулювання», однак всі автори однозначні в тому, що це сукупність кримінально-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на такі відносини. Згідно із тлумачними словниками української мови, засіб – це спеціальна дія, що дає можливість зробити щось, досягти чого-небудь, спосіб; те, що служить знаряддям в якійсь діяльності, справі [4, 325]. Категорія «засіб» запозичена юридичною наукою з соціальної філософії, в якій під ними зазвичай розуміють ті явища – предмети, ідеї, дії та інше, які є неодмінною умовою реалізації цілі. Тобто засіб – це, у певному сенсі, здатність предмета слугувати цілі. Лише з огляду на відношення до певної

цілі, тобто внаслідок телеологічного визначення, предмети набувають значення засобів [5, 20].

Наступне, трудова еміграція українських працівників за кордон зумовлює необхідність дослідити можливі варіанти кримінально-правової відповідальності за порушення трудових прав, ускладнених іноземним елементом. В Конституції України чітко визначено, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [6]. Для реалізації цього права громадяни України мають можливість втілити в реальність право на працю не лише на території України, а й в іншій країні, шляхом укладання трудової угоди чи іншого документу, який надає можливість працювати в тій чи іншій країні. В більшості випадків у трудових відносинах українців, як працівників, за кордоном роботодавцями є іноземці. Крім того, на території України функціонує значна кількість підприємств з іноземними інвестиціями та керівництвом, що зумовлює необхідність дослідити притягнення іноземців, які здійснюють свою трудову діяльність на території нашої країни, до кримінальної відповідальності за порушення законодавства в сфері трудових відносин [7].

Список використаних джерел:

1. http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/04_2009/lgdcku
2. Каиржанов Е.К. Профилактика преступлений несовершеннолетних органами внутренних дел: Учеб. пособие. – Караганда, 1983. – 96 с.
3. Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія / А.А.Музика, Є.В.Лащук. – К.: Паливода В.А., 2011. – 192 с.
4. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філ. наук, проф. В.В.Дубічинського. – Х: ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
5. Пащук Т. Теорія юридичних засобів: концептуально-методологічний аспект // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XI регіональної науково-практичної конференції. – Львів, Львівський національний університет ім. І.Франка. Юридичний факультет, 2005. – С. 20.
6. Конституція України: станом на 16.09.2016 р. / Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]: Конституція від 28.06.1996 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> 22. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny.
7. <http://www.nusta.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/11/%D0%.pdf>

Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент, завідувач
кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В КРИМІНОЛОГІЇ

Проблема запобігання злочинності та окремих видів злочинів є однією з центральних в кримінології. В українській та іноземній кримінологічній науці існує широкий спектр концепцій та підходів до розуміння поняття і сутності цієї діяльності. Невизначеність існує навіть на рівні понятійного апарату. Цікавим для кримінології є підхід до цієї проблеми в США, зокрема, співвідношення кримінально-правових та кримінологічних засобів запобігання злочинності. Різні аспекти запобігання злочинності в Україні вивчали такі вчені, як В. Голіна, О. Джу́жа, І. Даньшин, А. Закалюк, О. Ігнатов, А. Зелінський. Деякі аспекти протидії злочинності в США аналізували О. Шостко і М. Колодязний; серед російських науковців — В. Лунєєв, Я. Гілінський, В. Кваши́с, С. Іншаков, в американській науці — Е. Шур, Р. Кларк, В. Фокс, Р. Паркер, Л. Сігел, С. Браун [1].

Відповідно до Плану дій Україна - ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, затвердженого на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС ще 18 червня 1998р., напрямами взаємодії правоохоронних органів ЄС та України були визначені:

- свобода: вдосконалення управління міграцією, включаючи притулок і боротьбу з нелегальною міграцією; сприяння людським контактам та подорожам при посиленні співпраці у сфері управління кордонами і безпеки документів;

- безпека: протидія тероризму і організованій злочинності, в тому числі шляхом зміцнення правоохоронного співробітництва, зокрема, у напрямі боротьби з проявами торгівлі людьми, незаконного ввозу мігрантів, незаконного переміщення наркотиків та інших заборонених товарів, корупції, підробки документів, відмивання грошей та з іншими видами протиправної діяльності;

- юстиція: реформування судової системи для забезпечення її незалежності, неупередженості і ефективності та посилення правового співробітництва між ЄС і Україною у цивільних і кримінальних справах [2].

Але, натомість соціальна справедливість сучасності для різних держав, соціальних груп і індивідів за багатьма ознаками формується у просторі міжнародних політичних і економічних відносин, лише в рамках міжнародної кримінології з'являється можливість виявити і обґрунтовано запропонувати до криміналізації процеси і фактори державної поведінки, які створюють і дають розвиток такому викривленому світові, де: 1% населення, що складає групу найбагатших, отримує стільки ж, скільки припадає на 57%

населення, що відноситься до групи найбідніших. Близько 1,2 млрд людей живе менш, ніж на 1 долар на день; 2,8 млрд - менш, ніж на 2 долари; понад 1 млрд не мають доступу до чистої питної води; 827 млн. потерпають від недоїдання [3, с. 96-97].

За даними ООН, ще у 1960 р. багатство 20% заможного населення у світі у 30 разів перевищувало статки 20% бідних землян, а до кінця XX ст. розрив збільшився до 80 разів. Статки трьох найбагатших людей на землі перевищують прибутки 600 млн. людей, що мешкають у 36 бідних країнах світу [4, с. 21].

Відмінності в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, організації та методах та обліку злочинів не дозволяють проводити прямі порівняння абсолютних даних з того чи іншого виду злочинів, так як часто можуть призвести до некоректних висновків. Динаміка загального рівня злочинності та її окремих порівнянних видів, динаміка структурних показників, питомої ваги різних видів злочинної поведінки є підставами для виявлення кримінологічних значущих тенденцій злочинності в різних країнах.

В останні два десятиліття в західно-європейських країнах, в США, Канаді, Японії активно розвиваються теорія й практика запобігання злочинів. При цьому кримінологи західних країн вважають за краще вести мову не про попередження злочинності як соціального явища, а лише про її обмеження, про стримуючий вплив на конкретні криміногенні чинники і обставини.

Тим не менш, в практичному аспекті попередження злочинів робиться дуже багато. Передбачається, що попередження не може бути ефективним, якщо воно не організовано на систематичній і скоординованій основі і не включає заходів щодо поліпшення життя населення, вдосконалення кримінального правосуддя та пенітенціарної системи [5].

Список використаних джерел:

1. Тимчук О. Л. Окремі аспекти стратегії протидії злочинності в Україні та в США. *Право і суспільство*. 2015. № 5(3). С. 162-168.
2. План дій Україна - ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки : від 18.06.2007 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_956.
3. Сорос Дж. Мыльный пузырь американского превосходства. Пер. с англ. М.: Эксмо, 2004. 287 с.
4. Мартин Г. П., Шуман Х. Западная глобализации: атака на процветание и демократию. М.: Альпина, 2001. 335 с.
5. Ананіч В. А., Серебрякова І. М. Попередження злочинності: зарубіжний досвід, міжнародне співробітництво. М., 2004. С. 15.

Довженко Юлія Віталіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПЗ 18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету Державної фіскальної служби України

Науковий керівник:
Лугіна Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СТАН ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ РИЗИКАМ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Сучасні трансформаційні процеси диктують умови розвитку нового суспільства. Поряд із новітніми технологіями, сферами пізнання глобалізації та надцивілізаційних процесів, виникають нові ризики та небезпеки існування самих людей. Невстигаюче суспільство та невчасне пристосування до нових форматів людини породжує кризи соціально-економічного характеру, що не дає змоги впливати у світові, геополітичні процеси. Відчуття недостатнього рівня добробуту провокує евентуальних злочинців підвищити його самостійно без участі держави. В свою чергу складне економічне і політичне становище нашого суспільства сприяє реалізації злочинних інтересів дорослих, які використовують деформовані та агресивні погляди дітей для власного збагачення, бандитизму, тероризму, ведення військових дій, втягуючи їх у злочинну діяльність.

Проблеми протидії втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність у різні часи висвітлювалися у працях таких вчених, як Ю.В. Александров, І.О. Бандурка, О.М. Бандурка, В.В. Вітвицька, В.В. Голіна, С.Ф. Денисов, О.М. Джу́жа, В.В. Дзундза, О.О. Дудоров, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, В.М. Кудрявцев, В.В. Кузнєцов, Л.С. Кучанська, І.П. Лановенко, І.В. Однолько, Н.О. Семчук, І.О. Топольська, Н.С. Юзікова та інші.

Розглядаючи сьогоденні ризики, що склалися в Україні, і які сприяють втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність, варто розділити їх на певні групи в залежності від умов та обставин, що привели їх в життя. Ці ризики викликані: неконтрольованими геополітичними процесами та трансформаціями; низьким рівнем охорони основоположних прав та свобод дітей; реформуванням ключових державних органів; економічною кризою; відсутністю усталених морально-культурних норм; соціальною розшарованістю.

Отже, існування вказаних факторів на даному етапі в Україні призвело до появи нових злочинів, пов'язаних із втягненням в них неповнолітніх. Це

зокрема: активне залучення підлітків на неконтрольованих територіях України до терористичної, бандитської діяльності; бурштинова мафія із втягненням неповнолітніх у незаконне видобування корисних копалин, їх контрабанду за кордон; створення та існування асоціальних організацій спонукання до самогубства та інших протиправних дій на кшталт «Синій кит», «Рожеві феї»; залучення до транскордонної проституції, наркотрафіків та ін.

Болючим питанням в усьому світі й в Україні на даний момент зокрема, залишається втягнення дітей до зайняття тероризмом та ведення бойових дій. Незважаючи на положення ч. 2 ст. 38 Конвенції про права дитини, де вказано, що держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях [1], такі держави як Російська Федерація, нехтуючи правилами співіснування світового співтовариства через незаконні бандитські, терористичні та збройні формування втягує дітей на окупованих територіях України до ведення загарбницької війни, розглядаючи їх як вдалий інструмент боротьби з власним же народом. Такі дії є військовим злочином, відповідно до пп. XXVI п. 2 (а) ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Виклик кібербезпеці інформаційних ресурсів нашого суспільства також досягає свого піку. Поряд з вірусними програмами глобального характеру типу «Петя», які вразили функціонування органів та установ, продовжують існувати групи в соціальних мережах, що ведуть інформаційну війну в Україні та спонукають підлітків до тероризму, а також ті, які створюють безпосередньо ризики життю наших дітей. Це зокрема згадані на початку смертельні ігри, які прийшли в Україну з Росії, і це не дивно. За інформацією, 13 тисяч дітей в Україні віком від 12 до 16 років зареєструвались у соціальних групах «Синій кит», «Море китів», «Тихий дім», «Розбуди мене о 4:20», «Рожеві Феї», де їх спонукали до самогубства [2]. Офіційна статистика щодо осіб, які загинули в Україні через дані ігри відсутня. Проте в лютому місяці анонсували затримання адміністраторів двох таких груп. В Росії ж засудили адміністратора «груп смерті» в соцмережі «В Контакті» Пилипа Будейкіна до трьох років і чотирьох місяців позбавлення волі з відбуттям покарання в колонії-поселенні [3]. Таке покарання виглядає абсурдним на тлі зізнання у доведенні до самогубства 17 дітей. Маніпулюючи свідомістю дітей таким чином можливо привести їх не лише до суїцидів, але й до вчинення відкритих злочинів проти інших, враховуючи що деякі групи продовжують своє існування. Тому це ризик протиправного впливу на підлітків з метою вчинення ними злочинів та серйозний виклик підрозділам кіберполіції. Адже спостерігаємо недостатній рівень реагування та протидії таким викликам, оскільки інформація про існування подібних груп з'являлася ще у травні 2016 року. Очевидно, що запобігти цьому можна було і раніше. Проте, бачимо миттєву реакцію громадянського суспільства на таку загрозу. Так двоє студентів-другокурсників із Придністров'я запустили інтернет-гру

«Білий ведмідь», яка є повною протилежністю смертельно небезпечної гри «Синій кит». Розробники проекту – Сергій Іорданий та Павло Доніка – заручились підтримкою правоохоронців та студентської профспілки, і створили спільноту у соцмережі «Вконтакті». У грі треба виконати 50 завдань. Серед них – прибирання будинку чи фото щоденника з позитивною оцінкою. Автори гри переконані, що після завершення усіх завдань стосунки гравців зі своїми сім'ями значно покращаться [4]. Працівники поліції ж надали рекомендації батькам як запобігти трагедіям підвищивши контроль за дітьми, не врахувавши, що підлітки рідко надають доступ до соцмереж сторонній людині чи батькам. Тому, протидіяти таким фактам можливо лише аналогічними інструментами, в тому числі згаданою позитивною грою чи оперативними заходами.

Кричущим фактом та безпосереднім ризиком втягнення дітей до злочинної діяльності є існування «клондайку» незаконного видобутку бурштину. Діти хизуються у соцмережах видобутими «сонячними каміннями» не усвідомлюючи, що являються частиною бандитської структури, в окремих випадках примусово залученими до її функціонування. Високий рівень безробіття та відносна правова відповідальність за нелегальний видобуток бурштину сприяють цьому незаконному промислу, яким займаються цілі сім'ї.

Мафіозні структури користуються дешевою працею дітей з неблагополучних сімей, таким чином залучаючи їх до злочинної діяльності. Нелегальні угруповання, які видобувають бурштин, мають власні закони і налагоджену ієрархію та об'єднуються у так звані «картелі». Залучені до такої діяльності неповнолітні мають і свої функції у такій діяльності, зокрема контроль за появою спецсил у різних точках по периметру копанок. Через це їх прозвали «фішкарями». Мотивація для кращого життя, незалежності та дорогих речей не стримує їх працювати і «старателями» (безпосередньо добувачами) місцевих ділків. І тоді як дорослі розуміють, що вчиняють правопорушення, молодь зазвичай не зважає на це.

Це все зумовлює і освітянську катастрофу. Начальник управління освіти і науки Рівненської ОДА не вважає, що проблема виключно у «бурштиновій лихоманці», та все ж визнає, велика кількість дітей сьогодні, очевидно з дозволу батьків, займається цим і це також впливає на якість їхнього навчання. Більше того, він говорить, що можливо і батьки прямо залучають дітей до цього, такі факти можуть бути. Але це вже компетенція інших органів. Втім, попри свідчення місцевих, спецпризначенців та, в решті решт, самих неповнолітніх копачів, місцеві правоохоронці запевняють – діти не добувають разом з дорослими. Більше того, вони переконують, що протягом 2015-16 років не виявлено жодного факту втягнення дорослими неповнолітніх у злочинну діяльність. Тобто жодного разу поліція не виявляла неповнолітніх з батьками чи з дорослими при незаконному бурштиновидобутку [5]. Тому, як би того не хотілося, висновки з наведеного здаються очевидними та плачевними.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Поліція затримала адміністратора «Синього кита» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/np/_policiya-zatrimala-administratora-sinogo-kita/755235
3. У Росії засудили до 3 років творця «Синього кита» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espreso.tv/news/2017/07/18/u_rosiyi_zasudyly_do_3_rokiv_tvorc_ua_quotsynogo_kytaquot
4. Студенти запустили альтернативу «Синьому киту» – інтернет-гру «Білий ведмідь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2017/02/20/222691/>
5. Бурштинові діти: поліція не зважає на втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. ІА «Рівненське агентство журналістських розслідувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://4vlada.com/rivne/50268>

**Дума Надія Валеріївна,
Хоружий Станіслав Олексійович,**
курсанти навчального взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова О.І.,
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри кримінального
права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ЗА СТ. 434 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Слід зазначити, що тривалий час питання кримінально-правової характеристики зазначеного посягання й змісту підстави кримінальної відповідальності за його вчинення не привертали уваги фахівців, адже норма статті 434 КК України створювалася з огляду на забезпечення додержання представниками воєнної організації країни правил та принципів у певних специфічних умовах, які тривалий час в Україні не виникали й не існували, і лише з початку воєнної агресії, об'єктом якої наша держава стала у 2014 р. [2, с. 213].

Зважаючи на умови сьогодення до повсякденного життя українських громадян та до наукового спектру увійшли феномени, зацікавленість у яких раніше не спостерігалася.

Ми вважаємо, що це пов'язано саме із частковою мілітаризацією суспільних відносин, а саме з потребою пристосування поведінки суб'єктів до стану військового конфлікту. Такі умови обумовлюють необхідність в початковій розробці та удосконаленні існуючих механізмів у суспільних відносинах. Серед феноменів підвищеної зацікавленості є термін «військовополонений», оскільки особи, що мають такий статус є відомими широкому загалу у зв'язку із здійсненням спеціальних військових заходів на території Операції об'єднаних сил.

Оскільки питання поводження з військовополоненими у межах національного законодавства розроблено мало, ми вважаємо, що обрана нами тема є актуальною та потребує подальшого дослідження науковцями.

Розробкою даного питання займалися такі вчені, як Ю.В. Бадюков, П. П. Богуцький, В. О. Бугаєв, М. М. Гнатовський, С. Л. Єгоров, І. І. Карпець, С.Г. Келіна, Н. Ф. Кузнецова, Ф. І. Кожевников, В. М. Лисик, А. І. Полторак, В. М. Репецький А. Н. Трайнін, А. В. Наумов, Л. Д. Тимченко, Н. В. Хендельта та інші.

В.В. Альошин під «військовополоненими» розуміє громадян конкретної суверенної держави (зокрема, й добровольців, що є громадянами іноземної держави), на яких поширюються міжнародні правові норми, що стосуються захисту прав і свобод людини в період збройного конфлікту [3, с.168].

Слід зазначити, що тривалий час питання кримінально-правової характеристики зазначеного посягання й змісту підстави кримінальної відповідальності за його вчинення не привертали уваги фахівців, адже норма статті 434 КК України створювалася з огляду на забезпечення додержання представниками воєнної організації країни правил та принципів у певних специфічних умовах, які тривалий час в Україні не виникали й не існували, і лише з початку воєнної агресії, об'єктом якої наша держава стала у 2014 р. [2, с. 213].

Потерпілий є обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого ст. 434 КК України. У диспозиції вказаної норми законодавець зазначив, що потерпілими від цього злочину є військовополонені, а тому у кожному конкретному випадку потрібно встановлювати, чи є особа, постраждала від злочину, військовополоненим. Разом із тим до кінця не вирішеними є питання поняття військовополонених та кола осіб, яких слід відносити до цієї категорії [3, с. 167].

Щодо поняття військовополоненого у науці на сьогодні немає єдності. За позицією Ю. К. Янова, військовополонений – військовослужбовець, узятий у полон під час війни. На противагу йому В. А. Василенко висловлює думку, що військовополонені – це особи, належні до складу збройних сил (у т. ч. партизани, учасники Руху Опору та ін.) воюючої держави, які під час війни потрапили під владу противника.

Аналіз диспозиції статті 434 «Погане поводження з військовополоненими» КК України дозволяє зробити висновок, що за наявності спільного родового об'єкта (встановленого порядку несення військової служби) й потерпілого (військовополонений) норма охоплює декілька складів злочинів. Це дозволяє стверджувати, що для кожного з них характерними є самостійні форми вчинення посягання. По-перше, це погане поводження з військовополоненими, яке: а) відбувалось неодноразово; б) було пов'язане з особливою жорстокістю; в) було спрямоване проти хворих і поранених [2, с. 213].

Ураховуючи законодавчу конструкцію складів, які утворюють погане поводження з військовополоненими, можна зробити обґрунтоване припущення, що вони передбачають наявність умисної форми вини (прямого умислу) у випадку поганого поводження (що ставалось неодноразово, було пов'язане з особливою жорстокістю або спрямоване проти хворих і поранених) та необережності у разі недбалого виконання обов'язків щодо хворих і поранених військовополонених [2, с. 216].

Отже, як висновок, ми вважаємо, що досліджуване питання потребує додаткового вивчення як у теоретичному, так і в практичному плані, зважаючи на умови здійснення спеціальних військових дій на території Операції об'єднаних сил. Також, важливим є той факт, що у науці та на законодавчому рівні немає єдиного поняття щодо терміну «військовополонений», хоча потерпілий є обов'язковою ознакою складу злочину.

Список використаних джерел:

1. Бадюков, Ю. В. Кримінально-правова характеристика поганого поводження з військовополоненими (ст. 434 Кримінального кодексу України) : автореф. дис. канд. юрид. наук (д-ра філософії). 12.00.08. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 19 с.
2. Бадюков, Ю. В. Суб'єктивна сторона поганого поводження з військовополоненими як військового злочину, передбаченого ст. 434 КК України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2019. № 2 (21). С. 112-119.
3. Верховенство права-основоположний принцип правової держави: VIII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів, 16 грудня 2016 р., м. Харків: *Збірник тез доповідей*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 475 с.

**Єфіменко Владислав,
Ющенко Владислав,**
курсанти навчального взводу
ПМПФ-17-1

Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова О.І.,
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри кримінального
права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодення важко уявити без використання різноманітних інформаційних технологій, в основі яких лежить широке застосування комп'ютерної техніки та засобів комунікації. Проте поряд із розвитком інформаційної сфери набуває більшого значення проблеми комп'ютерної злочинності, хакерські атаки стають буденним явищем і завдають значних збитків як особам, так і державі [3, с.184].

Дослідженням даного питання займалися такі вітчизняні науковці, як: Д.С. Бірюкова, В.Л. Бурячка, В.М. Бутузова, В.Д. Гавловський, М.В. Гуцалюк, Д.В. Дубов, В.В. Петров, О.В. Орлов, О.Д. Довгань, В.П. Шеломенцев та ін.

Серед зарубіжних авторів вказану проблему досліджували: J. Byun, E. Eshed, R. Geoghegan, G. Gruber, D. Kumar, K. Minshall, A. Nasridinov, J. Odom, Y. Park, H. Rex. Ми вирішили зазначити зарубіжних теоретиків-розробників, адже кіберзлочинність має не лише державний характер, а й є значною мірою однією із найскладніших для вирішення проблемою країн міжнародної арени.

Проаналізуємо досвід країн, які досягли успіху у сфері протидії кіберзлочинності. У більшості держав світу проблематика забезпечення кібербезпеки перебуває у фокусі уваги політикуму та включає розробку та реалізацію організаційно-правових заходів, спрямованих на протидію та запобігання кіберзагрозам. Так, у Казахстані державна програма «Кібершит» передбачає посилення заходів, спрямованих на забезпечення кібербезпеки та інформаційної безпеки державних електронних ресурсів. При цьому концепція цієї програми передбачає тільки державний захист інформаційних систем, а безпосереднім захистом приватних ІТ-ресурсів повинен займатися виключно кожен власник [2, с. 207].

Так, у Великій Британії діє Спільнота з кібербезпеки (UK cyber security community), до якої, зокрема, входить торгова асоціація TechUK, метою діяльності якої є використання інформаційних технологій для забезпечення національної безпеки, підвищення рівня стійкості до кіберзагроз, захист критичної національної інфраструктури, кримінальна розвідка та запобігання організованим злочинності [1, с. 147].

У сучасних умовах питання забезпечення кібербезпеки не обмежуються лише організацією системи захисту інформації на окремому об'єкті критичної інформаційної інфраструктури, а й передбачають створення єдиної системи захисту кібернетичного простору як складової частини інформаційної та національної безпеки будь-якої держави світу [2, с. 203].

Треба зазначити, що Європейська мережа запобігання злочинності (European Crime Prevention Network – EUCPN) у своїй діяльності активно використовує можливості мережі Інтернет для поширення знань щодо запобігання злочинності, забезпечення діяльності правоохоронних органів на національному та регіональному рівнях [1, с. 148].

У Стратегії попередження злочинності в Чеській Республіці на 2016–2020 рр. вказується, що до нових загроз належить злочинність у віртуальному середовищі (Crime in the virtual environment). При цьому відбулося переміщення злочинів «із вулиць» у віртуальне середовище. Стратегією передбачається здійснення заходів щодо використання мережі Інтернет для запобігання злочинності по двох напрямках: 1) безпосереднє запобігання кіберзлочинності шляхом поширення інформації про існуючі ризики та можливості захисту, включаючи технічні заходи, а також надання допомоги та підтримки жертвам злочинності в мережі Інтернет; 2) задіяння широкого спектру інтернет-технологій для підвищення загального рівня запобігання злочинності [1, с. 148].

Отже, як висновок слід зауважити, що для запобігання кіберзлочинності необхідно використовувати спеціалізовані Стратегії, що активно використовують для цього мережу Інтернет. Серед розвинених країн світу, слід виділити позитивний досвід Великої Британії, оскільки її кібернетична спільнота на практиці має вдале застосування таких стратегій для боротьби зі злочинністю. Ми вважаємо, що для удосконалення цього механізму в межах України необхідним є створення відповідної нормативно-правової бази та залучення висококваліфікованих фахівців для здійснення аналітичної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бугера О. Сучасні кримінологічні стратегії запобігання злочинності з використанням мережі інтернет: зарубіжний досвід *Підприємництво, господарство і право*. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/28.pdf>.
2. Гребенюк М. Деякі питання організаційно-правового забезпечення кібербезпеки: огляд кращих практик зарубіжного досвіду. *Підприємництво,*

господарство і право. 2019. URL:
https://mndcentr.com/vydania/pdf_publ/gr_02_19_pdr.pdf.

3. Яцик Т. П. Кіберзлочинність в Україні: аналіз дієвості способів розслідування кіберзлочинів і напрями їх вдосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 184-186. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/51.pdf

**Жандик Дарія Олександрівна,
Тівоненко Вікторія Олександрівна**
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА КОРУПЦІЄЮ

Сьогодні українське суспільство «хворіє» на організовану злочинність, яка тісно пов'язана з корупцією. Така «хвороба» проникла у сфери функціонування держави, що спричинило гальмування її розвитку. Тому, аби «вилікувати» вітчизняне суспільство, виникає ряд перешкод, які становлять загрозу щодо розвитку держави, стабільності і безпеці її суспільства, що водночас підривають демократичні засади функціонування влади.

Останніми роками в Україні подолання корупції та боротьби з організованою злочинністю стали одним із пріоритетних завдань нашої держави. Проведено ряд антикорупційних реформ, створено органи по боротьбі з корупцією з урахуванням міжнародних підходів і стандартів, реформовано органи внутрішніх справ, ліквідовано Управління по боротьбі з організованою злочинністю і створено нові підрозділи та структурні формування в рамках Національної поліції України. Проте, незважаючи на вжиті адміністративно-організаційні правові заходи у сфері протидії корупції, так і не досягнуто ефективних результатів [1].

Висвітленню різних аспектів проблем корупційної та організованої злочинності та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства, зокрема кримінального, присвячено праці науковців у галузі кримінології та кримінального права, серед яких: Ю. В. Баулін, О. Ю. Бусол, В. В. Василевич, В. О. Глушков, В. В. Голіна, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, О.

Г. Кальман, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, О. М. Литвинов, А. В. Савченко, В. І. Шаkun та інших. Слід зауважити, що Україна при реформуванні правоохоронних органів, які б боролися з даною проблемою, має спочатку розробити чітку стратегію боротьби із організованою злочинністю та корупцією.

Для того, аби розробити дієву стратегію боротьби із організованою злочинністю, а саме такою, яка пов'язана із здійсненням корупційних злочинів, потрібно з'ясувати співвідношення понять «організована злочинність» та «корупція». У своїй статті «Корупція та організована злочинність: обґрунтування взаємозв'язку» О.О. Кваша висвітлює даний взаємозв'язок:

1. Корупція і організована злочинність – хоча й самостійні, але близькі за змістом явища: «корупція як вид злочинності тісно переплітається з іншими видами антисуспільних проявів, і, насамперед, з організованою злочинністю, тіньовою економікою і тероризмом...»; організована злочинність у сфері економіки фактично не може існувати без підтримки і тісної взаємодії з владними структурами, що в українських умовах значною мірою обумовлено потребою легалізації значних сум грошей, здобутих організованими злочинними угрупованнями в процесі своєї злочинної діяльності.

2. Корупція – це конституційна складова організованої злочинності, неодмінний елемент організованої злочинності, найважливіший інструмент організованої злочинності, обов'язкова умова її існування та успішного функціонування.

3. Корупція – обов'язкова ознака лише вищого рівня організованої злочинності: «корумповані зв'язки злочинних груп з держслужбовцями не є обов'язковою ознакою організованої злочинності, вони характеризують лише її вищий рівень...» [2].

З цього слідує, що злочинна організація, перебуваючи на епогеї свого розвитку організованої злочинності, аби забезпечити зовнішню стійкість прагне встановити корупційні зв'язки.

Основною метою стратегії, на наш погляд, має бути протидія організованої злочинності з корупційними зв'язками і відокремлення такої злочинності від сфери державного управління та ліквідування корупції, яка є засобом для досягнення мети та цілей, які поставила перед собою злочинна організація, а також виступає як механізм проникнення до владних структур.

На сьогоднішній день для усунення названих явищ в законодавстві були вжиті такі заходи, зокрема, прийняті: Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР, Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 р., затверджена Указом Президента України від 24 квітня 1998 року № 367, Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII. Крім того, Україною були підписанні базові міжнародні документи у сфері боротьби з корупцією

(Конвенція «Про кримінальну відповідальність за корупцію» ETS 173 від 27 січня 1999 року, Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року), які зобов'язують держави-учасниці вживати заходи щодо розробки єдиної антикорупційної політики держави [3].

Незважаючи на такі вжиті організаційно-правові заходи щодо протидії організованій злочинності та корупції, досягти помітних зрушень у цій сфері не вдалося. Тому, ми виокремили загальні засади стратегії і тактики у боротьбі з організованою злочинністю і корупцією.

У першу чергу, українські реформаторські сили, разом із міжнародними партнерами України, повинні більше зосередитись на запобіганні корупції, ніж на покараннях корумпованих чиновників. Слід звернути увагу на те, що цьогоріч з депутатів, була знята недоторканість. На нашу думку, такий хід є одним із пунктів подолання корупції, адже це спрощує процедуру притягнення їх до кримінальної відповідальності за корупційні злочини.

По-друге, потрібно ввести моніторинг способу життя суб'єктів декларування. Адже сьогодні в Україні питання декларування майна займає чи не найважливіше місце в системі запобігання корупції. Чітко визначеного механізму щодо моніторингу та перевірки правдивості такої інформації нині немає. Проте у міжнародній практиці існують прецеденти дієвих механізмів функціонування системи декларування майна.

По-третє, одним із ефективних негласних засобів отримання доказів стороною обвинувачення під час розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, на наш погляд, є зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також введення відеоспостереження на досудовій стадії слідства для того, щоб процес розкриття злочину був гласним.

Четвертим кроком ми вбачаємо ретельну процедуру відбору кандидатів на посади, із обов'язковим залученням громадянського суспільства; розроблення та прийняття у законодавчому порядку Кодексу поведінки виборних представників, включаючи депутатів, який передбачав би можливість перевірки виборцями правомірності отримання прибутків та витрат їх обранців.

Також сюди можна віднести запобігання поширенню недостовірної, перекрученої, перебільшеної та провокаційної інформації засобами масової інформації, яка стосується розмірів, розповсюдження організованої злочинності, корупції та результатів діяльності у справі боротьби з ними всіх державних та правоохоронних органів.

Хочемо звернути увагу, що даний список заходів не є вечерпним, тому можливо використовувати інші методи і дії, які спрямовані на подолання і протидію боротьбі із організованою злочинністю та корупцією.

Отже, вищезазначені пропозиції підготовленні з урахуванням стану справ, що склалися у сфері боротьби з організованою злочинністю і корупцією, та з метою більш ефективного забезпечення захисту громадян від злочинних посягань, запобігання втратам держави і суспільства від дій

правопорушників та удосконалення діяльності правоохоронних органів. Це дасть змогу існуючому та новоствореному законодавству ефективно здійснювати боротьбу з корупцією та організованою злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко М.В. Організована злочинність в Україні: сучасний стан, кримінологічна характеристика, заходи протидії. К.: Фонд Юрнауки, 2004. 300с.
2. Погорецький М. А. Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2007. -Вип. 16. - С. 99-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2007_16_9
3. Кулаковський Р.В Сучасні проблеми боротьби з організованою злочинністю та корупцією URL: https://minjust.gov.ua/m/str_5179
4. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні : монографія / В. М. Гаращук, А. О. Мухатаєв. Харків : Право, 2010. 144 с

Жук Юрій Олександрович

аспірант групи АПЗ-19-4

Навчально-наукового інституту права

Університету ДФС України

Науковий керівник:

Лугіна Наталія Анатоліївна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права

Університету ДФС України

СТАН ТА ПРОБЛЕМАТИКА У БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ В УМОВАХ ПОСТІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність обраної теми підтверджується тим, що сьогодні контрабанда та порушення митних правил в Україні є одним із головних детермінант які підривають внутрішню політику, що за своїми масштабами, обсягами та наслідками негативно впливає на розвиток економіки та її відносин господарювання в цілому.

Відповідно до ст. 201 КК України контрабанда - це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладко ствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких

законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України[1]

Проблема контрабанди не обходить жодну з країн світу, і останнім часом, завдяки процесам світової інтеграції, стала проблемою без кордонів. Незаконне переміщення через митний кордон наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, культурних та історичних цінностей традиційно перебуває в центрі уваги кримінальних угруповань як один із способів швидкого збагачення. Державними програмами протидії контрабанді, які запроваджено протягом останніх років Урядом України, передбачено створення системи запобігання цьому негативному явищу, зокрема, вжиття кардинальних заходів не тільки з підвищення ефективності боротьби з порушенням митних правил і контрабандою безпосередньо на кордоні, але й створення умов, що не дозволяють перевозити, зберігати й реалізовувати незаконно ввезені товари на внутрішньому ринку України. На жаль, цю проблему в нашій країні більш детально почали досліджувати тільки останнім часом. Серед авторів, які у своїх працях вивчали проблему боротьби з порушенням митних правил і контрабандою, варто назвати: О.Ф. Бантишев, В.Д. Басай, А.Д. Войцещук, Д.Д. Давітадзе, Л.В. Дорош, М.І. Костін, О.М. Омельчук, В.В. Онищенко, В.М. Пархоменко, Д.В. Приймаченко, В.М. Шевчук, О.М. Ясінська.

Загальна кількість злочинів і осіб, які їх вчинили, за певний період часу на певній території є не що інше як стан злочинності.

Для оцінювання стану злочинності та розвитку криміногенної ситуації, необхідний аналіз відомостей про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, що кваліфікувалися за ст.201 «Контрабанда» Кримінального кодексу України, та результати їх досудового розслідування на всій території України протягом 2016-2019 років.

За 2016 обліковано кримінальних злочинів – 94; За 2016 повідомлення про підозру вручено – 44;

За 2017 обліковано кримінальних злочинів – 102; За 2017 повідомлення про підозру вручено – 52;

За 2018 обліковано кримінальних злочинів – 125; За 2018 повідомлення про підозру вручено – 49;

З лютого по жовтень 2019 обліковано кримінальних злочинів – 109; За 2019 повідомлення про підозру вручено – 34;[2]

Аналіз вчинених кримінальних злочинів дає змогу стверджувати про динаміку, динаміка характеризується у вигляді зростання вчинених злочинів. У порівнянні 2016 році обліковано 94 злочини, то у 2018 році це вже 125 злочинів, що у відсотковому співвідношенні дає змогу стверджувати про зростання на понад 25 % у вчиненні контрабанди.

Необхідно зазначити, що контрабанда характеризується високим рівнем латентності, що безперечно впливає на загальний аналіз статистики.

Одним із чинників, що впливає на латентність контрабанди є збройний конфлікт на сході України та анексія Криму.

Серед головних передумов розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях України доцільно виділити такі: 1) вигідне географічне і транспортне положення території держави; 2) функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити контроль за перетином державного кордону на всій лінії його протяжності; 3) надмірна кількість контрольних процедур при митному оформленні продукції, товарів, матеріальних цінностей тощо; 4) високий рівень корумпованості та бюрократизму державних чиновників; 5) криміналізація органів державної влади, суб'єктів господарювання та суспільства загалом; 6) високі ставки експортних та імпорتنих мит; 7) низька ефективність роботи органів правоохоронної та судової системи; 8) психологічні стимули та бажання підприємців до отримання надприбутків; 9) недосконалість системи митно-тарифного регулювання експортно-імпорتنих операцій; 10) поширена практика лобіювання інтересів в органах державної влади представниками великого бізнесу; 11) переважно низький рівень доходів і бідність населення.

Боротьба з контрабандою завжди була та є одним з важливих напрямів митної політики держави. Можна стверджувати, що митні органи України за своєю суттю та структурою є також і правоохоронними органами, оскільки їхня діяльність спрямована не тільки на контроль і регулювання митних кордонів, а й на здійснення протидії порушенням митного законодавства.

Для розв'язання проблемних завдань щодо протидії контрабанді, Президент України підписав Указ від 09.07.2019 № 505/2019 "Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів", метою якого є забезпечення реалізації права на підприємницьку діяльність, посилення ефективності протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України, підвищення рівня довіри бізнесу до державних органів. [3]

Проте в Україні на даний час відсутня програма по боротьбі з контрабандою.

Відповідно, в Україні існує чотири основні проблеми, що забезпечують життєздатність контрабанди:

1. Існуючі прогалини в законодавстві, які формують проблему відсутності інструментів боротьби з порушенням митних правил. Наприклад, контроль переміщення посилок від кордону до місць сортування («поштова контрабанда») — не передбачений на нормативно-правовому рівні. Таким чином, на шляху проходження відправлень можливі будь-які махінації з вантажем.

2. Недотримання норм діючого законодавства, інакше кажучи — корупція на митниці та у прикордонній службі. З одного боку, як показують нам успішні справи «Нафтогазу» і «Аграрного Фонду» — часткове вирішення проблеми лежить в рівні заробітних плат співробітників цих відомств та імплементації західних корпоративних стандартів. З іншого, важливі і відповідальність держслужбовців в даних відомствах з невідворотністю покарання.

3. Облаштування державного кордону України сучасним обладнанням для захисту від незаконного перетину на всій лінії його протяжності, оснащення пунктів спостереження засобами моніторингу, зв'язку, сигналізації, розбудова мережі пунктів пропуску через державний кордон і митних постів на прикордонних територіях України, покращення їх технічного оснащення сучасними засобами оформлення митних документів, фото та відео спостереження, обробки та систематизації інформації, сканування вантажів і транспортних засобів тощо; [4]

4. Покращення кадрового складу Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України та правоохоронних органів шляхом перегляду наявних підходів до підбору працівників з обов'язковим їх проходженням перевірки на детекторі брехні, орієнтації поряд з професійними здібностями, досвідом і знаннями на наявність у них високих моральних та етичних якостей, використання інструментів ефективного розвитку, навчання та кар'єрного зростання кадрів.

Підсумовуючи вище зазначене все ж найкращою протиотрутою контрабанді є не стільки суворе покарання, скільки контроль і створення передумов, які роблять нелегальні поставки економічно не вигідними. Для цього потрібна політична воля і строгий контроль як на кордоні, так і всередині країни по дотриманню законодавства, також вирішення кадрового питання по контрабанді.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page4>

2. Статистична інформація 2016-2019 рік Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс] // Режим доступу <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

3. Указ Президента "Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів" від 09.07.2019 N 505/2019 [Електронний ресурс] // Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/news/glava-uryadu-ukrayina-bez-kontrabandi-realna-u-nas-ye-politichna-volya-navesti-lad-na-kordoni>

4. Турчин Ю. Б. Особливості детермінації контрабанди підакцизних товарів. Митна справа. 2011. №1(73). С. 49-56.

5. Османова Д., Жаксобекова Ф. Контрабанда и ее влияние на развитие национальной экономики. Актуальные проблемы экономики. 2013. №5(143). С. 426-429.

Загоровська Анастасія Олександрівна,
студентка групи ПДБА 18-3
Факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова Ольга Іванівна,
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Сьогодні Україна входить до списку країн з високими показниками корупції. Проаналізувавши попередні роки можна констатувати, що рівень корупції в Україні в порівнянні з іншими державами є надто високим. Вона охопила майже всі сфери діяльності людини: силові сируктури, соціальне забезпечення, бізнес, судова система, юриспруденція, сфера вищої освіти тощо. Відповідно до соціологічних опитувань найкорумпованішими, на думку населення є медичні заклади, правоохоронні та судові органи, вищі учбові заклади, міністерства та інші органи центральної виконавчої влади.

Питання як боротися з корупцією вже десятиліттями постає в нашій державі, зокрема великий коефіцієнт припадає саме на державні органи, де корупційні злочини займають перше місце з поміж інших. Корупція, безперечно, становить велику загрозу для країни, адже декілька років тому МВФ відмовлявся надавати кредити Україні через високі показники корупції в державі.

Складність боротьби з корупцією полягає в реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, що мають владу і повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх кримінальної діяльності, а також – в неготовності правоохоронних органів та політичних сил суспільства до безкомпромісної боротьби з корупцією [1]. Ключовими здобутками в сфері забезпечення протидії корупції стало створення таких антикорупційних органів як САП, НАБУ, ДБР, НАЗК та інші.

За статистичними даними міжнародної організації Transparency International Україна набрала 32 бали зі ста можливих, на два бали більше, ніж торік, і посіла 122-е місце в переліку країн з високими показниками корупції за підсумками 2018 року, розділивши його з Малі, Малаві та Ліберією [2].

З урахуванням такої проблеми існує необхідність внести певні зміни щодо конкурсного відбору на державну службу, адже цей фактор, безперечно

є основним в механізмі запобігання корупції та відбору лише добросовісних кандидатів в державні структури. Тобто перед вступом на державну службу кандидати мають пройти певну процедуру. До уваги можна взяти процедуру відбору поліцейського спецназу КОРД. З нього можна виокремити кілька етапів. Насамперед це анкетування, тобто обробка та аналіз тих документів, які особа подала до органу. Другий етап це психологічне тестування, куди залучають незалежну спеціалізовану компанію для з'ясування чи відповідає цей кандидат морально-діловому образу співробітника відповідної структури та підрозділу. Третім та основним етапом є перевірка кандидата на поліграфі. Особливістю даного етапу є перевірка за допомогою технології аналізу голосу. Запропонована технологія унікальна в своїй здатності визначати невиражені природні емоції, ґрунтуючись на некерованих властивостях голосу. Також особу будуть перевіряти на причетність до сепаратизму, кримінальне минуле і залежність від наркотиків, алкоголю та на схильність до розголошення службової таємниці [3].

Останнім фінальним етапом є співбесіда з кандидатом для виявлення його професійних якостей, знань, навичок та досягнень, мети діяльності. Щоб рішення органу мало законну підставу повинні бути внесені зміни до законодавства. Недоліків в даній процедурі конкурсного провадження немає, адже це досить таки непроста і водночас складна система, яку обійти практично неможливо.

Ще одним ефективним заходом запобігання корупції є встановлення більш тяжкого покарання щодо злочинів пов'язаних з корупцією. Якщо проаналізувати Кримінальний кодекс України, то можна побачити, що в розділі про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг є статті, які передбачають покарання за зловживання службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, підкуп, незаконне збагачення тощо.

До уваги можна взяти статтю 366-1 КК України декларування недостовірної інформації. [4,с. 202]. В Україні великий конфіцієнт подання неправдивих відомостей в деклараціях припадає на судові та правоохоронні органи, а за несвоєчасне подання декларації без поважних причин передбачена адміністративна відповідальність. Ці всі фактори є проявом корупції в державних структурах і не тільки, тому для подальшого запобігання прояву таких аспектів потрібно збільшити міру покарання в самій санкції статті.

Дуже дієвим засобом запобігання корупції є державна політика новообраного Президента «здай корупціонера-отримай 10%». За цією програмою особа, що збрала відповідну доказову базу та допомагає відправити корупціонера за ґрати у рамках чинного законодавства може розраховувати на захист держави та грошову компенсацію за добровільну допомогу у вигляді десяти відсотків від суми, що повернеться назад до державного бюджету. На жаль, ця політика ще не є реалізованою, але якщо втілити її в життя, то рівень корупції в Україні набагато знизиться. Для

подальшого розвитку потрібно насамперед враховувати та брати до уваги зарубіжний досвід інших держав. До прикладу можна взяти Грузію, яка славилась своїми традиціями хабарництва ще за радянських часів. На той час президент Грузії Саакашвілі взяв курс на подолання корупції спочатку в правоохоронних органах, що було абсолютно правильним. Адже будь-яка боротьба з корупціонерами буде безрезультатною, коли вірусом хабарництва уражені ті елементи системи, які й мають вести з ним боротьбу.

Отже, виходячи з вищесказаного можна дійти висновку, що подолання корупції є одним із викликів для України. Тож спираючись на дані аргументи Україна повинна враховувати досвід іноземних держав. На даний момент наша держава знаходиться на стадії боротьби з корупцією завдяки зміні та приходу нової влади. В умовах трансформації сучасного суспільства створено багато заходів щодо боротьби та запобіганню корупції багато з яких вже реалізовано.

Список використаної літератури:

1. Стан і проблеми корупції в Україні [Електронний ресурс].
2. Transperancy International «Індекс сприйняття корупції» [Електронний ресурс].
3. Процес відбору та вимоги для бажаючих служити в поліцейському спецназі КОРД [Електронний ресурс].
4. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 квітня 2019 року: (офіц. текст). Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2019. 264с.

**Зінюк Ірина Василівна,
Яскевець Оксана Валеріївна,**
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3 та ПБі-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
кримінального права і кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Визнаючи, що сучасний стан пенітенціарної системи в Україні характеризується невизначеністю, пошуком нових шляхів, форм та методів роботи із засудженими необхідно відмовитися від старих методів виконання

покарань та сформувати дієву систему, яка вбиратиме в себе весь позитивний досвід зарубіжних держав та буде здатна ефективно працювати на вітчизняному просторі. І основою для формування такої системи, а також реалізації її основних завдань, повинні стати не працівники державних органів влади та пенітенціарної системи зокрема, а в першу чергу громадянське суспільство.

Аспекти формування професійної компетентності правоохоронців досліджували В. Балашов, О. Топчій, Т. Трегубенко, В. Тюріна, О. Коба та інші науковці. Питанням створення та становлення пробації в Україні присвятили свої праці такі науковці: О. Беца, І. Богатирьов, О. Богатирьова, Т. Денисова, В. Дрьомін, О. Колб, В. Меркулова, А. Степанюк, М. Стручков, С. Сьомін, П. Фріс, І. Яковець.

Однією з таких нових форм роботи з засудженими ми вважаємо може слугувати пробація. Самий же інститут пробації, як своєрідна санкція до правопорушника та відстрочка виконання покарання, що полягає у застосуванні комплексу заходів з метою його виправлення та недопущення подальшої протиправної поведінки, досить молодий. Правила Ради Європи про пробацію визначають її як систему виконання покарань, призначених правопорушнику, що включає коло заходів виховного впливу, таких, як нагляд, контроль та надання допомоги, що мають на меті залучення засудженого до суспільного життя та забезпечення безпеки суспільства. Так, пробація (лат. *probatio* – проба, випробування) – це вид покарання у Великобританії, США, яке полягає у накладенні певних обмежень на засудженого та встановленні спеціального нагляду за його поведінкою [1, с. 49].

Служба пробації у країнах Європейського союзу має багаторічну історію. В Україні – це зовсім новий інститут, за допомогою якого особи, які вчинили кримінальні провини (правопорушення) та злочини, можуть залишатися повноцінними членами суспільства без застосування ізоляції. Фактично вітчизняна служба пробації створена на базі діючої системи органів кримінально-виконавчої інспекції України, кадровий склад якої сформовано та підготовлено під виконання завдань саме інспекції, а не пробації. Одним із пріоритетних напрямів діяльності в сфері виконання кримінальних покарань є створення реальних і необхідних умов для виправлення і ресоціалізації засуджених. Цей процес неможливо втілити в життя без кваліфікованих пенітенціарних кадрів. Тому нині ДКВС України потребує високопрофесійного, високоморального, духовно розвинутого і фізично підготовленого працівника, здатного виконувати покладені на нього соціально значущі функції на основі найсучасніших підходів і методів роботи. Це завдання неможливо виконати без належної професійної підготовки персоналу органів і установ виконання покарань.

Незважаючи на проведені комплекс реформ, невідповідність національної практики застосування заходів, альтернативних позбавленню волі, мінімальним стандартним правилам Організації Об'єднаних Націй

стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням [2], що зумовлено невідповідністю матеріально-технічної бази та чисельності персоналу кримінально-виконавчої інспекції обсягу покладених на неї завдань і функцій, викликає цілу низку актуальних питань.

Унаслідок нерозвиненості в Україні механізму застосування системи запобіжних заходів, альтернативних утримувannya під вартою, однією з найгостріших проблем кримінально-виконавчої служби є перевантаженість і вкрай незадовільні умови утримувannya засуджених та осіб, узятих під варту в установах виконання покарань і СІЗО. Значна частина режимних корпусів в установах виконання покарань та СІЗО перебуває у вкрай незадовільному технічному або навіть аварійному стані та не придатна для утримувannya осіб, узятих під варту [3, с. 74]. Більшість будівель і споруд, інженерних мереж установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, які побудовано та введено в експлуатацію понад 50 або навіть 100 років тому, вичерпали свій ресурс.

Протягом останніх років фінансування ДПтСУ здійснювалося на рівні 40 % від потреби, що зумовило необхідність залучення фінансових і матеріальних ресурсів підприємств установ виконання покарань задля забезпечення харчування, підтримання мінімального рівня матеріально-побутового та медичного забезпечення засуджених, що, своєю чергою, унеможливило оновлення матеріально-технічної бази таких підприємств і призвело до їхньої збитковості [4, с.99]. Важливим кроком встановлення інституту пробації є реформування кримінально-виконавчої служби з метою вдосконалення діяльності установ виконання покарань, щоб забезпечити можливість виправлення та ресоціалізації засуджених, здобуття ними освіти й набуття професії, приведення умов утримувannya осіб, узятих під варту, та які відбувають покарання, у відповідність із вимогами Європейських пенітенціарних правил, а також допомогти засудженим в їх соціальній адаптації в суспільстві [5, с.65].

Шляхи модернізації потребують організаційних, методичних та інформаційних заходів, спрямованих насамперед на:

- запровадження сучасної європейської моделі управління Державною кримінально-виконавчою службою, посилення її прозорості й підзвітності;
- позбавлення ДПтСУ ознак мілітаризованої структури, її деміліцінізація, зокрема відмова від використання військових звань та військової уніформи;
- забезпечення ДПтСУ висококваліфікованим персоналом, здатним працювати за європейськими пенітенціарними правилами;
- гуманізацію умов утримувannya засуджених та осіб, узятих під варту;
- суттєве зменшення рівня захворюваності та смертності у місцях позбавлення волі;
- докорінну модернізацію виробничої сфери підприємств установ виконання покарань і, як наслідок, — зниження вартості виконання покарань;

Також потребують доопрацювання положення Проекту закону України «Про пробацію» щодо можливості застосування пробації одночасно із

призначенням покарання у вигляді громадських і виправних робіт. Необхідно враховувати, що застосування до засуджених осіб кримінального покарання є найсуворішим засобом державного примусу. Суд відповідно до положень ст. 65 КК України призначає покарання, враховуючи особу винного, обставини, що пом'якшують (обтяжують) покарання. Якщо суд призначив підсудному певне покарання, то він визнав це покарання достатнім для виправлення засудженого та забезпечення неможливості вчинення ним нових злочинів.

На наше глибоке переконання, одним із найпрогресивніших шляхів модернізації вітчизняної системи кримінально-виконавчої служби є створення за зразком європейських країн окремого державного комплексного правового інституту – національної служби пробації [6, с. 56]. На підставі вищевикладеного з метою вирішення нагальних проблем впровадження пробації в Україні необхідно на законодавчому рівні вирішити питання щодо забезпечення місцевими органами влади відповідних приміщень для розміщення підрозділів служби пробації, популяризації серед населення волонтерського руху, залучення до пробації студентів гуманітарних вузів на час виробничої практики тощо.

Список використаних джерел:

1. Автухов А. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / А. Автухов, А. Гель, М. Романов, В. Човган, І. Яковець ; за заг. ред. М. В. Романова. Харків, 2015. С. 49 – 51.
2. Беца О. Про створення служби пробації в Україні. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/51.pdf> (дата звернення : 30.11.2019)
3. Головка Л. Шляхи реформування Державної кримінально-виконавчої служби України / Л. Головка. К., 2017. С. 74 - 75.
4. Пробація та служби пробації в країнах-кандидатах у члени ЄС/ за ред. Антона ван Кальмоута, Дженні Робертс, Сандри Віндінг. К., 2015. С. 99-100.
5. Богатирьова О.І. Служба пробації як аналог кримінально-виконавчої інспекції : монографія. К., 2012. С. 65-67.
6. Заміралов О.А. Впровадження служби пробації як складової частини побудови громадянського суспільства, 2013. С. 56-57.

**Іващук Ангеліна Валентинівна,
Крива Інна Володимирівна,**
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

МАСОВЕ ЗНИЩЕННЯ ТВАРИН ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА ЗЛОЧИНУ

Під способом масового знищення звірів, птахів, риби, інших видів тваринного світу (ч. 2 ст. 248 та 249 КК) треба розуміти такі дії, які здатні спричинити чи спричинили загибель великої кількості представників дикої фауни, знищення популяції або певного виду тваринного світу в тій чи іншій місцевості чи водоймі (застосування отруйних або вибухових речовин, газу, диму, електроструму, автоматичної зброї, спрямування стада тварин на болото, травлення риби за допомогою заборонених прийомів тощо), тобто пов'язується винятково з наслідками, що настали або могли настати [1].

Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом тією чи іншою мірою досліджували такі вчені, як В. І. Андреїцев, В. І. Борисов, Т. Д. Бушуєва, С. Б. Гавриш, В. Г. Гончаренко, С. А. Данилюк, Є. М. Жевлаков, М. Й. Коржанський, А. М. Комісаров, О. М. Костенко, З. Г. Корчева, І. П. Лановенко, Ю. І. Ляпунов, В. К. Матвійчук, А. Й. Мілер, В. Л. Мунтян, П. Т. Накіпелов, П. Ф. Повеліцина, О. Я. Светлов, С. В. Трофімов, І. А. Тяжкова, В. А. Широков, С. С. Яценко та ін. Проте більшість опублікованих робіт були виконані в минулі роки і стосуються аналізу лише окремих питань чинного законодавства та не враховують нових правових, економічних та організаційних засад діяльності юридичних та фізичних осіб у сфері мисливського господарства та полювання.

Уживання в законі формулювання «масове знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу» не зовсім доцільне. Слово «вид» має значення «об'єднання тварин або рослин за спільними ознаками», тому про масовість може йтися лише при характеристиці знищення великої кількості об'єктів (представників) тваринного світу, а не видів у цілому [2, с.190]. Крім того, риби, звірі не є видами тваринного світу, зокрема, променепері риби являють собою клас тварин, а звірі взагалі не виділяються у біологічній класифікації тваринного світу (замість цього у біології вживається термін «савці»).

Визначаючи зміст цього способу вчинення злочину, потрібно враховувати, що знищення популяції тварин може бути пов'язано як із заподіянням загибелі представників цієї популяції (негайної або такої, що настала внаслідок їх непоправного травмування), так і з пригніченням їх репродуктивної функції, тобто природної здатності до самовідтворення. Важливо підкреслити, що тут мова йде про знищення не лише представників промислово значущих тварин, а й будь-яких інших, якщо, звичайно, таке знищення стало способом незаконного добування водних живих ресурсів.

Крім того, залишається невирішеним питання про співвідношення понять «спосіб масового знищення» і «спосіб масового добування», інакше кажучи, про те, чи можна ці поняття вважати синонімічними. Вважається, що і за функціональним призначенням, і за типовими знаряддями, які можуть застосовуватися (наприклад, сітки при способі масового добування та вогнепальна зброя, вибухові та отруйні речовини при способі масового знищення), вони суттєво відрізняються, проте екологічні наслідки, які проявляються у формі фактичної загибелі водних тварин і рослин або загрози їх загибелі, безперечно є. Однак незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом спрямоване не на знищення, а на добування водних організмів. Саме цією особливістю визначається характеристика відповідного способу вчинення злочину, який має своїм функціональним призначенням «забезпечити» виконання дії, спрямованої на досягнення певної мети. Ось чому всі способи та знаряддя масового знищення водних організмів є забороненими, тоді як застосування багатьох способів та знарядь масового добування при додержанні інших умов допускається, тобто в такому разі їх не можна вважати способами та знаряддями вчинення злочину.

Перелік способів масового знищення тварин, наведений безпосередньо у ч. 2 ст. 249 КК (застосування вибухових, отруйних речовин, електроструму), є не вичерпним, а лише орієнтовним, вказуючи на типові, розповсюджені способи. Також до способів масового знищення відносять: спорудження гаток, запруд, спускання води з рибогосподарських водойм, спосіб травлення при лові закидними неводами і волокушами із суден, одночасне або чергове закидання неводів з протилежних берегів «в замок», перекриття будь-якими засобами чи знаряддями лову більше 2/3 ширини русла річки або протоки тощо [3, с.667].

Забруднення, вирубка лісів, зміни клімату, полювання та інші людські фактори також є чинниками знищення локальних видів тварин. Та серед усіх чинників, найбільшої шкоди дикій природі завдає руйнування природних середовищ існування задля створення сільськогосподарських угідь.

Олексій Василюк зазначає, що «наша статистика по зменшенню чисельності тварин буде гіршою за світову: «Орних земель в Україні більше, ніж у будь-якій іншій країні Європи. 54% нашої території — це рілля. Зрозуміло, що там живих організмів практично не залишається. Використання пестицидів на полях убиває практично все живе. Те саме

стосується і обробки, а насправді - отруєння лісів від шкідників. Не дарма там часто стоять таблички, що ліс оброблено від шкідників і людям там знаходитися та збирати гриби небезпечно. Але ж комахи та птахи табличок не читають. Тобто тварини найбільше зникають там, де ведеться активна господарська діяльність» [4]. Підтримуючи думку О.Василюка, слід зазначити, що зниження чисельності звірів у нас пов'язана і з полюванням, а особливо з порушенням його правил та незаконним полюванням.

Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України - караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років [5]. Заборонивши полювання декілька років тому, окремі популяції тварин почали відновлюватись.

Отже, маючи таку багату і різноманітну флору та фауну, суспільство забуває про її цінність, і починає використовувати абсолютно у своїх цілях, тим самим вбиваючи її. Екологічні явища кризового характеру в Україні і світі актуалізують необхідність посилення захисту довкілля. Тварини як живі ресурси є не лише невід'ємною складовою довкілля, а й важливою частиною промислового потенціалу держави. Тому різке скорочення за останній час запасів цих ресурсів обумовлює підвищену суспільну небезпечність їх незаконного добування. Правовою основою протидії найбільш суспільно небезпечним посяганням у сфері довкілля виступають норми кримінального права. Проводячи перевірки та дослідження щорічно, вражаючими цифрами можна донести до свідомості людей всю трагічність знищення тварин як кваліфікуючої ознаки злочину.

Список використаних джерел:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0017700-04> (дата звернення: 28.11.2019).

2. Куцевич М. П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти [Текст]: монографія / М. П. Куцевич. - К.: Юридична думка, 2009. – 332 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [Текст] / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. - К.: Каннон, А.С.К., 2001. — 1104 с.

4. У світі диких тварин поменшало на 60 відсотків, а що в Україні? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2571187-u-sviti-dikih-tvarin-pomensalo-na-60-a-so-v-ukraini.html> (дата звернення: 25.11.2019).

**Капітонов Олександр Олексійович,
Сем'янків Дарина Олександрівна,**
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-4
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

На сучасному етапі розвитку нашої держави досить важливим є обговорення питання про попередження злочинності неповнолітніх. Нове покоління «Z» швидкими темпами піддаються науково-технічному процесу, швидко сприймають інформацію та легко знаходять її за допомогою сучасних гаджетів. Здається, що з такими обсягами інформації, яку поглинає сучасне покоління, стрімким розвитком комп'ютерних технологій не має бути чинників, які будуть створювати передумови для вчинення злочинів, але наразі це є насущною проблемою для українського суспільства. Численні дослідження вказують, що переважна більшість правопорушників стає на злочинний шлях саме в неповнолітньому віці. Виявлення таких причин дасть змогу викоринити злочинність не лише серед молоді, а й серед дорослих в майбутньому. Тому дана тема наразі є дуже актуальна і важлива. Адже, саме сучасне покоління буде майбутнє нашої країни.

Слід зазначити, що загальнотеоретичні аспекти порушеної проблеми висвітлювались у працях таких учених, як В. Єрмаков, А. Долгова, В. Кудрявцев, І. Васильківська.

Що ж слід розуміти під значенням самого терміну правопорушення – це суспільно небезпечне або шкідливо неправомірне (протиправне) винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, яке спричиняє юридичну відповідальність [1, с. 420].

Можна виокремити наступні передумови, що сприяли зростанню злочинності:

1) низький рівень правової культури населення, роз'яснювальної роботи з формування відповідального ставлення громадян до питань дотримання законності, особистої участі в охороні громадського порядку, профілактики правопорушень та боротьби із злочинністю;

2) відсутність дієвого механізму участі громадськості у забезпеченні правопорядку в державі.

Порушення норм права неповнолітніми зокрема зумовлено тяжкою економічною, політичною та соціальною ситуацією в Україні. На сьогоднішній день досить високими є показники крадіжок, насильства серед одноліток, жебракування, систематичного вживання наркотичних та токсичних речовин, а також алкогольних напоїв. Зокрема, це пов'язано не лише з ситуацією в країні, а і становищем в родині. Антигромадська спрямованість підлітків формується в сім'ях, де батьки зловживають алкоголем, що, у свою чергу, породжує грубість, жорстокість, статеву розпущеність. Перебуваючи в такому середовищі, підліток і сам стає агресивним, жорстоким, не рахується з гідністю та почуттями людей, набагато раніше за своїх однолітків починає вживати спиртні напої. Негативно впливає на формування особистості неповнолітнього й виховання методом фізичних покарань, що формує в них почуття озлобленості, страх перед батьками і спричиняє втечі з дому, а також появу в підлітків стресового стану, що може переходити в агресію. На жаль, у ряді випадків недостатній культурно-освітній рівень, вузькість культурних інтересів і потреб батьків теж несприятливо впливає на формування особистості підлітка. Проте далеко не завжди причиною неправильного формування особистості неповнолітнього є сім'я з яскраво вираженою антисоціальною настановою [2, с. 171].

Також досить важливою проблемою є те, що у школах не здійснюється належний рівень формування правосвідомості. Значний відсоток дітей, які не відвідують навчальні заклади у зв'язку з тим, що незаконними методами шукають засоби для існування є у деякій мірі недоліком організації системи шкіл та їх неефективної роботи із сім'ями та центру професійної підготовки з питань профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Для вирішення даної проблеми на нашу думку, необхідно з молодших класів запроваджувати курс правознавства у вигляді інтерактивних занять та ігор, щоб учні змогли змалечку сформувати належний рівень правової культури, що деяким чином допоможе знизити рівень злочинності. Також, слід проводити лекції з працівниками правоохоронних органів, які б давали учням фундаментальні знання щодо захисту своїх прав, і пояснювали, які наслідки можуть наставати у разі вчинення певних правопорушень.

Як висновок, можна зазначити, що у даній статті ми висвітлили головні причини злочинної поведінки неповнолітніх осіб та шляхи її перешкодження.

Зміцнення державного ладу та побудова сучасного громадянського суспільства неможливе без вирішення даної проблеми. Обговорення даної теми можна розглядати не лише в рамках однієї статті, вона є невичерпною

для написання курсової роботи. Нагальним є питання щодо посилення ролі держави у захисті дітей та покращенням ситуації в країні загалом.

Список використаних джерел:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
2. Ковальчук Ю. І. Розвиток особистості неповнолітнього правопорушника / Ю. І. Ковальчук // Вісн. Луган. акад. внутр. справ МВС. — Луганськ : Луган. акад. внутр. справ МВС, 2002. Вип. 3. — С. 169–174.

Кифлюк Юлія Володимирівна,
здобувач Університету сучасних знань

науковий керівник:
Топчій Василь Васильович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
Директор Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ОЗНАКИ БАНДИ

Варто зазначити, що сьогодні для правильного розуміння девіантної поведінки осіб, які є учасниками банд, а також для організації ефективної системи запобігання бандитизму досить важливим є розгляд питань типології та класифікації сучасних банд. Це дає змогу суб'єктам боротьби з бандитизмом в Україні правильно оцінити ступінь кримінальності та соціальної небезпеки бандитизму в області, регіоні, взагалі в державі, визначити наявність необхідних сил боротьби з ним, достатній рівень професіоналізму для виявлення, розслідування і припинення бандитських нападів, а також для запобігання бандитизму.

КК України визначає бандитизм як організацію озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападів відповідно до статті 257 КК України [1].

Характерними ознаками бандитизму є: 1) наявність у ній декількох (трьох і більше) суб'єктів злочину; 2) стійкість; 3) озброєність; 4) загальна мета учасників угруповання – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб; 5) спосіб вчинення злочину – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб [2, с. 98].

Мета нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб означає, що банда прагне досягнути злочинного результату за допомогою насильства або створення реальної загрози його застосування, діяти раптово, агресивно. Банда створюється з метою нападу на підприємства, установи,

організації чи на окремих осіб.

Нападом необхідно вважати дії, поєднані із застосуванням насильства. Насильство може бути як фізичним (вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, нанесення ударів, побоїв, зв'язування, позбавлення волі, інші насильницькі дії), так і психічним – реальна погроза негайного застосування фізичного насильства.

Під озброєністю банди слід розуміти наявність хоча б у одного з її членів вогнепальної або холодної зброї за умов обізнаності інших членів банди про таку наявність і про призначення цієї зброї [3, с. 385]. Як відомо, до вогнепальної зброї належать усі види бойової, спортивної, мисливської зброї (нарізної або гладкоствольної), як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей) [4, с. 82]. Холодною зброєю, наявність якої також свідчить про озброєність банди, визнаються предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаки, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою [5, с. 154–159].

Також, слід зазначити, що загально узгодженою сьогодні є думка про те, що участю слід визнавати згоду суб'єкта на членство в такій організації, згоду на прийняття на себе відповідної ролі й поінформованість інших членів (або, принаймні, вищого керівництва) банди про цю згоду, що дає їм можливість розраховувати на його участь і допомогу [6, с. 71].

Зокрема, В.І. Кононенко щодо цього пише так: «Участь у банді може здійснюватись у різноманітних формах. Для цього достатньо самого факту вступу особи в озброєну банду або виконання в її інтересах якихось дій» [7, с. 27]. Так само П.С. Матишевський і С.Д. Шапченко, зазначаючи, що для інкримінування особі участі в озброєній банді достатньо самого факту її перебування в складі, однак наголошують на тому, що така участь може передбачати: а) перебування в складі банди тих осіб, які її створили; б) вступ до складу існуючої банди особи, яка не брала участі в її створенні; в) виконання особами, вказаними у п. п. а) і б), обов'язків, які покладаються на них єдиним планом злочинної діяльності банди; г) виконання особами, вказаними у п. п. а) і б), доручень, розпоряджень, наказів керівника (керівників) банди чи її окремих підрозділів, якщо банда має ієрархічну структуру; г) вчинення особами, вказаними у п. п. а) і б), будь-яких діянь, що спрямовані на забезпечення існування та функціонування банди, з власної ініціативи» [8, с. 540].

Специфічним способом участі в банді або у вчинюваному нею нападі є заволодіння зброєю або пристосування зброї для нападів. Проте заволодіння зброєю особою завчасно, ще до вступу в банду, або після вступу до банди

викликає великий практичний інтерес, адже ця діяльність дуже інформативна з точки зору встановлення намірів особи. Це також характеризує загальну спрямованість умислу особи, а також важливі асоціальні риси її характеру, акцентуацію на насилля, жорстокість, неправомірні дії. Вже сам по собі факт заволодіння зброєю тягне за певних умов відповідальність особи. Встановлено, що такі дії винних осіб мали місце у кримінальних провадженнях про бандитизм [9, с. 14].

Участь у вчинюваному озброєною бандою нападі матиме місце, якщо члени банди та інші особи, не члени банди, спільно братимуть безпосередню участь у вчинюваному бандою нападі. Участь може виявлятися у різних діях: придушенні опору потерпілого, забезпеченні безпеки нападаючих бандитів та інших діях з надання допомоги банді під час вчинення нею нападу.

Підкреслимо, що участь особи, яка не є членом банди, у вчинюваному бандою нападі, необхідно відрізнити від пособництва бандитизму. Пособник не бере безпосередньої участі у бандитському нападі [10, с.110].

Список використаних джерел:

1. Соломко Ю. Ю. Походження та становлення «бандитизм» у кримінальному праві України [Електронний ресурс] // Порівняльно-аналітичне право. 2015. №3. С. 201-206. URL: http://www.pap.in.ua/3_2015/60.pdf
2. Грищук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Львів. держ. ун-т внутр. справ. К.: Вид. дім «Ін Юре», 2006. 567 с.
3. Морозов Н. А. Преступность и борьба с ней в Японии / СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. 215 с.
4. Хавронюк М.Т. Озброєність і вчинення нападів як специфічні ознаки банди // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 2000. № 2. С. 74–83.
5. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973–2004) : офіц. вид. / за заг. ред. В.Т. Маляренка. К. : Юрінком Інтер, 2004. С. 154–159.
6. Туляков В.О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми) / О. : Юрид. літ-ра, 2000. 155 с.
7. Кондратьев Я. Ю., Петров В. В. Про узагальнення результатів аналізу процесів щодо дій організованих бандитських формувань // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). К.: Міжвід наук.-досл. центр боротьби з орг. злочинністю, 2000. Вип. 1. С. 7–13.
8. Миньковский Г.М., Побегайло В.Ф. Виктимологическая профилактика и задача уголовной политики в сфере борьбы с тяжкими

наси́льственны́ми прес́тупления́ми // Виктимологические проблемы борьбы с преступностью. Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1988. С. 52–63.

9. Гамзиков А. Г. Состав и признаки бандитизма // Российский следователь 2009. № 14. С. 13–15.

10. Даньшин І. Кримінологічне планування заходів протидії злочинності та її прогнозування // Вісник Академії правових наук України. 2004. №4(39) С. 145-152.

Корнійчук Світлана Леонідівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБК-18-6
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Організована злочинність є суттєвим чинником соціальної напруженості та дестабілізації суспільних відносин, уповільнення темпів економічного розвитку держави. Організованій злочинності сприяють глобальні соціально-економічні процеси, такі як урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування світового інформаційно-культурного простору.

Потрібно відмітити важливу роль науковців у галузі теорії кримінального права та криміналістики, таких як Л.І. Аркуша, В.М. Варцаба, О.М. Джужа, О.Ф. Долженков, М.В. Корнієнко, Б.В. Щур та ін., які у своїх працях висвітлювали різні теоретичні, правові та організаційні аспекти боротьби організованою злочинністю.

Поняття транснаціональної організованої злочинності не є чітким. Також не існує кримінально-правового визначення для нього або кримінально-правових теорій. Більше того, транснаціональні злочинні організації істотно відрізняються одна від одної наприклад, за організаційною структурою, видом діяльності, або розміром. Незважаючи на відсутність консенсусу у визначенні транснаціональної організованої злочинності, його суть породжує кілька важливих елементів.

Особи, які навмисно приєднуються до групи діють під керівництвом встановленого лідера та виконують накази чітко й ефективно. І хоча вони добре організовані, їх структура більш-менш постійна, навіть коли вони не

входять до жорстко підпорядкованих груп. Іноді, транснаціонально організовані злочини скоюються через кордони держав у співучасті з іншими злочинними угрупованнями [1].

Крім того, транснаціональні злочинці організації працюють у різних сферах. Повний їх спектр діяльності включає банківські шахрайства, кіберзлочинність та незаконну торгівлю товарами чи людьми. Більше того, для досягнення своїх цілей та захисту інтересів, транснаціональні злочинці охоче застосовують насильство, хабарництво та інші подібні інструменти їх ділової діяльності. І звичайно, головною характеристикою цих груп є те, що злочинна практика не обмежується національним кордоном [2].

У Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності, ООН заявила, що правопорушення має транснаціональний характер, якщо: (а) воно є вчинення в більш ніж одній державі; (б) вчинене в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, направлення, або контроль здійснюється в іншій державі; (в) воно вчиняється в одній державі, але члени організованої злочинної групи, яка займається злочинною діяльністю більш ніж у одній державі; (г) або воно вчинене в одній державі, але має суттєві наслідки в іншій [3].

У Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності також перелічили кілька категорій транснаціональної організованої злочинності: відмивання грошей, терористична діяльність, крадіжки мистецьких та культурних об'єктів, крадіжка інтелектуального майна, незаконний обіг зброї, викрадення літаків, морське піратство, страхове шахрайство, кіберзлочинність, екологічні злочини, торгівля людьми, торгівля органами людини, незаконна торгівля наркотиками, шахрайське банкрутство, проникнення у легальний бізнес, корупція і підкуп державних службовців, та інше, що визначено в національному законодавстві [4].

Було проведено певну дискусію на тему: «Взаємозв'язок між глобалізацією та організованою злочинністю». За словами професора Філа Вільямса, глобалізація була вигідною для транснаціональної організованої злочинності. Він стверджує, що глобалізація сприяє міжнародній торгівлі та обміну з Україною товарами, це також збільшує труднощі регулювання інших видів діяльності, таких як торгівля незаконними товарами та примусовим виконанням законів, які мають намір зупинити їх. Контекст глобальної фінансової системи зазнав широкої дерегуляції з 1980-х років, сприяючи відмиванню грошей щоб приховати недобросовісні прибутки організованих злочинців. Іншими словами, фінансова дерегуляція приносить користь злочинцям, оскільки це дозволяє їм відмивати гроші через розміщення, багаточисельність і, зрештою, інтеграція законна фінансова система. Більше того, негативні зовнішні наслідки глобалізації можуть сприяли залученню інших чинників організованої злочинності.

Як сказав Вільямс (2012): «З точки зору соціологічних впливів, глобалізація також спричинила деякі негативні наслідки... Процес глобалізації породив не просто переможців, але й невдахи. Його руйнівні дії,

спричинять вищу нерівність й бідність для жителів України та інших людей по всьому світу [5].

Зростаюча проблема транснаціональних організованих злочинів стимулювали країни до співпраці, а також до спільних підходів вирішення цієї проблеми. Однак цих механізмів більше не вистачає і потрібно вводити реформи в Україні для вирішення нових викликів глобалізованої злочинності.

Уряди США, Мексики, здається, розуміють зростаючу проблему організованої злочинності у глобальній сфері та почали розробляти комбінований підхід до боротьби з нею. Підхід полягає в тому, що не існує більш ефективної боротьби зі злочинністю чим традиційна співпраця між країнами.

Отже, процеси глобалізації забезпечили можливості для світового розширення як легального так і нелегального бізнесу. Він також приніс необхідність реформування інститутів. Міжнародної співпраці не вистачає для запобігання такої проблеми як глобальна злочинність. Держава стикається з величезними викликами внаслідок глобальної злочинності та не менш значними проблемами у сфері діючих інститутів правової системи, яка не в змозі запобігти груповій організованій злочинності. Традиційного механізму боротьби недостатньо з організованою злочинністю в глобальному масштабі.

Список використаних джерел:

1. Фульвіо А. Глобалізація та злочин. Роль міжнародних закладів / Атіна Фульвіо // Університет Катанії URL:<http://aei.pitt.edu/389/1/jmwp07.htm>.
2. Воронін Ю. О. «Заходи щодо контролю транснаціональної організованої злочинності, резюме »] / Юрій Олександрович Воронін // Національний інститут юстиції URL: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/>.
3. Управління ООН з наркотиків та злочинів. «Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності та протоколи до них» / Управління ООН з наркотиків та злочинів. – 2004.URL: <https://www.unodc.org/documents/>.
4. Генеральна асамблея ООН. Дев'ятий Конгрес ООН з питань Запобігання злочинності та поведження з правопорушниками / Генеральна асамблея ООН. – 2010. URL: <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/199/eres1995-8.htm>.
5. Патрік М. Інтерв'ю з Філом Вільямсом Стюарт «Як впливає глобалізація на транснаціональну злочинність» / М. Патрік // Рада з закордонних відносин 30 травня 2012 URL: <http://www.cfr.org/transnational-crime/globalization-affectstransnational-crime>.

Кубай Микола Сергійович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБі-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сьогодні у світовій практиці нависла проблема реалізації прав і свобод людини і громадянина. А як нам уже відомо, що у державі існує пріоритет реалізації саме прав і свобод та їх захист, тому науковці вважають, що головним завданням держави є саме забезпечення прав і свобод людини і громадянина у певній сфері суспільних відносин.

Права і свободи піддавалися тлумаченню багатьом науковцям не одне століття. Ще у часи написання Біблії, апостоли характеризували положення про цінність і недоторканність людського життя, рівності людей. А в античних державах обґрунтовувалася рівність людей однаковими природними умовами їхнього походження. Проблемі реалізації прав і свобод людини і громадянина приділяли увагу такі науковці, як: М. О. Єльнікова, Є. Захаров, О. Зайчук, В. Колісник, А. Колодій, М. Козюбра, О. Лукашова, А. Олійник, В. Погорілко, М. Рабінович, В. Речицький, О. Скрипнюк, Т. Слінько, Ю. Тодика, М. Хавронюк, В. Яворський та багато інших. Також слід зазначити, що проблеми, щодо прав людини були ідеями революцій протягом багатьох століть. Саме ці події в історії людства відіграли важливу роль у створенні демократичних держав. Але особливого значення набули проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини у ХХ столітті в Україні і досягли величезних масштабів. Як вважає О. Ю. Вінчук: «Саме через ці події завданням науковців та й практиків у сфері права, політології, соціології, культурології та педагогіки є: по-перше, всебічне і детальне дослідження цього соціально-правового феномена і формулювання його глибокої науково обґрунтованої характеристики; по-друге, формування адекватного розуміння кожною людиною своїх прав і свобод, а також навчання її методам і засобам їх утвердження, захисту від будь-яких порушень і зазіхань в першу чергу з боку держави, окремих членів суспільства та їхніх угруповань; по-третє, створення таких політичних, економічних, правових і культурних умов

життєдіяльності суспільства і держави, в яких би ці права і свободи могли бути повною мірою реалізовані» [1, с. 2].

Тому можна говорити, що слід привернути увагу на проблемах правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина, а юристи-практики повинні відпрацювати ці механізми з метою спрощення та підвищення ефективності їх дієвості. Одними із пріоритетних проблем у реалізації прав і свобод людини і громадянина є:

- 1) низький рівень правової культури більшості членів нашого суспільства;
- 2) низький рівень правової свідомості учасників суспільних відносин;
- 3) незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну особу зі сторони суспільства;
- 4) низький рівень дотримання суб'єктами права законності
- 5) нерівноправність гілок влади;
- 6) неефективність роботи системи стримувань і противаг;
- 7) корупційні зв'язки у органах державної влади і місцевого самоврядування, що є характерним для українського суспільства;

Зробивши аналіз даних проблем, ми розуміємо, що кожна має свої суб'єктивні та об'єктивні причини існування. Але постає питання чи все таки існують методи, способи та засоби розв'язання цих проблем. Тому М. О. Єльнікова говорить, що: «потрібно вдосконалити процесуально-процедурну регламентацію прав, реалізованих безпосередньо. Зокрема, необхідно прийняти закон, що регламентує порядок реалізації таких конституційних прав громадян, як право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. Для забезпечення дотримання в державі прав і свобод людини та громадянина необхідно, щоб кожний громадянин високо усвідомлював важливість дотримання прав і свобод людини. Важливо, щоб проекти нормативно-правових актів, які вносяться до парламенту, а також зміни, які пропонуються внести до чинного законодавства, у жодному разі не звужували змісту та обсягу існуючих прав і свобод» [2, с. 81-82].

Можна зробити висновок вищесказаного, що сучасне українське суспільство переживає етап глибокого усвідомлення прав і свобод людини і громадянина. Деякі науковці розглядають даний етап, як початок духовного відродження України, тому наша держава поки не може похвалитись особливими досягненнями у сфері реалізації прав і свобод людини. Оскільки реалізація прав і свобод це складне і багатогранне явище, яке буде змінюватись не один десяток років. Але здійснивши ряд змін у системі кримінального законодавства, а також впровадивши новизну у діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування та підвищуючи рівень правової свідомості громадян, ми зможемо пришвидшити, а цим - і покращити рівень реалізації прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Список використаних джерел:

1. О. Ю. Вінічук «Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні» / Пильгун Н. В.// УДК 34 Юридичний інститут НАУ, 2018. – 1-14 с.
2. М. О. Єльнікова «Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини в Україні» / УДК 343.7 (477) НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2015.- 76-83 с.
3. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : моногр. / Ю. С. Разметаєва. – Х. : Финарт. – 196 с.
4. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права / М. І. Козюбра // Право України. – 2010. – №2. – С. 24-35.
5. Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної декларації прав людини – до сьогодення / М. Оніщук // Право України. – 2009 .- С. 29-36.

Кузь Антоніна Павлівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБі-16-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Сперкач Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СПІВВІДНОШЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ІЗ МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ

Наразі кримінальне право України набирає великих обертів у сучасному суспільстві, однією з характерних рис цього процесу є помітне співвідношення його із правовою базою міжнародного права, а саме з міжнародним кримінальним правом. Такий тісний взаємозв'язок спричиняє неабиякий вплив на розвиток та функціонування вітчизняного кримінального права. На даний момент одним із головних спрямувань щодо розвитку та побудови кримінально-правової системи України є оптимізація цих зв'язків, що у свою чергу підштовхуватиме до створення умов відповідності прогресивним міжнародним стандартам тих засобів, що визначаються державою задля забезпечення урегулювання та охорони суспільних відносин від злочинних посягань.

У міжнародно-правовому вимірі кримінальне право вивчали чимало провідних фахівців. У кримінально-правовій сфері зазначену тенденцію досліджували наступні сучасні українські криміналісти: Ю. В. Баулін, О. М. Броневицька, К. П. Задоя, С. Я. Лихова, А. А. Музика, Ю. А. Пономаренко, В. П. Попович, М. І. Хавронюк та інші. Проте, аналізуючи різні розробки, що є наразі у кримінально-правовій науці та є елементами зв'язків вітчизняного кримінального права з міжнародно-правовою системою, то можна дійти висновку, що кримінальне право України у міжнародно-правовому вимірі поки що досконало не вивчені юридичною наукою.

Визначаючи положення основного формально визначеного джерела кримінального права держави, а саме ч.1 ст.3 Кримінального кодексу України (далі – КК), ґрунтується, крім Конституції України, на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Дослідивши те, що «ґрунтуватись» – являє, зокрема, «спиратися на щось у своїх думках, рішеннях, діях, мати щось за основу» [1, с. 224], доцільно підкреслити, що національне законодавство про кримінальну відповідальність на даному етапі вбачає міжнародно-правові основи, підкріплюючись загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права.

Загальновизнані принципи і норми міжнародного права, першочергово, являють міжнародні правові постанови, що є загальновизнані та користуються авторитетом у міжнародно-правовому вимірі.

Дослідивши один із основоположних засадних принципів, варто зазначити, що у даному принципі визначається найголовніше – повага головних прав та свобод людини. Те настільки дотримується держава обраного принципу, зокрема, відображає її відношення до свого народу, як наслідок, стає об'єктом концентрації міжнародного співтовариства [2, с. 57]. Так як у кримінальному праві України держава окреслює підстави та конкретні межі обмеження основних прав та свобод людини, то прослідковується тісний зв'язок із принципами, засадами, цілями, функціями та завданнями вітчизняного кримінального права. Кримінально-правова концепція вбачає такий принцип також і через встановлення кримінальним законодавством цілковитого захисту прав і свобод людини від суспільно небезпечних посягань, та гарантованого дотримання у кримінально-правових відносинах для будь-якої особи, незважаючи на її статус у даних обставинах. На сучасному етапі чинний КК охоплює значне коло норм щодо кримінальної відповідальності за посягання на життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку людини, та визначає доволі суворі міри покарання за них – аж до довічного позбавлення волі [3, с. 279].

Ідеологія та загальна побудова КК сформована на основі загальновизнаних принципів та норм міжнародно-правових норм. У свою чергу вони створюють підґрунтя для забезпечення відповідності цього нормативного акта усім правовим цінностям, на яких базується демократичне світове співтовариство. Творці КК визначаючи положення ч.1 ст.3 КК, передусім передбачали для самого законодавця, для орієнтування у

подальшому вдосконаленні кримінального кодексу, задля синхронізації та його поєднання із складовими частинами міжнародної правової системи, для вчасного усунення чи попередження про можливість відходу від визначеної тенденції розвитку; також для створення того самого показника готовності у відношенні захисту кримінально-правовими елементами прав людини, правопорядку як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні; для оцінювання співвідношення кримінального законодавства із визначеними світовими демократичними стандартами.

Співвідношення вітчизняного кримінального права із міжнародною правовою системою полягає і взаємовідносинах, що являють собою значний вплив норм національного законодавства на формування засад міжнародного права, а елементи структури правових інститутів базуються як на складових міжнародного права, так і вітчизняного кримінального права. Наприклад, ч.2 ст.25 Конституції України передбачається заборона видачі(екстрадиція) громадян України іншій державі [5]. А от кримінальне законодавство визначає дію закону про кримінальну відповідальність у просторі, стосовно іноземців та осіб без громадянства, осіб, які мають дипломатичну недоторканність, видачу злочинців і т. ін. Таким чином, стає очевидним те, що дана заборона має цілковите відношення до національної юрисдикції, та немає до міжнародної. Це зумовлюється основною метою вітчизняного законодавства щодо неупередженості під час судового розгляду, та справедливості і законності покарань для своїх громадян.

Терміни «кримінальне право» і «міжнародне право» це не просто поняття відповідних галузей права, а й конкретні частини юридичної науки.

Отже, між цими науками існує своєрідний зв'язок. Так як міжнародне право виступає одним із провідних галузей у юридичній науці, то його рекомендації та висновки для вітчизняного кримінального права становить вагомe значення. Наука кримінально-правової системи перебирає понятійний апарат міжнародного права. Задля єдності кримінально-правової політики держав у боротьбі з міжнародними злочинами, транснаціональною злочинністю і злочинами міжнародного характеру передбачає особливу дію, тобто уніфікацію кримінального права, однозначного тлумачення і застосування його норм.

Список використаних джерел:

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2018. 1008 с.
2. Баймуратов М. О. Міжнародне право: навч.-метод. посіб. Харків: Одиссей, 2013. 672 с.
3. Сташис В. В., Тацій В. Я. Проблеми законності. Концептуальні положення і система чинного Кримінального кодексу України: респ. міжвід. наук. зб. 2014. С. 278–290.

4. Трубников В. М. Концепція кримінально-правової охорони права людини на життя в Україні : монографія. Харків: Харків юридичний, 2016 . 288 с.

5. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013.

**Кузьмич Віта Петрівна,
Матвєєнко Валерія Ігорівна,**
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП 18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
кримінального права і кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СИСТЕМІ

Актуальність теми полягає в тому, що медіація є однією з найпопулярніших форм врегулювання конфліктів у розвинених країнах світу. Медіація в кримінально-виконавчій системі сприяє зниженню конфліктності(а як відомо, засуджені в їхній конфліктній взаємодії можуть стати джерелом підвищеної небезпеки), забезпечення режиму і безпеки в виправних закладах, оптимізації виховної та соціально-психологічної роботи з засудженими.

Окремі аспекти медіації та інших процедур альтернативного вирішення спорів висвітлювалися у працях Ю. Притики, В. Землянської, Р. Безпальчої, Ю. Зазуляк, Т. Кисельової.

Щодо питання запровадження медіації в Українську правову систему, то першою спробою реалізувати ідею медіації і втілити її у життя в Україні було внесення до Верховної Ради України проекту Закону «Про медіацію» у 2010 році. Основна мета даного законо-проекту – запровадження культури досудового вирішення спорів без звернення до формальної системи судочинства шляхом ведення між сторонами узгоджуваних переговорів за участю нейтральної особи, яка допомагає у пошуку взаємоприйняттого рішення [1] Пошук компромісу в вирішенні конфлікту серед засуджених за допомогою медіатора є кращим варіантом, ніж існуюча система врегулювання конфлікту представником адміністрації, в тому числі і психологом закладу. Європейські пенітенціарні правила прямо вказують, що «там, де є можливість, адміністрація пенітенціарного закладу повинна

використовувати механізми відновного правосуддя та медіації для врегулювання спорів з засудженими та між ними»

Щодо того, яким чином запроваджувати медіацію в національну правову систему, то наразі з цього приводу, як уже було згадано, домінують дві концепції. Перша – це концепція судової медіації, відповідно до якої остання повинна стати складовим елементом процесуальної процедури. Цю ідею впроваджувала в життя програма «Прозорість та ефективність судової системи України». Представники другої концепції стверджують, що медіація повинна бути автономним способом вирішення правових спорів, і, за прикладом третейського судочинства, функціонувати паралельно з судовим процесом, а в ідеалі – передувати йому. Такий задум покладено в основу діяльності медіаторних груп, які вже функціонують на території України [2, с.115].

Торкаючись методики самої процедури медіації в кримінально-виконавчій системі України, ми повинні розуміти, що вона повинна бути різноманітною, багатосторонньою, суб'єктивною по відношенню до конкретної категорії осіб та відносно особливостей конфліктної ситуації, але сам механізм врегулювання спорів в КВС повинен мати деякі обґрунтовані обмеження, порівняно з іншими сферами застосування медіації. Вибір варіантів врегулювання спору, коло обговорюваних засудженими (сторонами медіації) питань, сам договір за результатами медіації та інш., повинні чітко обмежуватися Кримінально-виконавчим законодавством України, виходячи з інтересів суспільства, держави та безпеки особистості.

Таким чином, наше суспільство, різні організації, установи і всі рівні державної влади повинні розвивати, вивчати і використовувати нові, більш досконалі системи запобігання, управління і вирішення конфліктів. Як зазначає Д. Проценко, медіація в Україні починає діяти і для цього необхідно забезпечити певні умови: перш за все, внести зміни до процесуальних нормативно-правових актів для скасування перешкод у проведенні присудової медіації. Проте необхідно стримати надмірне і завчасне регулювання ще не сформованої галузі, аби не припинити й не обмежити її розвиток[3].

Сьогодні складно визначитися, яка з відомих у світі форм медіації, а саме судова чи комерційна, найкраще увійде в правову систему нашої держави. Зрозуміло, що з огляду на євроінтеграційні прагнення України ми маємо уважно вивчати європейський досвід розвитку альтернативних технологій вирішення спорів. Після проведення моніторингових досліджень, вивчення та аналізу надбань деяких провідних країн світу в царині медіації, Рада Європи запропонувала Україні здійснити певні кроки з реформування своєї нормативно-правової бази [4, с. 114].

У загальних рисах треба зауважити, що законодавство про медіацію повинно мати насамперед інформаційну функцію, стати каталізатором попиту на ці послуги. Саме у законі про медіацію держава має визначити міру своєї присутності в альтернативних способах вирішенні конфліктів –

так, щоб не заважати ініціативі громадян і не допускати зловживань, зокрема при проведенні медіації [5,с.6].

Проаналізувавши вище викладене, можна дійти до висновку, що медіація є досить важливим інструментом при вирішенні спорів. Вона має на меті задоволення приватних правових інтересів, допомогу жертвам злочинів, відшкодування потерпілим завданої злочином шкоди, відновлення соціальної справедливості та виправлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Але варто зазначити, що потрібна відповідна підготовка особового складу пенітенціарної установи, за якої буде отримано впевнену уяву про порядок застосування процедури медіації та її переконливе значення для пенітенціарної системи країни.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію :проект Закону України від 17 грудня 2010 року реєстр. No 7481.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=39276.
2. Бондаренко-Зелінська Н.Л. До питання про примирення сторін в цивільному процесі / Н. Л. Бондаренко-Зелінська // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18-19 листопада): у 4-х частинах. – Частина третя. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2011. – С. 32-34.
3. Проценко Д. Медіація в Україну зайшла, і це – факт. Тепер їй треба дати можливість проявитися [Електронний ресурс] / Д. Проценко // Юридична газета. – No 6 (141). – 12 лютого 2008 року Режим доступу : www.yurgazeta.com.
4. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіа в Україні / А. В. Гайдук // Часопис академії адвокатури України. – 2013. – No 19. – С. 1-4.
5. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. Право України. 2011. No 11–12. С. 225–236.

Куликович Антон Юрійович,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ, лікар-психіатр

Науковий керівник:
Топчій Василь Васильович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
Директор Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКТИМНОСТІ

У вітчизняній кримінології, яка зародилася ще за часів СРСР, перше визначення віктимності надав Л.В. Франк. Вчений під цим питанням розумів реалізовану злочинною дією схильність, точніше здатність стати за певних обставин жертвою злочину або іншими словами нездатність уникнути небезпеки там, де вона була об'єктивно запобіжна.

Л.В. Франк запропонував розглядати чотири рівні віктимізації:

1. безпосередні жертви (фізичні особи);
2. сім'ї;
3. колективи, організації;
4. населення районів, регіонів [1, с. 23].

Ми при дослідженні даного питання звернемося до кримінальної віктимології як розділу загальної юридичної віктимології. Вивчаючи праці багатьох вчених СНД, ми знаходимо солідарність у сучасному визначенні віктимології та її предмета вивчення - віктимності.

Всі фахівці, що досліджують сферу кримінальної віктимології, розуміють, що для наукового пояснення феномена віктимності необхідно залучати дані різних наук: кримінології, соціології, психології.

Поряд з тим, аналіз наукових джерел показує, що кримінальна віктимологія розвивається тільки зусиллями юристів-кримінологів (С.Г. Войтенко, В.П. Коновалов, В.В. Вандишев, В.С. Мінська, В.І. Полубінський, Д.В. Рівман, В.Я. Рибальська, Л.В. Франк, Г.І. Чечель та ін.).

Варто зазначити, що останнім часом з'явилися відповідні роботи з юридичної психології та юридичної педагогіки, які розглядають психолого-педагогічні проблеми віктимності і забезпечення особистої безпеки громадян в кримінально небезпечних ситуаціях (А.В. Буданов, Ф.М. Зезюлін, І.І. Пацакула, А.І. Папкин, В.Н. Смирнов, А.Д. Сафронов, А.М. стіл-ренко, Д.А. Темняков і ін.). Поки ці дослідження не включені в загальну пояснювальну схему причин формування та прояви віктимності жертви злочину. При визначенні заходів віктимологічної профілактики існує тенденція постановки загальних завдань і опису основних напрямків профілактичної діяльності.

При розробці віктимологічної профілактики окремих злочинів більше уваги приділяється опису особливостей поведінки потерпілих від цих злочинів і висловлюються рекомендації щодо недопущення помилок. На нашу думку, це безсумнівно корисний підхід, але дещо «пасивний», оскільки віктимологічна профілактика повинна бути дієвою і активною, рекомендуючи конкретні заходи по спеціальному навчанню і вихованню безпечної поведінки.

Юридична віктимологія вивчає соціологічні та психологічні (а також соціально-психологічні) характеристики особистості або групи осіб, окремих соціальних спільнот, що виявляють елементи правової уразливості, провокаційності і віктимності в поведінці, наслідком чого стане вчинення в їх відношенні різного виду злочинів.

Статистичні показники та власні спостереження показують, що в юридичній віктимології можна виділити два основні різновиди суб'єктів, які постраждали в результаті своєї віктимної поведінки: постраждалих - правопорушників, віктимна поведінка яких була пов'язана з умисним або ненавмисним порушенням деяких правових норм трудової дисципліни, порядку укладання угод і т.п. і постраждалих - не правопорушників, які проявляли віктимну поведінку поза сферою правового регулювання (поводилися аморально, нетактовно, порушували норми моралі і людського спілкування, зневажали інших людей, ігнорували керівництво тощо), провокуючи інших осіб до вчинення правопорушення в їхнє ставлення.

У цьому аспекті Д.В. Рівман має цілковиту рацію, кажучи, що визначити, які жертви повинна вивчати віктимологія - це питання принципове. «Призначити» жертву в якості предмета науки не можна. Учений справедливо зазначає, що жертви повинні володіти подібними (акумульованими) якостями, так чи інакше пояснюють їх здатність стати потерпілими, характер уразливості і завданої шкоди [2, с. 9].

Юридична віктимологія включає в себе розділи стосовно окремих галузей правового регулювання: кримінально-правовий (кримінальна віктимологія), кримінально-виконавчий (пенітенціарна віктимологія), цивільно-правовий, адміністративно-правовий, міжнародно-правовий тощо. В її структурі слід окремо виокремити теоретико-методологічні розділи: предмет, принципи і методи юридичної віктимології; загальну теорію віктимної поведінки і загальну теорію віктимологічної профілактики.

З точки зору внутрішньої структури юридична віктимологія включає в себе два тісно взаємопов'язаних рівня аналізу: 1) соціологічно-правовий (правова соціовіктимологія) і 2) психологічний (псіховіктимологія). Такі ж рівні наукового аналізу існують в окремих розділах юридичної віктимології (кримінально-правовий, кримінально-виконавчий або пенітенціарний, цивільно-правовий, адміністративно-правовий та ін.). Соціологічно-правовий аналіз орієнтований на вивчення впливу на віктимність людини: її вік, стать, освіта, професія, посада, соціальний статус, положення в організації, авторитет, тощо.

Психологічний аналіз має на меті встановлення особистісних і групових особливостей, що впливають на рівень віктимності і прояви його в поведінці. Психологічне вивчення віктимності в рамках юридичної віктимології дозволяє поставити питання про вивчення психологічних механізмів віктимності людей, груп, соціальних спільнот, її динаміці, рівнях і психологічній структурі.

Отже, виділення двох напрямків наукового аналізу відповідає прийнятому в віктимології поділу віктимності (К. Міадзава) на загальну віктимна, що залежить від віку, статі, роду діяльності, соціального статусу і т.п. і спеціальну віктимність, залежить від нестійкості в психічному і психологічному аспекті, відставання в розвитку інтелекту, алкогольної інтоксикації, емоційної нестійкості, ексцентричності тощо. Вчені вважають, що при нашаруванні одного різновиду віктимності на інший, загальний рівень віктимності підвищується [3, с. 65-66].

Ці два види віктимності і, отже, два напрями наукового аналізу, з одного боку, пов'язані між собою, але з іншого боку, мають суттєві відмінності. Соціологічний аналіз орієнтований насамперед на вивчення умовних груп людей або умовних груп спільнот (організацій, громадських об'єднань, партій тощо), що виділяються за певними ознаками. Тому розробки і рекомендації носять загальний характер. Наприклад, стверджується на основі аналізу причин типової уразливої поведінки представників однієї умовної групи в порівнянні з іншою, потенційна віктимність однієї професії вища, ніж інша, діти мають більшу віктимність, ніж дорослі.

Список використаних джерел:

1. Франк Л. В. Потерпевшие от преступления и проблемы советской виктимологии. Душанбе, «Ирфон», 1977, 237 с.
2. Папкин А.И. Современная криминальная виктимология: Учебно-методическое пособие. - Домодедово: ВИПК МВД России, 2006. 157 с.
3. Ривман Д.В. Криминальная виктимология. – СПб.: Питер, 2002. С. 9.
4. Уэда К. Преступность и криминология в современной Японии: Пер. с яп. / Под общ. ред. Н.Ф. Кузнецовой и В.Н. Еремина. М.: Прогресс, 1989. С. 65-66.

Ломонос Анатолій Анатолійович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мірошниченко Сергій Сергійович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОТИДІЯ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наприкінці ХХ століття набуло широкого розголосу та обговорення питання щодо поширення й розвитку тіньового сектору економіки та злочинів в економічній сфері. Особливо це торкнулося проблеми ухилення від сплати податків, оскільки своїм негативним впливом така діяльність підриває становище економіки держави. Слід також відмітити, що такий процес характерний будь-якому суспільству.

Дослідниками проблеми уникнення від сплати податків і шляхів їх розв'язання є: Барановський О., Я. Кураш, І. Мельник, О. Сторожук, І. Коновалова, В. Вишневський, А. Веткін, М. Білик, І. Золотко та інші.

Для ефективного запобігання податковим злочинам велике значення має їх ґрунтовна кримінологічна характеристика. Визначення рівня та динаміки злочинності, глибоке розуміння її тенденцій, структури та інших кількісноякісних показників сприяє з'ясуванню причин та умов вчинення злочинів, розглядається як обов'язкова передумова розробки системи заходів спеціальнокримінологічного запобігання ухилення від оподаткування.

Науковцями визначаються кількісно-якісні показники податкової злочинності, притаманні їй на певному етапі розвитку суспільства і держави, досліджується кримінологічний портрет особи податкового злочинця тощо. Проте з плином часу змінюються детермінанти податкової злочинності, соціально-економічні, політико-правові та інші реалії, в яких вона існує й відтворюється. Спостерігається руйнація прийнятих раніше соціальних цінностей і поширення якісно нових, але, за оцінками фахівців, уже більш егоїстичних і споживацьких [2].

Останнім часом значно реформовано вітчизняне законодавство, яке регулює питання оподаткування, визначає особливості протидії податковим злочинам, систему та повноваження відповідних органів тощо. Лише за останні три роки прийнято Податковий кодекс України, нові Митний та Кримінально-процесуальний кодекси, скасовано Закон України «Про

державну податкову службу», внесено істотні зміни до Кримінального кодексу, Закону України «Про прокуратуру» та ін. [4].

Важливою передумовою гарантування прав населення є економічна спроможність держави до забезпечення їх реалізації. Тому важливим напрямом діяльності державних органів є забезпечення належного наповнення державного бюджету. Значною перешкодою для цього є злочинність в економічній сфері. Так, найпоширенішим та найнебезпечнішим для бюджету є зазначене у ст. 212 КК України – ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (далі – ухилення від сплати податків). Цілком очевидно, що попередження скоєння злочину є більш ефективним, ніж кримінальне переслідування та покарання за вже вчинений злочин, як для держави, так і для потенційного злочинця. Саме тому так необхідно дослідження детермінантів злочинності у зазначеній сфері, а також розробки та впровадження системи запобігання та протидії ухиленню від сплати податків [1].

Злочинність у сфері оподаткування полягає у вчиненні незаконного акту або серії незаконних актів, що здійснюються платниками податків, зборів, інших обов'язкових платежів (як фізичними особами, так і службовими особами юридичних осіб незалежно від форм власності, уповноваженими вести бухгалтерський облік і надавати звітність державним податковим органам), зазіхають на бюджетну систему держави, вчиняються без застосування фізичної сили, як правило, в межах здійснення законної господарської діяльності, з метою уникнення сплати встановлених законом податків, зборів, інших обов'язкових платежів та щоб мати зиск для комерційної діяльності або особистого збагачення.

Слушно зазначити, що характерною рисою ухилення від сплати податків є те, що особа не платить державі кошти, зароблені нею законним шляхом і належні їй. Тобто йдеться не про бажання корисливо заволодіти чужим майном, на яке особа не має права, а про бажання зберегти свою власність. Саме тому науковці відзначають наявність великої кількості мотивів для ухилення від сплати податків [2].

Досліджуючи засоби запобігання та протидії ухиленню від сплати податків, необхідно звернути увагу на причини та умови, комплекс детермінантів зазначеного виду злочинності. Чинники детермінації податкової злочинності можна розділити на дві групи:

- загальні – до яких належать такі, що однаково впливають на правопорушення будь-якого виду (соціально-економічне, політичне становище в державі, недоліки в роботі суб'єктів профілактики, недоліки правового регулювання тощо);

- спеціальні – тобто ті, що головним чином зумовлюють існування даного конкретного виду правопорушень [5,7].

Особливу увагу варто приділити спеціальним причинам ухилення від сплати податків, до яких належать:

- фіскальний характер податкової політики;

- проблеми в адмініструванні;
- податковий тиск на платників;
- корисливі спонукання, спрямовані на забезпечення особистого доходу;
- прагнення розвитку підприємництва, виплати заробітної плати працівникам, недопущення банкрутства.

Усунення вказаних вище причин та умов, що їх породжують, має стати фактором, що суттєво скоротить кількість ухилень від сплати податків. Окрім того, їх необхідно враховувати під час розслідування податкових злочинів, оскільки здебільшого саме вони визначають мотив та мету вчинення злочину. Численні праці із зазначеної проблематики переконливо доводять, що найефективнішими у запобіганні злочинності є заходи загальносоціального характеру. Вони соціально-економічні за своєю природою і комплексно спрямовуються на вдосконалення, гармонізацію суспільних відносин та усунення факторів злочинності. Однак, попри всі принципові переваги загальносоціальних заходів, нагальні потреби протидії злочинності потребують спеціально-кримінологічного попередження [8].

Заходи спеціально-кримінологічного попередження злочинності мають цілеспрямований – на недопущення вчинення злочинів – характер. Погодимося з думкою науковця про те, що з огляду на особливості таких злочинів складно розмежувати запобігання та протидію його вчиненню, саме тому основне навантаження має покладатись на профілактичні заходи. Крім того, пропонується система таких заходів [1,3].

До першочергових соціально-економічних заходів профілактики належить:

- розробка науково обґрунтованої концепції доходів держави;
- системи економічних засобів захисту внесків, капіталів, інших видів доходів підприємців від інфляції, злочинних посягань, протиправного втручання державних та інших органів в їхню діяльність;
- обмеження готівкового грошового обігу поряд із широким запровадженням безготівкових розрахунків із застосуванням сучасних банківських технологій;
- упорядкування процедури надання податкових пільг;
- широке впровадження довгострокового кредитування населення тощо.

Дієвими є організаційно-управлінські заходи, спрямовані на розробку системи управління кредитними ризиками; оптимізацію шляхів виявлення і розслідування конкретних фактів вчинення злочинів у фінансовій сфері; створення єдиної інформаційно-аналітичної, облікової й ідентифікаційно-пошукової систем; забезпечення безперебійного функціонування механізму контролю за доходами і витратами фізичних і юридичних осіб; вдосконалення системи бухгалтерського й податкового обліку, аудиту та контролю відповідно до міжнародних стандартів тощо [4,6].

Одним з найефективніших шляхів подолання податкової злочинності є вдосконалення правової бази, спрямоване на сприяння нормальному функціонуванню податкової сфери; проведення обов'язкової економіко-

кримінологічної експертизи проектів нових нормативних актів; постійний моніторинг ефективності чинного законодавства та ін.

Враховуючи сказане вище, можна стверджувати, що ухилення від сплати податків є одним з найшкідливіших для бюджету злочинів, який характеризується специфічними ознаками, непритаманними для більшості економічних злочинів. Дослідження праць науковців з приводу запобігання та протидії ухиленням від сплати податків дає можливість зробити висновок про те, що найефективнішим способом боротьби зі злочинністю у сфері оподаткування є створення системи попередження таких злочинів, яка має містити в собі елементи як запобігання, так і протидії [8].

Серед провідних елементів такої системи відзначають заходи від підвищення лояльності податкової політики, надання податкових пільг та гарантування прав суб'єктів господарювання до формування податкової культури населення. Комплексна реалізація вказаних заходів на належному рівні має сприяти становленню системи попередження ухилення від сплати податків, значному скороченню кількості податкових злочинів, що, в свою чергу, має стабілізувати надходження податків до бюджету.

Список використаних джерел:

1. Вознюк А. А. Поняття та елементи кримінально-правової характеристики злочинів / А. А. Вознюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 154-160.
2. Борисов В. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів / В. Борисов О. Пащенко // Вісник академії правових наук України. – 2005. – № 3 (42). – С. 180-190.
3. Борисов В. І. Вибрані твори / уклад. : В. В. Базелюк, С. В. Гізімчук, Л. М. Демидова [та ін.] ; відп. за вип. М. В. Шепітько. – Харків : Право, 2018. – 784 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 3-тє вид., переробл. та допов. – Київ : Атіка, 2009. – 722 с.
5. Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів : Постанова Пленуму Верховного суду України від 08.10.2004 № 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-04> (дата звернення : 18.03.2018).
6. Кураш Я. М. Ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів : курс лекцій / Я. М. Кураш. – Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1999. – 43 с.
7. Задорожний О. С. Криміналістична характеристика ухилень від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів та основні положення їх розслідування : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. С. Задорожний ; Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2005. – 220 с.

8. Купчанко М. Л. До питання про класифікацію способів ухилення від сплати податків / М. Л. Купчанко // Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 19 листопада 1997 р.) / відп. ред. : В. С. Зеленецький, Л. В. Дорош. – Харків : Право, 1998. – С. 149-151.

Лугіна Наталія Анатоліївна,

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Полейко Іванна Юріївна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ОЗНАКИ СКЛАДУ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Держава постійно стикається з проблемою наповнення бюджету грошовими коштами для забезпечення здійснення своїх економічних та соціальних програм, виконання інших функцій. При цьому діяння, яке полягає в умисному ухиленні від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), віднесено законодавцем до суспільно небезпечних діянь, кримінальна відповідальність за яке передбачена ст. 212 Кримінального кодексу України (далі - КК).

Водночас для розкриття змісту будь-якого суспільно небезпечного діяння в науці кримінального права використовується кримінально-правова характеристика злочину, яка допомагає практичним працівникам правоохоронних та судових органів під час застосування положень Особливої частини КК отримати повну й наочну інформацію стосовно вчиненого діяння та може бути використана для формування подальшої кримінально-правової політики держави. При цьому, з'ясування кримінально-правових ознак повинно передувати кримінологічній характеристиці податкових злочинів, адже виключно КК України визначаються ті формально-юридичні риси, наявність яких дозволяє кваліфікувати певне діяння як злочинне.

Злочин, передбачений ст. 212 КК, був предметом дослідження у наукових роботах П. Ю.М. Антонян, А.М. Бойко, В.І. Борисов, В.М. Вересов, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, Д.І. Голосніченко, А.Є. Гутник, Н.О. Гуторова, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, В.М. Дрьомін, О.О. Дудоров, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, І.І. Кучеров, В.В.

Лисенко, О.М. Литвинов, С.С. Мірошніченко, В.В. Молодик, М.І. Панов, В.В. Пивоваров, В.М. Попович, І.М. Соловійов, Є.Л. Стельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, В.І. Шакур, О.Ю. Шостко та ін.. Однак окремі питання надання кримінально-правової характеристики зазначеного злочину науковцями залишено поза увагою.

Розвиток України не можливий без ефективного функціонування податкової системи. Податкові надходження, будучи головним джерелом формування дохідної частини бюджетів, є основою фінансування загальнодержавних і місцевих завдань та функцій. Податкова система України, будучи предметом регулювання фінансового права, є важливою соціальною цінністю, що зумовлює необхідність її правової охорони, у тому числі засобами кримінальної відповідальності. Ці засоби є крайніми, проте необхідними у протидії податковим злочинам. З особливостями організації цієї системи і окремих її складових пов'язуються чинники податкових злочинів, безпосередньо залежить ефективність як загальносоціального, так і спеціально-кримінологічного запобігання податкової злочинності в цілому тощо.

З-поміж ознак складу податкових злочинів виокремлюються ті, що мають кримінологічне значення - «найбільш кримінологічно значущі». В.В. Пивоваров до них відносить об'єкт податкових злочинів, способи їх вчинення, мету, суб'єкти та їх вік. На думку вченого, спосіб як елемент об'єктивної сторони дає можливість виявити типові способи вчинення податкових злочинів, вивчення та аналіз об'єкту злочину, мети та віку злочинців має значення для складення кримінологічного портрету податкових злочинців, виділення їх найбільш характерних рис, якостей, які сприяли вчиненню злочинних діянь [1, с.40, 41].

Загалом ми поділяємо ці висновки, проте, вважаємо, що поряд із вказаними ознаками складу податкових злочинів до числа кримінологічно значущих доцільно також віднести їх предмет. На нашу думку, дослідження предмету податкових злочинів, дозволить виявити ті види загальнодержавних та рмісцевих податків і зборів, від сплати яких за сучасних умов найчастіше ухиляються платники. Це, у свою чергу, має безумовне значення для запобігання податковим злочинам, оскільки дозволяє виявити найбільш «уразливі» в злочинному плані частини податкової системи України та сконцентрувати запобіжний вплив на конкретних категоріях платників податків та зборів. Отже, при аналізі складу податкових злочинів особливу увагу приділятимемо саме вказаним вище їх кримінологічно значущим особливостям [2, с.310, 311].

Важливого кримінально-правового та кримінологічного значення має визначення ознак предмету злочину, передбаченого ст. 212 КК України. За сучасних умов в науці не існує єдиного підходу відносно цього питання. Так, Я. М. Кураш в якості таких ознак виділяє: (1) фізичну - це такі матеріальні утворення як податки, збори (обов'язкові платежі); (2) нормативну - ці платежі встановлюються виключно рзаконем; (3) вартісну - розмір коштів,

що не надійшли до бюджетів та державних цільових фондів; (4) функціональну - податки, збори, інші обов'язкові платежі призначені для сплати в бюджети та державні цільові фонди [3, с.9-12].

З нашої точки зору, розкриваючи особливості предмету податкового злочину доцільно використати, хоч і з певними корективами, підхід, запропонований Я.М. Кураш. Він більшою мірою дозволяє зосередити увагу на тих важливих ознаках предмету податкових злочинів, які цікавлять, насамперед, кримінологію.

Так, матеріальна ознака рпредмету ухилення від оподаткування, полягає в тому, що ним є загальнодержавні та місцеві податки і збори, які відповідно до податкового законодавства України сплачуються виключно в грошовій формі.

Нормативна ознака - податки та збори, що становлять предмет податкового злочину, повинні входити в систему оподаткування та бути введеними відповідно до закону. За сучасних умов загальнодержавні та місцеві податки і збори визначені в ст. 9 ПК України.

Розглядаючи рнормативну ознаку, звернемо увагу на необхідність внесення змін до ст. 212 КК України, зокрема в частині визначення предмету податкового злочину. Вважаємо за доцільне змінити слова «систему оподаткування» на «податкову систему». Насамперед, це зумовлюється тим, що диспозиція податкових злочинів є бланкетною та відсилає до податкового законодавства, зокрема ПК України. р

Наступна, вартісна ознака, полягає в тому, що не будь-які визначені та встановлені законом податки та збори є предметом злочину, передбаченого ст. 212 КК України, а саме ті, несплата яких спричинила фактичне ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у: (а) значних розмірах (суми, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян); (б) великих розмірах (суми, які в три тисячі і більше перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян); (в) особливо великих розмірах (суми, які в п'ять ртисячі і більше зазначеного мінімуму).

Підсумовуючи розгляд рознак предмету податкового злочину, підкреслимо їх вагому кримінологічну роль. Зокрема, висвітлення матеріальної ознаки сприяє кращому розумінню мотивів податкового злочину, які у тому числі можуть бути корисливими, особи злочинця. Нормативна ознака дозволяє визначити податки та збори, з несплатою яких найчастіше пов'язується рзлочинна діяльність, а отже й більш ефективно застосовувати відповідні запобіжні заходи. Вартісна ознака сприяє з'ясуванню суспільно-небезпечних наслідків податкового злочину, що може бути використано при характеристиці «ціни» податкової злочинності тощо.

Список використаних джерел

1.Пивоваров В. В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження: дис. . кандидата юрид.

наук: 12.00.08. Х., 2003. 227 с.

2.Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. 2-ге вид. К. : Центр учб. л-ри, 2012. 320 с.

3.Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація [2-е вид., перероб. і доп.]. К.: Юрінком Інтер, 2004. 544 с.

Луцкевич Інна Ігорівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

Сучасна міжнародна та національна безпека залежить від організованого міжнародного співробітництва держав, колективних дій у вирішенні проблем «безпеки», високого ступеня довіри до міжнародних відносин. У зв'язку з поглибленням економічних і політичних суперечностей питання національної безпеки набуває особливої гостроти. Основною особливістю сучасного періоду розвитку системи міжнародної безпеки є те, що існують потенційні загрози, які є досить серйозними за своїм наслідком для міжнародного миру та стабільності.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1].

Нині у зв'язку із тривалим загостренням проблем тероризму та піратства на глобальному рівні, а також воєнно-політичного протистояння між країнами Заходу та Росії, яка вчинила акт агресії проти України, в міжнародному праві посилюється пошук шляхів ефективного забезпечення процесу нерозповсюдження засобів масового ураження та засобів їх доставки. Забезпечення цього процесу потребує визначення економіко-правових факторів, що породжують ризики для розвитку системи експортного контролю України, а також впливають на рівень воєнно-економічної безпеки держави [2, с. 98].

Експортний контроль, як сукупність норм міжнародного права, договірних і політичних зобов'язань, орієнтованих на зниження ризику застосування військової сили, нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та протидію тероризму, є важливою складовою режиму міжнародної безпеки. Актуальність експортного контролю обумовлюється двома чинниками: можливістю експортного контролю сприяти інтересам міжнародної безпеки та можливістю досягнення власних національних інтересів державами, які його застосовують [3, с. 3-4].

Експортний контроль уособлює в собі певне явище, котре передбачає здійснення цілого ряду певних заходів у випадку, перетинанням продукцією державного кордону. Тобто, іншими словами, експортний контроль має місце в тому випадку коли існує взаємодія між суб'єктами господарювання двох держав (як мінімум). Зважаючи на господарські відносини, що впливають з процедури експорту суб'єкт підприємницької діяльності однієї держави виступає продавцем, а суб'єкт підприємницької діяльності іншої держави – покупцем продукції. Відтак, дана економічна операція – торгівля між суб'єктами підприємницької діяльності двох і більше країн майже завжди зазнає, як не дивно, «подвійного експортного контролю». Обумовлено це тим, що заходи експортного контролю здійснюються в обох країнах. Дуже часто органи державного експортного контролю країн, що торгують між собою, взаємодіють один з одним, здійснюючи моніторинг фактичних поставок [4].

Провідними країнами на світовому ринку є США, Російська Федерація, КНР, а також окремі країни ЄС – Велика Британія, Німеччина, Франція [4]. Основну роль у формуванні режиму експортного контролю відіграє Митний союз ЄС, який створений державами-членами Європейського Співтовариства. Нормативними документами ЄС передбачено покладання зобов'язань за порушення умов розповсюдження товарів, контроль переміщення (передач) товарів, порядок застосування та виконання санкцій, відповідальність за порушення законодавства тощо [5]. Національна система експортного контролю США належить до президентсько-парламентської системи [6, с. 111]. Основною перевагою президентсько-парламентської системи організації експортного контролю є те, що цей процес постійно знаходиться під наглядом Конгресу. Крім того, завдяки суттєвій участі парламентаріїв у процесі здійснення експортного контролю сам цей процес забезпечений необхідною законодавчою базою, що дає змогу встановити чіткі правила поведінки [7]. Наріжним каменем законодавства США в галузі контролю експорту озброєнь є Закон про контроль над експортом озброєнь (ArmsExportControlAct — AECA), який реалізується Державним департаментом (DepartmentofState) на підставі Міжнародних правил торгівлі зброєю (International Trafficin Arms Regulations — ITAR). Цей закон встановлює, що Державний департамент повинен подавати до Конгресу щорічні й щоквартальні звіти про дозволи на експорт. Конгрес має також

одержувати повідомлення про деякі передбачувані дозволи на експорт і звіти про несанкціоновані передачі закуплених товарів [6].

Отже, у сучасному світі сформована міжнародно-правова система експортного контролю, за якою існує низка режимів, спрямованих на розробку уніфікованих підходів, а також узгодження національних процедур та правил у цій галузі. Для подальшого розвитку правової системи експортного контролю в Україні актуальними є питання подальшої адаптації національної нормативно-правової бази до законодавства Європейського Союзу у сфері експорту.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Бегма В. М., Склад Н. М. Ризики експортного контролю та воєнно-економічна безпека держави. Стратегічні пріоритети. 2014. № 2. С. 98-104.
4. Експортний контроль в системі міжнародної безпеки : навч. посіб. / С. П. Галака, О. М. Гришуткін, С. І. Кондратов, Г. М. Перепелиця, О. І. Сівер. К.: КВІЦ, 2013. 368 с.
5. Штулер І. Ю., Герзанич В. М. Європейський досвід експортного контролю. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018, С. 16-21.
6. Бовенко О. Я. Реформування системи експортного контролю Європейського Союзу. Вісник експортного контролю. 2011. № 4. С. 26-29.
7. Експортний контроль в Україні: правове забезпечення та порівняльна характеристика з аналогічними системами провідних країн світу. Порівняльно-правові дослідження. 2009. № 1. С. 108-115.
8. Шевцов А. И., Будник М. В., Шумбасов В. И. Міжнародні режими експортного контролю: історія створення і участь у них України: інформаційно-аналітична записка. Дніпропетровський філіал Національного інституту стратегічних досліджень. Дніпропетровськ, 2001. 20 с.

**Маєвська Діана Андріївна,
Омельчук Євгеній Вікторович,**
здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Супрун Тетяна Миколаївна,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ

Подолання проблеми корупції є одним з найвишльовіших завдань сучасного українського суспільства. Підтвердженням цього є дослідження «Барометра Світової Корупції» (Global Corruption Barometer), проведеного міжнародною організацією Transparency International у 2013 році, за результатами якого встановлено, що 36 % опитуваних громадян України були готові вийти на вулицю, за для вирішення проблеми корупції. При цьому, за даними цього ж самого дослідження, 66 % опитуваних вважають, що найбільш корумпованою ланкою в Україні є судова влада. Також, Україна мала негативний індекс за оцінкою Європейської бізнес-асоціації. Усі вищеперелічені факти, взяті з Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»[1].

Проте за актуальними дослідженнями, українці найшкідливішим видом корупції називають політичну [2]. Якщо розглядати корупцію, як безпосереднє порушення принципу незалежності судді (ст. 126 Конституції України), то саме політична влада країни має можливості та повноваження, користуючись правом законодавчої ініціативи та передбаченого законом впливу на суддів для порушення конституційної засади [3].

А тому, створення антикорупційного органу (а тим більше суду) має базуватися на міцному, послідовному зв'язку правових норм Конституції, міжнародних договорів та національних нормативних актів, при цьому зберігати єдиний дух закону в кожному наступному формалізованому акті.

Перш за все, слід зазначити Угоду про асоціацію України з ЄС, де у статті 14 зазначається, що «співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією». В ч. 4 статті 22 Угоди, вказано, що Україна «...віддана ефективному виконанню Конвенції ООН проти корупції 2003 року » [4].

Хоча українські законотворці і втілили в ЗУ «Про Вищий антикорупційний суд» засади Конвенції, проте слід зазначити, що ні в міжнародному договорі, ні в Угоді про асоціацію не зазначено вимоги про створення чи взагалі згадки про судовий (підкреслюю) антикорупційний орган, у зв'язку з чим, створення Вищого антикорупційного суду (далі – ВАС) в Україні слід вважати законодавчою ініціативою українського політикуму, а саме Президента, на шляху до подолання проблеми корупції.

У вищезгаданій «Антикорупційній стратегії 2014-2017» за мету в розділі запобігання корупції в судових органах та органах кримінальної юстиції, було поставлене завдання щодо «реформування судової влади в Україні та усунення ризиків корупції у судочинстві та діяльності органів кримінальної юстиції», а одним із заходів було визначено «створення в рамках судової системи окремого органу або покладення на органи суддівського самоврядування (не пов'язані з дисциплінарними функціями) консультативних функцій щодо етичних стандартів, конфлікту інтересів та декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру» [1]. Цей захід, а також положення статті 13 Конвенції про участь суспільства в контролі судової влади [5] було втілено вітчизняними нормотворцями в ст. 9 ЗУ «Про вищий антикорупційний суд», а саме – створення громадської ради міжнародних експертів [6].

Угода про асоціацію України з ЄС стала відправним документом до створення Стратегії сталого розвитку «Україна-2020». В стратегії «Україна-2020», а саме в п.3 розділу 3 передбачалося реалізації судової реформи за безпековим вектором розвитку держави [7]. Для конкретизації поставленого завдання була прийнята Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, яка має здійснюватись в два етапи:

1) невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів в Україні;

2) системні зміни в законодавстві, у тому числі прийняття змін до Конституції України та комплексна побудова інституційних спроможностей відповідних правових інститутів [8].

В результаті вперше в національному законодавстві з'явилося словосполучення Вищий антикорупційний Суд були використано в ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» (02.06.2016) р. у зв'язку з проведенням судової реформи, а саме: 1) ВАС є спеціалізованим судом (п. 2. ч. 2 ст. 131); 2) «ВАС утворюється та проведення конкурсу на посади суддів у цьому суді має бути оголошено протягом дванадцяти місяців з дня набрання чинності законом, який визначає спеціальні вимоги до суддів цього суду» (п. 16 «Перехідних та прикінцевих положень») [9].

Того ж дня був прийнятий ЗУ «Про внесення змін до Конституції України в частині правосуддя», де у п. 1 першому викладено Ст. 125 Конституції, що передбачає діяльність в системі судоустрою України спеціалізованих суддів, проте попередня редакція Конституції передбачала

діяльність вищих судів за спеціалізацією лише при застосуванні інстанційної юрисдикції, як суд 3-ої інстанції [10].

Полянський Є.В., надав таке обґрунтування назві нового суду: «у слові «вищий» підкреслюється, що антикорупційним судом вищого рівня здійснюється судочинство щодо посадових осіб, які, займаючи найвищі посади в державі, завдали корупційними діями найбільшу матеріальну шкоду і найбільшою мірою сприяли розбещенню суспільної моралі [11]».

Тому зрозуміло, чому у стратегічних документах, які пов'язані з реформуванням судової системи відсутнє формулювання судового антикорупційного органу, адже як стверджує Полянський Є.В. ВАС створений для боротьби з найвпливовішими корупціонерами в державі.

Відповідно до положень нового закону та нової редакції Конституції було розроблено законопроект «Про Вищий антикорупційний суд в Україні» який було подано Президентом 22.12.2017 та визначено як «невідкладний». У другому читанні 7 червня закон було прийнято. Як вже зазначалось, відповідно до ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» ВАС мав бути створений протягом 12 місяців з дня прийняття ЗУ «Про Вищий антикорупційний суд». І вже 21.06.2018 було прийнято ЗУ «Про утворення Вищого антикорупційного суду» [12].

Можемо зазначити, що фактичне створення законодавчої та технічної бази для функціонування ВАС зайняло 7 місяців. Проте, виходячи з вищезазначеного підготовка до судової реформи, частиною якої є створення ВАС, почалася 2014 році. При цьому наявні сумніви щодо того, чи була ідея створення ВАС закладена в стратегічних планах законотворців. Адже фактично, як ми зазначали, немає жодної згадки про антикорупційний судовий орган у нормативно-правових актах України до 02.06.2016 р.

Таким чином, Вищий антикорупційний Суд створено з дотриманням міжнародного та вітчизняного законодавства, з використанням різного роду «законотворчого інструментарію». Ідея подолання корупції в судах лейтмотивом споглядається в стратегічних документах, прийнятих в результаті євроінтеграційного вибору українського суспільства. Стратегічні документи запустили судову реформу і за її результатами ідея подолання корупції була втілена в «букві закону», а саме ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», ЗУ «Про утворення Вищого антикорупційного суду», ЗУ «Про вищий антикорупційний суд». І хоча рішення законотворця про запровадження в системі судоустрою нового судового органу вбачається дещо не підготовленим, воно не суперечить «духу та букві закону».

Список використаних джерел:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Стратегія, Закон України від 14.10.2014 // Відомості Верховної Ради України № 1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#n141>
(дата звернення: 23.10.2019)

2. Оцінка проблематики корупції в громадській думці // Фонду Демократичної ініціативи імені Ілька Кучеріва: веб. сторінка – 2019 URL: <https://dif.org.ua/article/otsinka-problematiki-koruptsii-v-gromads> (дата звернення: 23.10.2019)
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України - № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.12.2018)
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний договір, Угода від 27.06.2014 // Україна, Європейський Союз № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція// Організації Об'єднаних Націй № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16?find=1&text=%F1%F3%E4 (дата звернення: 23.10.2019)
6. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 // Відомості Верховної Ради України № № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#n61> (дата звернення: 23.10.2019)
7. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020»: Стратегія, Закон України від 12.01.2015 // Відомості Верховної Ради України № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 23.10.2019)
8. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Стратегія, Закон України від 20.05.2015 // Відомості Верховної Ради України № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 23.10.2019)
9. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 23.10.2019)
10. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6> (дата звернення: 23.10.2019)
11. Полянський Є.В. Вищий антикорупційний суд: проблеми становлення// Національний університет «Одеська юридична академія». URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10980/Polianskyi%20Yu%20Ye.pdf?sequence=1> (дата звернення: 23.10.2019)

12. Про утворення Вищого антикорупційного суду: Закон України від 21.06.2018 // Відомості Верховної Ради України № 2470-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-19> (дата звернення: 23.10.2019)

Марцишевський Андрій Ярославович,
Студент групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Винниченко Лілія Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ

Фіктивне підприємництво визнається однією з найгостріших проблем української держави і, безсумнівно, належить до числа найбільш небезпечних злочинів, що характеризується підвищеною деструктивністю та невідворотними наслідками. Поширення фіктивного підприємництва в Україні сталося внаслідок тривалої правової неврегульованості приватної власності, ринкових і інших суспільних відносин у минулому та недосконалості державно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності в сучасних умовах, а також відсутності чіткої дефініції «фіктивне підприємництво» й неоднозначного трактування різними авторами ознак фіктивного підприємництва. Так, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень за 2016-2018 р.р. за статтею 205 КК України «Фіктивне підприємництво» винесено 368 судових рішень, з яких всього 3 виправдувальних вироки, 40 обвинувальних вироків та 325 вироків щодо затвердження угод про визнання винуватості (тобто без фактичного дослідження судом доказів) [1].

Боротьба з фіктивним підприємництвом, запобігання та протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є пріоритетним завданням правоохоронних органів, яке протягом останніх років набуває особливої актуальності. Практика та статистичні дані свідчать, що на сучасному етапі ще не розроблено дієвого механізму протидії створенню фіктивних підприємств, не в повній мірі досліджено їхній вплив на економічну безпеку держави та не достатньо налагоджено міжнародне співробітництво, спрямоване на боротьбу з цим явищем.

Порівняльний аналіз кримінально-правового законодавства США, Великобританії, Франції, Німеччини, Швеції, Японії показує, що в зазначених країнах відсутня спеціальна норма, яка передбачає відповідальність за фіктивне підприємництво. Кримінальна відповідальність за зазначену категорію злочинів передбачена в ряді деліктів, які встановлюють відповідальність за шахрайство та зловживання довірою. Це зумовлено тим, що кримінальне законодавство деяких зарубіжних країн не кодифіковано. У цих випадках рівнозначні кримінально-правові норми можна знайти в законодавчих актах, що регламентують, наприклад, економічне законодавство [2, с. 114].

Щодо країн, у яких безпосередньо передбачено кримінальну відповідальність за фіктивне підприємництво чи інші подібні злочини, то, зокрема, у Кримінальному кодексі Республіки Болгарія (Особлива частина, глава VII) у розділі «Злочини проти податкової системи» є злочин, подібний до фіктивного підприємництва. Так, у ст. 259 Кримінального кодексу Республіки Болгарія зазначається: «Особа, яка створює юридичну особу з вигаданою метою або засновує грошовий фонд, який не здійснює або фіктивно здійснює оголошену при його реєстрації діяльність, для отримання під його прикриттям кредитів, звільнення від сплати податків, тримання податкових привілеїв чи інших майнових благ, а також здійснення забороненої діяльності, карається позбавленням волі до трьох років, штрафом від трьох до п'яти тисяч левів і позбавленням прав згідно з пунктами 6 і 7 абзацу першого ст. 37» [3, с. 128].

Республікою Узбекистан 1 квітня 1995 р. першим був прийнятий Кримінальний кодекс нового часу. Ст. 179 КК РУ, що передбачає відповідальність за фіктивне підприємництво, законодавцем поміщено до глави XII «Злочини проти основ економіки». Під фіктивним підприємництвом розуміється «створення підприємств та інших підприємницьких організацій без наміру здійснювати статутну діяльність з метою отримання позик, кредитів, звільнення (зниження) прибутку (доходу) від податків або вилучення іншої майнової вигоди» [4, с. 207].

Наступним був прийнятий Кримінальний кодекс Російської Федерації 1996 р. [5]. Б.В. Волженкін справедливо зазначає: «Нарешті, в Кримінальному кодексі 1996 р. з урахуванням вимог боротьби з новими видами суспільно небезпечної економічної поведінки сформовано близько двох десятків нових складів злочинів (перешкоджання законній підприємницькій діяльності, псевдопідприємництво та інші.)».

Фіктивне підприємництво в КК країн, що входили до складу СРСР, при перекладі йменується як: «фіктивна підприємницька діяльність» (ст. 209 КК Латвії); «хибна заява юридичної особи» (ст. 205 КК Литви); «псевдопідприємництво» (ст. 242 КК Молдавії; ст. 234 КК Республіки Білорусь; ст. 193 КК Грузії; ст. 192 КК Республіки Казахстан; ст. 193 КК Республіки Азербайджан; ст. 179 КК Республіки Узбекистан). У кримінальному законодавстві деяких країн СНД об'єктивна сторона

фіктивного підприємництва виражається у створенні (реєстрації) або придбанні не суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб, а інших структур та суб'єктів, зокрема: індивідуального підприємця або юридичної особи (Білорусь); підприємства (Молдавія, Грузія, Латвія); юридичної особи (Литва); підприємства або іншої юридичної особи (Азербайджан); підприємств й інших підприємницьких організацій (Узбекистан); комерційної організації (Казахстан).

Проблеми боротьби з фіктивним підприємництвом не охоплюються лише кримінальним законодавством. Суттєвого удосконалення потребує нині діюче законодавство, що регулює питання створення, перереєстрації та ліквідації суб'єктів господарювання в державі. Щодо підстав ліквідації доцільним видається як закріплення в Господарському кодексі України повного переліку всіх чинних у цей час підстав ліквідації, так і їх доповнення. Необхідність реформи законодавства про припинення діяльності господарських організацій, спрямованої на прийняття єдиного нормативного акта, що регулює ці відносини, визнана актуальною в ряді країн перехідної до ринкової економіки. Аналогічний шлях для України видається можливим, але не оптимальним.

Позитивно вплине на боротьбу зі злочинністю, зокрема фіктивним підприємництвом введення інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб в національне кримінальне законодавство, а також посилення відповідальності щодо реєстрації підприємств. Досвід зарубіжних країн стосовно протидії фіктивному підприємництву та іншим пов'язаним з ним злочинам свідчить, що для удосконалення боротьби з цим явищем в Україні необхідно:

1) внесення змін і доповнень до фінансового (податкового), господарського, кримінального та іншого законодавства, спрямованих на унеможливлення створення і функціонування в майбутньому фіктивних суб'єктів господарювання;

2) розроблення і законодавче закріплення вичерпного переліку ознак фіктивності суб'єктів господарювання і критерії їх оцінювання на предмет виявлення цих ознак на стадії створення, функціонування і припинення діяльності;

3) проведення ефективного реформування фіскальної служби України зі збереженням позитивного досвіду впровадження ІТ-інновацій та формування єдиного інформаційного простору правоохоронних і контролюючих органів;

4) створення загальнодоступних багатофункціональних автоматизованих електронних систем оновлюваних банків даних, які дозволятимуть ще на переддоговірній стадії у режимі реального часу самостійно здійснювати перевірку потенційних контрагентів на предмет легальності останніх та відсутності обґрунтованих ризиків від правовідносин з ними. Також важливим заходом, спрямованим на запобігання діяльності фіктивним підприємствам, є розробка механізму

взаємодії ДФС, МВС, інших центральних органів виконавчої влади – власників спеціальних інформаційних систем чи документальних баз даних шляхом створення відомчих електронних баз даних, їх взаємодії «online», широкого використання інших високих інформаційних технологій. Необхідно створити систему вільного обміну інформацією і досвідом між спеціальними підрозділами інших держав, які ведуть боротьбу з легалізацією злочинних прибутків, шляхом укладання двосторонніх угод на засадах взаємності.

На жаль, напрацювання кримінологів не використовуються фінансистами для розробки ефективних моделей інвестиційної діяльності, які б виключали можливість утворення фіктивних «інвестиційних фондів», фінансових пірамід, фіктивних підприємств, конвертаційних центрів. Не використовують напрацювання кримінологів і фахівці кримінального права, які є авторами ст. 205 КК України, за якою злочином є створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності з метою прикриття незаконної діяльності, а сама незаконна і вкрай суспільно-небезпечна діяльність, яка лежить в основі майже всіх сучасних економічних злочинів (укладання фіктивних угод, конвертаційних схем тощо) не є злочином.

Список використаних джерел:

1. Реальне призначення вироків за ст. 205 КК: чи є сенс у ст. 205 КК як такий?. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/the-real-goal-of-verdicts-under-article-205-of-the-criminal-code/>
2. Беремкулов Б. О., Каженова А. С. Международный опыт борьбы с организованной преступностью в сфере экономики и лжепредпринимательства. *Исследования в сфере борьбы с экономическими преступлениями*. 2013. № 1 (2). С. 114–122.
3. Уголовный кодекс Республики Беларусь : принят 9 июля 1999 г. № 275-3 ; по сост. на 04 февр. 2015 г. URL : <http://etalonline.by/?type=text®num=НК9900275#load>.
4. Уголовный кодекс Республики Таджикистан от 21 мая 1998 г. № 574. Официальный сайт Маджлиси Оли Республики Таджикистан. URL: <http://www.parlament.tj/ru/>.
5. Уголовный кодекс Республики Узбекистан : с изм. и доп. на 18 окт. 2001 г. Расмийнашр-Т : Узбекистон Республикасы Адлиявазирлиги, 2001. 384 с.

**Мельник Тетяна Русланівна,
Шевчук Вікторія Романівна,**
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-4
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПОНЯТТЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ: ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ

Поняття об'єкта злочину є центральним у теорії кримінального права, між тим визначення його змісту вже понад століття є темою обговорення науковців. Це зумовлено тим, що ця категорія багатогранна і має різні аспекти: філософський, соціальний і юридичний. В загальному об'єктом злочину є те, на що посягає злочин [1, с. 3]. Але проблема полягає в тому, що однозначної відповіді на питання на що саме посягає злочин в науці кримінального права не має.

Метою даної роботи є визначення змісту та сутності об'єкта злочину як соціально-правового явища, на основі концепцій об'єкта злочину.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в Кримінальному кодексі України не передбачено законодавчого визначення об'єкта злочину. Також воно було відсутнім, як і в Кримінальному кодексі України 1960 року, так і в Кримінальних кодексах 1922 і 1927 роках. Це можна пояснити тим, що спочатку потрібно сформулювати поняття в теорії кримінального права, а потім вже закріпити в законодавстві.

Історично можна виділити наступні групи концепцій сутності об'єкта злочину: досоціалістичні, соціалістичну концепцію відповідно до марксистсько-ленінських вчень та сучасні концепції.

Вчені, які притримувались досоціалістичної концепції, робили аналіз об'єкта злочину відповідно до позицій суб'єктивного права та норм права. Так, В.Д. Спасович виділяв об'єктом злочину охоронюване державою, за допомогою покарання, будь-яке право [2, с. 94]. Цікавим є переконання М.С. Таганцева, який зазначав, що «посягання на норму права в її реальному бутті (існуванні) є посягання на право охорони життєвого інтересу, на правове благо, а визначаючи злочинне діяння, як посягання на правову норму в її реальному бутті (існуванні) або, іншими словами, як посягання на правоохоронні життєві інтереси, ми тим самим визначаємо і поняття об'єкта злочинного посягання: ним є правовий припис чи норма права, що виражена

у вхожому в сферу суб'єктивних прав життєвому інтересі, який охороняється даною нормою» [3, с. 484].

З початком нового етапу розвитку суспільства, з'являються протилежні концепції, поява яких обґрунтована виникненням нових економічних, правових і політичних відносин. Досоціалістичні концепції все більше зазнавали критики. Набула популярності марксистсько-ленінська концепція, суть якої полягала в тому, що об'єктом злочину є тільки суспільні відносини.

Притримуючись цієї концепції, А.А. Піонтковський стверджував, що кожний із вчинених в нашій країні злочинів, прямо чи опосередковано посягає на суспільні відносини [4, с. 111]. Схожої думки В.Я. Тацій, який зазначає, що через розкриття елементів суспільних відносин можливе визначення об'єкта злочину як суспільних відносин [5, с. 3-21].

Після хвилі марксистсько-ленінських концепцій з'явилися зовсім нові погляди, які були кардинально відмінними від зазначених. Так, Г.П. Новоселов вважає, що «об'єктом будь-якого злочину, а не тільки спрямованого, виступають люди, які в одних випадках виступають в якості окремих фізичних осіб, в других – як певного роду множинність осіб, наділених чи не наділених статусу юридичної особи, в третіх – як соціум (суспільство)» [6, с. 51], а П. С. Матишевський говорить, що цінності, які захищаються законом і є об'єктом злочину [7, с. 128].

На сьогодиньшому етапі розвитку також є багато дослідників цієї проблеми, які удосконалюють та доповнюють концепції. Але наявність великої кількості визначень щодо сутності об'єкта злочину не вирішують питання, що являється об'єктом злочину. Потрібно здійснювати аналіз цих концепцій в сукупності для виявлення слабких та сильних сторін.

Тому, ми вважаємо, що суб'єктивні права та норми права не можна визначати об'єктом злочину. Як говорить Г.П. Новоселов, що «в основу розробки поняття об'єкта злочину повинно бути покладено вирішення питання про сутність і спрямованість шкоди, яка завдається або може бути завдана в результаті скоєння кримінально караного діяння» [6, с. 40]. Також не можна сказати, що об'єктом злочину є правове благо, адже не кожному з них буде завдаватись шкода.

А інтерес, на який посягає злочин, відповідно до думки деяких вчених, доцільно зазначає В.К. Матвійчук, переконливо говорячи що, всі відносини з'являються внаслідок різних потреб та інтересів, адже вони і є та сила, яка стимулює виникнення певних суспільних відносин, саме і щодо яких задовольняються потреби та інтереси [8, с. 100].

Не є об'єктом злочину і людина як біологічна істота, так як, в першу чергу, завдається шкода фізичній чи юридичній особі як суб'єктові суспільних відносин, а вже потім як біологічним.

Отже, беручи до уваги вищесказане, хочемо сказати, що ми погоджуємося з правниками, які визначають об'єкт злочину як суспільні відносини, та вважаємо, що об'єктом злочину є найважливіші суспільні відносини, охоронювані кримінальним правом, і яким злочином завжди завдається

шкода. Потрібно сказати те, що розробка питання об'єкта злочину вимагає подальшого наукового аналізу, адже від правильного визначення залежить конструктивне застосування відповідних кримінально-правових норм.

Список використаних джерел:

1. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: Монографія.Д. : Юрид. акад. МВС; Ліра ЛТД, 2005. 252 с.
2. Спасович В. Учебник уголовного права. СПб. :Тип. И. Огризко,1863. 442 с.
3. Таганцев Н.С. Русское уголовное право: Лекции. Часть общая.. 29е изд., пересмотр. и доп. СПб. : Гос. Тип., 1902. 823 с.
4. Пионтковский А.А. Курс советского уголовного права. Часть общая, Т. 2. М. : Изд-во «Наука», 1970. 672 с.
5. . Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве . Харьков : Выща шк., 1988. 198 с.
6. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты . М. : Изд-во НОРМА, 2001. 208 с.
7. Матишевський П.С. Кримінальне право України. Заг. част: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак. К. : Юрінком Інтер, 1997 . С. 124-133.
8. Матвійчук В.К. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища : . К. : Національна академія управління, 2011. 368 с.

Миколайчик Христина Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Ефективне запобігання та протидія корупції є однією з найважливіших проблем, які намагається вирішити сучасна українська влада. Актуальність цієї проблеми зумовлюється тим, що корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно впливає на економічні процеси, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між представниками державної влади та

громадськістю, руйнує засади розбудови демократичної, правової держави та громадянського суспільства, що, у свою чергу, становить загрозу конституційному ладу та національній безпеці держави.

Надзвичайно високий рівень поширення корупції в Україні здійснює негативний вплив на всі сфери суспільного життя, створює перешкоди для побудови демократичної Української держави та утвердження принципу верховенства права. Таким чином, протидія корупції виступає актуальною соціальною проблемою сучасного суспільства, внаслідок чого виникає необхідність визначення та проведення аналізу її основних стратегій та напрямів.

Зважаючи на актуальність питання поширення корупційної злочинності в Україні, воно було предметом дослідження багатьох учених, серед яких варто виділити: С. М. Алфьорова, А. М. Бойка, В. М. Гаращука, В. Д. Гвоздецького, В. В. Голіну, О. М. Литвинова, Д. С. Машлякевича, М. І. Мельника, В. Я. Настюка, С. В. Невмержицького, М. І. Хавронюка, О. Ю. Шостко та ін.

Разом із тим зазначена проблематика на теперішній час не вичерпала себе з огляду на необхідність дослідження сучасного стану антикорупційної діяльності, адже чимало питань, які стосуються сучасного стану поширення корупції в Україні та проблем, що виникають в процесі її подолання продовжують залишатись дискусійними.

Запобігання корупційній злочинності є комплексним організованим і науково - обґрунтованим процесом впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на негативні фактори цього протиправного явища [1, с. 129].

Слід констатувати, що в Україні існують спеціальні державні органи з протидії корупції та розроблені певні стратегії, спрямовані на її усунення. А також прийнято ряд антикорупційних нормативно-правових актів, що у сукупності є спробою створення ефективного механізму подолання корупції, як негативного суспільного явища в умовах трансформації суспільно-політичного ладу на сучасному етапі становлення демократичної правової держави України. Також розроблено ряд концепцій та програм, спрямованих на боротьбу з даною проблемою [2, с. 71].

Стратегічний напрям боротьби з корупцією складається з низки комплексних запобіжних заходів, основним завданням яких є зменшення обсягу корупційних проявів та їх негативного впливу на суспільство.

Стратегія боротьби з корупцією в Україні розробляється з урахуванням економічного, політичного та соціального стану України на сучасному етапі її розвитку. Таким чином, відповідно до проекту Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2019–2023 роки», основними антикорупційними заходами в Україні є: 1) Виявлення та усунення причин та умов, що сприяють її проявам, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції в усіх сферах суспільного життя та у приватному секторі; 2) підвищення рівня прозорості в діяльності

представницьких органів, запровадження електронної системи звітності політичних партій; 3) проведення необхідних антикорупційних заходів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування; 4) завершення реформування судової влади та органів кримінальної юстиції в Україні; 5) протидія корупції в процесі приватизації та управлінні публічними ресурсами; 6) формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції; 7) посилення системи виявлення та розслідування корупційних злочинів і пов'язаних з корупцією [3].

Виходячи із сучасного стану корупційної злочинності, ефективності її протидії, антикорупційного законодавства України, вказані вище стратегії необхідно доповнити низкою заходів, без яких антикорупційна політика нашої держави не зможе відповідати високим міжнародним стандартам у зазначеній сфері.

Заходи, які сприяють зниженню корупційних виявів у державі, умовно можна поділити на політичні та економічні.

До політичних належать: проведення комплексу ідеологічних і масово-політичних заходів, що сприяють визначенню у державі провідних політичних партій та об'єднань, які активізують та ініціюють діяльність, пов'язану з боротьбою з корупцією; дотримання принципу рівності всіх верств населення перед законом у разі виявлення корупційних дій та притягнення до відповідальності їх виконавців, незалежно від посад, які обіймають; взаємодія фондів, асоціацій, інститутів та інших недержавних організацій України з аналогічними іноземними установами, що підтримують позитивні зміни в Україні.

Економічними заходами є: повне та своєчасне виконання державою перед громадянином зобов'язань; забезпечення послідовного зростання реальних доходів населення, оскільки бідність – одна з причин корупції та злочинності; посилення соціальної спрямованості бюджету; вдосконалення системи оподаткування; зменшення податкового тиску на підприємців, а також на фізичних осіб; спрощення порядку стягнення податків.

Запорукою успіху досягнення результатів у боротьбі з корупцією при застосуванні вказаних заходів є поточний та підсумковий двосторонній – державний та громадський контроль. Він повинен здійснюватися на засадах: 1) верховенства права; 2) взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства; 3) прозорості видатків із бюджетів усіх рівнів на реалізацію моральних та ідеологічних антикорупційних заходів відповідальності за їх цільове використання; 4) відкритості та доступності інформації про реалізацію заходів та про діяльність суб'єктів, які їх реалізують [4].

Оцінюючи стан поширення корупційної злочинності в Україні, а також ефективності протидії її проявам, варто зазначити, що низка кримінально-правових проблем протидії корупції й досі залишається невирішеними. У зв'язку з цим антикорупційна політика держави, як важлива частина загальнодержавної політики України, потребує більш ефективних стратегій,

напрямків та важелів. Виникає необхідність пошуку більш ефективних засобів протидії корупції, в тому числі й кримінально-правових засобів [5, с. 210].

Як підсумок, слід зазначити, що корупція була і залишається однією із найгостріших проблем, яка потребує ефективного вирішення. Зважаючи на це, на основі всіх політичних та економічних змін в Україні на сучасному етапі її розвитку були створені необхідні стратегії та напрями, які реалізуються за допомогою певних заходів із застосуванням державного та громадського контролю, які діють на засадах, відповідних для здійснення ефективної протидії корупційної злочинності.

Також, варто підкреслити, що, незважаючи на спроби її подолання, в українському суспільстві існує велика кількість проблем щодо протидії корупції, і питання їх подолання стає дедалі актуальнішим й необхідним для України.

Список використаних джерел:

1. Шевченко О. В. Основні принципи протидії корупції. О. В. Шевченко. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1 (5). С. 129–133.
2. Шостко О. Ю. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні. О. Ю. Шостко. Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. редкол.: В. І. Борисов та ін. Х. : Право, 2014. Вип. 28. С. 69–78.
3. Проект (станом на 17 липня 2019 року) Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2019–2023 роки».
4. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально ідеологічний аспект URL: <http://www.academy.gov.ua>
5. Василевич В. В. Тенденції корупційної злочинності в Україні. В. В. Василевич. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.) [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.] Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 25–28.

Мудряк Тамара Олександрівна,

к.ю.н, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права

Університету ДФС України

ШАХРАЙСТВО НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ

Незважаючи на зростання інформатизації та роботизації виробничих процесів і управління, статистика в світовому масштабі залишається практично незмінною – в середньому, втрати компаній від корпоративного шахрайства еквівалентні 5% виручки. У країнах, що розвиваються, цей

показник досягає 15%. Адже постраждати від корпоративного шахрайства може не лише сам бізнес, а й безпосередньо його акціонери, банки-кредитори, держава і суспільство.

Багато компаній миряться з цією дійсністю, розглядаючи корпоративне шахрайство як якесь «стихийне лихо», і заздалегідь оцінюючи втрати від нього як невід’ємні витрати бізнесу [1]

За останні роки в Україні одним з найпопулярніших видів шахрайства є «корпоративне шахрайство», при якому жертвою може стати будь-яке підприємство, незалежно від сфери управління, виду діяльності та країни розміщення. Чим більше підприємство за розмірами і більш розгалужена його структура, тим вищі ризики постраждати від шахрайських схем з боку працівників підприємства.

Серед найбільш поширених схем корпоративного шахрайства – придбання товарів і послуг, яких не існує, надання благодійної допомоги, різноманітні виплати формально непов’язаним компаніям, а також взаємодія з державними органами через посередників, реалізація інвестиційних проектів, непрозора структура маркетингових витрат [2], використання системи відкатів за послуги надавані компанії, підробка або фальсифікація документів, виставлення розрахунків за невиконані роботи або непоставлені товари, змова з клієнтами або з постачальниками і інші можливості отримання неправомірної вигоди від покупців або посередників.

Так, статтею 190 КК України передбачено кримінальну відповідальність за такий злочин, як шахрайство, а саме заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [3].

Причини, що сприяють вчиненню шахрайства працівниками підприємства різноманітні, зокрема: тінізація економіки; корупція; недостатня система фінансової мотивації; недосконалість окремих нормативно-правових актів; неналежний облік та контроль співробітників, системи внутрішнього контролю; надмірна довірливість керівника; високо розвинена економіка, широке представлення корпорації. Тобто, де більше коштів там і більше передумов для їх шахрайського привласнення.

Для того, щоб ефективно протидіяти шахрайству на підприємстві необхідні ефективні заходи (методи і процедури) запобігання, а саме: запровадити систему незалежних перевірок, які нададуть можливість попередити чи виявити шахрайство, постійний і системний характер контролю, чіткий розподіл обов’язків з обмеженими повноваженнями, наявність виробничої дисципліни.

Варто зауважити, що без чітких і структурованих процедур та інструкцій втрати бізнесу від шахрайства будуть тільки збільшуватися. І тому вжиття заходів щодо запобігання шахрайству на підприємстві є одним із ключових завдань власника бізнесу.

Список використаних джерел:

1.Святослав Єфремов. Теорія боротьби з корпоративним шахрайством (частина 1). URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/440179/svyatoslav-yefremov-teoriya-borotby-z-korporatyvnym-shahrajstvom-chastyna-1/printable>.

2.Олена Ісаєва. Внутрішнє шахрайство в компанії. Чи можна його уникнути? URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/426931/olena-isayeva-vnutrishnye-shahrajstvo-v-kompaniyi-chy-mozhna-jogo-unyknyty/printable>.

3.Кримінальний кодекс України: веб-сайт. URL: <http://code.leschishin.org/crc/> (дата звернення 09.12.2019).

Музика Володимир Федорович,

аспірант групи АПз-19-4

Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:

Топчій Василь Васильович,

д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Директор Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ІНШОГО МАЙНА, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Злочинність – історично мінливе, соціальне явище, яке являє собою систему передбачених кримінальними законами діянь, що вчинюються на певній території або серед членів певних соціальних груп упродовж певного проміжку часу.

На сьогоднішньому етапі розвитку українського суспільства, вбачається масштабний рівень тіньової економіки, рівень корупції, фінансових махінаціях, незаконного збагачення котрий проявляється в усіх його сферах.

Засоби масової інформації щоденно повідомляють про безкарне вчинення тих чи інших злочинів котрі завдають державі або ж приватним особам багатомільйонних збитків, котрі з певним проміжком часу стають законними доходами високопосадовців або ж їх родичів чи близьких.

А найбільш суттєвим доказом, котрий доводить складність сьогоднішньої ситуації, це правовий нігілізм котрий викликаний суспільними процесами, що відбуваються в нашому суспільстві, з котрими кожен неодноразово стикався, та в тій чи іншій мірі змирився.

Всесвітньо відома аналітично-консультативна фірма Gallup за результатами свої незалежних досліджень за 2018 р. встановили, що найнижчий у світі рівень довіри до влади саме в Україні. Лише 9% українців

довіряють своїй владі – це рекордний мінімум у світі, мовиться на сайті дослідницької компанії Gallup[3].

На сьогоднішній день, злочинність в економічній сфері як на території України так і за межами вдосконалюється з кожним днем, використовуючи все більш технологічні, удосконаленні, новітні методи її вчинення, а також маскування та легальності їх діяльності.

Аналіз судової практики свідчить, що до найпоширеніших основних (предикатних) злочинів, з якими тісно пов'язана легалізація (відмивання) доходів, належать ті, які безпосередньо спрямовані на заволодіння чужим майном чи одержання іншої незаконної вигоди, зокрема: - шахрайство (ст. 190 КК); - привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК); - злочини у сфері господарської діяльності (ст. 203-2, 204, 212, 222, 233 КК); контрабанда (ст. 201 КК); - службові злочини (ст. 364, 365, 368 КК), тощо[4].

На сьогоднішній день, рівень злочинності, щодо злочинів, що можна віднести до предикатних у відповідності до ст. 209 КК України залишається на досить високому рівні, що дійсно ставить під сумнів об'єктивності показників притягнення винних суб'єктів за ст. 209 КК до реальної кримінальної відповідальності за цей злочин.

Тільки за 2018 р. за офіційними даними Міжнародної антикорупційної організації Transparency International підчас дослідження «Рівень сприйняття корупції 2018 р.». Україна посіла «почесне» 120-те місце серед 180 країн, що також відіграє одну з основних ролей в ефективності виявлення, розкриття, запобігання та протидії легалізації «брудних» коштів та іншого майна, отриманого злочинним шляхом[5].

За офіційними даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) в рамках проекту SHADOW, який фінансується Європейською комісією за програмою HORIZON 2020 (GA no. 778188), рівень тіньової економіки в Україні у 2018 році становив 47,2% від загального обсягу ВВП і трохи підвищився порівняно з 2017 роком (46,8%). Найбільшу частку в тіньовій економіці як у 2018 р., так і в 2017 р. становить приховування доходу від бізнесу, хоча його доля зменшилася з 60,2% до 56,7%. Наступна за величиною – це приховування кількості працівників, її частка залишалася майже незмінною у 2017 та 2018 рр. Третя складова – приховування виплаченої зарплати, становить найменшу частку серед складових тіньової економіки, та у порівнянні з двома іншими її частка значно зросла з 18,3% у 2017 р. до 21,4% у 2018 р.[6].

Легалізація (відмивання) грошових коштів та інших доходів отриманих злочинним шляхом являється в більшості випадках вторинним етапом вчинення корисливих злочинів, зокрема в сфері економіки. Без зазначеного діяння, не можуть обійтися жоден суб'єкт котрий вчиняє корисливий злочин в великому або ж особливо великому розмірі, що являється найбільш небезпечним видом шкоди котрий заподіюється.

Опрацюючи, дані Генеральної прокуратури України за останні роки, вбачається дуже низький рівень ефективності, на наш погляд, кримінальних проваджень та реального притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України. Відповідно до діаграми №1, вбачається, що тільки за 2018 р. кількість кримінальних правопорушень, досудове розслідування у яких проводилося у звітному періоді близько 175, направлено до суду з обвинувальним актом – 13. Що стосується 2019 року то, за три квартали, кількість кримінальних правопорушень, досудове розслідування у яких проводилося у звітному періоді становить 147, а направлено до суду з обвинувальним актом – 3 [7].

Це підкреслює в доводить, що в даним момент механізм запобігання та протидії легалізації (відмивання) грошових коштів отриманих злочинним шляхом потребує негайних змін та удосконалень.

Діаграма №1

Для комплексного з'ясування стану злочинності в сфері «відмивання» грошових коштів та іншого майна отриманих злочинним шляхом, слід також звернути увагу на дані Верховного суду та Державної судової адміністрації України щодо стану здійснення судочинства в Україні судами кримінальної юстиції, що засвідчують результат розгляду справ, та дієвість кримінальних проваджень, що були направлені до судових органів (табл.2)[8]

Таблиця 2

Інформація про результат розгляду справ, щодо притягнення осіб до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України

№ з/п	Найменування показника	РОКИ				
		2014	2015	2016	2017	2018
1 В1	Кількість осіб, вироки (постанови) щодо яких набрали законної сили, у всього	35	8	4	12	14
	частина 1 ст. 209 КК	16	1	4	5	12
	частина 2 ст. 209 КК	12	0	0	1	2
	частина 3 ст. 209 КК	7	7	0	6	0
22	Засуджено осіб	28	5	3	7	12
	частина 1 ст. 209 КК	14	1	3	3	11
	частина 2 ст. 209 КК	8	0	0	1	1
	частина 3 ст. 209 КК	6	4	0	3	0
33	Виправдано осіб	5	0	1	5	0
	частина 1 ст. 209 КК	2	0	1	2	0
	частина 2 ст. 209 КК	3	0	0	0	0
	частина 3 ст. 209 КК	0	0	0	3	0
44	Закрито справи (усього)	2	2	0	0	2
	частина 1 ст. 209 КК	0	0	0	0	1
	частина 2 ст. 209 КК	1	0	0	0	1
	частина 3 ст. 209 КК	1	2	0	0	0

Таким чином, попри високий рівень корупції в країні, великої кількості фактичних даних про розкрадання коштів державного бюджету України за державних замовленнях товарів та послуг, великої кількості незаконного збагачення високопосадовців, високого рівня тіньової економіки та ухилення від оподаткування, а також високого рівня злочинності, котрої можна віднести до потенційних предикатних злочинів що передують діянню передбаченою ст. 209 КК України, вбачається недостовірність та невідповідність кількості виявлених злочинів, до кількості фактично вчинених. Крім того, враховуючи нищівну кількість притягнення до кримінальної відповідальності за відповідною статтею КК України, вбачається недосконалість, недостатня ефективність механізму запобігання та протидії легалізації «брудних» коштів, отриманих злочинним шляхом що потребує негайних змін, доопрацювань та стрімкого осучаснення, враховуючи те, що відповідне діяння завдає колосальні збитки державі, суспільству та міжнародній спільноті в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996 р. - № 30.
2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341 - III // Відомості Верховної Ради України. – 2001 р. – № 25.
3. World-Low 9% of Ukrainians Confident in Government // Офіційний сайт <https://news.gallup.com> // Режим доступу: <https://news.gallup.com/poll/247976/world-low-ukrainians-confident-government.aspx>
4. Узагальнення « Про судову практику у кримінальних провадженнях щодо легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму (статті 209, 258-5, 306 КК України)» // Офіційний сайт Судової влади України <https://court.gov.ua/> // Режим доступу: <https://kra.court.gov.ua/sud1190/150/1580>;
5. Індекс сприйняття корупції- 2018 р. // Офіційний сайт, <https://ti-ukraine.org> // Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-korupsiyi-2018>.
6. Рівень тіньової економіки в Україні у 2018 році становив 47,2% від загального обсягу ВВП // Офіційний сайт УКРІНФОРМ <https://www.ukrinform.ua/> // Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2797596-riven-tinvoi-ekonomiki-v-ukraini-standovit-majze-polovinu-vid-vvp.html>
7. Дані Генеральної прокуратури України // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України <https://www.gp.gov.ua> // Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>
8. Верховний Суд / Стан здійснення судочинства в Україні судами кримінальної юстиції у 2018 р. // Офіційний сайт Верховного Суду <https://supreme.court.gov.ua> // Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_kramin_sud_2018.pdf

Никитюк Тетяна Петрівна,
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах безпрецедентного погіршення кримінальної ситуації країни, що потягло за собою зниження рівня захищеності та підвищення рівня віктимізації суспільства, запобіжна діяльність держави вважається однією з провідних функцій системи, що забезпечує досягнення реальних результатів у справі стримування злочинності, гарантування дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Державна політика боротьби зі злочинністю складається зі стратегічних напрямів, характерні риси яких зумовлені завданнями, предметом та методами досягнення необхідних для суспільства результатів. Одним із таких напрямів є кримінально-правова політика, оскільки саме вона визначає межі злочинного, чим формулює і межі політики у сфері боротьби зі злочинністю у цілому.

У той же час, вирішення пов'язаних із цим завдань не зводиться виключно до дій, спрямованих на знешкодження злочинців і зменшення рівня злочинності. Наведене неможливе без цілеспрямованої роботи із метою впливу на різні об'єктивні й суб'єктивні обставини, які так чи інакше зумовлюють вчинення злочинів, тобто кропіткої діяльності держави щодо упередження порушень й обмежень прав і свобод людини, розробки системи випереджаючої протидії та забезпечення безпеки.

З огляду на сказане слід додати, що сфера запобіжної діяльності представлена значним масивом теоретичних і прикладних кримінологічних знань. Останнім часом протидію злочинності розуміють як особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який складає різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), які взаємодіють у вигляді системи різнорідних заходів, спрямованих на пошук шляхів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність із метою зниження інтенсивності процесів її детермінації на усіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до певного рівня [1, с. 176].

Оцінюючи розвиток сучасної наукової думки в Україні з питань державної політики у сфері боротьби зі злочинністю у цілому та кримінально-правової політики зокрема, слід зазначити, що на теперішній час позитивно оцінити стан вирішення цього питання у цілому також не є можливим. За більше ніж 20 років незалежності в Україні не було вироблено національної доктрини та концепції боротьби зі злочинністю, а також не було розроблено та затверджено цілісної стратегії кримінально-правового впливу на злочинність.

Ідеї боротьби зі злочинністю, переважно шляхом її запобігання, збагатились новим змістом завдяки науковим працям зарубіжних і вітчизняних учених XIX-XX століть, у яких були закладені філософські, соціологічні, моральні, психологічні, соціальні, антропологічні, організаційно-управлінські, економічні та інші основи запобігання злочинності і окремих її проявів (А. Геррі, А. Кетле, Ч. Ломброзо, Д. Дриль, Е. Дюркгейм, Г. Тард, Е. Феррі, О. Радищев, О. Кистяковський, К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін, М. Гернет, А. Герцензон, Н. Кузнецова, В. Кудрявцев, Ю. Антонян, О. Сахаров, І. Карпець, А. Зелінський, А. Закалюк та багато інших).

Узагальнивши зазначене вище, можна зробити такі висновки: 1) запобігання злочинності – перспективний напрям протидії злочинності; 2) основою системи запобігання злочинності є правова держава; 3) запобігання злочинності розуміється як єдність загальносоціальних і спеціальних видів діяльності держави і суспільства; 4) обов'язковість участі громадськості в запобіганні злочинності; 5) мета системи запобігання злочинності – істотне зниження кількісних і позитивні зміни якісних показників злочинності в Україні; 6) моніторинг злочинності й ефективності заходів її запобігання та недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [2, с. 142].

Запобігання злочинності як важливий елемент інтегративної системи організованої протидії злочинності включає в себе безліч різноманітних запобіжних заходів, чітких визначень рівнів і напрямів запобіжної діяльності суб'єктів, їх компетенції, природи самих заходів тощо.

На даний період важливими є наступні дії держави у сфері запобігання злочинності:

- реформування правоохоронної системи України;
- законодавче регулювання впровадження технічних інновацій в діяльності поліції України;
- реформування органів прокуратури України;
- нормативно-правове забезпечення індивідуальної профілактики злочинів в Україні;
- реалізація антикорупційної політики та його вплив на протидію корупції в Україні;
- нормативне забезпечення адміністративно-правових режимів в Україні.

Окрім вище перерахованих дій важливу роль відіграє контроль над злочинністю. Розглядаючи таке поняття, як «контроль над злочинністю»,

необхідно звернутися до самого розуміння слова «контроль», яке тлумачиться як перевірка чогось, спостереження з метою перевірки. Я. І. Гілінський відзначає, що соціальний контроль включає в себе як нормотворчу діяльність (щодо створення, закріплення і поширення зразків правомірної поведінки в суспільстві), так і вельми широкий спектр державних і суспільних реакцій на вчинений злочин. І якщо перша складова контролю (нормотворчість) за великим рахунком не є предметом кримінології (хоча це і не виключає проблематики кримінологічної експертизи нормотворчості), то друга – контроль за поведінкою – виступає предметом вже не тільки кримінології, а й інших галузей права кримінального циклу [3, с. 421].

Сучасними концепціями протидії та соціального «контролю за злочинністю» останнім часом особлива увага приділяється теорії «кримінологічної безпеки». Узагальнюючи наявні точки зору з цього приводу, можна навести такі підходи до розуміння цього феномену:

1) стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, коли забезпечуються постійний розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і припинення реальних і потенційних кримінальних загроз;

2) здатність держави і суспільства активно протистояти посяганням злочинних співтовариств і окремих злочинців на життєво важливі інтереси громадян, держави і суспільства та нейтралізувати загрози, що надходять від них;

3) діяльність особи, суспільства і держави, світового співтовариства щодо виявлення, запобігання, послаблення, усунення та відвернення кримінальних небезпек, загроз та ризиків для відповідних об'єктів.

Таким чином, підсумувавши вище сказане можна зробити наступні висновки:

По –перше, протидія злочинності є важливою галуззю у сфері соціального захисту, адже це не набір різноманітних заходів, а впорядкована система зі стратегічним спрямуванням.

По –друге, протидія злочинності має свій специфічний характер, адже включає не лише причини подолання злочинності, а ще причин подолання окремих та конкретних злочинів

По- третє, протидія злочинності застосовується не лише у вирішенні та реалізації кримінологічних заходів, а й при вирішенні завдань у соціальній та економічній сфері розвитку.

Та по –четверте, сам процес протидії злочинності має свій суб'єктивний склад який включає у свою структуру органи державної влади та управління, правоохоронні органи, громадські формування, різноманітні адміністрації та окремих громадян.

Отже, розглянувши різноманітні цілі, які стоять перед системою протидії злочинності варто відзначити, що найважливішою є запобігання її на ранній стадії, тобто варто запобігти формуванню особистості в

несприятливому середовищі, яке б підштовхувало її до вчинення протиправних діянь.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Х.: Право, 2014. – 440 с
2. Кримінологія (Загальна частина): навчальний посібник / кол. авторів А. Б. Блага, І. Г. Богатирьов, Л. М. Давиденко та ін.; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х.: Вид-во ХНУВС, 2011. – 240 с.
3. Гишинский Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я. И. Гишинский. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.

Нікітін Денис Юрійович,
здобувач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та
господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»

Науковий керівник:
Мисливий Володимир Андрійович,
д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального
права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТ. 210 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Кримінальне право, являючись частиною юридичної науки, є узагальнюючою конструкцією теоретичних поглядів, ідей, уявлень щодо кримінального права як галузі права, про її історико-правовий розвиток, тенденції та перспективи майбутнього оновлення як національного так і міжнародного напрямків щодо з'ясування сьогоденних видів злочину, визначення тих, що впливатимуть на криміналізацію особи, суспільних відносин та запровадження своєчасних і ефективних заходів щодо запобігання злочинності, а вразі вчинення злочину, що передбачено законом, до кримінальної відповідальності.

У науці використовують термін «наукове дослідження» яке передбачає встановлення певних методів. Саме методологія і визначає комплекс методів дослідження, що і є основою певної системи знань, зокрема щодо дослідження ст. 210 КК України. Разом з тим, в науковій сфері не існує

єдиного розуміння поняття методологія наукового дослідження.

Професор П.М. Рабінович визнає методологію як систему підходів, методів і способів наукового дослідження, завдяки яким, теоретичні засади їх використання при вивченні державно-правових явищ і становлять методологію юридичної науки [1, с. 618- 619].

Гусарев С.Д. і Тихомиров О.Д. під методологію юридичної науки визначають систему прийомів, способів організації, побудови та здійснення теоретико-пізнавальної юридичної діяльності в галузі дослідження державно-правової дійсності, а також вчення про систему [2, с. 34]. Тоб-то це правила мислення або методи дослідження при створенні теорії науки [3, с. 63].

Ми погоджуємося із М.І. Пановим, який зазначає, що методологія науки завжди була і є однією із центральних проблем теорії пізнання об'єктивної дійсності, оскільки в значній мірі визначає шляхи та способи отримання нових та достовірних знань [4, с. 14].

В сучасній науці виділяють наступні елементи структурного розуміння методології [5, с. 113-115]: 1) певна сукупність філософських методів пізнання; 2) система методів пізнання, зокрема і конкретних; 3) загально-теоретичні методи; 4) сукупність принципів діяльності які виступають способом регуляції діяльності; 5) специфічна система, яка уособлює в собі категорії теорії, парадигми та методи, що мають цільове призначення, пов'язане з реалізацією діяльності; 6) певна система, що об'єднує, відповідно до основних видів діяльності, методологію пізнання, оцінювання і практичної діяльності [6, с. 11]; 7) багаторівневе утворення, що поділяється на: філософську (філософсько-світоглядну) методологію, загальнонаукову методологію і методологію галузевих наук (спеціальні методи); 8) концептуальне визначення мети, змісту та методів дослідження які забезпечать отримати об'єктивну, точну та систематизовану інформацію щодо процесів і явищ [1, с. 618 - 619; 7, с. 56]; 9) взаємообумовленість, взаємозв'язок і залежність систем знань і систем діяльності [8, с. 22; 9, 130-131].

Узагальнивши вище зазначене можна наголосити, що методологія, це: 1) вчення про наукові методи пізнання та перетворення світу, його філософська, теоретична основа; 2) сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь якій науці (галузі науки) відповідно до специфіки об'єкта пізнання [10, с. 522]; 3) схема, план вирішення поставленого науково-дослідного пізнання [11, с. 71].

Беручи це до уваги потрібно зазначити, що методологія в науці кримінального права, і, зокрема щодо дослідження ст. 210 КК має досить значний, складний та актуальний об'єкт дослідження, це: факти, явища об'єктивного світу у вигляді невизначеної сукупності актів суспільно-небезпечної поведінки людей і впорядкованої сукупності (системи) кримінально-правових норм, призначених визначати і регулювати вказані акти поведінки [4, с. 14; 13, с. 51-63].

Таким чином можна зробити висновок, що методологічні засади

дослідження ст. 210 КК дозволять завдяки аналізу теоретичної та емпіричної бази зробити певні висновки. Але наукове дослідження здебільшого не вичерпується аналізом, зокрема в теоретичних пошуках. У даному разі, дослідження, як визначення безпосереднього об'єкта – це науково-практичний пошук злочинів в системі відносин, що забезпечують легітимне функціонування бюджетної системи України в частині здійснення видатків чи надання кредитів. Додатковим безпосереднім об'єктом можуть виступати права та свободи громадян, відносини в службовій сфері, авторитет органів державної влади тощо.

В суспільних науках поняття «наукове дослідження» передбачає співставлення перевірених даних, які отримуються завдяки спостереженню, аналізу, умозаключень, порівняльно-правовому дослідженню, на перевагу експерименту, що більш притаманно технічним наукам. Розрізняють два види дослідження: наукове (теоретичне) та конкретне (емпіричне).

В даному аспекті, підтримуючи позицію, Д.А. Керимова, можна наголосити, що методологію не можна зводити до лише однієї якоїсь компоненти, окремого методу чи вчення про деякі засоби, методи чи методики, бо поза їхніми межами залишаються інші, а це призводить до того, що методологія, як така не буде визначена з відповідною повнотою [14, с. 292]. У процесі пізнання «від категорії, методів дослідження і узагальнення часто залежать кінцеві результати дослідження у цілому» [12, с. 66]. Взаємозв'язок між методологією і методом полягає у тому, що методологію потрібно розглядати як шлях пізнання, а метод – як спосіб вивчення явищ матеріальної дійсності [15, с. 24 - 28]. Тоб-то методи дослідження становлять певну систему з урахуванням поставленої мети і завдань дослідження його об'єкта і предмета. Таким чином, використання лише одного методу не в змозі забезпечити комплексність наукового дослідження ст. 210 КК, а тому потрібно застосовувати різні методи в їх системному поєднанні.

Як *висновок* потрібно зазначити, що поняття «теоретичне дослідження» та «емпіричне дослідження» потрібно розглядати у взаємозв'язку, що і сприятиме ґрунтовності наукового дослідження, зокрема ст. 210 КК.

Основними науковими методами дослідження ст. 210 КК є діалектичний, системний, формально-логічний, соціологічний, історико-правовий, порівняльний. Ці методи в єдності із пізнавальними процедурами і складають фундаментальне наукове підґрунтя зазначеної статті.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П.М. Методологія юридичної науки // Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. ен-цикл. 2001. - Т. 3: К-М. 792 с.
2. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посібн. Київ: Знання, 2005. С. 34.
3. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. С. 63.

4. Панов М. І. Проблеми методології науки кримінального права: вибр. наук. пр. Харків: Право, 2018. С. 14.
5. Головій В.М. Основи наукових досліджень: методологія, організація, оформлення результатів: навч. посіб. Київ: «Хай-Тек Прес», 2010. С. 113-115.
6. Сурмин Ю.П., Туленков Н.В. Методология и методы социологических исследований : учеб. пособие. Киев : МАУП, 2000. С.11.
7. Шейко В.М., Кушнарєнко М.П. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 6-те вид, перероб. і доповн. Київ : Знання, 2008. С. 56.
8. Ракитов А.И. Курс лекций по логике науки. Москва: Высш. шк., 1971. С. 22.
9. Нікітін Ю.В. Методологія інтенсифікації навчального процесу правознавців в контексті реформування законодавства про освіту України // Проблеми модернізації та систематизації законодавства про освіту України. Тези доповідей науково-практичної конференції. 27-28 травня 2010 року. К., Нора-Друк. 2010. С.130-131.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (170 000 слів) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусол. Київ – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. С. 522.
10. Полный курс уголовного права : В 5 т. / Под ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ А.И. Коробеева. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – Т. 1: Преступление и наказание. 1133 с.
11. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С.71.
12. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. С. 66.
13. Демидова Л. М. Якість кримінального законодавства України: методологічний аспект дослідження. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. ІВПЗ АПрН України / редкол. : В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2010. С. 51-63.
14. Керимов Д.А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии. 4-е изд. Москва. Изд-во СГУ, 2008. С. 292.
15. Лукашевич В.Г., Солов'євич І.В. Методологія правових досліджень : багаторівневість поняття // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. 1996. № 2. С. 24-28.

Нікітін Юрій Вікторович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Саган Д.,
здобувач вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Аналіз сучасного стану соціально-політичних, економічних, правових та організаційних засад функціонування вітчизняного державного механізму та соціокультурної моделі розвитку суспільства, а також дані Державної служби статистики, в яких зазначено, що з 2010 по 2018 р.р. злочинність зростає з 36509 до 70662 на 190% і ці дані дають можливість з очевидністю констатувати негативний розвиток криміногенної ситуації в Україні. Детермінантами безпрецедентного зростання злочинності і криміналізації суспільних відносин є не стільки негативні соціально-економічні фактори, скільки нездатність протиставити цим факторам зважену державну економічну, соціальну, правову політику і організаційно-правовий механізм її реалізації на всій території держави, забезпечити належний правовий порядок регулювання суспільних відносин, організованість і погодженість функціонування всіх ланок системи державної влади, також відсутня правова відповідальність державного апарата за прийняті рішення, у тому числі у сфері безпосереднього захисту прав і законних інтересів громадян від протиправних посягань, беззаконня і сваволі. Проведений нами аналіз наукової літератури і кримінальних справ дають нам підстави визначити криміногенні сфери на які ми і зосередилися.

Нині в Україні склалася кримінально-синдикалістська економіка зі всіма властивими їй атрибутами у вигляді корупції, монополії на пріоритетні галузі економіки, насильства, з безкарністю за вчинені тяжкі злочини, слабкою правоохоронною системою тощо. Злочинні формування користуються недоліками економічної системи (в тому вигляді, в якому вона функціонує останнім часом) більше, ніж законно діючі комерційні структури.

1. Злочинність в Україні стала фактором політичного значення, що виражається, зокрема, не тільки в широкому поширенні пов'язаної з нею корупції. Не втрачаючи зв'язків із кримінальним середовищем, керуючись злочинними інтересами, представники криміналітету намагаються проникнути в органи влади України або в оточення окремих посадових осіб. В деяких регіонах за підвищеної напруженості міжнаціональних відносин утворились умови, в яких інтереси лідерів та інших учасників злочинних угруповань збігаються з політичними інтересами окремих кланів, соціальних

груп, громадських об'єднань, внаслідок чого зростає небезпека їхнього використання як силових, антиконституційних засобів політичного тиску та боротьби. 2. Склався небезпечний соціально-психологічний феномен, коли у свідомості частини суспільства деякі протиправні діяння перестають сприйматися як злочинні, а вважаються різновидом бізнесу, хоча і небезпечного, проте досить прибуткового. Не останню роль при цьому відіграють прихована пропаганда негативних цінностей, що ведеться в деяких засобах масової інформації, нав'язування суспільству, особливо молоді, зразків антисоціальної поведінки. 3. Сучасний стан правових основ правової політики України щодо протидії злочинності характеризується недосконалістю актів усіх рівнів, відсутністю офіційно визнаної концепції розвитку нормативно-правової бази, що стосується організації і функціонування системи боротьби зі злочинністю, роз'єднаністю суб'єктів, невиправданим дублюванням окремих функцій, недостатнім рівнем взаємодії і координації їх діяльності. Закони й підзаконні нормативно-правові акти, чинні в зазначеній сфері діяльності, не мають чіткого визначення об'єктів кримінологічного впливу, його суб'єктів, відповідних функцій, обов'язків, повноважень та дієвого інструментарію. Вони мають слабе інформаційно-кримінологічне підґрунтя, запобіжну роль різних галузей права і зовсім не містять юридичних санкцій за невиконання правових норм. 4. Механізм протидії злочинності в Україні не спрацьовує у зв'язку з відсутністю державної основи його функціонування, який має бути здатним впровадити в усі без винятку сфери суспільного життя відповідальність, дисципліну і законність.

Необхідно поглибити кримінально-кримінологічне дослідження стану злочинності та протидії їй з боку держави та суспільства. Невідкладною є необхідність удосконалення оперативно-розшукової діяльності поліції, для якої основними завданнями є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які в силу різних обставин потребують такої допомоги. Такими ознаками характеризується сучасна кримінологічна обстановка в нашій країні. Її об'єктивний та всебічний аналіз – ось головне завдання кримінологічної науки, пріоритет у роботі фахових науково-дослідних установ. Адже на сучасному етапі розвитку кримінологічних наукових знань найважливішими їх ознаками, разом з повнотою, є компактність і прикладний характер. І саме це ми розглядаємо як необхідну умову підвищення ефективності протидії злочинності та діяльності правоохоронних органів.

Попередня влада робила певні спроби щодо вдосконалення системи запобігання злочинності, і одною із невдалих спроб, на мою думку є закон Савченко. Відповідно до інформації, оприлюдненої, зокрема, Міністерством юстиції України, «на сьогодні 908 ув'язнених, яких звільнили на підставі «закону Савченко», скоїли повторні тяжкі й особливо тяжкі злочини» [2]. З

огляду на те, що всього по «закону Савченко» на момент підбиття зазначених підсумків було звільнено 8,5 тис. чоловік, можна констатувати, що більше ніж кожна десята звільнена від відбування покарання особа вчинила тяжкий та особливо тяжкий злочин, що допускає існування осіб, які після відповідного звільнення вчинили злочини меншого ступеня тяжкості. Вважаю за доцільне звернути увагу на те, що реалізація зазначеного закону лише актуалізувала чи загострила проблему превентивної дії покарання у сучасній Україні.

При цьому вивчення досвіду зарубіжних держав у цьому контексті дає підстави для висновків про те, що різними державами здійснюється пошук оптимальної моделі використання покарання як способу державного примусу, у тому числі для протидії злочинності. Так, наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина використовується такий доволі дискусійний захід виправлення і безпеки є застосування, як превентивне ув'язнення. Метою превентивного ув'язнення є надійна охорона суспільства від схильних до злочину осіб в умовах тимчасової ізоляції. Злочинець стосовно якого було винесено цей захід, залишається ув'язненим після відбуття ним строку позбавлення волі у тому випадку, якщо при проведенні стосовно нього комплексної експертизи було встановлено або може бути встановлено його потенційну небезпечність для суспільства на підставі його схильності до вчинення тяжких злочинів, які можуть заподіяти величезну психічну або фізичну шкоду його жертві або величезну економічну шкоду. Досить цікавим та перевіреним роками є встановлений у кримінальному законодавстві підхід до призначення покарання за злочини, наділені істотним ступенем суспільної небезпечності, в Канаді. Цей підхід ґрунтується насамперед на необхідності захисту суспільства від осіб, які визнаються такими, що схильні вчиняти злочини. Висновок про схильність вчиняти злочин та про небезпечність конкретної особи для суспільства здійснюється на підставі оцінки злочину, який нею було вчинено. Спочатку відповідний механізм застосовувався до осіб, які вчиняли насильницькі статеві злочини та він виявлявся у тому, що відповідному засудженому призначалось невизначене покарання, тобто він мав відбувати суворе покарання у виді позбавлення волі до того часу, поки компетентні органи не доходили висновку про доцільність припинення такою особою відбування покарання. Згодом дію відповідного механізму шляхом його закріплення в Кримінальному кодексі Канади поширили й на інші злочинні діяння, а саме ті, які полягали у фізичному, психічному насильстві, вчиненні інших особливо тяжких злочинів проти особи, умисного вбивства.

Натомість в Україні перед Верховною Радою України восьмого скликання постають важливі завдання щодо узгодження положень кримінального процесуального закону із пропонованими новелами у різних сферах суспільного життя. Така діяльність, з одного боку, потребує активізації, а з іншого – виваженого уніфікованого підходу. Так, до КПК України протягом 2015–2016 років 25 разів внесено зміни і доповнення,

пов'язані, зокрема, із: невідворотністю покарання осіб, які переховуються на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції; забезпеченням права на справедливий суд (змінюючи повноважень Верховного Суду України); реформуванням органів внутрішніх справ; забезпеченням діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції; приведенням у відповідність законодавства до норм КК України стосовно продовження, зміни або припинення застосування примусових заходів медичного характеру; удосконаленням порядку тимчасового вилучення майна та проведення обшуку; проведенням негласних слідчих (розшукових) дій; уточненням підслідності; накладенням арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків при його застосуванні; порядком ухвалення судових рішень та зверненням їх до виконання; визнанням учасником кримінального провадження третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт; приведенням у відповідність із оновленим законодавством; діяльністю приватних виконавців.

Відповідно з цим пропонується внести такі зміни до чинного законодавства:

1) віднести до числа кримінальних проступків усі злочини невеликої тяжкості, а також необережні середньої тяжкості та адміністративні правопорушення, що вимагають змагального процесу провадження;

2) визначити засобом кримінально-правового реагування на вчинення проступку не кримінальну відповідальність, а невідомий кримінальному праву України інший засіб кримінально-правового характеру – кримінально-правове стягнення;

3) підтримати пропозицію про доцільність закріплення кримінальних проступків не в окремому кодексі, а в книзі II Особливої частини КК України.

Актуальними на даний час залишаються злочини на ґрунті ненависті. Злочини на ґрунті ненависті – це кримінально-карані діяння, вчинені на ґрунті упередженого ставлення та нетерпимості. Проблема зростання расизму, ксенофобії та злочинів на ґрунті ненависті в Україні серйозно загострилася. Збільшується кількість насильницьких дій на расовому ґрунті. В Україні, на виконання поставлених ЄКРН вимог, у 2009 році були внесені зміни до Кримінального кодексу, де у низку статей обтяжуючою обставиною передбачалися мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості. Проте, не зважаючи на спроби законодавчого врегулювання питань боротьби із побідними злочинами, невирішеними залишається ряд питань. Перш за все привертає увагу питання реєстрації злочинних проявів на ґрунті нетерпимості. Статистика правоохоронців зводиться виключно до підрахування кількості резонансних нападів на іноземців та кількості кримінальних справ, порушених за статтею 161 ККУ. Але Україні жертвами подібних злочинів є не лише іноземці. Потерпілими в нашій державі доволі часто стають її громадяни, в тому числі й українці за етнічним походженням.

Вкрай необхідним є підвищення рівня обізнаності, проведення навчання і підготовки працівників органів та підрозділів Національної поліції щодо виявлення, розслідування та попередження злочинних проявів на ґрунті нетерпимості. Злочини, вчинені на ґрунті нетерпимості, як крайня форма дискримінації, потребують негайного реагування та ефективного розслідування правоохоронними органами не лише у випадку, коли потерпілою є конкретна особа, а й у випадку, коли такі діяння спрямовані на розпалювання ворожнечі та ненависті відносно окремої спільноти меншин, полягають в оскверненні пам'ятників і релігійних споруд, руйнування майна, що належить спільноті тощо. охоплює всі необхідні напрями запобіжної і профілактичної діяльності в масштабі країни, а їхня деталізація повинна бути проведена на регіональному і локальному рівнях, а також залежно від специфіки об'єкта і предмета протидії тяжкого злочину, можна зробити висновок, щодо протидії тяжкого злочину це нормативно врегульований, організований, безперервний і цілеспрямований процес оволодіння спеціальними знаннями, вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання покладених обов'язків на працівників Національної поліції, оперативно-службових завдань а також боротьба зі злочинністю, в особливих умовах підрозділів Національної поліції України, Прокуратури та інших оперативних підрозділів.

Список використаних джерел:

- 1.Подання Генеральної прокуратури України Голові Національної поліції України від 28 січня 2016 року № 041212-248 вих. 16 [].
- 2.Убийственный рост преступности в Украине: причины и последствия. РИА Новости от 5 жовтня 2016. Аналитика и комментарии.
- 3.Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва протягом I півріччя 2016 б. Повторні тяжкі злочини скоїли 908 звільнених за «законом Савченко» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
- 4.Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: учеб. пособ. / под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. – М.: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003.
- 5.Н.В. Дрьоміна-Волок Кримінально-правова заборона расової дискримінації як міжнародний обов'язок держави Актуальні проблеми держави і права с. 457-460.
- 6.Напиральська О.І. Вплив засобів масової комунікації на формування злочинної поведінки молоді: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.І. Напиральська; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
- 7.С.Ф. Денисов, Р.С. Якушев Молодіжна злочинність на ґрунті расової нетерпимості: причини та умови в теорії диференціальної асоціації: Кримінальне право. Юридична наука: № 2/2012, с. 75-84.

9.Федорович І. Моніторинг проявів расової та етнічної ворожнечі чи нетерпимості в українському сегменті Інтернету поширення мови ворожнечі до заклик до нетерпимості (мова ворожнечі, як зброя для правовою риторики) / І. Федорович, С. Ковбасюк, В. Ліхачев, М. Буткевич. – К.: ФОП «Борбулевич З.І.», 2011. – 76 с.

10.Злочини на ґрунті ненависті в Україні.– Харків: Права людини, 2012 р. – 272 с.

11.Дорош Л. В. Мотив расової, національної чи релігійної нетерпимості як кваліфікуюча ознака злочинів проти життя і здоров'я особи / Л.В. Дорош// Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В.Я. Тацій; редкол. Тацій [та ін.] . – Х.: Нац. юрид. акад. України. – 2011. – №2. – С. 163–173

12.Нікітін Ю.В Протидія злочинності в системі забезпечення внутрішньої безпеки українського суспільства: Монографія. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2009.-373 с.

Нікітіна Ірина Всеволодівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Національного університету харчових
технологій

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСВА

На думку кримінологів, психологів, соціологів особистість злочинця – основна і найважливіша ланка всього механізму злочинної поведінки, оскільки саме особистість злочинця є носієм причин її вчинення. Детермінанти, що породжують таку її поведінку, і повинні бути безпосереднім об'єктом запобіжного впливу. Тому проблема особистості злочинця є ключовою і, водночас, найбільш складною проблемою кримінології. Злочинець – це особа, яка вчинила злочин, який передбачений Кримінальним кодексом (КК) і визнана винною в результаті судового слідства. Злочинна поведінка зумовлена взаємодією особистості з соціальним середовищем. Ця поведінка антисоціальна, коли вона протирічить нормальному функціонуванню суспільних відносин. Разом з тим, політичні, соціально-економічні, духовні сторони суспільства чинять зовнішній вплив на формування механізму злочину, а психічні особливості формують механізм злочину з середини. Важливо зазначити, що будь-які соціальні, тобто зовнішні, умови проявляються в злочині, переломлюючись через особистість, тобто через її внутрішній зміст. Таким чином, особистість злочинця не просто відображає зовнішні умови життєдіяльності, але є активною стороною взаємодії з тим чи іншим середовищем, тоб-то тим середовищем, яке існує на даний момент в данному суспільстві (суспільні відносини, правова політика, правова культура, пропаганда, ідеологія,

соціально-економічний стан тощо).

Таким чином, *особистість злочинця* можна визначити як особистість особи, яка вчинила суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), що передбачене КК під загрозою кримінального покарання. З огляду на викладене академік В. Н. Кудрявцев вважає, що можна визначити особистість злочинця як особистість людини, що вчинила злочин унаслідок властивих їй психологічних особливостей, антигромадських поглядів, негативного відношення до моральних цінностей та вибору суспільно небезпечного шляху для задоволення своїх потреб або не проявлення необхідної активності в запобіганні негативного результату [1, с. 126].

Поряд з цим, криміналізація особи має деякі особливості у випадках наявності у людини фізичних чи психічних особливостей, що впливають на її поведінку, в тому числі злочинну, полегшуючи, а іноді й стимулюючи вчинення злочину. Психічні розлади як вродженого, так і набутого характеру (недоумство, різного роду психопатії, алкоголізм, наркоманія тощо) можуть сприяти криміналізації особи, особливо в напрямку насильницької злочинності.

Беручи це до уваги, потрібно наголосити, що українське суспільство переживає сьогодні різкого роду трансформації, особливо важливо, що запускаються механізми, здатні утримувати в єдності частини соціального життя, що розпадаються. Принцип перспективності та наступності соціального життя перш за все застосовує єднальні механізми на протидію руйнівній дії відцентрованих сил у суспільстві. Руйнування його реалізації призводить до того, що соціум стає менш прозорим та хаотично розвивається. Ослабляється почуття соціальної реальності за умов зіткнення з явищами, що загрожують зламом звичних уявлень про життя. Такі події як війна, смерть рідних та побратимів, що загинули на сході України, хвороба, інвалідність і злиденність, голод, холод, безробіття вриваються в повсякденне життя людей.

Це свідчить про те, що нагально потрібно реформувати нинішню соціальну ситуацію. Сьогодні повністю відсутні принципово нові ідеї, здатні бути каталізатором розвитку суспільної свідомості. Відсутні вони і щодо нової соціальної творчості та продукування нових соціально об'єднуючих все суспільство принципів і дій, як єдине ціле. Це призводить до ціннісного вакууму, коли соціальна критика зруйнувала систему попередніх цінностей та ідеалів, але не протиставила їй нові. Порушено динаміку «безперебійності суспільного життя», що глибоко руйнує принципи, норми й зразки соціальної поведінки. Наслідком стає переживання соціальної втрати, відсутності, зростання загроз безпеці людини, не забезпечення права на самозахисту.

Разом з тим, як свідчать дослідження соціологів, сьогодні українське суспільство стає більш відкритим у загальноцивілізаційному сенсі. Стратегія та тактика євроінтеграції у різних царинах соціального життя запускає процеси глобалізації, що реалізують процеси формування

соціопланетарної реальності, яка має принципово нові якості. Глобалізація призводить, з одного боку, до зростання цілісності людства, його взаємозалежності та інтерактивної комунікації як у реальному, так і у віртуальному світах. З іншого – збільшується небезпека глобальних проблем і ризиків. Склалася тенденція глобальної експансії (долання кордонів між державами та буттям їх народів) з боку найбільш розвинених країн – «енергетичних лідерів». В середині держави зростання злочинних проявів у сфері кіберзлочинності, захоплення заручників, посягання на інформаційну безпеку держави, корупційні правопорушення, загострення міжнаціональних, релігійних та інших конфліктів. Процеси криміналізації суспільних відносин невинно зростають. Також збільшується рівень незаконної міграції населення, ««експорт» злочинності» в європейські країни з арабських та Східних країн, участь у міжнародному тероризмі, з'явилися військові найманці, приватні військові угруповання зі збоченою ментальністю (екстремістською, терористичною, релігійного фанатизму тощо). Різноманітні складові глобалізації: економіко-фінансові, соціокультурні, екологічні, спортивні взаємозв'язки також стають криміналізовані. Фактично криміногенність перевищує антикримінальні можливості міжнародних і національних правоохоронних служб.

Таким чином, можна наголосити, що вище зазначене призводить до інтенсивного зростання злочинності та трансформації особистості злочинця.

Одним із запобіжних напрямків запобігання негативного впливу криміногенного оточення на особистість можуть стати легальні, організовані форми колективного протесту, «вигідні» кожному окремо й суспільству загалом. Такі механізми декриміналізації суспільства варто легітимізувати в Україні, розуміючи їхню своєчасність і важливість. Альтернативою цьому є розпорошені, численні акції агресивного неконтрольованого насильства, від якого у суспільстві ніхто не застрахований.

Виникнення й поширення різних форм злочинності становить серйозну небезпеку для українського суспільства. Особливо непокоїть терпимість та байдужість населення до чисельних злочинів. Така байдужість – від безпорадності, від усвідомлення марності протесту, від переконання у недоторканості влади. Конфліктний потенціал соціальної напруженості зміщується з макрорівня на мікрорівень. Індивід шукає такі форми соціального протесту і конфлікту, які б допомогли йому адаптуватися до наявних умов життя, розширювали можливості виживання. Такою поведінкою громадяни захищають себе самі, «спираючись не так на не діючі закони, як на досить дієве беззаконня» [2, с.28; 3, 134-139].

Беручи це до уваги потрібно більш ширше використовувати громадськість та громадян у заходах щодо запобігання порушень законодавства та корупції.

Список використаних джерел:

- 1.Кримінологія: Учебник / Под. ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрист, 1999. С. 126.
- 2.Головаха Є. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. К., 1997. С. 27.
- 3.Кримінологія : підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та доповн. – Харків : Право, 2018. 416 с.

Олійник Наталя Леонідівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПЗ-18-2

Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри

кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ В РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Міжнародне кримінальне право неможливо уявити без відповідних договорів, що закріплюють норми, якими має керуватися міжнародне співтовариство. Формування цієї галузі почалося з моменту розроблення принципів, які були закладені в Статуті Нюрнберзького трибуналу, а в подальшому закріплені Статутом Організації Об'єднаних Націй.

Статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) є найбільш повним джерелом міжнародного кримінального права, в преамбулі якого підтверджуються принципи, перераховані в Статуті ООН. МКС почав працювати у 2002 році, і, незважаючи на короткий строк діяльності, вже показав свою ефективність у кількох справах.

Стаття 5 (1) (d) говорить, що Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію над усіма серйозними міжнародними злочинами. Римський Статут (далі – РС) Міжнародного кримінального суду спрямований на зміцнення верховенства права в міжнародних відносинах, вимагаючи від осіб, які порушили обов'язки щодо міжнародного співтовариства, постати перед незалежною міжнародною судовою установою та понести відповідальність за свої вчинки [1].

Відносно злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС є геноцид,

злочини проти людяності, воєнні та інші злочини, що діють на основі існуючих міжнародних договорів: Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 року, Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання від 10 грудня 1984 року і інші міжнародні акти. Відповідно до норм, закріплених в цих конвенціях, держави зобов'язані здійснювати кримінальне переслідування осіб, які вчинили міжнародні злочини.

Необхідно зазначити, що стосовно держави, яка не є учасницею РС, Суд не може здійснювати свою юрисдикцію за будь яким злочином, здійсненим громадянами цієї держави або на його території. Отже, визначення, затверджене резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН є похідним від наявних джерел. Визначення, закріплене РС, навпаки, вимагає від держави дій або участі в процесі звинувачення окремих фізичних осіб, винних за злочин.

Незважаючи на всі колізії, які виникають між положеннями Римського Статуту МКС і нормами національного законодавства України та низки інших держав, необхідно звернути увагу на важливий момент, що стосується самої діяльності МКС та його специфіки. Варто зазначити, що у межах кримінальної відповідальності за злочини, вчинені окремими фізичними особами, шляхом порівняльно-правового аналізу, Суд розвинув своєрідну концепцію колективної перевірки за злочини, яка дуже вдало висловлює характерні риси системної міжнародної злочинності. Нормотворча діяльність МКС має вплив на роботу інших міжнародних кримінальних трибуналів та національних судів.

Незважаючи на виникаючі колізії норм національного кримінального законодавства і положень Статуту МКС, сама процедура реалізації справ є ефективним правовим інструментом, спрямованим на підтримку міжнародного миру та безпеки. Спільна діяльність МКС і Ради Безпеки ООН дозволяє здійснювати розгляд у справах про міжнародні злочини і вживати ефективних заходів із протидії таким злочинам. Будучи ключовим компонентом системи міжнародної кримінальної юстиції, МКС є одним із найзначніших інститутів міжнародного кримінального права, що постійно розвивається та певною мірою впливає на закономірності в розвитку механізмів розслідування міжнародних злочинів і захисту прав людини на міжнародному та національному рівнях.

Вітчизняна правова наука досі не дала відповіді на низку питань, серед яких: можливі шляхи імплементації РС до національного законодавства України. У рамках цього дослідження ми ставимо за мету дослідити питання реальної взаємодії України та МКС.

У квітні 2014 року Україна передала під юрисдикцію Суду події, що відбувались в нашій державі у листопаді-грудні 2013 року та січні-лютому 2014 року. Відразу особливої актуальності набули низка питань: про

сумісність РС з конституційним законодавством України, про принципи формування та функціонування МКС, про порядок і підстави порушення судової процедури, про межі юрисдикції Суду, про основні принципи, якими керується Суд при прийнятті рішень. Україні, яка наразі не в змозі здійснювати справедливе і неупереджене судочинство щодо своїх колишніх високопосадовців, доцільно було б ратифікувати РС.

Проте ратифікація потребує ретельного вивчення цього та інших документів Суду та зіставлення їх з національним законодавством, зокрема і в тому, що стосується основних засад притягнення до кримінальної відповідальності – принципів міжнародного та національного кримінального права.

Уряд України відповідно до статті 12 (3) РС зробив дві заяви про визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо злочинів на українській території.

Отже, співробітництво між Україною та МКС потребує зміцнення на національному рівні. Уряд України підготував проект закону, який містить усі необхідні зміни до КПК та КК України, але, на жаль, він був заблокований Комітетом Верховної Ради з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

Прийняття ВРУ проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом», реєстр. № 7179 (далі – законопроект № 7179) [2], який покликаний створити належне правове підґрунтя для міжнародного співробітництва України з МКС. Перешкодою для цього є системна вада національного законодавства України, яка полягає у відсутності правової регламентації співробітництва з міжнародними судовими установами (не лише з МКС) за відсутності міжнародного договору.

Утім, з настанням 30 червня 2019 року, не було реалізовано жодного із цих варіантів. МКС продовжує здійснювати правосуддя на засадах принципу «комплементарності» в його незмінному вигляді, а ч. 6 ст. 124 Конституції України, як й інші конституційні новели, які привніс з собою Закон України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року (далі – ЗУ № 1401-VIII), не передбачає «інтеграції» МКС у судову систему України.

Насправді, прийнявши ч. 6 ст. 124 Конституції України та відтермінувавши набрання нею чинності, ВРУ створила ще один «бар'єр» на шляху до ратифікації РС, який не є «чутливим» до особливостей юрисдикційного механізму МКС, що свого часу викликали занепокоєння в суддів КСУ. Мотиви такого кроку, напевно, варто шукати в тому, що відповідно до статті 8 Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року [3] Україна взяла на себе зобов'язання ратифікувати та імплементувати РС. Таким чином, доповнення статті 124 Основного Закону спеціальним

положенням про ратифікацію РС засвідчує відданість України зобов'язанням за Угодою про асоціацію, а відтермінування набрання цим положенням чинності слід, очевидно, розглядати як *sui generis* «паузу» у виконанні зазначених зобов'язань з причин, що видалися українській владі вагомими.

На основі викладеного вище, зазначимо, що злочини, що підпадають під юрисдикцію МКС, є загрозою для міжнародного миру та безпеки. Однак в умовах регіональної нестабільності та ускладнення геополітичної обстановки необхідна подальша наукова діяльність із розробки та прийняття міжнародних договорів для вирішення різних практичних питань. Доцільно вирішити питання та нарешті визначитись Україні, чи потрібне їй така співпраця з МКС і необхідність ратифікації РС.

Список використаних джерел:

1. Щодо участі України в Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1471>.
2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» № 7179 від 05.10.2017 (Верховна Рада України) URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62671&pf35401=435624>
3. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part (adopted 27 June 2014, entered into force 01 September 2017). URL: http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.161.01.0003.01.ENG.

Онофрей Владислава Сергіївна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБК-18-6 ННІ права
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ ОКРЕМИМ КАТЕГОРІЯМ ПІДСУДНИХ

Побудова системи покарань напряду залежить від матеріального та духовного життя суспільства, менталітету народу, а також від факторів, під впливом яких перебуває держава. Сьогодні Україна перебуває під впливом

економічної кризи, перебудови політичного життя, воєнного конфлікту на Сході, реформуванні законодавства, а також підвищення рівня злочинності та зниження життєвого рівня людей. Істотне значення для правого регулювання злочинних діянь, що вчиняються в суспільстві, та підтримання безпеки має призначення покарання за певні злочинні діяння. Щоб досягнути даної мети, покарання має бути законним, обґрунтованим, а також обов'язково персоналізованим. Процес призначення покарання має відповідати всім вимогам правозастосування як різновиду індивідуального правого регулювання [3, с.103]. Спеціальні правила призначення покарання є частиною всієї системи покарань, тому вони мають розглядатися доцільно до системи, а не відокремлено.

Розробкою та дослідженням даного питання займалися ряд науковців, а саме: В. І. Антипов, М.Г. Арманова, Л. В. Багрій-Шахматов, В.О. Глушкова, С.І. Дементьєва, О.М. Дудорова, Н. Ф. Кузнєцова, В. Т. Маляренко, В.О. Меркулова, Є.О. Мірошніченко, В.О. Навроцький, А.А. Стрижевська, В. М. Трубников, О. І. Фролов, М.І. Хавронюк, С. С. Яценко та ін.

Відповідно до положень теорії кримінального права України, система покарань – це встановлений у кримінальному законі вичерпний, загальнообов'язковий перелік визначених за змістом видів покарань, що характеризуються внутрішньою єдністю та узгодженістю [4,с.191]. У чинному кримінальному законодавстві міститься ряд положень, які забороняють суду застосування певних видів покарань до тих чи інших категорій винних (ч. 3 ст. 43, ч. 4 ст. 49, ч. 3 ст. 56, ч. 2 ст. 57, ст. 58, ч. 3 ст. 60, ч. 3 ст. 61, ч. 2 ст. 62, ч. 2 ст. 64, ч. 1 і 2 ст. 98, ч. 1 ст. 99, ч. 1 ст. 100, ст. 101, ч. 2 ст. 102 Кримінального кодексу України). Існування даних положень в Кримінальному Кодексі України не є чимось новим або незвичним, оскільки в українському та міжнародному законодавствах завжди приділялась увага обставинам, які виключають або переносять застосування певних видів покарання. Також кількість обставин, що виключають кримінальну відповідальність, поступово збільшується в українському законодавстві та законодавствах більшості країн, що нерозривно пов'язано з процесами гуманізації кримінального законодавства.

Не досконалість кримінального законодавства, що встановлює обставини, які виключають те чи інше покарання, а також системна неузгодженість між даними статтями, призвела до того, що в Кримінальному Кодексі існують санкції, що не допускають застосування жодного покарання щодо певних категорій винних осіб.

Наприклад, за чинним Кримінальним Кодексом до жінок, які мають дітей віком від 7 до 14 років не може бути застосоване покарання у виді обмеження волі. Оскільки у Особливій частині КК України є три норми, санкції яких передбачають лише цей вид основного покарання без інших альтернатив, то вище зазначені жінки можуть займатися забороненими видами господарської діяльності (ч. 2 ст. 203), гральним бізнесом (ч. 2 ст. 203-2), а також виготовляти з метою збуту, збувати чи використовувати

іншим чином підроблені недержавні цінні папери (ч. 1 ст. 224) без страху бути далі покараними [2, с.107, с.108, с.121].

Такі ж злочини безкарно можуть учиняти й жінки, які мають дітей віком до 7 років, і, крім того, погрожувати вбивством (ч. 1 ст. 129), експлуатувати дитину, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці (ч. 1 ст. 150); примушувати жінку чи чоловіка (які від винної матеріально або службово залежні) до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом, якщо таке примушування поєднане з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів (ч. 2 ст. 154), ухилятися від відбування громадських чи виправних робіт (ч. 2 ст. 389), а також порушувати правила адміністративного нагляду (ст. 395) [2, с.70, с.79, с.81, с.220, с. 222]. Це пов'язано з тим, що до жінок, які мають дітей віком до 7 років, не можуть бути застосовані покарання як у виді обмеження волі, так і у виді арешту.

Найбільше в кримінальному законодавстві передбачено статей, за які не може бути покарано вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років. До даної категорії винних осіб не може бути застосоване обмеження волі, а також арешт, громадські роботи, виправні роботи та довічне позбавлення волі. Загалом, в Особливій частині КК України існує близько 20 статей, за які вагітні жінки не будуть нести покарання.

Також половина злочинів, за які не караються вагітні жінки, є безкарними для військовослужбовців та інвалідів I та II груп. До них не можуть бути застосовані такі покарання як обмеження волі, громадські та виправні роботи. Йдеться про злочини, передбачені ст. 128, ч. 2 ст. 164, ч. 2 ст. 165, ч. 2 ст. 203, ч. 2 ст. 203-2, ч. 1 ст. 206, ч.1 ст. 224, ч. 1 ст. 276, ст. 335, ч. 1 ст. 389 КК України.

Отже, враховуючи вищесказане, хотілося б зазначити, що через велику кількість обставин, що виключають кримінальну відповідальність, відсутність альтернативних покарань для певних груп осіб, низький рівень законодавчого опису даних обставин, в діючому Кримінальному Кодексі України не вказані можливості для суду переходу до іншого покарання певних категорій громадян та як наслідок відсутність кримінальної відповідальності за вчинені злочини. Вирішенням даної проблеми може бути внесення змін до КК України, в яких буде передбачено можливість заміни покарання окремим категоріям осіб.

Список використаних джерел:

1. Бабіков О. П. Деякі аспекти кримінальної відповідальності за вчинені правопорушення: співрозмірність вчиненого діяння покаранню / О. П. Бабіков // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х. : Право, 2013. С. 324-328.

2. Кримінальний Кодекс України: станом на 18.10.2019 / Верховна Рада України. Київ: Право, 2019. 264 с.

3. Митрофанов І. Кримінально-правові засоби забезпечення законності та обґрунтованості покарання . *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 102-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2010_1_20. (дата звернення: 23.11.2019)

4. Олійник О. Проблемні питання сучасної системи покарань: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. С. 191-196. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/36.pdf> (дата звернення: 23.11.2019)

5. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. В. Полтавець. К., 2005. 20 с.

Ошийко М. А.

Студентка групи ПБП-18-4
ННІ права Університету ДФС України
Науковий керівник:

Лугіна Н. А.

к. ю. н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології

ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ І РОЗВИТКУ «ГРУП СМЕРТІ» В УКРАЇНІ

У сучасних умовах Інтернет проник майже в усі сфери нашого життя і це не дивно, адже з його використанням ми працюємо, спілкуємось, відпочиваємо та самореалізовуємось. Разом з тим, Інтернет несе в собі й безліч негативних явищ: нові способи впливу, розвиток залежності, нові способи вчинення злочину. Серед новітніх способів вчинення злочину через мережу Інтернет набула розвитку діяльність так званих «груп смерті». Вони являють собою новітні способи доведення до самогубств через своєрідні групи в мережі і розраховані безпосередньо на малолітніх дітей та підлітків. «Групи смерті» несуть в собі неабияку небезпеку, оскільки «викрити» їх діяльність доволі важко, а їх кількість неухильно зростає з кожним днем. Саме тому обрана тема є доволі необхідною та актуальною для розгляду і вивчення.

Тема діяльності «груп смерті» є відносно новою, малодослідженою. Однак серед науковців, які вивчали дану тему у своїх працях, можна назвати: Д. Мрачник, Н. Карвацька, О. Семенда, О. В. Полковено, К. В. Ситник та інші [1, с. 3].

Проаналізувавши дані ЗМІ та наукову літературу, ми дійшли висновку, що дана тема потребує кращого вивчення і дослідження. Стає очевидним, що проблема поширення «груп смерті» потребує залучення фахівців, спеціалістів у різних галузях з метою її комплексного аналізу та вирішення.

«Групи смерті» дійсно являють собою серйозну проблему для сучасного суспільства, оскільки їх діяльність спрямована безпосередньо на молодь, а саме на малолітніх дітей та підлітків. Дані групи почали свій розвиток в інших країнах, але за доволі короткий проміжок часу активізувались в Україні.

Найвищої точки діяльність «груп смерті» в Україні досягла саме у 2017 році, коли про ці групи повідомляли майже всі репортажі ЗМІ. Як дізнаємось із статистики, станом на той час українська кіберполіція виявила 926 «груп самогубств», з яких 600 було заблоковано. Станом на 2017 рік органами поліції було розкрито 35 кримінальних проваджень і встановлено 4 факти суїциду, які безпосередньо пов'язані з діяльністю «груп смерті», в тому числі попереджено більше 10 суїцидальних випадків серед підлітків. На той час глава Нацполіції Князев С. констатував, що внаслідок блокування більшості таких груп, ця проблема майже зникла на сьогоднішній день [2].

Ми вважаємо, що недоцільно говорити про викорінення такої проблеми як «групи смерті», адже їх діяльність поширюється просторами Інтернету з неймовірною швидкістю. Із ЗМІ дізнаємось, що дані групи набувають поширення в різноманітних соціальних мережах і спрямовуються на все більше коло осіб.

Найбільшого поширення у 2017 році набула група «синій кит», яка зацікавлювала своєю таємничістю та містичністю. Група спрямовувала підлітка вступити в гру, яка складалася із 50 завдань, а останнє являло собою вчинення самогубства.

У той час як група «синій кит» стала менш поширеною, активності набула нова гра – так звана «Момо». Момо являє собою певного персонажа, комп'ютерну гру і має дещо інші методи, ніж «групи смерті», але так само розрахована на летальні наслідки. Дана гра поширюється переважно у месенджерах та розрахована на дітей молодших класів та підлітків.

Як дізнаємось із ЗМІ, образ Момо вперше з'явився в одній із груп на просторах інтернету 30 червня 2018 року. Висловлюють припущення, що дана гра зародилась у Мексиці, оскільки ця країна першою заявила про небезпеку такої гри. Гра Момо з'явилась через прохання невідомого користувача передзвонити, оскільки він потребує допомоги. Таким чином, образ Момо стрімко поширився по світу. Згодом на різноманітних сайтах публікувалася інформація про поширення так званого «інтернет-монстра». Першою жертвою даної гри називають 12-річну дівчинку з Аргентини, яка скоїла самогубство 22 липня 2018 року [3].

Гра Момо є більш жорстокішою, порівняно з іншими видами «груп смерті», оскільки ця гра передбачає реальні погрози та відразу спрямовує до вчинення самогубства. Використовуються більш жорстокіші способи та методи впливу на психіку малолітніх дітей та підлітків, в результаті чого вони переживають емоції жаху, відчаю, що у подальшому може призвести до стану стресу, депресії та до реальної можливості вчинення самогубства [4].

Також просторами ЗМІ шириться інформація, що все більшого розвитку набувають нові види «груп смерті», пов'язані з аніме-персонажами, які зараз серед малолітніх дітей та підлітків є доволі популярними. Дані групи також функціонують та використовують ті ж методи, що і початкові «групи смерті», впливаючи на психіку підлітка та встановлюючи психологічний контроль, змушуючи вчинити самогубство. Стає очевидним, що нині стоїть реальна проблема, подолати яку є доволі складним завданням і потребує залучення держави, провідних фахівців та спеціалістів.

Отже, можна дійти висновку, що «групи смерті» створюють реальну загрозу та є своєрідним викликом для сучасного суспільства. Найактивніше «групи смерті» проявили себе в Україні у 2017 році, коли почали вчинятися реальні самогубства малолітніми дітьми та підлітками в результаті їх діяльності. І хоча, на сьогоднішній день дана проблема не постає так гостро і нині не простежується випадків самогубств серед підлітків через діяльність «груп смерті», це не означає, що вони повністю зникли із інтернет простору. Навпаки, з кожним днем ми спостерігаємо інформацію щодо створення нових видів «груп смерті», їх аналогів з використанням нових способів впливу, але з спрямованістю на ту ж мету.

Список використаних джерел:

1. Веприцький Р. С., Гладкова Є. О. Групи смерті: що це таке і як уберегти дитину: наук.-метод. рекомендації. Харків, 2017. 15 с.
2. Найуразливіші для "груп смерті" - підлітки у віці 13-17 років. УНІАН: веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/health/country/1801092-nayurazlivishi-dlya-grup-smerti-pidlitki-u-vitsi-13-17-rokiv.html> (дата звернення: 17.12.2019).
4. Як захистити підлітка від популярної страшилки Момо. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/nu-scho-pograyemo-yak-zahistiti-pidlitka-vid-populyarnoyi-strashilki-momo.html> (дата звернення: 17.12.2019).
5. Моторошна гра Момо в Україні. Підліткам і родинам загрожують загадкові дзвінки і повідомлення. URL: <https://tsn.ua/svit/motoroshna-gra-momo-v-ukrayini-pidlitkam-i-rodinam-zagrozhuyut-zagadkovi-dzvinki-i-povidomlennya-1210677.html> (дата звернення: 17.12.2019).

Перетятко Віталій Сергійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьов Іван Григорович
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ. 368 КК УКРАЇНИ

Недосконалість чинного кримінального законодавства зумовлює потребу в ґрунтовному аналізі положень ст. 368, адже наявний стан законодавства, яке регламентує відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, призводить до суттєвих проблем правозастосування.

Реформи антикорупційного законодавства в Україні зумовили зміни у формулюванні назви та викладі диспозиції цієї норми. Так, у початковій редакції Кримінального кодексу України (далі – КК України) вона мала назву «Одержання хабаря», а нині – «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». Зокрема зміна назви пов'язана з розширенням об'єктивної сторони. Безумовно, з'ясування дискусійних питань кваліфікації злочину, передбаченого ст. 368 КК України, за ознаками об'єктивної сторони допоможе виявити переваги та недоліки досліджуваної законодавчої конструкції. Необхідність такого дослідження зумовлена і тим, що від його вирішення залежатиме однозначність та обґрунтованість правозастосовної практики в частині кваліфікації злочинної діяльності.

Такі дослідники, як Р. Томма, В. Варивода, Є. Найдьон, О. Бутович, В. Валле, П. Андрушко, О. Асніс, О. Бантишев, М. Буроменський, В. Волженкін, О. Дудоров, І. Даньшин, В. Ємельянов, М. Коржанський, В. Лукомський, С. Шалгунова, М. Мельник, Д. Крупко, Д. Михайленко, І. Томчук та ін. досліджували окремі аспекти корупції, а також здійснювали кримінально-правову характеристику злочинів, пов'язаних із прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовими особами.

У літературі прийняття пропозиції надати неправомірну вигоду розглядають як згоду службової особи з приводу наміру на передачу або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища і може бути здійснене в будь-якій формі (усній, письмовій, SMS-повідомленням тощо).

Крім того, вказується, що зміст цієї форми фактично обмежується лише тим, що службова особа схвалює (не заперечує) намір того, хто прагне у майбутньому передати їй неправомірну вигоду. Тож доцільно з'ясувати питання, що вважати неправомірною вигодою, як її оцінювати й які санкції застосовувати? Характеристику цього складу злочину, як і будь-якого злочину, традиційно розпочинають з аналізу об'єкта злочину. Одні науковці вважають, що об'єктом злочину, передбаченого ст. 368 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують правильну (нормальну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій, а також їх службових осіб, в частині їх непідкупності та фінансування виключно у порядку, встановленому законодавством» [1].

Під правильною діяльністю розуміється діяльність цих органів лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Цікаво визначає родовий об'єкт службових злочинів (який є характерним і для злочину, передбаченого ст. 368 КК України) В. Тацій, котрий зазначає, що у розділі XVII Особливої частини КК України встановлена кримінальна відповідальність за злочини, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в органах державної влади, місцевого самоврядування, а також в юридичних особах і публічного, і приватного права. Ці діяння належать до так званих загальних видів службових злочинів, безпосереднім об'єктом кожного з яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, а також в окремих юридичних особах публічного та приватного права [2, с. 524].

О. Узунува й Є. Артёмов у своїй науковій статті зазначають, що об'єктом злочину, передбаченого ст. 368 КК України, потрібно вважати три групи суспільних відносин: 1) безпосереднім обов'язковим об'єктом – авторитет органів державної влади й їх посадових осіб, які належно здійснюють функції держави у зв'язку із посадою та пов'язаною із нею законною винагородою, а не за додаткові незаконні переваги; 2) безпосереднім факультативним об'єктом – авторитет органів державної влади, який стосується прийняття ними законних рішень; 3) безпосереднім факультативним об'єктом – права третіх осіб, що були порушені внаслідок прийняття.

Якщо об'єкт злочину є суспільними відносинами, то предмет злочину – об'єктом матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи конкретного складу злочину. В примітці до ст. 364-1 КК України визначено, що неправомірною вигодою є грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Аналогічна норма закріплена й у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції». Є. Найдьон зазначає, що

неправомірна вигода – родове поняття, яке охоплює склад злочину, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою [3, с. 123].

Неправомірна вигода може мати матеріальний чи нематеріальний характер. Важливо, щоб річ, яка передається як неправомірна вигода, мала відповідне значення для особи, яка її одержує. Стосовно надання переваг, пільг або послуг можна зазначити, що визнання переваг, послуг або пільг майновими здійснюється за умови, що вони надаються безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, але підлягають оплаті [5].

Правозастосовча практика засвідчує, що насамперед предметом злочину, передбаченого ст. 368 КК України, є: 1) майно, зокрема вилучене з вільного обігу (гроші, цінності й інші речі); 2) право на майно (документи, що надають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань, тощо); 3) будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних або туристичних путівок, проведення будівельних чи ремонтних робіт та ін.). У примітці до ст. 368 КК України визначено значний, великий та особливо великий розмір неправомірної вигоди. Зокрема неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі – така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [4].

Тобто законодавчо закріплено розмір неправомірної вигоди, який є кваліфікованим та особливо кваліфікованим складом цього злочину (передбачений чч. 2–4 ст. 368 КК України), проте у ч. 1 цієї статті немає жодних вказівок на мінімальний розмір неправомірної вигоди, тому кваліфікація вчиненого за ч. 1 ст. 368 КК України здійснюється відповідно до конкретних обставин кримінального провадження. У зв'язку з цією законодавчою прогалиною чимало науковців пропонують доповнити примітку ст. 368 КК України мінімальним розміром неправомірної вигоди, адже від розміру неправомірної вигоди залежатиме кваліфікація протиправного діяння як злочину. По-перше, вважаю, що правильно було б розділити розміри неправомірної вигоди від мінімального до максимального і, відповідно до цього, розробити систему санкцій і покарань. Не може існувати у сучасній європейській державі таке поняття, як відсутність мінімального розміру неправомірної вигоди, оскільки це є прямим порушенням прав громадян України, адже державні службовці, які отримували неправомірну вигоду в особливо великих розмірах, можуть отримувати покарання рівноцінно до покарань державних службовців, які отримали набагато нижчу неправомірну вигоду. Мінімальним розміром вважаю потрібно встановити 100 гривень, оскільки це максимально низька

сума, яку можуть використати для корупційних дій. Стосовно максимуму, то вважаю, що його не потрібно якось закріплювати.

Список використаних джерел:

1. Валле В. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини в Україні. URL: https://issuu.com/duh-i-litera/docs/koruptcia_extract
2. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., перероб. і допов. Х.: Право, 2010. 608 с.
3. Артёмов Є., Узунува О. Аналіз статті 368 Кримінального кодексу України на відповідність вимогам юридичної техніки, гуманності й верховенства права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 1 (80). С. 141–150.

Перетятко Віталій Сергійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьов Іван Григорович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ

Боротьба з корупцією в Україні є однією з основних вимог Європейського співтовариства на шляху одержання членства, як один із найвагоміших факторів, що впливає на рівень добробуту населення. В свою чергу успішна боротьба з корупцією можлива лише за умов адаптації законодавства України до законодавства ЄС з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього.

Корупція є однією з найбільш серйозних перешкод для побудови відносин у сфері державного управління, оскільки виводить їх за межі правового поля, руйнує їхній механізм зсередини, чим значно знижує ефективність діяльності органів державної влади щодо виконання обов'язків перед громадянським суспільством. Масштаби поширення корупції сягли рівня (за даними міжнародної організації «TransparencyInternational», залежно від індексу сприйняття корупції, Україна в 2015 році посіла 142 місце зі 175 позицій), що загрожує національній безпеці України. Вона

підриває довіру населення до інститутів влади всередині країни, а також шкодить міжнародному іміджу Української держави та реалізації програми Європейської інтеграції [1, с. 112].

Одним із найважливіших сьогоденних завдань кримінального права України є забезпечення ефективної протидії корупційним проявам, у тому числі шляхом вдосконалення норм закону про кримінальну відповідальність. На виконання таких завдань вітчизняний законодавець ратифікував низку міжнародно-правових документів та імплементував їх положення у національне кримінальне законодавство. На думку міжнародних і вітчизняних фахівців, реалізація положень цих нормативних актів у практичній діяльності в Україні здатна істотно послабити корупційну складову в країні, поновити в нашій державі дієвість принципу верховенства права, підвищити рівень довіри громадян до діяльності представників всіх гілок влади[2].

Кримінальний кодекс 2001 року передбачав кримінальну відповідальність за одержання, дачу, пропозицію та провокацію хабара. Законодавчого визначення поняття «хабар» завсёй період боротьби в Україні з хабарництвом так і не з'явилося. Тому для з'ясування сутності цієї категорії необхідно було звертатись до судового роз'яснення, відповідно до якого хабарем є майно (гроші, цінності та інші речі), право на нього (документи, що надають правоотримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних або ремонтних робіт тощо). Тобто існувала нагальна необхідність усунути бланкетність статті 368 КК України шляхом чіткого окреслення безпосередньо у диспозиції цієї статті сутності поняття «хабар». Однак законодавець, не вирішивши цю проблему, почав, у зв'язку з ратифікацією Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Конвенції проти корупції, розв'язувати іншу (вводити у текст кримінального закону поняття «неправомірна вигода»), що стало основою для чисельних незручностей та помилок у правозастосуванні, адже бажання гармонізувати законодавство (введення поняття «неправомірна вигода») та зберегти традиційні терміни (хабар), призвело до того, що хабар повністю поглинався неправомірною вигодою [3].

За результатами другого раунду оцінювання щодо виконання Україною міжнародних рекомендацій GRECO рекомендувала визначити в кримінальному законі поняття «хабар», яке повинно також включати неправомірні переваги нематеріального характеру.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [4] такий усталений та звичний для правозастосовної практики нашої держави предмет злочину, як «хабар», було змінено на новий для науки

кримінального права України та міжнародного кримінального права термін «неправомірна вигода», що й до цього часу є вельми дискусійним.

Незважаючи на те, що запроваджена законодавцем імплементація норм міжнародно-правових конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство, як свідчить судова практика, на сьогодні не привела до очікуваних результатів, новели закону про кримінальну відповідальність потребують ґрунтовних наукових досліджень, перегляду усталених в науці кримінального права поглядів та напрацювання практичних рекомендацій для правозастосовних органів. Це повною мірою стосується й внесення змін до закону України про кримінальну відповідальність стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України[2].

Отже, імплементація положень міжнародно-правових документів у національне кримінальне законодавство виступає лише однією важливою складовою, що здатна істотно послабити корупційну складову в країні, проте лише вдосконалення правової бази не дає достатні результати у боротьбі з корупцією. Важливою складовою виступає формування належної правосвідомості особи, суспільство повинне усвідомлювати свою власну роль в корупції і свою потенційну роль в боротьбі з цим явищем.

Список використаних джерел:

1.Берднікова К. В. Особливості нового антикорупційного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення встановлених законодавством обмежень щодо одержання подарунків. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 1 (11). С. 111-119.

2.План дій з лібералізації візового режиму Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/file/text/16/f401732n5.pdf> (28.04.2014).

6.Бондаренко О. С. Історичний аспект формування поняття «неправомірна вигода». *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 2.

7.Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 18.04.2013 р. № 222-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-18> (28.04.2014).

**Погодін Олексій Сергійович,
Лук'янчук Євгеній Олексійович,**
курсанти взводу ПМПФ-17-1
Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Богатирьова Ольга Іванівна,
д.ю.н., с.н.с., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Корупція продовжує становити загрозу не лише в Україні, а й в інших державах. Соціологічні дослідження проведені українськими й міжнародними інституціями вказують, що громадяни України першочерговими проблемами називають невисокий рівень соціальної захищеності, низький рівень заробітної плати серед яких постає проблема корупції в виконавчій та судовій гілках влади. Більшість політиків, посадових осіб, бізнесменів та пересічних громадян засуджують прояви корупції, а потрапляючи у ситуацію, коли за допомогою корупційних дій можуть вирішити власні проблеми, виправдовуються тим, що в державі існує система корупції, яку вони не в змозі змінити.

Таким чином, проблема протидії корупції в Україні сьогодні актуальна як ніколи. Існує нагальна необхідність непримиренної боротьби з цією «хворобою суспільства» [1, с.1].

Дана проблема є найнебезпечнішою загрозою як для економічної так і для національної безпеки держави в цілому, яку необхідно подолати. Це призводить до того, що на міжнародній арені Україна має репутацію однієї із найкорумпованіших країн.

Так, у 2018 році було проведено дослідження незалежною громадською організацією «Transparency International», яке засвідчило, що Україна покращила свої показники з цього питання. Серед 180 країн найменш враженими корупцією є Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Білорусь, Молдова та ін. У свою чергу Україна посіла 120 місце за показником Індексу сприйняття корупції [2].

Сьогодні корупція є досить серйозною проблемою, яка підриває авторитет органів державної влади і виступає однією з основних причин недовіри громадського суспільства до державних органів. Ситуація, що склалася спричинена в першу чергу тим, що не зважаючи на законодавчу активність у сфері протидії корупції дієві результати відсутні.

Так, 12 січня 2015 р. було затверджено стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», якою визначено цілі та показники їх досягнення, а також напрями та пріоритети розвитку країни.

Метою реформ визнано досягнення європейських стандартів життя та гідного місця України у світі, Стратегія сталого розвитку передбачає 62 реформи. З них пріоритетними визначено вісім реформ і дві програми. Окреслено 25 ключових показників успішності розвитку країни. Пріоритетними визнано реформування системи національної безпеки й оборони, оновлення влади, здійснення антикорупційної, податкової та судової реформ, децентралізацію державного управління, дерегуляцію та розвиток підприємництва, реформування сфери охорони здоров'я та правоохоронної системи [3].

Проаналізуємо досвід країн, які досягли успіху в цій сфері.

В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Здійснюється він урядовими організаціями та спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, який володіє незалежністю від міністерства і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації викривають можливі корупційні осередки, а в разі їх викриття – повідомляють органи розслідування.

Високі стандарти громадської поведінки у Великобританії є результатом політичних і законодавчих заходів, моральних змін та ефективності соціального контролю за державними службовцями. Дана країна має найдавніші традиції боротьби з корупцією. Систему антикорупційних механізмів врегульовано на законодавчому рівні. Перший закон про протидію корупції в державних органах було прийнято в 1889 р., закони про попередження корупції – у 1906 і 1916 роках. Ці акти були реакцією суспільства на поширення цього соціально-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, зазначені закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинність [5].

Основою боротьби з корупцією в Німеччині є завдання щодо знищення матеріальної, передусім фінансової бази злочинних угруповань. Досягається це двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) та створенням належної правової бази для унеможливлення відмивання «брудних» грошей. Особливо слід зауважити на обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про грошові операції розміром понад 20 тис. німецьких марок за умов, що цю інформацію буде використано суто для розслідування.

Досить цікавим є механізм боротьби з корупцією, який запроваджений у Нідерландах. Уряд цієї країни спрямував антикорупційні заходи саме на діяльність державних органів при цьому приділивши особливу увагу судовим органам. Саме у цій країні підтвердилась дієвість запровадження інституту добровільних інформаторів. Зазначене, в свою чергу, може свідчити про стійку громадянську позицію населення Нідерландів. У деякій мірі

громадянське суспільство взяло на себе обов'язок викорінення корупції чим і посприяло зниженню її рівня.

Вибір Україною курсу на інтеграцію в Європу, транснаціональний характер корупції зумовлюють необхідність укладання країною низки угод про оперативне співробітництво з міжнародними спеціалізованими поліцейськими інституціями [6]. Така потреба виникла як результат необхідності у створенні дієвого механізму усунення наслідків системної корупції, яка прогресує в Україні останніми роками. Наслідком цього є повернення в Україну майна та коштів, набутих незаконним способом.

Проаналізований зарубіжний досвід у сфері протидії корупції свідчить те, що позбутися цього явища не може жодна країна, але суттєво знизити його рівень реально. За кордоном антикорупційне законодавство передбачає використання всіх правових засобів боротьби на попередження.

Отже, для зниження рівня корупції в Україні потрібно привести: національне антикорупційне законодавство у відповідність з міжнародно-правовими стандартами; щодо процедури притягнення до відповідальності за вчинення корупційних діянь осіб з особливим правовим статусом встановити окрему норму; поділити корупційні дії на види за ступенем суспільної небезпечності та закріпити це законодавчо; створити ефективний нагляд за діяльністю представників державної влади, наприклад, як за кордоном існує інститут добровільних інформаторів за винагороду.

І взагалі Глава держави, як Гарант Конституції, має здійснювати постійний моніторинг ефективності антикорупційної боротьби та за необхідності притягувати до відповідальності осіб, що порушують антикорупційне законодавство або не виконують покладені на них функції. Окрім того, глава держави та його оточення на власному прикладі повинні демонструвати взірець нетерпимості до корупційних проявів.

Список використаних джерел

1.Павленко С. О. Международное законодательство по борьбе с коррупцией: проблемы его применения в Украине. *Право и политика* : науч.-метод. журн. 2013. № 2. С. 193–198 (дата звернення 02.12.2019);

2.Індекс корупції 2018 Transparency International Україна. URL. <https://ti-ukraine.org/research/index-spryynyattyakoruptsiyi-2018/> (дата звернення 2.12.2019);

3.Глава держави затвердив Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» Офіційне інтернетпредставництво Президента України. URL. <http://www.president.gov.ua/news/32046.html> (дата звернення 02.12.2019);

4.Борьба с коррупцией: что нужно знать каждому (Инфографика) Institute of world policy. URL. <http://iwp.org.ua/ukr/public/1022.html> (02.12.2019);

8.Стефанчук Р. Чи існує в Україні правова політика URL. <http://blogs.korrespondent.net/blog> (02.12.2019);

9.Онашко А. В. Використання можливостей міжнародного оперативного співробітництва з метою ефективного розслідування фактів системної корупції в інститутах державної влади. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали наук.-практ. семінару (Харків, 17 жовт. 2014 р.) редкол.: С. Є. Кучерина, В. В. Федосєєв та ін. Х. : Право, 2014. Вип. 6. С. 209–213 (02.12.2019).

Пушня Тимур Васильович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПЗ-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України
Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТА БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

На наш погляд в першу чергу має бути розглянуто сутність понять «комерційна таємниця», «банківська таємниця», «кримінальна відповідальність». Визначити різницю між комерційною та банківською таємницею, розглянути суб'єктів злочинів, передбачених ст. 231 і 232 КК України, а також дії, за які особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності.

Категорія «таємниця» виникла в стародавніх державах, про що свідчать перші джерела права Стародавнього Єгипту, що закріплюють смертну кару за зраду, розголошення державної таємниці та інші тяжкі злочини. На протязі розвитку як самої держави, так і життєдіяльності всього людського організму «таємниця» була невід'ємною їх частиною [4].

Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних наявним обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [7].

Окрім комерційної є банківська таємниця. Це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємин з ним чи третім особам під час надання послуг банку [5].

Поняття комерційної таємниці значно ширше за поняття банківської, оскільки до комерційної таємниці може бути віднесена як конфіденційна інформація окремого клієнта банку (суб'єкта господарських відносин), так і інша конфіденційна інформація щодо його діяльності та фінансового стану, яка стала відомою банку у процесі обслуговування цього клієнта та взаємин з ним.

Згідно ст. 231 КК України за умисні дії, які спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, - караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років [3].

За умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також за незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, статтею 231 КК України передбачено покарання у вигляді штрафу від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років [3].

Суб'єктами злочинів, передбачених ст. 231 і 232 КК України, можуть бути:

- керівники чи окремі працівники конкуруючих фірм, організацій, їхніх служб безпеки;
- керівники чи працівники приватних структур, які займаються збором, узагальненням, реалізацією чужих комерційних секретів або виконують замовлення щодо їх отримання;
- працівники фірм, організацій ініціативно за винагороду чи іншу особисту зацікавленість, які видають комерційну таємницю фірми або притягнені для систематичного, цілеспрямованого збору і передачі інформації, що цікавить конкуруючу фірму, організацію [1, с. 190].

Звільнення від кримінальної відповідальності - це врегульована кримінальним і кримінальним процесуальним законодавством відмова держави в особі компетентних органів від засудження особи, яка вчинила злочин, від застосування до неї кримінально-правових засобів примусового характеру.

Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, - карається штрафом від 200 до 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до 2 років, або позбавленням волі на той самий строк.

Умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, - карається штрафом від 500 до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, або обмеженням волі на строк до 3 років, або позбавленням волі на той самий строк.

Отже, суспільна небезпека розголошення інформації, що становить комерційну або банківську таємницю, всупереч волі її власника, полягає в тому, що ці дії утворюють одну з форм несумлінності конкуренції, тягнуть заповідання серйозного збитку економічній дальності комерційних і некомерційних організацій, приватних підприємців, порушують права й законні інтереси громадян, що потребує, на наш погляд, посилити кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Воробей П. А. Суб'єкт незаконного збирання з метою використання, використання та розголошення комерційної або банківської таємниці. Право і суспільство. 2011. № 1. С. 188-193.
2. Зінченко Ю.В. Розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця». Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2013. Вип. 26. С. 261-269.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 2341-III
4. Пермяков М. В. Исторические предпосылки возникновения категории «тайна» [Електронний ресурс]. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/istoricheskie-predposylki-vozniknoveniya-kategorii-tayna.pdf>
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 02.10.19)
6. Прохніцький О. Конфіденційна інформація як предмет злочину. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 10. С. 79-82.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 02.10.19)

Софіїв Сергій Олександрович,
здобувач Університету сучасних знань

Науковий керівник:

Топчій Василь Васильович,
д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
Директор Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗІ ЗВІЛЬНЕННЯМ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ: ТЕОРЕТИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У науці кримінального права та правозастосовній практиці вже накопичено значний досвід застосування норм, що передбачають звільнення особи від кримінальної відповідальності. Проте наявна значна кількість проблем щодо співвідношення інституту звільнення від кримінальної відповідальності із схожими на перший погляд положеннями, які стосуються непрягнення особи до кримінальної відповідальності внаслідок: готування до злочину невеликої тяжкості (ч. 2 ст. 14 КК України), добровільної відмови при незакінченому злочині (ст.ст. 17, 31 КК України), малозначності діяння (ч. 2 ст. 11 КК України), вчинення діяння у стані неосудності (ч. 2 ст. 19 КК України), недосягнення особою віку кримінальної відповідальності (ст. 22 КК України), застосування примусових заходів виховного характеру (ч. 2 ст. 97 КК України), наявності обставин, що виключають злочинність діяння (Розділ VIII Загальної частини КК України), за наявності підстав, передбачених ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК України. Дискусійними залишаються окремі аспекти співвідношення звільнення від кримінальної відповідальності зі звільненням від кримінального покарання (Розділ X Загальної частини КК України). Не можна залишити поза увагою і нововведення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) – кримінальне провадження на підставі угод [1].

Значну увагу вивченню проблем відмежування звільнення від кримінальної відповідальності від інших кримінально-правових інститутів приділено Ю.В. Бауліним, Л.В. Головком, О.О. Дудоровим, О.О. Житним, А.Х. Степанком, В.М. Трубніковим, М.І. Хавронюком та іншими провідними науковцями, однак зазначені питання не втрачають ознак актуальності. Під звільненням від кримінальної відповідальності розуміється здійснювана відповідно до вимог кримінального та кримінально-процесуального законів відмова держави в особі суду від застосування до особи, котра вчинила злочин, передбачених КК України обмежень її певних прав і свобод, яка не тягне за собою кримінально правових наслідків у вигляді судимості. Така відмова проявляється у закритті кримінального провадження постановою суду. Обов'язковими ознаками звільнення від кримінальної відповідальності, виходячи з його визначення, є те, що звільнення від кримінальної

відповідальності може застосовуватися: 1) виключно судом; 2) у формі винесення судом постанови про закриття провадження та звільнення підозрюваного, обвинуваченого від звільнення кримінальної відповідальності; 3) тільки до осудної особи, котра вчинила злочин та досягла віку кримінальної відповідальності; 4) за наявності всіх необхідних підстав та умов звільнення від кримінальної відповідальності. До того ж звільнення від кримінальної відповідальності передбачає повне звільнення від обмежень певних прав та свобод особи та не тягне за собою кримінально правових наслідків. Стимулювання правомірної поведінки можна розглядати в різних розуміннях: як функцію кримінального права, як принцип кримінального права тощо. Стимулювання в широкому розумінні – це важіль управління поведінкою людини. У вузькому ж розумінні стимулювання правомірної поведінки особи, яка вчинила злочин, – це діяльність уповноважених органів, що має свій прояв у заохоченні особи вчиняти позитивні дії (дієво покаятися, відшкодовувати завдану злочином шкоду тощо) чи, навпаки, у застосуванні або обтяженні вже призначеного покарання особі за вчинення негативних дій (вчинення злочину повторно тощо). Серед найпотужніших правових інструментів можна виділити два – покарання та заохочення, що здавна використовує влада. Звільнення від кримінальної відповідальності в різних випадках, визначених КК України, може бути правом чи обов'язком суду. У зв'язку з цим можна стверджувати, що норми про звільнення від кримінальної відповідальності є двох видів: уповноважуючі (наприклад, ст. 47 КК України) і зобов'язуючі (наприклад, ст. 45 КК України). Отже, норми КК України, що передбачають можливість особи бути звільненою від кримінальної відповідальності, є заохочувальними. Таке заохочення відбувається у вигляді спонукання державою активної позитивної діяльності особи після вчинення злочину, наприклад: щирого каяття, активного сприяння розкриттю злочину, відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди, примирення з потерпілим, добровільної видачі наркотичних засобів тощо, а також у вигляді утримання особи від подальшої злочинної поведінки, наприклад, вчинення особою нового злочину або ухилення її від слідства чи суду тощо. У процесі вибору основного критерію для відмежування норм про звільнення від кримінальної відповідальності від схожих на перший погляд, але різних за сутністю кримінально-правових норм, для правильного розуміння сутності обставин, за наявності яких законодавець або взагалі виключає злочинність і караність діяння (тим самим особа не притягується до кримінальної відповідальності), або вважає недоцільним притягнення особи до кримінальної відповідальності (тим самим особа звільняється від кримінальної відповідальності), найважливіше значення має розгляд ознак злочину, які й визначають його поняття [2, с. 29].

До правових підстав непритягнення особи до кримінальної відповідальності належать: готування до злочину невеликої тяжкості (ч. 2 ст. 14 КК України), добровільна відмова при незакінченому злочині (ст. 17 КК

України), малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК), вчинення діяння у стані неосудності (ч. 2 ст. 19 КК України), недосягнення особою віку кримінальної відповідальності (ст. 22 КК України), застосування примусових заходів виховного характеру до осіб, які до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинили суспільно небезпечні діяння, що підпадають під ознаки діянь, передбачених Особливою частиною КК України (ч. 2 ст. 97 КК України), добровільна відмова співучасників (ст. 31 КК України), наявність обставин, що виключають злочинність діяння (Розділ VIII Загальної частини КК України), а також випадки, передбачені ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК України. Отже, ці норми КК України виключають кримінальну караність діяння, яка є обов'язковою ознакою злочину. При наявності всіх цих підстав кримінальне провадження закривається в порядку ч. 1 ст. 284 КПК України. Правовими підставами, які дозволяють звільнити особу, яка вчинила злочин, від кримінальної відповідальності, є: 1) дієве каяття (ст. 45 КК України); 2) примирення з потерпілим (ст. 46 КК України); 3) передача особи на поруки (ст. 47 КК України); 4) зміна обстановки (ст. 48 КК України); 5) закінчення строків давності (ст. 49, ст. 106 КК України); 6) можливість звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітньої особи із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ч. 1 ст. 97 КК України), а також ряд статей Особливої частини КК України, у яких передбачено спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності. Розмежовуючи такі кримінально-правові інститути, як звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання та його відбування, потрібно зазначити, що звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише до набрання вироком суду законної сили, а звільненою від покарання чи його відбування може бути лише засуджена особа, оскільки суд, відповідно до вимог КПК України, своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Ці кримінально-правові норми відрізняються не тільки їх місцем у кримінальному процесі (до винесення обвинувального вироку або після), а й, насамперед, їх правовою природою. Звісно, особа, яка звільняється від кримінальної відповідальності, звільняється і від покарання, тому звільнення від кримінальної відповідальності завжди охоплює і звільнення від покарання. Отже, як зазначає Ю.В. Баулін, день набуття законної сили обвинувальним вироком є межею, що розділяє звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання [3, с. 60].

Список використаних джерел:

1. Режим доступу: електронний ресурс: file:///C:/Users/Andrii/Desktop/Nvdduvs_2013_3_42.pdf
2. Ендольцева А.В. Институт освобождения от уголовной ответственности: проблемы и пути их решения: монография / А.В. Ендольцева. – М., 2004.

З.Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія / Ю.В. Баулін. – К., 2004.

Сухін Ілля Кирилович,
курсант Факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників
податкової міліції
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Курбатова Ірина Сергіївна
к.ю.н., професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Злочинним посяганням на власність приділяється значна увага у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Такий науковий інтерес є не випадковим, оскільки економічні відносини власності становлять основу економічної системи України і тому посягання на ці відносини характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпечності, що обумовлює необхідність фундаментальної розробки як практичних, так і теоретичних проблем протидії та боротьби з ними. До цього часу не проводилося спеціального і поглибленого аналізу такого виду кваліфікованого складу крадіжки, як «крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище». Але значні складнощі, що виникають при кваліфікації, а також наявні помилки у слідчій та судовій практиці потребують ретельного вивчення, трактування положень, притаманних злочину [1].

Серед науковців, які досліджували окремі аспекти цієї проблеми, можна виділити: Н. О. Антонюка, О. О. Дудорова, А. Ф. Зелінського, М. Й. Коржанського, В. В. Кузнецова, В. І. Кундеуса, П. С. Матишевського, В. О. Навроцького, А. О. Пінаєва та ін.

Власність як самостійна категорія досить широко використовується в багатьох інших галузях знань, у яких розглядаються найрізноманітніші аспекти цього явища для досягнення різноманітних галузевих завдань. Економісти вивчають значення власності для всього товарообігу, її місце в сукупності всіх суспільно-виробничих відносин і тому в більшості випадків розглядають її через категорію привласнення, нерідко ототожнюють власність з усією сукупністю економічних відносин. Так, широко відомий вислів К. Маркса: «Усі економічні категорії – суть суспільні відносини, які в

сукупності утворюють те, що в цей час називають власністю. Політологи прагнуть визначити найбільш доцільні напрями розвитку інституту власності для більш повної відповідності інтересам суспільства».

Предметом крадіжки, як зазначається в науковій літературі, є чуже майно, яке характеризується фізичною, економічною, соціальною та юридичною ознаками. Слово «чуже», відповідно до академічного словника української мови, означає належне комусь іншому, не власне, не своє; здобуте, зароблене не своєю працею й зусиллями; те, що надбане іншими.

Об'єктивна сторона крадіжки (ч. 3 ст. 185 КК) характеризується матеріальним складом і складається із таких обов'язкових ознак: суспільно небезпечне діяння, його наслідки (матеріальна шкода), причинний зв'язок між ними, а також місце і спосіб вчинення злочину. Відсутність хоча б однієї з указаних ознак виключає кваліфікацію вчиненого за ч. 3 ст. 185 КК.

Суб'єктивна сторона крадіжки характеризується прямим умислом: особа усвідомлює, що посягає на відносини власності, таємно вилучає чуже майно, на яке вона не має ні дійсного, ні передбачуваного права, передбачає заподіяння майнової шкоди потерпілій особі і бажає спричинити таку шкоду.

Найбільш правильним видається методологічний підхід, відповідно до якого об'єкт кримінально-правової охорони й об'єкт злочину – це поняття, які збігаються за своїм змістом. Відрізняються вони лише тимчасовим аспектом: узятий під кримінально-правову охорону об'єкт стає потенційним об'єктом злочину; останній трансформується в реальний об'єкт злочину під час учинення злочину [2].

Обов'язковою і надзвичайно важливою ознакою досліджуваного кваліфікованого складу крадіжки (ч. 3 ст. 185 КК) є проникнення у житло, інше приміщення чи сховище, яке є невід'ємною обставиною, поєднаною із таємним викраденням чужого майна. Розглядаючи «проникнення» як ознаку складу розглядуваного злочину, вважаємо за необхідне урахувати його як об'єктивні, так і суб'єктивні риси. Для розкриття об'єктивної сторони «проникнення» звернемося до семантичного значення цього терміна. Проникнення – це дія за значенням «проникнути», що, у свою чергу, означає удаючись до хитрощів, обману і т. ін., спритно пробиратися, прокрадатися куди-небудь. Згідно з роз'ясненнями, що містяться у постанові Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. №10, під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище розуміється незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), який дає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища [3].

Проникнення може здійснюватися із застосуванням засобів подолання перешкод (підбір ключів, використання відмичок, злом секрету замка, виламування, вибивання дверей, розсування дверної коробки, зрізання дверних петель, пролом у стелі, злом віконної рами, кватирок, пошкодження

скління вікон, балконів та ін.) і без використання таких засобів (відкриті двері, вікна, відсутність охорони, наявність ключів або дублікатів, запрошення у гості, шляхом обману). Проникнення має бути протиправним. Особа не має ні дійсного, ні передбачуваного права на вторгнення у житло, інше приміщення чи сховище. Ознака «проникнення» розглядуваної норми завжди свідчить про додаткові зусилля, які застосовує злочинець для протиправного заволодіння чужим майном, а отже, характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпечності. Правомірний вхід у житло, інше приміщення чи сховище або перебування в ньому, хоча і був пов'язаний з подальшим таємним викраденням чужого майна, не утворює складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК.

Список використаних джерел:

1.Самокиш І. В. Власність як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні та країнах Східної Європи. І. В. Вчені записки ТНУ імені Вернадського. Серія: юридичні науки, 2019. С.187-191. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/32.pdf (дата звернення 12.12.2019).

2.Панова С. В. Поняття крадіжки, поєднаної з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. 2019. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/download/178715/178758> (дата звернення 12.12.2019).

4.Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0010700-09> (дата звернення 12.12.2019).

Топчій Віталій Васильович,
к.ю.н., прокурор обласної прокуратури
Київської області

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна стоїть на шляху реформування своєї власної системи права інтелектуальної власності (інтелектуального права). З одного боку Україна бере участь у всіх основних (базових) загальновизнаних міжнародних договорах у сфері охорони інтелектуальної власності, з іншого - українське законодавство сформоване далеко не в остаточному вигляді. На необхідність оновлення існуючої системи інтелектуального законодавства звертається увага в наукових статтях, а також в багатьох документах як дослідницького [1, с.5-6], так і політичного змісту, таких як Програма розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні, Програма інтеграції України до Європейського Союзу Рекомендації парламентських слухань: «Захист прав інтелектуальної власності в Україні:

проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування» В даний час йде широка дискусія про подальші шляхи розвитку системи законодавства про інтелектуальну власність. Все більшої уваги приділяється державній політиці у сфері регулювання суспільних відносин з приводу інтелектуальної власності щодо відповідності світовим стандартам і бажання провести гармонізацію внутрішнього законодавства з нормами основоположних міжнародних правових актів. Про невідповідність деяких положень внутрішнього законодавства нормам конвенцій і міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна, йдеться в багатьох дослідницьких роботах, присвячених проблемам регулювання інтелектуально-правових відносин [2, с.116-117; 3, с.29]. Розробляються і обговорюються проекти змін в спеціальні закони у зв'язку з появою нових результатів інтелектуальної діяльності, а також нових способів фіксації і розповсюдження інтелектуальних продуктів. Так, останні досягнення в області цифрової технології, мовного зв'язку тощо, обумовлені інтенсивним технологічним розвитком, створили багато питань щодо охорони прав мовних організацій, глобальної мережі Інтернет. Також сьогодні існують закони, які не приведені у відповідність із Цивільним кодексом України, не врегульовано належним чином питання охорони комп'ютерних програм, баз даних, промислових зразків і корисних моделей, «ноу-хау», раціоналізаторських пропозицій, існує неоднозначність термінології в різних нормативно-правових актах [4, с. 95-96].

Таким чином, право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини в процесі створення, використання, охорони об'єктів інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності в суб'єктивному значенні – це право особи на володіння, користування, розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, які належать йому на відповідних правових підставах.

Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові і майнові права відповідних суб'єктів права інтелектуальної власності, які конкретизуються законодавством щодо певних об'єктів. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

На сучасному етапі розвитку суспільства держава активно здійснює і реалізує правову політику у сфері інтелектуальної власності шляхом прийняття різноманітних нормативно-правових актів. Аналіз сучасного нормативно-правового регулювання інтелектуальної власності свідчить про відсутність цілісного, узгодженого нормативно-правового регулювання відносин у сфері охорони прав інтелектуальної власності, оскільки результати інтелектуальної творчої діяльності повинні підлягати особливій правовій охороні. Це в першу чергу пов'язано із правовою політикою у цій сфері. Тому, на слушну думку академіка Ю. С. Шемшученка, засадничою ідеєю правової політики має бути її інституційний зв'язок із правом. Політика виявляє суспільні проблеми й ініціює їх вирішення перед владою, а

право надає відповідним рішенням юридичної форми, забезпечує виконання цих рішень на державному рівні [5, с. 33].

Список використаних джерел:

1. Ніколаєнко С. Проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування щодо захисту прав інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. 2007. № 2. С.4–14.
2. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник. Київ: Знання, 2006. 413 с.
3. Орлюк О. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування. Інтелектуальна власність. 2007. № 2. С.24–29.
4. Головова О. М. Генезис правової охорони інтелектуальної власності. Форум права. 2008. № 1. С. 92–98.
5. Шемшученко Ю. С. Що є право? Антологія української юридичної думки: у 10 т. Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2002–2005. Т.10: Юридична думка незалежної України / упоряд.: В. Ф. Погорілко, І. Б. Усенко, Н. М. Пархоменко; відп. ред. Ю. С. Шемшученко і В. Ф. Погорілко. 2005. С. 30–46.

Хіменко Микола Віталійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Нікітін Юрій Вікторович
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, набула сьогодні особливої актуальності як в Україні, так і у міжнародному просторі (масштабі). Для здійснення ефективної державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна бути встановлена відповідна правова база. Її створення в Україні розпочалося з прийняттям КУ (1996 р.), і саме конституційні норми лежать в основі законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Так, згідно зі ст. 3 КУ, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність,

недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Ч. 1 ст. 17 Основного Закону, зокрема, встановлює, що забезпечення економічної безпеки України є найважливішою функцією держави, справою всього Українського народу. Відповідно до ч. 2 ст. 19 КУ органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Зазначені правові положення мають визначальну роль для досліджуваної нами сфери. На їх основі сформована робота національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та засади її правового регулювання. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів має, у тому числі, суспільне значення та соціально-економічну спрямованість, що зумовлює виконання нею важливих функцій щодо реалізації, охорони і захисту законних прав та інтересів фізичних, юридичних осіб і держави.

ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» є загальним та системоутворюючим законодавчим актом у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Цей Закон, відповідно до преамбули, спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів, а також формування державної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів [2].

Особливу роль серед усіх державних органів, задіяних у цій сфері, відіграє Центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Таким органом, відповідно до положення про нього, є Міністерство фінансів України. Так, безпосередньо у базовому Законі визначено, що Міністерство фінансів України у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом видає нормативно-правові акти щодо:

- форми та структури узагальнених матеріалів (ст. 1, ч. 1, п. 42);
- порядку подання суб'єктом первинного фінансового моніторингу на запит Держфінмоніторингу інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій клієнта, операції якого стали об'єктом фінансового моніторингу (ст. 6, ч. 2, п. 11);

- порядку погодження суб'єктом первинного фінансового моніторингу з Держфінмоніторингом строку подання запитуваної інформації у разі неможливості дотримання строків, встановлених пп. 9 і 10 ч. 2 ст. 6 Закону, з об'єктивних причин (врахування обсягу інформації, що запитується, форми її подання - електронної або паперової, копіювання або сканування, одержання даних з архівів тощо) (ст. 6, ч. 2, п. 12);

- критеріїв ризиків для оцінки суб'єктами первинного фінансового моніторингу ризику своїх клієнтів (ст. 6, ч. 3; ст. 16, ч. 1, абзац другий);

- порядку прийняття Держфінмоніторингом рішень про зупинення (подальше зупинення, продовження зупинення) відповідних (відповідної) фінансових (фінансової) операцій (операції), зупинення чи поновлення проведення або забезпечення моніторингу фінансової операції відповідної особи на виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави та доведення рішень чи доручень Держфінмоніторингу до суб'єкта первинного фінансового моніторингу (ст. 17, ч. 6, абзац другий);

- порядку доведення Держфінмоніторингом до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції (ст. 17, ч. 8, абзац перший);

- принципів опрацювання Держфінмоніторингом одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, та критерії проведення аналізу таких операцій (ст. 18, ч. 1, п. 1, абзац другий);

- порядку повідомлення та інформування Держфінмоніторингом суб'єкта первинного фінансового моніторингу і суб'єкта державного фінансового моніторингу про вручення особі письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про закриття кримінального провадження, а також про ухвалені судами рішення за такими кримінальними провадженнями (ст. 18, ч. 2, п. 16) [2].

Усі нормативно-правові акти Міністерства фінансів України видаються за погодженням з відповідними суб'єктами державного фінансового моніторингу, які, відповідно до базового Закону, виконують функції державного регулювання й нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також, за потреби (наприклад, щодо форми та структури узагальнених матеріалів), із правоохоронними органами. Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 20 базового Закону, розробляти та вносити на розгляд Міністерства фінансів України проекти нормативно-правових актів має право також і Держфінмоніторинг [2].

Ще одним специфічним суб'єктом державного фінансового моніторингу є НБУ. Ця специфіка полягає в тому, що саме він уповноважений на видання нормативно-правових актів для тих суб'єктів первинного фінансового моніторингу, діяльність яких він регулює, - банків, філій іноземних банків та небанківських фінансових установ - резидентів, які є платіжними організаціями та/або членами чи учасниками платіжних систем у частині

надання ними фінансової послуги щодо переказу коштів на підставі відповідних ліцензій, зокрема, НБУ (крім операторів поштового зв'язку в частині здійснення ними переказу коштів) [2].

Якщо для решти інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу порядок постановки на облік у Держфінмоніторингу (ст. 6, ч. 2, п. 1 базового Закону) та порядок виявлення та реєстрації, а також подання Держфінмоніторингу інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації, яка може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 12, ч. 1 базового Закону) встановлює КМУ, то для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, щодо яких НБУ, відповідно до ст. 14 базового Закону, виконує функції державного регулювання і нагляду, такі порядки встановлює НБУ [2].

Характерно, що у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, існує практика прийняття спільних підзаконних нормативно-правових актів. Так, відповідно до п. 15 ч. 2 ст. 18 базового Закону, Держфінмоніторинг надає, відповідно до законодавства, суб'єктам державного фінансового моніторингу, інформацію для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (обсяг та порядок надання такої інформації визначається нормативно-правовим актом Центрального органу виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (Міністерства фінансів України) за погодженням з НБУ (щодо суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за якими, відповідно до ст. 14 базового Закону, здійснює НБУ) та спільними нормативно-правовими актами інших суб'єктів державного фінансового моніторингу (щодо інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу). А відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 20 базового Закону, Держфінмоніторинг має право одержувати від Центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, у порядку, встановленому Центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (Міністерством фінансів України) та Міністерством юстиції України, відомості про смерть фізичних осіб. Також у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, діють спільні акти даних органів з правоохоронними та розвідувальними органами [2].

Аналіз показує, що основними складовими заходами запобігання легалізації (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, є: створення нормативно-правових актів; розроблення комплексної системи

запобігання державними органами і інститутами легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (суб'єкти державного державного регулювання і суб'єкти первинного фінансового моніторингу та інші державні органи (правоохоронний блок)); сукупність способів і методів протидії; наявність системи внутрішнього контролю (контрольна).

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

Христич Ірина,
аспірант кафедри кримінального
права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОБАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА УВ'ЗНЕННЮ

З метою мінімізації ризиків у системі виконання покарань в Україні з 2015 року запроваджено пенітенціарну пробацію, що відповідно до ст. 11 Закону України «Про пробацію» полягає в підготовці осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання. Для вирішення окреслених питань та визначення механізму взаємодії в процесі виконання завдань пенітенціарної пробації Міністерством юстиції України спільно з Міністерством соціальної політики України, Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством внутрішніх справ України підписано спільний наказ від 03.04.2018 року № 974/5/467/609/280 «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення

осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк». Зазначений нормативний акт надає можливість консолідації дій усіх зацікавлених державних органів у наданні допомоги особам, які звільняються з місць позбавлення волі [1].

Нині органи пробації (спеціалізовані органи) існують у більшості європейських країн, які створюються з метою виконання альтернативних видів покарань. Це державна служба, яка знаходиться поза поліцією та в'язницею, отримала свою назву від одного з найбільш поширених за кордоном видів альтернативних покарань – пробації, тобто випробування умовним засудженням та відстрочкою від виконання вироку. Як альтернативна ув'язненню, пробація (випробування) полягає у встановленні нагляду за злочинцем, який залишається в суспільстві, але судом на нього покладено певні зобов'язання й обмеження. Зокрема, від засудженого вимагається відвідування денних центрів пробації, періодично зустрічатися з наглядовим офіцером, брати участь у певних різновидах діяльності, передбачених положенням про пробацію, дотримуватися законослухняної поведінки. Цю санкцію виконує служба пробації, головна мета якої полягає в захисті суспільства, попередженні повторних злочинів, сприянні реінтеграції правопорушника в суспільство [2]. Пробація (від англійського probation – випробування) – це форма умовного засудження, що отримала велике поширення в практиці судів Великобританії, США і деяких інших держав. Приймаючи рішення про можливість обрати режим пробації, суд замість засудження до позбавлення волі направляє особу на певний термін під спостереження чиновника служби пробації, якому доручається контроль за його поведінкою. Залишеному на свободі засудженому, крім вимоги не вчиняти нових злочинів, також встановлюються перераховані у вироку умови поведінки: пройти курс навчання або лікування; самовільно не змінювати місця проживання; не відвідувати певних місць; не зустрічатися з певними людьми тощо. Засуджений повинен періодично з'являтися до чиновника служби пробації, а той має право в будь-який час відвідувати його вдома. У разі грубого порушення умов пробації або вчинення нового злочину суд має право призначити покарання, в тому числі у вигляді позбавлення волі, яке відбуває особа, поряд із покаранням за новий злочин. Загалом служба пробації у країнах Європейського союзу має багаторічну історію. В Україні – це зовсім новий інститут, за допомогою якого особи, які вчинили кримінальні правопорушення, можуть залишатися повноцінними членами суспільства без застосування ізоляції [3]. Відтак в сучасних умовах розвитку демократії в європейських країнах усе частіше запроваджуються альтернативні форми позбавлення волі, які засновані на прагматичних аргументах економії витрат на тюремне утримання та його наслідків. Тобто, запроваджуються кримінально-правові інститути, що дозволяють не застосовувати передбачене за вчинення злочину покарання, а за наявності певних умов замінювати його іншими заходами кримінально-правового характеру, серед яких чільне місце посідає інститут пробації. Це повною мірою коре-

люється з нормами міжнародних правових актів. Наприклад, у Стандартних мінімальних правилах ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські Правила), прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 14 грудня 1990 року, зазначено, що альтернативи тюремного ув'язнення можуть бути ефективними засобами поводження з правопорушниками в суспільстві, зокрема як в інтересах самого правопорушника, так і суспільства [4].

Впровадження нових технологій, електронного моніторингу у процес відбування покарань може замінити певні аспекти ув'язнення, які раніше були спрямовані на цілодобовий контроль за поведінкою правопорушника.

Передбачається, що в результаті застосування пробації до суспільства повернеться повноцінна людина, яка не порушує законодавство, чесно працює та сплачує податки [5].

Список використаних джерел:

- 1.http://www.probation.gov.ua/?page_id=136
- 2.Богатирьова О.І. Служба пробації як аналог кримінально-виконавчої інспекції: моног. Київ: МП Леся, 2012. 320 с.
- 3.Мицька О.І. Деякі питання застосування пробації в Україні. Кримінально- виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27.11.2015). Київ, 2015. С. 422–424.
- 4.http://napu.com.ua/materialy/16.04.19_RT_institut_probacii.pdf
- 5.<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reformuvannya-sistemi-probaciyi-ta-resocializaciya>

Чекарамів А.М.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Гаврилішин А.П.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ ДЕЗЕРТИРСТВА

Історія неодноразово показувала, що в часи ведення активних бойових дій у збройних силах істотно зростає кількість злочинів проти порядку проходження військової служби. Слід відмітити, що зазначені злочини (самовільне залишення військової частини або місця служби – ст. 407 Кримінального кодексу України (далі – ККУ); дезертирство – ст. 408 ККУ;

ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом – 409 ККУ) можна виділити серед інших військових як особливо небезпечні. Це пояснюється декількома причинами, зокрема такими:

- під час їх учинення наноситься пряма шкода особовому складу військового формування;
- їх скоєння наносить шкоду бойовому духу інших військовослужбовців;
- заходи, спрямовані на розшук «утікачів», потребують виділення додаткових ресурсів;
- зазначені злочинні діяння часто супроводжуються вчиненням інших, зазвичай насильницьких, злочинів тощо.

Загалом фахівці визначають кваліфікований склад злочину як такий, що характеризується обтяжуючими обставинами [1, с. 43]. Перелік обставин, які обтяжують покарання, закріплений законодавцем у ч. 1 ст. 67 ККУ, при цьому ч. 4 ст. 67 ККУ вказує: «Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує» [2].

Положення ч. 2 ст. 408 ККУ містять дві кваліфікуючі ознаки вчинення дезертирства: вчинення дезертирства «зі зброєю» та вчинення дезертирства за попередньою змовою групою осіб.

Розглянемо першу кваліфікуючу ознаку – учинення злочину зі зброєю. С.О. Харитонов зауважує, що дезертирство зі зброєю передбачає, що військовослужбовець, який залишає місце служби з метою ухилення від військової служби, «виносить із собою штатну зброю» [3, с. 65], під якою розуміється зброя, яка перебуває на озброєнні ЗСУ та військових формувань інших міністерств і відомств. Слід відмітити, що в літературі висловлюється позиція щодо того, що дезертирство, вчинене з холодною зброєю, не можна кваліфікувати як злочин, передбачений ч. 2 ст. 408 ККУ [4, с. 114]. Однак ми не розділяємо таку точку зору, оскільки однією з основних ознак зброї є її конструктивне призначення для ураження живої або іншої цілі [5, с. 842], і холодна зброя, як і вогнепальна, наділена цією ознакою.

Виділення законодавцем лише зброї як предмета злочину, передбаченого ч. 2 ст. 408 ККУ, відбулося, можливо, через те, що в більшості випадків дезертирство в аналізованій ситуації вчиняється озброєними особами, які несуть варту або інші види спеціальної військової служби.

Другою кваліфікуючою ознакою, що передбачена положеннями ч. 2 ст. 408 ККУ, є вчинення дезертирства за попередньою змовою групою осіб. Відповідно до ч. 2 ст. 28 ККУ злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку вчинення злочину, домовилися про спільне його вчинення [2].

Слід зауважити, що вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою виступає в ролі обставини, яка обтяжує покарання, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 67 ККУ. Однак, згідно з положеннями ч. 4 ст. 67 ККУ в разі, коли

диспозиція норми Особливої частини ККУ передбачає таку обставину у вигляді кваліфікуючої, суд не має права враховувати її ще раз під час призначення покарання як таку, що його обтяжує. З огляду на вищевказане визначення групи осіб, що вчиняє злочин за попередньою змовою, такою групою щодо вчинення діяння, передбаченого ч. 2 ст. 408 ККУ, можна визнати стійку групу осіб, які заздалегідь домовилися про спільне вчинення дезертирства. Отже, учиненню злочину групою осіб за попередньою змовою притаманні три основні ознаки:

- участь у вчиненні злочину двох чи більше осіб;
- спільний умисел суб'єктів;
- змові між суб'єктами про спільне вчинення злочину.

Група осіб за попередньою змовою, як правило, нетривалого строку існування, оскільки умисел і змова співучасників виникають на вчинення одного конкретного злочину, що базується на певній ситуації й реалізується в одному бажаному злочині [6, с. 3]. Підстави для кваліфікації дезертирства як учиненого такою групою з'являються, якщо в справі встановлено, що два або більше військовослужбовців заздалегідь домовились про спільне вчинення цього злочину, провели попередню підготовку або іншим шляхом об'єктивно засвідчили стійкість зв'язків, що з'явилися між ними, що мають на меті вчинити дезертирство [3, с. 66; 7, с. 609]. Однак лише взаємна поінформованість ще не вказує на спільний умисел під час учинення аналізованого діяння, необхідним є встановлення й вольового елемента умислу в співучасті.

Другою ознакою вчинення дезертирства групою осіб за попередньою змовою є безпосередньо сама «змова», яку можна віднести до ознак об'єктивної сторони. Ця ознака, яка фактично являє собою діяння, виступає «ілюстрацією» спільного умислу винних осіб з об'єктивної сторони складу злочинного діяння. Такими діями можуть слугувати підготовка фальсифікованих документів, цивільного одягу, укладення домовленостей про місце роботи або перебування, інше створення умов для укриття своєї причетності до Збройних Сил України на час незаконного перебування поза військовою службою тощо.

Останньою ознакою вчинення дезертирства групою осіб за попередньою змовою виступає ознака суб'єкта. За загальним правилом особи, які не наділені всіма ознаками спеціального суб'єкта військових злочинів, не можуть бути виконавцями або співвиконавцями військових злочинів, проте можуть бути організаторами, підбурювачами й пособниками [3, с. 17]. Таким чином, якщо особа, яка брала участь у вчиненні дезертирства, не наділена ознаками суб'єкта злочину, передбаченого ст. 408 ККУ, то вона не може виступати виконавцем або співвиконавцем дезертирства за попередньою змовою групою осіб. Участь групи осіб, у якій лише одна особа наділена ознаками спеціального суб'єкта військових злочинів у вчиненні дезертирства, можлива в різних варіантах. Так, співучасниками, які не наділені вказаними ознаками, можуть виступати, наприклад, підбурювач

(підбурення, схиляння військовослужбовця до вчинення втечі з частини), пособник (надання порад, вказівок, підроблених документів, грошей, одягу, усунення перешкод або інше сприяння вчиненню злочину, приховування слідів вчинення злочину), організатор (організація вчинення злочину тощо).

Підсумовуючи викладене, зазначимо такі узагальнення, які потрібно брати до уваги під час кваліфікації дезертирства за ч. 2 ст. 408 ККУ. Для кваліфікації дезертирства як вчиненого групою осіб за попередньою змовою необхідно встановити такі факти:

а) спільність умислу виконавців – взаємну поінформованість співвиконавців про злочинні наміри та дії одне одного, бажання вчинення вказаних злочинних дій співвиконавцями;

б) змову як ілюстрацію спільного умислу виконавців – дії дезертирів із попередньої підготовки до вчинення злочину або об'єктивне засвідчення іншим шляхом стійкості зв'язків, спрямованих на спільне вчинення злочинного діяння;

в) наділення співвиконавців усіма ознаками суб'єкта злочину, передбаченого ст. 408 ККУ. Щодо кваліфікуючої ознаки вчинення діяння «зі зброєю», яка також передбачена ч. 2 ст. 408 ККУ, дослідження дозволило вказати, що до такої зброї відноситься як вогнепальна, так і холодна. Крім того, можемо сформулювати зазначену пропозицію щодо вдосконалення положень цієї норми шляхом доповнення переліку предметів злочину.

Список використаних джерел:

1. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / П.Л. Фріс. – К. : Атіка, 2004. – 488 с.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : [навч. посібник] / [Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.] ; за ред. М.І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.
4. Ахметшин Х.М. Преступления против военной службы. Военно-уголовное законодательство Российской Федерации / Х.М. Ахметшин. – М., 1999. – 167 с.
5. Кримінальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Х. : Одіссей, 2012. – 904 с.
6. Самойлов А.С. Квалификация дезертирства с оружием / А.С. Самойлов // Уголовное право. – 2003. – № 3. – С. 55–59.
7. Кримінальне право. Особлива частина : [підручник] : у 2 т. / за ред. О.О. Дудорва, Є.О.Письменного. – Луганськ : Елтон-2, 2012– . – Т. 2. – 2012. – 780 с.

Чухрай Василь Васильович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАПОБІГАННЯ, ПРОТИДІЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТАТТЯМИ 212 ТА 212-1 КК УКРАЇНИ

В законодавстві України існують фактори, які перешкоджають вирішенню проблем запобігання, протидії та виявленню правопорушень у кредитно-фінансовій сфері, а саме не досконалість законодавства по притягненню винних осіб у вчинених злочинах, мала кількість кримінальних проваджень, які направляються до суду та фактична не можливість доказування прямого умислу, що стосується по ухиленню від сплати податків(212 КК України). Потрібно зазначити, що правопорушення у кредитно-фінансовій сфері це - правопорушення(злочини), які в переважній більшості підслідні працівникам податкової міліції, які здійснюють свою діяльність в податкових органах, і які в першу чергу пов'язанні із статтями КК України як 212 та 212-1 На даний період часу для покращення «Життя» бізнесу та покращення податкового клімату в Україні загалом, органи державної влади пом'якшують відповідальність за правопорушення у кредитно-фінансовій сфері та збільшують контроль з боку держави за діями підприємств.

Проблеми у кредитно-фінансовій сфері потрібно розглядати в трьох аспектах, а саме запобігання, протидія та виявлення правопорушень за статтями КК України 212 та 212-1. В першу чергу потрібно зрозуміти, що вчиненню правопорушенню краще запобігти або здійснювати йому протидію, а не його виявляти яке потрібно в подальшому розслідувати, що у свою чергу не дає дієвого результату. Тож, головною проблемою є не досконалість законодавства яке пов'язане із неспроможністю доведення кримінального провадження до суду з обвинувальним актом або винесення вироку по даному правопорушенню судом. Тому, переважна більшість кримінальних проваджень, які направляються до суду по ухиленню від сплати податків або загальнообов'язкових платежів є програними. Отже, виходячи із цього можна зробити висновок, що найбільшою проблемою в

теперішній час є доказування злочинів, передбачених ст. 212, 212-1 КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: До проблематики детінізації економіки та перешкодженню уникнення від сплати податків неодноразово зверталися провідні представники вітчизняної економічної та юридичної науки А.М. Бандурка, І.Г. Богатирьов, В.А. Бородюк, Л.К. Воронова, В.М. Геєць.

Здійснивши аналіз останніх досліджень та публікацій пов'язаних із правопорушень у кредитно-фінансовій сфері можна сказати наступне, що державні органи влади на даний період часу змінюють законодавство, яке пов'язане з декриміналізацією 205 ст. КК України «Фіктивне підприємництво» та підвищили нижню планку притягнення до відповідальності за статтею 212 КК України.

Ефективне функціонування податкової сфери неможливе без єдиного механізму податкового контролю, важливою умовою дієвості якого є його достатньо повна та чітка регламентація[79. с. 3]. В Україні стан контролю за виконанням платниками податків законодавства характеризуються такими факторами: завищена фіскальна орієнтація податкової політики, доволі низька фінансова дисципліна платників як наслідок неналежної податкової культури суспільства, недосконала законодавча база в податковій сфері.

До речі, досудове судовий розгляд та розслідування проваджень по ухиленню передбаченими статтями 212 та 212-1 щодо ухилення від сплати податків багатьма особливостями характеризуються, що обумовлено правовою конструкцією складу злочину та специфікою, передбаченого ст. 212 Кримінального кодексу України.

Проведений нами аналізу вироків за ст. 212 ККУ вбачається, що останнім часом змінюються тенденції кримінальних проваджень у зазначеній категорії злочинів. Якщо у 2017 р. кримінальні провадження обмежувалися, як правило, ст. 212 КК України, то в 2018 р. у більшості випадків вони стосуються сукупності злочинів за ст. 205 КК України та ч. 5 ст. 27 і ст. 212 КК України. Водночас у цій сукупності основне значення відіграє ст. 205 КК України щодо фіктивного підприємництва, а ч. 5 ст. 27 і ст. 212 КК України йде у «доважок» як пособництво в ухиленні від оподаткування іншим суб'єктам підприємництва.

В Україні відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, регулюються вимогами Конституції України, статтею 67 якої визначено, що кожен повинен сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1]. Податковий кодекс України визначає їхній вичерпний перелік і порядок адміністрування [2].

Статистика, яку наводить ДПС України, свідчить, що 80%-90% підприємств України порушують законодавство у сфері оподаткування. Частка цих порушень є великою і припадає на ухилення від оподаткування і пов'язана з недосконалістю законодавства яке пов'язане із ухилення від

сплати податків, низькою кваліфікацією учасників податкових відносин, складністю законів та постійними змінами [4. с. 133].

Серед чинників, що спонукають платників ухилятися від сплати податків, виділяють: складність у розрахунках податкових сум рівень; податкових ставок та кількість податків; низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплачувати податки; [5].

За наслідками проведеного дослідження пропонуються такі пропозиції щодо зменшення масштабів ухилення від сплати податків загальнообов'язкових платежів та ЄСВ.

–внесення змін до податкового законодавства, положення якого повинні мати на меті більш спрямовані на забезпечення регулюючої функції податкової служби в Україні, що впливатиме як на ефективність податкового контролю та на його в цілому;

–введення в державі обов'язкової перевірки ефективності законів та запроваджуваних податкових законів в цілому для стабільності.

Список використаних джерел:

1.Конституція України від 28 чер. 1996 р. No 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 10.11.2019).

2.Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. No 2755-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 10.11.2019).

3.Главацька Н.І. Визначення передумов та наслідків ухилення від сплати податків: Київ. Управління розвитком, книга. 2016. 79 с.

4.Ткачик Ф.П. Удосконалення податкового контролю в Україні у контексті протидії ухиленню від оподаткування: Інфраструктура ринку: Київ. Міністерство фінансів, книга. 2017. 133 с.

5.Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків: веб-сайт. URL: http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm (дата звернення: 15.01.2019).

Шевченко Олена Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

Питання, які виникають при призначенні покарання за той чи інший злочин, тісно пов'язані із такими загальнотеоретичними питаннями, як кримінальна відповідальність та теоретико-правові підходи до конструювання санкцій статей КК України. Для того, щоб суд правильно, у відповідності до закону, із дотриманням конституційних та кримінально-правових принципів, які відзначають підхід до реагування держави на вчинення злочину, призначив покарання, санкція статті, за якою кваліфікований той чи інший злочин, має бути правильно сконструйована. Застосування санкції кримінально-правової норми пов'язане із таким різновидом кримінальної відповідальності як негативна або ретроспективна кримінальна відповідальність. Сьогодні в теорії кримінального права розрізняють два різновиди кримінальної відповідальності - позитивну та ретроспективну.

Якщо позитивна кримінальна відповідальність вичерпується відносинами між державою, яка встановила певні заборони і не має реального втілення, тобто не реалізується і не пов'язана із фактом порушення конкретної кримінально-правової заборони, то негативна або ретроспективна кримінальна відповідальність тісно пов'язана із фактом порушення кримінально-правової норми, тобто із фактом вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить конкретний склад злочину. Наслідком такої відповідальності є призначення покарання, хоча в окремих випадках негативна кримінальна відповідальність не вичерпується лише покаранням, а реалізується у застосуванні інших видів кримінально-правового реагування правозастосовних органів на факт вчинення суспільно-небезпечного діяння (наприклад, звільнення від покарання, примусові заходи медичного характеру, заходи, які застосовуються до неповнолітніх тощо).

Саме тому негативна кримінальна відповідальність тісно пов'язана із наявністю кримінально-правових заборон. Це, в свою чергу, означає, що вона реалізується в межах конкретної статті КК України, яка окрім диспозиції, що

містить склад злочину як підставу кримінальної відповідальності, а також - санкцію, в якій встановлені міра і вид конкретного покарання за цей злочин. Негативна кримінальна відповідальність є реакцією на факт вчинення злочину і пов'язана із реальним призначенням заходів кримінально-правового впливу.

Негативна кримінальна відповідальність має зв'язки не лише із кримінально-правовими, а і з кримінально-процесуальними та кримінально-виконавчими відносинами. На відміну від позитивної кримінальної відповідальності ретроспективна кримінальна відповідальність має чіткі межі, її реалізація має початковий і кінцевий моменти.

Окрім виду покарання особливу увагу слід звернути на розмір покарання. Вид та розмір покарання у сукупності складають міру покарання, яка має призначатися на засадах гуманізму та справедливості.

Ще М. С. Таганцев в свій час писав, що при відносно визначеній санкції нормальним покаранням завжди є середня міра покарання, передбаченого в законі [1, с. 388]. Це твердження є, на нашу думку, справедливим. Таке розуміння призначення покарання дає підстави для застосування обставин, які його пом'якшують або обтяжують.

Окремі автори, серед яких С. І. Дементьєв, В. К. Грищук, Т. І. Іванюк, Л.Л.Кругліков, О. А. Мясніков, Т. В. Сахарук, пишуть у своїх роботах про так звану «відправну точку», «відправну позицію», «вихідну міру покарання», яка може змінюватися у сторону як зменшення, так і підвищення, залежно від наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Таким чином, в санкції статей Особливої частини КК України дається так звана абстрактна «золота середина» покарання, яка знаходиться між нижчою межею конкретного виду покарання і верхньою межею, яка передбачена у санкції статті. Цю точку легко вирахувати, навіть тоді, коли, як у санкціях ст.182 КК України нижня межа покарання (окрім штрафу) не встановлена.

В санкціях ст. 182 КК України передбачені лише основні покарання, які розташовані відповідно сучасній правовій традиції і закону від найм'якшого до найтяжчого: штраф, виправні роботи, арешт, обмеження волі (ч. 1 ст. 182 КК України) та арешт, обмеження волі, позбавлення волі (ч. 2 ст. 182 КК України).

Не зупиняючись на розкритті нормативного змісту кожного із цих покарань, адже він визначений на законодавчому рівні у відповідних нормах Загальної частини КК України, зупинимось на особливостях цих покарань саме у санкціях ст. 182 КК України.

Однією із особливостей побудови санкції ч. 1 ст. 182 КК України є те, що всі покарання, окрім штрафу, вказані без зазначення нижньої межі покарання.

Теоретичні основи побудови і застосування кримінально-правових санкцій були запропоновані П. П. Осиповим [2]. Зокрема цей автор вказував,

що однією із задач побудови санкцій є необхідність, по-перше, здійснювати цілеспрямований вплив як на особу, яка вчинила злочин, та на все населення (якщо йдеться про профілактичний вплив кримінального права), так і на правосвідомість суддів, орієнтуючи їх на обрання конкретної міри покарання [3, с. 75]. Це положення не втратило своєї актуальності і сьогодні.

Якщо розглядати конкретні покарання, передбачені в санкції ч. 1 ст. 182 КК України, слід вказати, що нижня межа для всіх покарань, передбачених у цій санкції, окрім штрафу, визначається відповідно до приписів Загальної частини КК України. Це означає, що виправні роботи за цей злочин призначаються на строк від шести місяців до двох років (ст. 57 КК України). Як свідчить санкція ч. 1 ст. 182 КК України, цей вид покарання включає як мінімальну, так і максимальну його межу. На нашу думку, такий підхід до визначення розміру (строку) покарання нівелює його другу складову, а саме розмір і в даному випадку в санкції статті вказаний просто вид покарання. Ми вважаємо, що такий підхід до побудови санкцій не є вдалим. По-перше, відсутні орієнтири щодо розміру покарання саме за цей злочин, покарання є типовим, воно не відображає ставлення законодавця саме до цього злочину і не відображає ступеня суспільної небезпеки саме цього злочину. По-друге, існує ціла низка обставин, які перешкоджають застосуванню саме цього покарання, адже воно не призначається цілій низці осіб, які вичерпно перераховані у ч. 2 ст. 57 КК України. Серед них і такі особи, які мають прямий доступ до конфіденційної інформації про особу: нотаріуси, працівники правоохоронних органів, судді, прокурори, адвокати тощо. Саме ці особи є потенційними суб'єктами вчинення цього злочину. Але суд не може застосовувати щодо них саме це покарання, яке слід, на нашу думку, вважати найбільш м'яким серед інших, передбачених у санкції ч. 1 ст. 182 КК України. При цьому ми наголошуємо, що відсутні підстави вважати штраф найбільш м'яким покаранням, виходячи із його сучасного розуміння. Тому це покарання в даному випадку може бути застосоване до дуже обмеженого кола осіб, які мають нести покарання за порушення недоторканності приватного життя.

Дана ситуація стала предметом дослідження В. В. Антипова, який, зокрема вказував, що «розпорошення обставин», які виключають застосування певних видів покарання, різко обмежують можливість індивідуалізації покарання; масово безпідставно погіршують становище осіб, яких вони стосуються, і перш за все - неповнолітніх, непрацездатних, інвалідів та інших соціально незахищених осіб. В непоодиноких випадках створюються ситуації безпідставного пом'якшення покарання службових осіб, працівників правоохоронних органів тощо; інколи це призводить до повної безкарності осіб, до яких стає неможливим застосування жодного покарання з числа передбачених санкціями відповідних статей Особливої частини КК України. В окремих випадках покарання мають «кумулятивний» характер, коли різні види обставин, що виключають застосування певних видів покарань, збігаються в одній справі відносно однієї винної особи і

додатково обмежують можливості індивідуалізації покарання або призводять до безпідставного пом'якшення чи обтяження покарання [4, с. 5-6].

В досліджуваному випадку, якщо людина є непрацездатною або просто не працює, що сьогодні не вважається винятком, до неї не може бути застосоване покарання у виді виправних робіт і, очевидно, штрафу, адже у такої людини відсутнє джерело доходу і застосовувати штраф є не логічним. Отже, до таких осіб можуть бути застосовані із передбачених альтернативно чотирьох лише два найтяжчі покарання - арешт і обмеження волі.

Характеризуючи санкцію чинної редакції ч. 2 ст. 182 КК України зазначимо, що законодавець передбачає три основні покарання в альтернативі: арешт, обмеження волі, позбавлення волі. Всі види покарання вказані із зазначенням їх нижньої і верхньої межі. Водночас в санкції ч. 1 ст. 182 КК України покарання у виді обмеження волі має верхню межу три роки, у санкції ст. 182 КК України нижня межа цього покарання встановлена у три роки, а верхня - п'ять років. На нашу думку, у даному випадку дотримані вимоги законодавчої техніки.

Позбавлення волі та його строки є такими, як і обмеження волі - від трьох до п'яти років. Однак, на нашу думку, в даному випадку, враховуючи зміст цього покарання, який значно відрізняється від змісту обмеження волі, слід було б встановити менший його строк.

Що стосується такого покарання як позбавлення волі, вважаємо, що розмір (строк) цього покарання у санкції чинної редакції ч. 2 ст. 182 КК України є перебільшеним - від трьох до п'яти років. На нашу думку, оптимальним було б встановити покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років, як це вказано в санкції ч. 2 ст. 168 КК України «Розголошення таємниці усиновлення».

Вищевикладене, аналіз санкцій ст. 182 КК України, видів та розмірів (строків) покарань, передбачених в них, дозволило дійти висновку щодо необхідності оптимізації кримінального покарання та запропонувати нову модель санкцій норм, які містяться у диспозиції ст. 182 КК України, що передбачає злочин «Порушення недоторканності приватного життя», яка більшою мірою враховуватиме характер та ступінь суспільної небезпечності злочину, та вдало поєднуватиме в собі завдання як загального, так і спеціального запобігання порушенню недоторканності приватного життя.

Список використаних джерел:

1. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т. 2. / Н. С. Таганцев. Тула: Автограф, 2001. 688с.
2. Осипов П. П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций (аксиологические аспекты). Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. 134с.
3. Оробець К. М. Властивості суб'єктів злочину за кримінальним правом України. Підприємництво, господарство і право. 2006. № 2. С. 121-123.
4. Антипов В. В. Обставини, що виключають можливість застосування

певних видів покарань: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2005. 211с.

Шевченко Олена Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПз-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЩОДО ОХОРОНИ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

На національному рівні майже всі країни світу визнають право на приватність безпосередньо у своїх конституціях. Не стала винятком і Україна. Відтак Основний закон держави гарантує недоторканість приватного життя низкою статей, зокрема стаття 30 Конституції України захищає територіальну приватність («кожному гарантується недоторканність житла»), стаття 31 – комунікаційну приватність («кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції»), стаття 32 – інформаційну приватність («ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України», «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди») [1].

До основних міжнародних актів, спрямованих на охорону приватного життя, насамперед, слід віднести наступні: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод.

Відповідно до пункту 1 статті 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод кожна людина має право на повагу до її особистого і сімейного життя, житла і таємниці листування [2]. Можна зробити висновок, що дана норма закріплює чотири види прав, спільним для яких є те, що вони стосуються приватної сфери життя людини (особисте життя, сімейне життя, житло та кореспонденція).

Важливу роль у захисті права людини на приватне життя відіграє прецедентне право Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). ЄСПЛ

дотепер не дав чіткого визначення дефініції «приватного» життя. Кількість справ, пов'язаних із правом на приватність, як його часто називають, відносно невелика. Окрім того, поняття співвідноситься з іншими сферами, що захищаються статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція), а саме: сімейним життям, житлом, кореспонденцією. У низці справ такий збіг був відображений у загальному підході, який був обраний ЄСПЛ стосовно порушень статті 8 Конвенції, не конкретизуючи, який саме аспект був порушений. Наприклад, у справі Класа обвинувачення в перехопленні комунікацій (пошти і телефонних розмов) було визначено судом як потенційне втручання у сімейне і приватне життя, кореспонденцію та житло.

Загалом, вивчаючи судові рішення ЄСПЛ, можна відмітити, що концепція приватності належить сфері безпосередньої собистої автономії, до якої відносяться аспекти фізичної і моральної недоторканності. Концепція виходить за вузькі межі гарантій життя, вільного віднебажаної публічності. Зокрема, вона забезпечує поле, в межах якого кожний може вільно займатися розвитком своєї особистості. Сюди належить право на самоідентифікацію, а також право та/або можливість розвивати взаємостосунки з іншими особами, у тому числі емоційні і сексуальні.

Виходячи із зазначеної вище концепції, ЄСПЛ ухвалив, що право на повагу до приватності включає фізичну і психологічну недоторканність людини. Гарантії статті 8 Конвенції, насамперед, покликані забезпечити розвиток особистості без втручання ззовні. Сексуальне життя будь-якої людини, без сумнівів, належить до приватності. Також під дію статті 8 Конвенції підпадають право на прізвище і на ім'я, тому що прізвище та ім'я є засобом ідентифікації особи всередині родини і співтовариства. Відтак збереження персональних даних, що мають відношення до приватного життя, а також захист медичних даних, підпадає під дію статті 8 Конвенції [3].

У свою чергу є низка рішень ЄСПЛ, які чітко розмежовують приватність, зокрема приватність закінчується там, де починається суспільна діяльність. Наприклад, дане твердження стосується рішення у справі про «ісландських собак», до 1984 року закон забороняв жителям столиці Ісландії мати собак. За скаргою одного з городян ЄСПЛ прийняв рішення, відповідно до якого гарантії статті 8 Конвенції не поширюються на взаємостосунки осіб з безпосереднім оточенням, якщо мова не йде про відносини з людьми. ЄСПЛ вирішив, що утримання собаки в якості домашньої тварини, неминуче вторгається у права інших осіб і суспільства в цілому.

Також ЄСПЛ у низці своїх рішень закріпив позицію, що фотоспостереження за діями осіб у громадських місцях без запису не веде до втручання у приватне життя, однак регулярний чи постійний запис даних можуть означати таке втручання. Дана позиція розкривається у рішенні ЄСПЛ по справі «Перріпроти Великобританії» (Perry v. the UK). ЄСПЛ вирішив, що звичайне використання відеокамер у громадських місцях, на вулиці чи в приміщеннях, таких як торгові центри або поліцейські дільниці,

де вони служать законним і передбачуваним цілям, саме по собі не є порушенням статті 8 Конвенції. Водночас у справі Перріполіція змінила кут огляду камери таким чином, щоб одержати ясніше зображення позивача, потім змонтувала відеозапис і показала свідкам, щоб останні упізнали його в ході кримінального процесу. Було прийняте рішення, що стаття 8 Конвенції у данному випадку застосовна [4].

З огляду на зазначені рішення ЄСПЛ, питання «приватності» повинно співвідноситися з правами інших осіб і співтовариства. Відтак ЄСПЛ інтерпретував статтю 8 Конвенції таким чином, що вона накладає і заборону на необґрунтоване втручання, і позитивне зобов'язання у наданні захисту від втручання інших.

Загалом, аналіз рішень ЄСПЛ дає підстави стверджувати, що зміст права людини на приватне життя тлумачиться досить широко. В кримінальному законодавстві України окремі компоненти цього права, якщо брати за основу прецеденти ЄСПЛ, захищаються цілою низкою норм, які закріплюються в різних розділах Особливої частини КК України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України». URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-HYPERLINK "http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-HYPERLINK)

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 .

3. Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи - 2004. VI. Право на недоторканість приватного життя (приватність). URL: <http://khp.org/index.php?id=1124785474> (дата звернення: 09.12.2019).

4. Поняття приватного життя в контексті Європейської Конвенції з прав людини. URL: <https://lektsii.org/6-19990.html> .

Щедріна Яна Андріївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Мудряк Тамара Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПРОТИДІЯ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні одним з індикаторів соціальної напруги в суспільстві стає збільшення кількості злочинів, що посягають на встановлений законодавством порядок здійснення господарської діяльності. Випадки протидії законній господарській діяльності висвітлюються в ЗМІ майже щодня. Тому вкрай актуальним постає питання виявлення та вирішення проблем у боротьбі з протидією законній господарській діяльності.

Законодавство будь-якої країни не є ідеальним і має свої прогалини, однак практика застосування норм права не лише ідентифікує дані проблем, а й формує ідеї їх подолання, тому перед тим як запропонувати шляхи вдосконалення вже існуючих норм варто розглянути проблеми сформовані практикою [1, с. 14].

При кваліфікації протидії законній господарській діяльності викликає складність те, що необхідно з'ясувати, які дії особи можна кваліфікувати як злочин. Якщо розглядати форми злочинної діяльності, слід зауважити, що вони не рівнозначні:

- протиправна вимога припинити займатися господарською діяльністю;
- протиправна вимога обмежити господарську діяльність;
- протиправна вимога укласти будь-яку угоду, виконання якої може спричинити матеріальну шкоду або обмежити законні права чи інтереси особи, яка займається господарською діяльністю;
- протиправна вимога не виконувати укладену угоду, невиконання якої може спричинити матеріальну шкоду або обмежити законні права чи інтереси тієї особи, яка займається господарською діяльністю [2, с. 15].

За такого трактування перші дві форми не конкретні й не мають чітких критеріїв визначення, оскільки припинення заняття господарською діяльністю може бути здійснено шляхом скасування реєстрації, або доведення до банкрутства, або особа фізично припиняє займатися господарською діяльністю. Тобто не зрозуміло, яку саме вимогу необхідно виголосити злочинцю, щоб його дії можна було б кваліфікувати за цією

статтею. У диспозиції використано термін «обмеження», що лексично трактують як «установлення певних меж; пов'язання певними умовами; не допускати поширення, бути метою». Очевидно, що такі нечіткі умови не дають можливості трактувати належним чином дії особи [3, с. 138].

При розгляді даної норми права цікавим є те, що даний злочин залежно від безпосереднього об'єкта посягання відноситься до злочинів у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності господарюючих суб'єктів. У якості такого об'єкта стосовно даного злочину виступає свобода господарської діяльності. При скоєнні кваліфікованих видів цього злочину у якості додаткового безпосереднього об'єкту може виступати життя, здоров'я, відносини власності та інше. Складність в кваліфікації даного злочину полягає в тому, що іноді досить складно відразу визначити, встановити об'єкт злочину [4, с. 423].

У зв'язку із цим вважається безсумнівним, що дослідження та впровадження в практику законних, обґрунтованих та надійних заходів протидії даним злочинним проявам на різних рівнях профілактики сприятиме, по-перше, захисту економічних інтересів суб'єктів господарювання, по-друге, розвитку господарських відносин як на внутрішньому, так і на зовнішньоекономічному ринках [5, с. 56].

Саме тому, питання боротьби з протидією законній господарській діяльності повинно розглядатися у політичному аспекті з метою створення нових законопроектів, які будуть урегульовувати спірні питання.

Надзвичайно актуальним є висловлювання заступник керівника Офісу президента Олексія Гончарука: «Питання рейдерства стало одним із найболючіших для бізнесу. За різними оцінками, протягом останніх шести років відбулося понад три тисячі захоплень. Зазвичай це зміна власника через підробку документів, через реєстраторів, яких не існує, або «дірки» у реєстрі. Схеми різні, а суть одна. Сьогоднішнє рішення – це реальний крок, щоб покласти цьому край» [6].

За його словами, указ, серед іншого, передбачає розробку та ухвалення найближчим часом законопроекту про зміни до програмного забезпечення державних реєстрів, що істотно зменшить ризики та частоту рейдерства.

Серед ключових технологічних змін Гончарук назвав:

- автоматичний моніторинг ризикових транзакцій із подальшим підтвердженням чи зупинкою реєстраційних дій;
- створення офісу, що переглядатиме транзакції з підвищеним ризиком;
- фото- та відеофіксація учасників транзакцій;
- запровадження додаткового підтвердження здійснення реєстраційних операцій (наприклад, SMS-пароль або MobileID) та додаткової авторизації учасників транзакції [7].

Отже, питання щодо виявлення протидії законній господарській діяльності, яка сьогодні становить істотну проблему є надзвичайно актуальним, тому що способи вчинення злочинів у цій сфері набувають дедалі більшої витонченості та професійності. Розглянуті вище злочинні

прояви стають дестабілізуючим чинником суспільного життя, негативно впливають на вітчизняну економіку та фінансовий стан держави. Саме тому з метою зменшення кількості даних злочинних проявів, необхідно здійснювати проведення оперативно-розшукових заходів задля виявлення погроз потерпілим підприємцям щодо обмеження чи припинення законної господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1.Рунчева Н. В. Державне регулювання корпоративних відносин в економіці. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4 (20). – С. 51–53.

2.Берзін П. С. Проблема кваліфікації закінчених злочинів у сфері господарської діяльності. Адвокат. 2017. №3. С. 14–19.

3.Бевзенко С. Г. Особливості вчинення злочинів, пов'язаних із протидією законній господарській діяльності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ: Науково-теоретичний журнал. 2017. №8. С. 137–146.

4.Фролов Ю. М. Деякі проблеми кримінально-правової відповідальності за протидію законній господарській діяльності як механізму гарантій економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Вісник ДНУ. 2016. №2. С. 420–425.

5.Педан В. І. Актуальність дослідження питань протидії законній господарській діяльності. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2016. № 2 (34). С. 55-58.

6.Зеленський підписав указ про боротьбу з рейдерством : веб-сайт. URL: <https://business.ua/news/5927-zelenskij-pidpisav-ukaz-pro-borotbu-z-rejderstvom> (дата звернення 25.11.2019)

7.Указ Президента щодо боротьби з рейдерством у сфері реєстрації допоможе уникнути низки проблем : веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/187819_ukaz-prezidenta (дата звернення 25.11.2019)

Ярмоленко Юлія Михайлівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
групи ПМКПЗ-18-2
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Кимлик Роман Володимирович,
к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ПОНЯТТЯ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція, як соціально-негативне явище, означає зловживання, яке полягає у використанні законодавства чи публічної влади в приватних інтересах одних на шкоду приватним інтересам інших. Законодавство і публічна влада – це інструменти, призначені для забезпечення порядку у суспільному житті людей, заснованого на природних законах. Цей порядок є основою справедливості в розподілі соціальних благ між людьми. Зловживання законодавством і публічною владою є свавіллям, яке полягає в порушенні порядку, заснованого на природних законах суспільного життя людей, а значить і в порушенні соціальної справедливості. Тому корупція – це завжди використання особою законодавства чи публічної влади на шкоду всьому суспільству [1, с. 7].

Аналіз використання терміна «корупція» у вітчизняній літературі свідчить, що вченими висловлюється надзвичайно широке розмаїття думок щодо розуміння суті цього явища. При цьому інколи висловлюються не лише надзвичайно загальні, нечіткі формулювання, а й такі, що виключають одне одного.

Інший недолік значної кількості визначень корупції в тому, що як суб'єкт корупційних дій розглядається лише особа, наділена державною владою – чиновник. Не враховується роль іншої сторони, яка часто добровільно для конкретної (заздалегідь прорахованої) вигоди пропонує неправомірну вигоду, розуміючи, що подібні дії і їх результат позазаконні, мають негативні наслідки.

В свою чергу, О.Я. Прохоренко у праці «Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми)» розглядає систему протидії проявам корупції. Визначаючи шляхи вдосконалення такої системи, він зазначає: «метою політики України щодо протидії корупційним проявам у системі державної служби є: захист інтересів Державного бюджету; зміцнення економічної і політичної позицій України у світовім співтоваристві; вдосконалення протидії корупційним проявам; створення комплексної системи державного контролю за виконанням антикорупційного законодавства; активізація участі

України в розвитку міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції; приведення законодавства України у відповідність з міжнародними нормативно-правовими актами; забезпечення прав і свобод громадян; завершення формування громадянського суспільства» [2, с. 72].

Такі злободенні проблеми, як боротьба з корупцією, зловживання службовим становищем розглядаються і у праці М.І. Мельника «Корупція: сутність, поняття, заходи протидії» [3]. С.М. Серьогін, надаючи рекомендації щодо засобів боротьби з корупцією, зокрема, пропонує: «...створити дієздатну систему громадського контролю за діяльністю апарату державного управління та сформувати суспільну думку, зорієнтовану на безумовне засудження зловживань серед державних службовців, створити умови суспільного несприйняття корупції...» [4, С. 371–372].

На думку Н. В. Кузнецової корупція є не тільки правовим, а й соціальним, економічним та моральним явищем, яке завдає шкоди нормальному функціонуванню моральних та правових відносин у суспільстві та державі [5, с. 32]. Такий підхід вважається найбільш вдалим, оскільки корупцію не можна розглядати тільки в правовому аспекті, адже ігноруючи інші сторони корупції, які характеризують її як соціальне, політичне, економічне явище, неможливо повністю визначити природу походження терміну «корупція».

На нашу думку, також можна сформулювати визначення сутності поняття «корупція в системі органів державної влади» як: «зловживання державною владою посадовою особою, а також керівником чи службовцем органу державної влади для одержання будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб, пов'язаних із проходженням державної служби».

Причин процвітання корупції в Україні кілька – і вони в цілому відомі [6]. На думку С.Я. Коненка, це переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість) [7, с. 5].

Як вважає М.І. Мельник, факторами корупції слід визнати явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, обумовлюючи корупцію як явище та породжуючи її конкретні прояви [8, с. 16].

Інший чинник, сприятливий для корупції, – це громадське ставлення до неї. Сьогодні багато хто просто не уявляє будь-яку діяльність без підкупу когось і, отже, не чинить опору здирництву. Більшість підприємців схильні платити додаткові гроші, якщо від них цього вимагають [9, с. 325].

Підсумовуючи викладене, ми можемо визначити такі причини корупції в системі органів державної влади:

– зрощування державного апарату з підприємницькими і комерційними структурами;

- формування їхніх ділових відносин поза межами правового поля;
- ставлення громадськості до існування корупції та сприяння її розвитку;
- складність урядової структури бюрократичних процедур;
- лобіювання прийняття та зміни нормативно-правових актів;
- відсутність належного механізму здійснення ротації кадрів;
- низький рівень оплати праці та надання соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Топчій В.В., Шкелебей В.А. Супрун Т.М. Публічно-права протидія корупції Навчальний посібник Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016, 208 с.
2. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія / О.Я. Прохоренко. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 456 с.
3. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія / М. І. Мельник. К.: Атіка, 2001. 304 с.
4. Сergyгін С. М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством : монографія / С. М. Сergyгін. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2003, 456 с.
5. Кузнецова Н. В. Коррупция в системе уголовных преступлений. «Круглый стол» // Вестник Московского университета. 1993. №1. С. 32.
6. «Революція управлінців» і неефективність державного управління в Україні. URL: www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/index.php?op=view&t=2.
7. Коненко С. Я. Профілактика та боротьба з корупцією в поліції Німеччини: Із досвіду роботи поліції землі Нижня Саксонія / С.Я. Коненко. К.: Знання України, 2006. С. 5.
8. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.08 / М. І. Мельник, К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. С. 16.
9. Коткін С. Політична корупція перехідної доби. Скептичний погляд / С. Коткін, А. Шайо. К.: К.І.С., 2004. 440 с.

Яценко Юлія Григорівна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБП-18-3
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

Науковий керівник:
Лугіна Наталія Анатоліївна
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Протидія і запобігання злочинності потребують винайдення відповідних методів запобіжного впливу на криміногенні об'єкти. Пошук і відкриття методів ефективного запобіжного впливу на відповідні криміногенні об'єкти - це основа наукового підходу до свідомої, обґрунтованої, цілеспрямованої протидії злочинності, що потребує досліджень фахівців-кримінологів [1, с. 54].

Слід сказати, що в даний час інтернет-мережа активно змінює наше життя, а уявити сучасний світ без соціальних мереж є практично неможливо. Так, станом на 2019 рік, соціальні мережі охопили понад 2 млрд. користувачів. Серед основних соціальних мереж можна виділити принаймні дві Instagram та Facebook, де аудиторія складає близько 1,6 млрд постійних користувачів. У зв'язку із цим, доцільним є дослідження можливості такого активного користування соціальними мережами задля запобіганню злочинності.

У стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року вказується, що одним із викликів у протидії злочинності є низький рівень використання аналітичних інструментів, зокрема, щодо прогнозування відповідних загроз. Як показує зарубіжний досвід, розроблення сучасних кримінологічних стратегій запобігання злочинності передбачає використання можливостей мережі Інтернет для вирішення вказаних питань. Це зумовлене, насамперед, розвитком інтернет-технологій, цифрофізацією економіки та суспільства загалом [2].

Зокрема, розпорядженням Кабінету Міністрів України № 67-р від 17 січня 2018 року схвалено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки». У Концепції вказується, що стратегічно важливою є участь українських учених та ІТ-компаній у проектах ЄС із проведення довгострокових досліджень, що в майбутньому стануть джерелом інновацій у таких сегментах, як: майбутні перспективні технології (Future Emerging Technologies); майбутні мережі (Future Networks); майбутні

Інтернет-дослідження та експерименти (Future Internet Research and Experimentation). Це стосується також і кримінологічних досліджень щодо запобігання злочинності [3].

Досліджуючи питання запобігання злочинності, необхідно сказати, що в даний час воно може здійснюватися а допомогою різноманітних заходів таких, як правові, неправові, процесуальні, організаційно-управлінські, тощо.

Закалюк А.П. вказує, що за ознакою характеру застосовуваних засобів розрізняють кримінально-правове запобігання (впливом кримінального закону, покарання у вигляді виконання ним загальної та спеціальної превенції). Вказується на кримінально-виправне (пенітенціарне) запобігання, яке здійснюється стосовно засудженого спеціально-запобіжними виправно-трудовими засобами. Усі названі засоби запобігання об'єднує те, що вони застосовуються та чинять вплив: а) лише після скоєння злочину для запобігання рецидиву; б) засобами, що мають інше спеціальне призначення і лише «попутно» відіграють запобіжну роль; в) у сфері, що регулюється нормами права; г) у межах, які визначаються нормами права.

На відміну від названих різновидів, багато заходів запобігання злочинності чинять вплив не тільки після скоєння злочину, але частіше до нього; у сфері, яка лише частково регулюється правом; засобами, що мають виключно цільове запобіжне призначення; інколи паралельно із засобами згаданих вище різновидів, але частіше після них.

Такі заходи становлять окремий різновид діяльності щодо запобігання злочинності – суто кримінологічний, їх так і називають – спеціально-кримінологічні [4, с.125].

Тому, можна зробити висновок, що запобігання злочинності - це є певна соціальна політика держави, що є спрямованою на подолання небезпечних діянь у суспільних відносинах із метою їхнього вирішення та розроблення практики щодо протидії формуванню і реалізації на різноманітних стадіях злочинних проявів.

Визначивши поняття запобігання злочинності тепер є необхідним дослідити можливість застосування такого способу, як інтернет для запобігання злочинності.

Із розвитком Інтернету з'явилася можливість використовувати всі його досягнення в різних його проявах. Одним із таких проявів стали соціальні мережі, які набули на сьогодні статусу невід'ємного атрибуту нашого життя. Уявити сучасну людину без соціальних мереж просто неможливо. Адже це спілкування, пошук інформації і друзів, обмін новинами, можливість слухати музику, дивитися відео і фотографії тощо.

Загалом про запобігання злочинів за допомогою мережі Інтернет слід говорити в контексті декількох аспектів. Зокрема доцільним є створення структурованої системи кримінологічного запобігання, підвищення правової свідомості, а також проведення заходів, спрямованих на зниження віктимності осіб у соціальних мережах. По-друге, використовуючи уже перевірену інформацію про можливість вчинення злочину у майбутньому,

можна перешкодити реалізації злочинної мети. По-третє, досить поширеною на сьогодні є взаємодія правоохоронних органів з адміністрацією соціальних сервісів. Чимало правоохоронних органів прослуховують чи перечитують інформацію щодо підозрюваних або розшукуваних осіб у соціальних мережах. Актуальним є те, що звернення до інформації, що міститься в соціальних мережах може дати результат на всіх стадіях вчинення злочину: підготовка, замах, безпосереднє вчинення суспільно небезпечного діяння. Очевидним є також взаємозв'язок між використанням соціальних мереж правоохоронними органами та підвищенням ефективності запобігання й розслідування злочинів [5, с. 205].

Досліджуючи використання соціальних мереж, як способу запобігання злочинності, слід пам'ятати і про негативні їх сторони, адже тут є можливості для координації діяльності злочинних угруповань. Зокрема, терористичні угруповання, користуються соціальними мережами для поширення своєї пропаганди, рекрутування нових членів та спонукання до автономного скоєння терористичних актів. Відомо, що терористичні угруповання можуть користуватись соціальними мережами для координації власної діяльності. Соціальні мережі також можуть бути використані й для поширення дезінформації.

Водночас соціальні Інтернет-мережі можуть бути використані для запобігання злочинності та проведення аналітичних кримінологічних досліджень. Зокрема, у відкритій доповіді американського аналітичного центру RAND (Research and Development) зазначено, що аналіз соціальних мереж має великий потенціал використання в інформаційних операціях американськими військовими, оскільки дозволяє дослідити ставлення, світогляд та спілкування широкого кола осіб. Наприклад, контент-аналіз може бути використаний для пошуку осіб в процесі радикалізації, оцінити ступінь підтримки екстремістських поглядів у певній групі. Геокодовані пости можуть доповнити аналіз, та допомогти оцінити географію поширення певних груп чи ідей. Завдяки аналізу мереж можливо або сприяти, або навпаки, протидіяти, поширенню окремих ідей або інформації. Аналіз дописів у соціальних мережах разом з пов'язаними даними може виявити лідерів суспільної думки. Алгоритми класифікації зображень допомагають дізнатись, які види зображень популярні в соціальних мережах, а разом з прив'язкою до місцевості – відстежити зміну вподобань та ставлення населення до різних речей [6].

Отже, можна зробити висновок про те, що використання сучасної інтернет-мережі для запобігання злочинності в цілому є позитивною тенденцією. Доцільним тут буде використання усіх можливостей соціальних мереж, а саме: моніторинг кримінологічно-значимої інформації, ведення спеціалізованих блогів, створення аудіо та відео файлів запобіжного характеру, тощо.

Список використаних джерел:

1. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. по-сіб. Голіна В.В. Х. Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
2. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm (дата звернення: 12.11.2019).
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyiekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi> (дата звернення: 22.11.2019).
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. К.: Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
5. Черниш Р.Ф. Соціальні мережі як один із інструментів накопичення та протиправного використання персональних даних громадян. Проблеми законності. 2017. Вип. 136. С. 205–214
6. Соціальна мережа (Інтернет). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_мережа_\(Інтернет\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_мережа_(Інтернет)) (дата звернення 22.11.2019).

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ГО «ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

Кафедра кримінального права та кримінології
Національна академія управління
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Харківський національний університет внутрішніх справ
Національний університет харчових технологій
ПВНЗ «Університет сучасних знань»

Наукове видання
«Проблеми боротьби із злочинністю в умовах трансформації сучасного
суспільства»
Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
20 грудня 2019 рік

Тези подано до друку в авторській редакції

Відповідальні за випуск: Топчій В.В., Дідківська Г.В., Мірошніченко С.С.,
Нікітін Ю.В., Лугіна Н.А., Мудряк Т.О., Яцик Т.П.

Форматування та комп'ютерна верстка: Чекарамів А.М.